

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**VENÄJÄN ASEVOIMIEN UUSI ILME – MOOTTOROIDUN JALKA-
VÄKIYHTYMÄN KEHITTÄMISEN VAIKUTUKSET VENÄJÄN LÄN-
TISEN SOTILASPIIRIN TAISTELUPOTENTIAALIIN 2000-LUVULLA**

Pro gradu -tutkielma

Yliluutnantti
Sami Soinoja

Sotatieteiden maisterikurssi 5
Maasotalinja

Huhtikuu 2016

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Sotatieteiden maisterikurssi 5	Linja Maasotalinja
Tekijä Yliluutnantti Sami Soinoja	
Tutkielman nimi Venäjän asevoimien uusi ilme – Moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehittymisen vaikutukset Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaaliin 2000-luvulla.	
Oppiaine, johon työ liittyy Operaatiotaito ja taktiikka	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Huhtikuu 2016	Tekstisivuja 93 Liitesivuja 37
TIIVISTELMÄ <p>Tutkimus käsittelee Venäjän asevoimien muutosta ja siihen keskeisesti vaikuttaneita tekijöitä. Tutkimuksessa selvitetään, miten moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehittäminen on vaikuttanut Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalin kehittymiseen 2000-luvulla. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa vuonna 2008 käynnistyneen Venäjän asevoimien kehittämisen tämänhetkisestä tilasta ja luoda arvioita Venäjän maavoimien tulevaisuuden kehittämissuunnasta operaatiotaidon ja taktiikan tutkimiseen.</p> <p>Tutkimus on luonteeltaan taktiikan laadullinen tutkimus, jonka tieteenfilosofisena lähestymistapana on käytetty hermeneutiikkaa. Tutkimustyön menetelmänä on tapaustutkimus. Tutkimuksen primääriaineisto koostuu kotimaisista ja ulkomaalaisista tutkimuksista, opinäytetöistä sekä raporteista. Tarkasteltavaksi ajanjaksoksi valittiin Venäjän asevoimien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Ajanjaksolta tarkasteltiin Venäjän asevoimien kehittämiseen vaikuttaneita tekijöitä, käytyjä sotia Tšetšeniassa ja Georgiassa sekä maavoimien kehittymistä ennen vuonna 2014 alkanutta Ukrainan sotaa.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat Venäjän Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalin muodostuvan korkeassa valmiudessa olevista moottoroiduista jalkaväkiyhtymistä. Niiden kehittämiseen ovat vaikuttaneet merkittävästi Venäjän omat sotakokemukset Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen käydyistä sodista ja konflikteista sekä kansainväliset kehitystrendit. Läntisen sotilaspiirin alueelle on sijoitettuna eri valmiusluokkien yhtymiä, joiden kehittämisessä on huomioitu alueen uhkakuvien ja alueellisten erityisolosuhteiden vaatimukset. Alueellisen operaatiokyvyn lisäksi yhtymien kehittämisessä on painotettu modulaarista joukkorakennetta, millä pyritään mahdollistamaan kyky itsenäiseen toimintaan, joko armeijan tai muiden sotilaspiirien johtoportaiden alaisuudessa.</p> <p>Venäjän maavoimissa on 2000-luvulla siirrytty pääosin prikaatipohjaiseen joukkorakentamiseen. Yhtymien organisaation, kaluston, valmiuden, henkilöstön ja koulutustason kehittämisessä on pyritty alueellisen operaatiokyvyn mahdollistamiseen. Venäjän käymien viimeaikaisten sotien perusteella itse taistelutoimiin ovat osallistuneet tehtäviä varten yhtymistä kootut erilliset osastot tai taisteluosastot. Näin ollen moottoroitujen jalkaväkiyhtymien voidaan katsoa toistaiseksi toimivan ainoastaan hallinnollisina organisaatioina, jotka mahdollistavat taisteluosastoille tarvittavat taistelukyvyyn osat.</p>	
AVAINSANAT <p>Venäjä, asevoimien rakentaminen, Läntinen sotilaspiiri, moottoroitu jalkaväkiyhtymä, taistelupotentiaali, taistelumahdollisuudet</p>	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1 Aihealueen esittely.....	1
1.2 Aikaisempi tutkimus ja keskeisimmät käsitteet.....	3
1.3 Tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset, näkökulma ja rajaukset	7
1.4 Tutkimusasetelma, tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kulku.....	9
2. VENÄLÄINEN SODAN JA TAISTELUN KUVA MUUTOKSESSA 2000- LUVULLA.....	11
2.1 Venäjän turvallisuusajattelun kehittyminen.....	11
2.2 Venäläinen sodan kuva muutoksessa.....	14
2.3 Venäjän sotilasdoktriini uhkakuvien ja kehityksen suunnannäyttäjänä	18
2.4 Sotilasreformi uudistusten pohjana.....	24
2.5 Johtopäätöksiä Venäjän asevoimien kehittämissuunnasta.....	30
3. LÄNTISEN SOTILASPIIRIN TAISTELUPOTENTIAALIN MUODOSTUMINEN	33
3.1 Läntisen sotilaspiirin tehtävät ja taistelupotentiaali	33
3.2 Moottoroitu jalkaväkiyhtymä ja sen taistelumahdollisuudet	39
3.3 Moottoroidun jalkaväkiyhtymän taisteluvalmius	43
4. SOTAKOKEMUSTEN VAIKUTUKSET JALKAVÄKIYHTYMÄN TAISTELUMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTÄMISEEN	46
4.1 Tšetšenian sotien opit.....	46
4.2 Taistelumahdollisuuksien kehittyminen Tšetšeniassa	59
4.3 Georgian sota asevoimien kehittämisen suunnannäyttäjänä.....	62
4.4 Taistelumahdollisuuksien kehittyminen Georgiassa	73
4.5 Valmistautuminen Ukrainan sotaan.....	75
5. LÄNTISEN SOTILASPIIRIN TAISTELUPOTENTIAALIN KEHITTÄMINEN JA YHTYMÄKOHDAT VENÄJÄN MAAVOIMIEN KEHITTÄMISEEN – POHDINTA...	82
5.1 Moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehittämisen vaikutukset Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaaliin	82
5.2 Arvioita Venäjän maavoimien taistelupotentiaalin kehityksestä.....	90
5.3 Tutkimuksen arviointi.....	92
LÄHTEET.....	94
LIITTEET	103

VENÄJÄN ASEVOIMIEN UUSI ILME – MOOTTOROIDUN JALKA- VÄKIYHTYMÄN KEHITTÄMISEN VAIKUTUKSET LÄNTISEN SOTI- LASPIIRIN TAISTELUPOTENTIAALIIN 2000-LUVULLA

1. JOHDANTO

1.1 Aihealueen esittely

Venäjällä toimeenpantiin vuonna 2008 asevoimien reformi, jota on yleisesti nimitetty ”*Venäjän asevoimien uudeksi ilmeeksi*”. Sotilasreformin sisältämät ajatukset asevoimien muuttamisesta nykyaikaisempaan suuntaan tai tiettyjen ongelmakohtien tunnistaminen oli seurausta pitkään jatkuneesta Venäjän asevoimien uudistuskeskustelusta¹. Sotilasreformin etenemistä ja Venäjän sotilaallisen voiman uskottavuutta on jatkuvasti arvosteltu niin Venäjän sisällä kuin ulkomaalaistenkin arvioitsijoiden toimesta. Sotilasreformin tämänhetkistä todellista tilannetta tai sen etenemisaikataulua on pidetty toistaiseksi epävarmana tai vähintäänkin epäselvänä.² Sotatoimet Ukrainassa antoivat kuitenkin viitteitä Venäjän asevoimien kehittymisestä tai ainakin jonkinasteisen uuden tason saavuttamisesta.

Venäjällä ulkoisen turvallisuuden kehittämistarpeet tiedostettiin jo Neuvostoliiton hajottua vuonna 1991 uusien uhkakuvien ja turvallisuusympäristön muutoksen myötä.³ Neuvostoliiton tilalle muodostetun Venäjän federaation asevoimat eivät kyenneet ylläpitämään Neuvostoliitolta perimäänsä valtavaa sotapotentiaalia. Sotapotentiaalin ylläpitämiseen ja kehittämiseen ei heikosta taloustilanteesta johtuen ollut taloudellisia resursseja. Neuvostoaikaiset asevoimat oli luotu vastaamaan kylmän sodan aikaisia uhkakuvia ja erilaista geopoliittista toimintakenttää. Asevoimien tuon hetkisinä ongelmina mainittakoon muun muassa vanhentunut kalusto, heikosti motivoitunut ja demoralisoitunut upseeristo, heikko palkkataso ja riittämätön määrä palveluskelpoisia varusmiehiä.⁴

¹ Mikkola, Olli-Matti: *Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella – Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdistössä 2008 – 2012*, Turun Yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos, väitöskirja, Painosalama Oy, Turku, 2014, s. 65.

² Rautala, Ari: *Venäjän sotilasreformi – asevoimien uusi ilme*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4: työpapereita No 51, Juvenes Print, Tampere, 2014, ss. 1–4.

³ Lalu, Petteri: *Syvä vai pelkästään tiheä?*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: No. 3/2014, väitöskirja, Juvenes Print, Tampere 2014, s. 332.

⁴ Rautala (2014), s. 2.

Venäjä on pyrkinyt asevoimiaan kehittämällä parantamaan ulkoista turvallisuuttaan. Asevoimien kehittämiseen tähtääviä kehitysohjelmia ja mittavia uudistuksia on toteutettu useita. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 1998 hyväksyttiin ensimmäinen, Venäjän silloisen presidentin Boris Jeltsinin, ajama sotilasreformi. Reformissa määriteltiin suuntaviivat Venäjän asevoimien kehittämiseksi vuoteen 2005 mennessä. Reformin tarkoituksena oli rakentaa Neuvostoliiton ajoilta peräisin olevien, suhteellisen vanhanaikaisten asevoimien rungon tilalle uusia entistä nykyaikaisempia joukkoja ja uudenaikaista kalustoa asevoimien käyttöön. Sotilasreformin merkittävimpien uudistamistarpeiden koettiin olevan henkilöstöjärjestelmässä, organisaation uudistamisessa sekä upseeriston ajattelu- ja suhtautumistavan muuttamisessa nykyaikaisempaan suuntaan.⁵

Vuonna 1999 Venäjän turvallisuusneuvosto hyväksyi asetuksen kansallisen turvallisuuden konseptin luonnoksen käyttöönotosta. Salaisena ministeriöille julkaistun kansallisen turvallisuuskonseptin sisällön oletetaan käsittävän suunnan Venäjän poliittisen vaikutusvallan ja suurvalta-aseman palauttamiselle sekä yksinapaisen maailmanjärjestyksen eli yhden suurvaltan dominoinnin estämisen.⁶

Venäjällä tunnistettiin tarve sotilaallisten puutteiden korjaamiseksi jo ennen vuonna 2008 käytyä Georgian sota. Kymmenen vuotta jatkunut asevoimien reformi ei ollut edennyt suunnitelman mukaan. Suurimmat haasteet olivat edelleen johtamistoiminnassa ja vanhanaikaisessa organisaatorakenteessa.⁷ Georgian sodan jälkeen toimeenpantiin mittava sarja uudistuksia. Venäjän asevoimien kehittämistehtävät keskittyivät kykyyn strategisen pidäkkeen ylläpitämiseksi, korkean taistelu- ja liikekannallepanoalumiuden saavuttamiseen, strategiseen liikkuvuuteen, joukkojen täydentämiseen koulutetulla henkilöstöllä sekä sotavarustuksen kehittämiseen.⁸

⁵ Rekkedal, Nils Marius: *Operaatiotaito – Operaatiotaidon kehittyminen neljässä suurvallassa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1, Edita Prima Oy, Helsinki, 2013, s. 104.

⁶ Alafuzoff, Georgij: Venäjän sotilasdoktriini ja sen kehittyminen, *Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa*, toimitanut Saarelainen, Jorma, Alafuzoff Georgij, Heiskanen, Paavo, Tynkkynen, Vesa, Hyytiäinen, Mika, Hämäläinen, Tapani, Metteri, Jussi, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietoa n:o 1/1999, Hakapaino Oy, Helsinki, 1999, s. 5.

⁷ Rautala (2014), s. 3.

⁸ Lalu (2014), s. 346.

1.2 Aikaisempi tutkimus ja keskeisimmät käsitteet

Venäjän asevoimia, turvallisuuspolitiikkaa ja yhteiskuntaa on tutkittu Maanpuolustuskorkeakoululla toteutetuissa tutkimuksissa ja opinnäytetöissä kattavasti. Kansainvälisesti Venäjän asevoimien kehittymistä ja viimeaikaisia sotia Tšetšeniassa, Georgiassa ja Ukrainassa on tutkittu paljon. Maanpuolustuskorkeakoululla laadituissa tutkimuksissa, väitöskirjoissa ja opinnäytetöissä Venäjän sotilaallista kehittymistä on viimeaikoina tutkittu eri aikakausien sotilasdoktriinien ja sotilasreformien sekä sotataidon kehittymisen näkökulmista. Asevoimien kehittymisen näkökulmasta Maanpuolustuskorkeakoululla on laadittu useita tutkimuksia Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen käytyjen sotien ja alueellisten konfliktien vaikutuksesta asevoimien kehittymiseen.

Venäläisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin kehittymiseen liittyviä tutkimuksia on toteutettu verrattain vähän. Maanpuolustuskorkeakoululla viimeisin tutkimus moottoroidun jalkaväkiprikaatin kehittämisestä on Ali Mättölän tutkielma vuodelta 1997. Tutkimuksessa käsitellään erillisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin kokoonpanoa, kalustoa sekä suorituskykyä.⁹ Kansainvälisesti toteutettuja julkisia tutkimuksia aihepiiristä on saatavilla erittäin vähän.

Venäjän sotilasdoktriinia ja sen muutoksia on käsitelty useissa Maanpuolustuskorkeakoululla julkaistuissa tutkimustöissä. Opinnäytetyössäni näitä tutkimuksia käytän esiymmärryksen luomiseksi Venäjän sotilaallisen voiman käyttöperiaatteiden määrittelyssä. Keskeisimpinä tutkimuksina on käytetty vuonna 1999 julkaistua ”*Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa*”¹⁰ tutkimusta. Tutkimus kuvaa Venäjän asevoimien toimintaa ohjaavia vaikutteita varsin kattavasti. Sen käyttöarvoa lisää selkeä näkökulma asevoimien kehitysnäkymiin 2000-luvun taitteessa. Toisena keskeisenä lähteenä on Maanpuolustuskorkeakoulun strategianlaitoksen vuonna 2012 julkaisema, Alpo Juntusen tutkimus ”*Venäjän imperiumin paluu*”¹¹. Tutkimuksessa arvioidaan kattavasti Venäjän kehittymistä ja suurvalta-aseman tavoittelua 2000-luvulla. Tutkimuksen näkökulma on sotilasstrateginen, mutta sen sisällön kattava kuvaus meneillään olevasta muutoksesta antaa perusteita esiymmärrykselle Venäjän sotilaallisen voiman käyttöperiaatteiden määrittelemiseksi.

⁹ Mättölä, Ali: *Erillisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin kokoonpano, kalusto ja suorituskyky*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Taktiikan tutkimuksia, Ykkös-Offset Oy, Vaasa, 1997.

¹⁰ Jorma, Alafuzoff Georgij, Heiskanen, Paavo, Tynkkynen, Vesa, Hyytiäinen, Mika, Hämäläinen, Tapani, Metteri, Jussi: *Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiantieto, Hakapaino Oy, Helsinki, 1999.

¹¹ Juntunen, Alpo: *Venäjän imperiumin paluu – 2. uudistettu painos*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 31, Juvenes Print, Tampere, 2012.

Venäjän sotilasreformia on tutkittu Maanpuolustuskorkeakoulun taktiikan- ja strategian laitoksen tutkimuksissa suhteellisen laajasti. Antti Iivosen vuonna 2005 julkaistussa tutkimuksessa ”*Venäjän sotilasreformin nykytila ja kehitysnäkymät*”¹² kuvaillaan hyvin kattavasti Venäjän sotilasreformin käynnistymistä, haasteita ja edistymistä 2000-luvun alkupuolelle asti. Iivonen ynnää johtopäätöksissään Venäjän sotilasreformin saattamisen päätökseen kestävän vuosikymmeniä. Lisäksi reformin onnistuminen vaatii riittävän taloudellisen kasvun ja nopean teollisen kehittymisen.¹³ Ari Rautalan julkaisema raportti vuonna 2014 ”*Venäjän sotilasreformi – asevoimien uusi ilme*”¹⁴ käsittelee Venäjän asevoimien reformin etenemistä lähes kokonaan Venäjänkielisistä julkisista lähteistä. Raportissa keskitytään selvittämään venäläisten omat myönteiset ja kriittiset näkemykset meneillään olevasta Venäjän asevoimien uudistuksesta.

Venäjän asevoimien kehittymistä käsitteleviä tutkimuksia on tuotettu Suomessa 2010-luvulla aikaisempaa aktiivisemmin. Opinnäytetyössäni keskeisimpänä lähteenä on käytetty Petteri Lalun väitöskirjaa vuodelta 2014. Väitöskirjassa tutkitaan venäläisen sotataidon kehittymistä Neuvostoliiton 1920- ja 1930-luvuilla muotoutuneiden sotataidollisten ajatusten näkökulmasta. Väitöskirjassa osiltaan tarkasteltuja pysyvän valmiuden yhtymiä Lalu kuvaa havaintojensa perusteella keskeneräisiksi. Lalu pohtii nykyisen valmiuden muodostuvan lähinnä eri puolilta Venäjää koottavista osastoista, joista muodostetaan tarpeen vaatiessa korkean valmiuden prikaateja.¹⁵ Näkökulmaa pyritään selventämään tässä opinnäytetyössä. Venäjän sotilaallisen potentiaalin kehittymistä on tarkasteltu strategian laitoksen julkaisussa vuonna 2011 ”*Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi*”¹⁶. Teoksessa tarkastellaan kattavasti sotilaallisen voiman kehittymisen taustatekijöitä 2010-luvun alussa. Tutkimuksen sotilaspoliittisen näkökulman lisäksi siinä esiintyy paljon arvioita Venäjän asevoimien kehittämisestä.

Venäjän viimeaikaisia sotia sekä sodan ja taistelun kuvan muutosta on tutkittu useissa Maanpuolustuskorkeakoululla tehdyissä tutkimuksissa. Opinnäytetyöni kannalta keskeisimpinä on taktiikan laitoksen vuonna 2009 julkaisema tutkimus ”*Taistelun kuva muutoksessa – taistelu-*

¹² Iivonen, Antti: *Venäjän sotilasreformin nykytila ja kehitysnäkymät*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, Edita Prima Oy, Helsinki, 2005.

¹³ Iivonen (2005), s. 263.

¹⁴ Rautala, Ari: *Venäjän sotilasreformi – asevoimien uusi ilme*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4: työpapereita No 51, Juvenes Print, Tampere, 2014.

¹⁵ Lalu (2014), ss. 368–369.

¹⁶ Forss, Stefan, Kiianlinna, Lauri, Inkinen, Pertti, Hult, Heikki: *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2011.

kentästä taistelutilaan”.¹⁷ Tutkimuksessa käsitellään taistelun kuvan muutosta kansainvälisten kehitystrendien näkökulmasta. Tutkimuksessa käsitellään myös Venäjän Tšetšeniassa käytyjä sotia vuosina 1994 ja 1999 ja niiden vaikutusta sodan ja taistelun kuvan muutokseen.

Venäjän viimeaikaisia konflikteja tarkastellaan tässä opinnäytetyössä myös kansainvälisten lähteiden kautta, mahdollisimman objektiivisen kokonaiskuvan saavuttamiseksi. Kansainvälisistä tutkimuksista ja raporteista keskeisimpiä ovat Ruotsin puolustusministeriössä tuotetut tutkimukset: ”*Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*”¹⁸ sekä ”*Russia’s Strategic Mobility – Supporting ‘Hard Power’ to 2020?*”¹⁹ Niissä tarkastellaan kattavasti Venäjän asevoimien rakentamista, sotakokemusten ja harjoitustoiminnan kautta. Georgian sodan kannalta keskeisimpinä tutkimuksina on käytetty ”*The Tanks of August*”²⁰ ja ”*The Guns Of August 2008 – Russia’s War in Georgia*”²¹, joissa arvioidaan Venäläisestä näkökulmasta Georgian sodan menestystekijöitä.

Alla on esitetty tämän opinnäytetyön kannalta keskeisimmät käsitteet. Muut opinnäytetyön käsitteet on esitetty liitteessä 1.

Läntinen sotilaspiiri on yksi Venäjän neljästä operatiivis-strategisesta johtoportaasta. Sotilaspiirillä on johdettavanaan yksi keskeinen strateginen suunta ja sille on alistettu vastuualueensa kaikki joukot puolustushaarasta riippumatta. Sotilaspiirin alaisuudessa on yhteensä kolme armeijaa. Läntinen sotilaspiiri valmistautuu torjumaan lännen (Naton) uhkaa vastaan.²²

Asevoimien rakentaminen on ”*valtion asevoimien luomiseen, kehittämiseen, täydentämiseen, tekniseen varustamiseen, kouluttamiseen ja vahvistamiseen tähtäävien toisiinsa liittyvien toimenpiteiden kokonaisuus. Puolustusrakentamisen tärkein osa, asevoimien rakentamisen*

¹⁷ Huttunen, Mika (toim), Kostiaainen, Keijo, Lalu, Petteri, Nisula, Kari, Tähtinen, Janne: *Taistelun kuva muutoksessa – taistelukentästä taistelutilaan*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, n:o 2/2009, Edita Prima Oy, Helsinki, 2009.

¹⁸ Hedenskog, Jakob, Vendil Pallin, Carolina: *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*, Försvarsdepartementet, Stockholm, 2013, www.foi.se/ReportFiles/foir_3734.pdf, 10.2.2015.

¹⁹ McDermott, Roger N: *Russia’s Strategic Mobility: Supporting ‘Hard Power’ to 2020?*, Försvarsdepartementet, Stockholm, 2013, s. 18, www.foi.se/ReportFiles/foir_3587.pdf, 1.2.2016.

²⁰ Barabanov M.S, Lavrov A.V, Tseluiko V.A, Pukhov R.N (toim): *The Tanks of August*, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010, http://www.cast.ru/files/The_Tanks_of_August_sm_eng.pdf, 20.8.2010.

²¹ Cornell, Svante E, Starr, Frederic (toim): *The Guns of August 2008 - Russia’s War in Georgia*, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009.

²² Rautala (2014), ss. 5–6. – Läntisen sotilaspiirin alueella toimivat 6. ja 20. Armeija, Ks. myös Ruiz Palmer, Diego. A: *Back to the future? Russia’s hybrid warfare, revolutions in military affairs, and Cold War comparisons*, Research Division-NATO Defense College, Rome, No. 120, October, 2015, s. 4, https://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/.../rp_120.pdf, 1.2.2016. Läntiseen sotilaspiiriin uudelleen perustettiin 1. Kaartin Panssariarmeija Moskovian alueelle vuoden 2015 aikana.

ensisijaiset toimenpiteet ovat asevoimien rauhan ajan ja sodan ajan kokoonpanon asettaminen, organisaatorakenteen, puolustushaarojen, aselajien, erikoisjoukkojen ja palvelujen kokoonpanon ja suhteiden sekä niiden lukumääräisen suhteen muokkaaminen ja uudistaminen, armeijan ja laivaston tekninen varustaminen tarvittavilla ase- ja kalustotyypeillä, asevoimien täydentäminen, joukkojen kokonaisvaltainen tukeminen materiaalisilla keinoilla sekä joukkojen ja henkilöstön koulutus”²³.

Taistelupotentiaali on asevoimien rakentamisen kautta muodostuva kokonaisuus joukon olemuksesta. Taistelupotentiaali sisältää joukon eri elementit joita ovat: kokoonpano ja sen täydentäminen henkilöstöllä, tekninen varustetaso, operatiivinen valmius (taistelu- ja liikekannallepanovalmiuden taso), sotataito, henkilöstön moraalinen henki, henkilöstön ja joukkojen koulutustaso sekä saatavissa oleva reservi ja materiaalivarastot.²⁴ Taistelupotentiaali ja sen sisältämät keskeisimmät käsitteet on kuvattu tarkemmin liitteessä 2.

Taistelumahdollisuus on venäläisen määritelmän mukaan ”*kokonaisuus laadullisia ja määrällisiä osoittajia, jotka luonnehtivat yksiköiden, joukkojen, alusten ja yhtymien mahdollisuuksia taistelutehtävän suorittamiseen määritetyssä ajassa ja konkreettisissa olosuhteissa*”²⁵. Taistelumahdollisuuksien keskeisin osa-alue on **taisteluvalmius**, jonka käsitteistöä on purettu auki raportin tulevissa osioissa.

Moottoroidut jalkaväkiyhtymät ovat suoraan operatiivisen johtoportaalan alaisuudessa toimivia prikaatiorganisaatioon pohjautuvia jatkuvan valmiuden yhtymiä, joiden organisaatio ja taistelupotentiaali on rakennettu sotakokemusten ja kansainvälisten kehitystrendien perusteella. Ne kykenevät itsenäiseen toimintaan operatiivisen tai operatiivis-strategisten johtoportaalan alaisuudessa tai yhteistoimintaan johtoportaalan muiden osien kanssa. Moottoroitujen jalkaväkiyhtymien taistelupotentiaalin muodostavat moottoroidut jalkaväkipataljoonat, joista tehtävään muodostettavat taisteluosastot kykenevät joko itsenäiseen toimintaan yhtymän alaisuudessa tai muiden yhtymien kanssa. Moottoroidut jalkaväkiyhtymät muodostavat Venäjän asevoimien yleisjoukkojen- ja samalla koko maavoimien rungon.²⁶

²³ Hyttinen, Timo: *Viimeaikaisten konfliktien maasodalliset opit Venäjän maahanlaskujoukkojen kehittämisessä*, Diplomityö, Yleisesikuntaupseerikurssi 54, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Helsinki, 2013, TLL IV, s. 4.

²⁴ Tarvainen, Kari, *Venäjän nuorisojärjestöt asevoimien sotilaallisen potentiaalin rakentajina*, Esiupseerikurssi 64:n tutkimustyö, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki, 2012, s. 25.

²⁵ Hyttinen (2013), s. 8.

²⁶ Moottoroidun jalkaväkiyhtymän käsitettä ei ole avattu tutkijalla käytössään olleessa materiaalissa. Käsite on muodostettu tutkimustulosten perusteella, jotka ovat nähtävissä tämän opinnäytetyön luvussa 3.

1.3 Tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset, näkökulma ja rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa Venäjän maavoimien nykytilasta. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän asevoimia on pyritty kehittämään globaalien kehitystrendien ja omien sotakokemusten pohjalta. Venäjän asevoimien kehittämistä on näiden taustojen pohjalta syntyvien uhkakuvien kautta ohjattu sotilasdoktriinin ja sotilasreformin avulla. Tutkimustehtävänä oli selvittää, miten moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuudet ovat kehittyneet 2000-luvulla. Tutkimustulosten perusteella on esitetty arvioita niiden vaikutuksesta yleisesti Venäjän maavoimien taistelupotentiaalin kehittymiseen.

Tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimustehtävän pohjalta on muodostettu päätutkimuskysymys: Miten moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuuksien kehittyminen näkyy Venäjän Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalissa, ja mitä johtopäätöksiä siitä voidaan vetää maavoimien taistelupotentiaalin kehittymiseen 2000-luvulla?

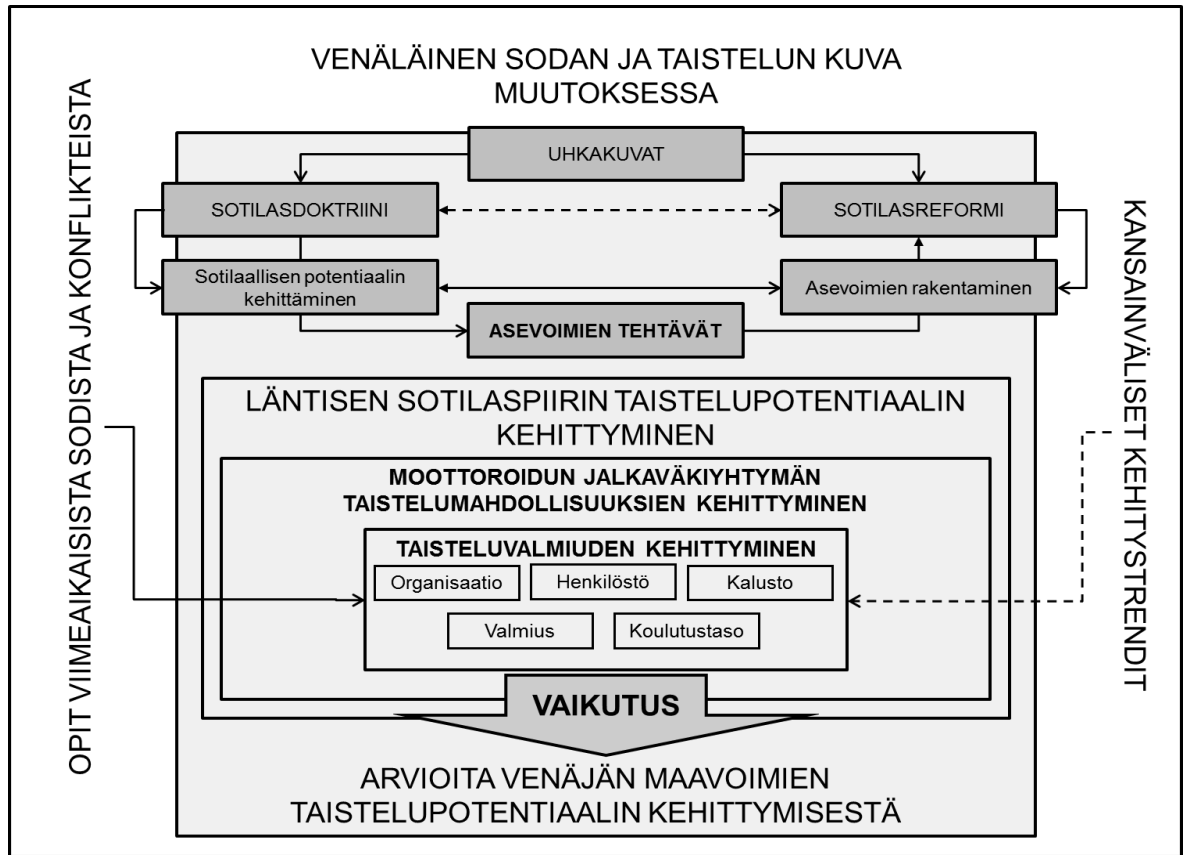
Päätutkimuskysymyksestä johdetut alatutkimuskysymykset:

1. Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Venäjän toimintaympäristön ja uhkakuvien muotoutumiseen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ja mitä kehitystoimenpiteitä sen seurauksena Venäjän asevoimissa on toteutettu?
2. Minkälainen on Läntinen sotilaspiiri ja mistä sen taistelupotentiaali muodostuu?
3. Mikä on moottoroitu jalkaväkiyhtymä ja mistä tekijöistä sen taistelumahdollisuudet muodostuvat?
4. Miten moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuudet ovat kehittyneet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen?

Tutkimuksen näkökulmaksi on valittu moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuuksien kehittyminen. Taistelumahdollisuuksien kehittymistä on tarkasteltu sen keskeisimmän osan taisteluvalmiuden kautta Venäjän käymissä sodissa ja konflikteissa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Taisteluvalmius muodostuu organisaatiosta, henkilöstöstä, kalustosta, valmiudesta ja koulutustasosta.²⁷ Taistelupotentiaalin kehittymistä on tarkasteltu Venäjän Läntisen sotilaspiirin alueella vuonna 2010 toteutetun sotilaspiiriuudistuksen jälkeen. Vaikka viimeaikaiset sodat ja konfliktit Venäjällä onkin käyty nykyisen Keskisen sotilaspiirin alueella, koottiin niissä toimineet joukot Venäjän eri sotilaspiireistä. Näin ollen voidaan yleisimpänä

²⁷ Hyttinen (2013), s. 9.

joukkotyyppinä käytettyä moottoroitu jalkaväkiprikaatia tarkastella yleisellä tasolla. Se luo mahdollisuuden yleisesti Venäjän maavoimien yhtymätasoiseen tarkasteluun taktisella tasolla. Tutkimuksen viitekehys on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1. Tutkimuksen viitekehys.

Tutkimuksen viitekehyksessä on kuvattu tutkimuksen kannalta keskeinen asetelma moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuuksien kehittymisestä ja sen vaikuttamisen suhteesta Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalin kehittymiseen. Tarkastelu rajattiin yhtymän taisteluvalmiuteen, mikä ei sisällä joukon käyttämää taktiikkaa taistelukentällä. Taisteluvalmiuden kehittymistä tarkastellaan yhtymän sisällä yleisellä tasolla, eikä sitä ole sidottu esimerkiksi johonkin tiettyyn aselajiin tai kalustoon. Muita taistelumahdollisuuksien osa-alueita, henkilöstön ja aseistuksen täydennysastetta, kaluston täydennysastetta, henkilöstön taistelutaitoa sekä moraalista taistelullisia ominaisuuksia²⁸, ei tarkastella tässä tutkimuksessa.

Taisteluvalmiuden kehittymistä on tarkasteltu Venäjän käymien viimeaikaisten sotien ja alueellisten konfliktien kokemusten kautta. Tarkasteltavina tapauksina olivat Venäjän käymät

²⁸ Hyttinen (2013), s. 9.

sodat Tšetšeniassa vuosina 1994–1996 ja 1999–2000, Georgian sotaa vuonna 2008 sekä valmistautumista Ukrainan sotaan vuosina 2008–2014.

Venäjän asevoimien kehittymiseen vaikuttavat keskeisesti myös kansainväliset kehitystrendit, joiden vaikutukset asevoimien kehittämiseen ovat merkittävät. Turvallisuuskehitystä ja samalla asevoimien muutoksen perustaa tarkastellaan Venäjän muuttuvan turvallisuusympäristön ja uhkakuvien kehittymisen kautta. Siinä keskeisin näkökulma on venäläisen sodan ja taistelun kuvan muutos, mikä luo turvallisuusympäristöä muokkaavat uhkakuvat. Uhkakuvien kautta Venäjän asevoimien kehittämistä ohjaavat sotilasdoktriini ja sotilasreformi, joiden tarkastelulla luodaan perusteet Venäjän maavoimien taistelupotentiaalin kehittämiseksi.

1.4 Tutkimusasetelma, tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kulku

Opinnäytetyö on taktiikan ja operaatiotaidon tutkimus, jossa tutkitaan venäläisen moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuuksien kehittymistä kansainvälisten trendien ja Venäjän omien sotakokemusten kautta. Tarkasteltavat tapaukset, jotka on esitetty tämän tutkimussuunnitelman seuraavissa osissa muodostavat tarkasteltavan kokonaisuuden. Niiden sisältä tutkittavaksi kohteeksi on valikoitunut taistelumahdollisuuksien kehittyminen.²⁹

Opinnäytetyön tutkimuksen tieteenfilosofisena lähestymistapa on hermeneutiikka. Tutkimusfilosofia perustuu kolmeen perusolettamukseen, joita ovat tulkinnan pohjalle rakennettu tieto, näkökulma sekä esiymmärrys.³⁰ Opinnäytetyössä pyrittiin tulkitsemaan Venäjän maavoimissa tapahtuvaa muutosta ja sen keskeisimpiä tekijöitä. Tulkinnan pohjaksi rakennettu tieto käsittelee moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehittymisen tarkastelun Venäjän käymissä sodissa ja konflikteissa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Sotakokemusten pohjalta tapahtuvaa muutosta on tarkasteltu yhtymän taistelumahdollisuuksien muutoksina, joiden kehittymisen vaikutus näkyy taistelupotentiaalin kehittymisenä. Esiymmärryksen Venäläisen moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehityksestä olen muodostanut oman kiinnostukseni kautta aihetta kohtaan.

²⁹ Huttunen, Mika: Tapaustutkimus operaatiotaidossa ja taktiikassa, *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*, Huttunen, Mika ja Metteri, Jussi (toim.): Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietao n:o 1/2008, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, s. 132.

³⁰ Huttunen ja Metteri (2008), ss. 24–25. Ks. myös s. 28. ”Hermeneuttinen lähestymistapa perustuu tutkijan, tutkimuskohteen ja muiden, tutkimustilanteeseen liittymättömien, tahojen tuottaman tiedon yhteiseen vuorovaikutukseen. Lähestymistapa sopii hyvin ongelmiin, joissa tutkimus on selkeästi määritelty, tutkijalla on riittävä perustietämystä ja osaamista tai vähintään valistuneita ennakkoaavistuksia tutkimusalueesta ja mahdollisuudesta luoda uutta tietoa jostain, mahdollisesti uudesta, näkökulmasta”.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jossa pyritään ymmärtämään moottoroidun jalkaväkiryhmän taistelumahdollisuuksien kehittymisen vaikutuksia Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalin kehittymiseen analysoimalla paikallisten sotien ja aseellisten konfliktien vaikutusta taisteluvalmiuden kehittymiseen. Tutkimusasetelma ja tutkimuksen kulku on esitetty tarkemmin liitteessä 3.

Opinnäytetyön tutkimuksellinen näkökulma on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksessa tutkimusaihetta voidaan lähestyä hyödyntämällä erilaisia menetelmiä, metodeja ja aineistoja. Tapaustutkimukselle tunnuksenomaista on tuottaa tapauksesta yksityiskohtaista tietoa. Tapaustutkimuksen päämääränä on tehdä tapauksista ymmärrettäviä, sekä sillä voidaan myös kuvata tai selittää erilaisia ilmiöitä.³¹ Opinnäytetyöni tutkimus toteutetaan niin sanottuina *multiple case* -tutkimuksena, jossa käsiteltävinä tapauksina ovat Tšetšenian sodat vuosina 1994–1996 ja 1999–2000, Georgian sota 2008 sekä Ukrainan sotaa edeltä jakso vuosien 2008–2014 välisenä aikana. Tutkittavina ilmiöinä, eli tutkimuksen kohteina tapauksissa tulkittiin taisteluvalmiuden kehittymistä.

Tutkimuksen lähdeaineistona on kotimaisia ja ulkomaalaisia asiakirjoja, tutkimuksia, opinnäytetöitä, raportteja ja artikkeleita. Tapaustutkimuksen lähdemateriaali voidaan jakaa yleisimmin kuuteen eri lähdealueeseen, joita ovat dokumentaatiot, arkistolähteet, haastattelut, havainnointi, osallistuva havainnointi ja fyysinen tuote.³² Opinnäytetyöni keskeisimmät lähteet muodostuvat dokumentaatio- ja arkistolähteistä. Dokumentaatio käsittää tutkimukseni lähdeaineistona hallinnolliset asiakirjat Venäjän sotilasdoktriinin kehittymisestä ja muista asevoimia koskevista asiakirjoista, edistymisraportit Venäjän sotilasreformin seurannasta, Suomalaiset ja ulkomaalaiset tutkimukset aiheesta sekä erilaiset sanomalehti- ja internetartikkelit.

³¹ Huttunen (2008), ss. 127–128.

³² Sama, s. 128.

2. VENÄLÄINEN SODAN JA TAISTELUN KUVA MUUTOKSESSA 2000-LUVULLA

2.1 Venäjän turvallisuusajattelun kehittyminen

Venäläisten sanakirjojen ja ohjesääntöjen mukaan sota määritellään yhteiskunnallisena ja poliittisena ilmiönä, mikä liittyy valtioiden ja kansojen välisten suhteiden radikaaleihin muutoksiin. Sota ja sodankäynti itsessään merkitsevät siirtymistä pois ei-sotilaallisten ja väkivallattomien keinojen käytöstä poliittisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Sodankäynnin konkreettisenä välineenä nähdään aseellisen voiman käyttö.³³ Venäläinen käsitys sodankäynnistä politiikan jatkeena noudattelee vielä nykyäänkin marxilais-leniniläistä tulkintaa väkivallan käytön läheisestä riippuvaisuudesta valtiovallan johtamiskeinona. Sodankäynnin suuntaa keskeisesti hallitsevat muutostrendit nähdään venäläisessä turvallisuusajattelussa yleismaailmallisina ilmiöinä, ei ainoastaan oman kehityssuunnan toimenpideluettelona.³⁴ Perinteisesti venäläiseen maailmankatsomukseen liittyy voiman ja vallan korostaminen. Tehokas ja mahtava armeija toimii suurvallan tunnusmerkkinä ja takaa maan vapauden ja riippumattomuuden. Neuvostoliiton hajoaminen joulukuussa 1991 oli Venäläisen sotilaspolitiikan kehittymisen kulminaatiopiste. Neuvostoliiton hajoamisen ja sotilaallisen kyvyn romahtamisen myötä asevoimien ideologinen pohja katosi.³⁵

Neuvostoliiton hajottua Venäjän turvallisuuspolitiikkaa ja sen asevoimia ohjaa vuonna 1992 julkaistu kansallisen turvallisuuden lainsäädäntö. Säädöksessä määritellään valtion turvallisuuspolitiikan muodot ja tehtävät sekä asevoimia koskevat lait, käsky- ja alistussuhteet, joita ohjaa presidentti. Venäjän perustuslaki määrittelee presidentin maan tärkeimmäksi turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ohjaavaksi henkilöksi, joka toimii samalla asevoimien ylipäällikkönä. Asevoimien käytännön kehitystä ja tehtäviä ohjaavat erilaiset konseptit ja doktriinit, joita uudistetaan sisä- ja ulkopoliittisten tarpeiden mukaisesti.³⁶

³³ Puolustusvoimien Tutkimuslaitos: *Tutkimuskatsaus 01-2015*, 2015, s. 1. Ks. myös Lalu (2014), s. 280. Venäjän perimä Leniniläinen tulkinta sodankäynnistä politiikan välineenä perustuu Nikita Hrustsovin (1894–1971) julistamasta marsalkka Sokolovskin vuonna 1962 ilmestyneestä teoksessa, *Sotilasstrategia*. Neuvostoliitto pitäytyi teoksen näkemyksen mukaan marxismi-leninisin näkökulmassa, jonka mukaisesti sota on politiikan jatkamista väkivaltaisain keinoin, jolla sodankäynnin aloittaminen pyrittiin oikeuttamaan.

³⁴ Sama, s. 2.

³⁵ Juntunen (2012), s. 101.

³⁶ Sama, ss. 103–106.

Tarkasteltaessa venäläistä sodan- ja taistelun kuvan muutosta on tärkeä ymmärtää Venäjän ulko- ja sotilaspoliittisen ajattelun keskeiset lähtökohdat. Virallisesti ulko- ja sotilaspolitiikkaa määrittelevät kansallisen turvallisuuden strategia, sotilasdoktriini, ulkopoliittinen konsepti sekä erilaisia turvallisuuskysymyksiä koskevat lait. Niiden lisäksi poliittisen ajattelun keskiössä on valtion- ja sotilasjohdon ideologiset lähtökohdat, jotka vaikuttavat merkittävästi ulko- ja sotilaspoliittiseen suuntaan.³⁷ Niiden pohjautuminen edellä kuvatun marxilais-leniniläisen ideologian mukaisesti luovat ilmapiirin Venäjän ulko- ja sotilaspoliittiselle ajattelulle ja antavat suunnan uhkakuvien muodostumiselle.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjällä jouduttiin tarkastamaan monien yhteiskunnallisten ongelmien ja muutosten lisäksi ulkoista turvallisuutta. Venäjän kannalta haasteeksi muodostui kylmän sodan aikaisen idän ja lännen välisen maantieteellisen vastakkainasettelun päättymisen. Uhkakuvien painopiste muodostui etelän ja pohjoisen väliseksi, jossa hajoamisen myötä syntyneet itsenäiset valtiot ja ryhmittymät muodostivat turvallisuushukan. Erityiseksi uhkaksi nousi valtioiden välistä yhtenäisyyttä horjuttavat separatististen ryhmitysten liikehdintä entisen Jugoslavian, Kaukasuksen ja Keski-Aasian alueilla.³⁸ Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena Venäjän ei katsottu omaavan riittävää sotilaallista kykyä puuttua edes sen lähialueiden tapahtumiin.³⁹ Neuvostoliitolta perityn valtavan sotapotentiaalin ylläpitämiseksi ei hajoamisen jälkeen koettu olevan riittäviä taloudellisia ja tuotannollisia resursseja.⁴⁰ Asevoimien osalta aloitettiin kehitystoimet, joilla tavoiteltiin rajoitettua operatiivista kykyä lähialueilla toimimiseksi.⁴¹

Presidentti Jeltsinin valtakaudella 1990-luvulla, kylmän sodan luomat ulkopoliittiset uhat miellettiin väistyneiksi. Suurimpina uhkina pidettiin maan luisumista sekasortoon sisäisten ongelmien vuoksi, minkä seurauksena resurssien painopiste siirtyi maan sisäisten sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien ratkaisemiseksi. Venäjän valtion johdossa uskottiin edelleen vahvojen ydinasevoimien muodostaman pelotteen vaikutukseen ulkoisten uhkien torjunnassa.⁴² Puolustusliitto Natoa ei tuolloin ainakaan virallisessa kannassa nähty selkeänä vihollisena. Yhteistyö Naton kanssa nähtiin jopa mielekkäänä, osana uutta kehityssuuntaa.⁴³ Asevoimien uusiutumista ja kehittymistä jarrutti selkeä turvallisuuspoliittisen linjan puute. Poliittisen elii-

³⁷ Mikkola (2014), s. 48.

³⁸ Lalu (2014), s. 332.

³⁹ Rekkedal (2013), s. 103.

⁴⁰ Rautala (2014), s. 2.

⁴¹ Rekkedal (2013), s. 103.

⁴² Mikkola (2014), s. 49.

⁴³ Forss (ja muut 2011), ss. 14–15.

tin keskuudessa keskustelu turvallisuushkista jakautui. Talouspoliittisen kehittämisen suunnan ja länsimielisen politiikan varjossa selkeää ulkoista uhkaa ei nähty todellisena lähitulevaisuudessa. Joidenkin arvioiden mukaan turvallisuuspoliittisen suunnan juuret ovat vahvassa poliittisessa lojaalisuudessa, mikä henkilöityy usein valtion johdon keskeisimpiin henkilöihin, kuten presidenttiin. Kunkin aikakauden ulko- ja sotilaspoliittinen suunta määräytyy näin pienen poliittisen eliitin ydinhenkilöiden ideologian mukaan. Uhkakuvien ja asevoimien kehittämistyön puutteiden vuoksi asevoimat jäivät ilman selkeää taloudellista painotusta Jeltsinin hallintokaudella.⁴⁴

Kehittämisen painopisteen ulkopuolelle jäämisen lisäksi asevoimille ei annettu selkeää uhkakuvamallia tai uhkaa, johon sen tulisi valmistautua. Poliittisen suunnan ja asevoimien johdon näkemyseroja kuvaavat tutkimukset sotilasjohdon tyytymättömyydestä poliittisen eliitin uhka-arvioihin. Näissä tapauksissa sotilasjohto jätti huomioimatta valtiohallinnon esittämät uhkat, elleivät ne olleet linjassa sotilasjohdon omien uhka-arvioiden kanssa.⁴⁵ Ristiriitaisuuksien ja selkeän turvallisuuspoliittisen ajattelun jakautumisen myötä asevoimien teknologinen kehittäminen ja Neuvostoliiton aikana aloitettu asevoimien uudistaminen pysähtyi lähes kokonaan.

Venäjän geopoliittisen ajattelun uudelleensyntyminen oli keskeisessä roolissa tarkasteltaessa Venäjän kansallisen identiteetin sekä ulko- ja sotilaspolitiikan kehittymistä. Neuvostoyhteiskunnan romahduksen raunioista pyrittiin erityisesti länsivastaisten piirissä löytämään Venäjälle uusi arvomaailma ja selkeä suunta. Ideologiassa luotiin kuva euraasialaisen imperiumin synnyttämisestä, jonka keskiössä oli Venäjän ylivallan saavuttaminen ja suurvalta-aseman palauttaminen.⁴⁶ Tällä pyrittiin vastaamaan kylmän sodan päättymisen myötä voittajana selvinneen Yhdysvaltojen muodostamaan yksinapaiseen maailmankatsomukseen.

Keskeisenä ajatuksena olivat kylmän sodan kaltainen etupiirijako ja Euroopan kahtia jakaminen kahteen kulttuurilliset juuret ja taloudelliset voimavarat kokoavaan vyöhykkeeseen yhdessä kasvavan Saksan kanssa. Ajatusta perusteltiin aikaisempaa selvemmin historian, uskonnon ja geopoliittisten faktojen kautta. Venäjän ylivallan tavoittelussa oli selkeästi nähtävissä merkkejä sodankäynnin ja ulkopoliitiikan uusista ulottuvuuksista, sillä perinteistä sotilaallisen voiman käyttöä ja sillä uhkaamista ei koettu ensisijaiseksi keinovaihtoehdoksi. Vastaavasti

⁴⁴ Mikkola (2014), s. 50.

⁴⁵ Sama, s. 50.

⁴⁶ Forss (ja muut 2011), ss. 11–13.

uusina vaikutuskeinoina nähtiin asymmetrisen sodankäynnin keinojen hyväksikäyttöä kumo-
uksellisen toiminnan saavuttamiseksi kohdemaissa. Onnistumisen edellytyksenä arvioitiin
olevan eri turvallisuusjärjestöjen operaatioiden keskeisyys kohdemaiden vakauden horjutta-
miseksi. Keinovalikoimana nähtiin informaationsodankäynnin eri muodot, sekä taloudellisen
painostuksen luomat mahdollisuudet energioresurssien saannin turvaamisen noustessa keskei-
seen asemaan maailmanlaajuisesti. Aseellisen voiman käyttöä ei suljettu kuitenkaan pois,
vaan sitä pidettiin yhtenä keinona taloudellisten ja yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttami-
seksi. Huomionarvoista on, että suora sotilaallisen voiman käyttö arvioitiin mahdolliseksi
keinoksi myös talouselämän etujen ajamisessa.⁴⁷ Merkkejä sodankäynnin kehittymisestä edel-
lä kuvattujen ajatusten suuntaan on nähtävissä kaikissa Venäjän käymissä sodissa Neuvosto-
liiton hajoamisen jälkeen.

Geopoliittisen kehityksen myötä Venäjä joutuu arvioimaan uhkakuviaan kahden suunnan
kautta. Naton itälaajentumisen sekä Kiinan talous- ja sotilaallisen kasvun myötä uhkakuvat
ovat painottuneet idästä ja lännestä tuleviksi. Venäjä määrittelee uhkakuvansa sotilasdokt-
riinissaan, joista viimeisin on julkaistu vuoden 2014 loppupuolella. Venäjä arvioi keskeisim-
mäksi turvallisuusuhkaksi edelleen Naton, vaikka asian muotoilu eri julkaisuissa onkin tul-
kinnanvarainen. Virallisina uhkina on nimetty Naton laajeneminen ja Yhdysvaltojen asevoi-
mien sijoittuminen Venäjän lähialueille. Uhkiksi arvioidaan myös Venäjään kohdistuvat alue-
vaatimukset, sotilaallisen voiman käyttö Venäjän naapurustossa sekä kansainvälinen terroris-
mi.⁴⁸ Tutkijoiden mukaan Venäjän turvallisuushaasteiden painopisteen arvioidaan todellisuu-
dessa olevan varautumisessa länttä ja erityisesti Natoa sekä sen johtomaata Yhdysvaltoja vas-
taan.⁴⁹

2.2 Venäläinen sodan kuva muutoksessa

Kylmän sodan päättyminen yhdistetään yleisesti Neuvostoliiton hajoamiseen joulukuussa
1991. Sitä edelsi Berliinin muurin murtuminen, mikä symboloi osaltaan toisen maailmanso-
dan jälkeisen kilpavarustelu-aikakauden loppua.⁵⁰ Länsimaalainen näkemys kylmän sodan
ajasta on maailmansodan voittajavaltioina selvinneiden kahden osapuolen kulutussodankäyn-
nin tradition mukaisen, ydinaseita ja mekanisoituja tavanomaisia asevoimia korostavan poliit-

⁴⁷ Forss (ja muut 2011), ss. 12–13.

⁴⁸ Sama, s. 22.

⁴⁹ Mikkola (2014), s. 51.

⁵⁰ Forss (ja muut 2011), s. 5.

tis-sotilaallisen kilpavarustelun lopputulos.⁵¹ Kylmän sodan päättyminen tulisi kuitenkin mieltää ennemmin aikakauden ilmiönä, minkä poliittiset taustat määrittelevät vielä nykyisenkin maailmanjärjestyksen.⁵² Aikakaudelle sijoittuu myös yksi nykyaikaisen sodankäynnin merkittävimmistä käännekohdista, *Persianlahden sota*. Sota Yhdysvaltojen johtaman liittouman ja Irakin tasavallan armeijan välillä käytiin ajallisesti samaan aikaan, kun kylmä sota päättyi. Persianlahden ensimmäisestä sodasta muodostuikin kylmän sodan jälkeinen ”uuden ajan” sota, minkä opit määrittelivät sodankäynnin suunnan nykyiseen muotoonsa.⁵³

Persianlahden sodan oppien myötä teknologisen ylivoiman tavoittelu muodostui keskeiseksi sodankäynnin kehittämissuunnaksi. Yhdysvaltojen näyttämä suunta informaatioteknologian kehittämisessä ja sitä kautta sodankäynnin vallankumouksen tavoittelussa muodostui kehityssuunnaksi, minkä vaikutukset näkyvät nykypäivän sotakentillä.⁵⁴ Kehittymistä ohjasi keskeisesti vuoden 1973 Jom Kippur -sodan kokemukset sekä Varsovan liiton vahvat panssarivoimat, jotka ohjasivat Yhdysvaltojen sodankäynnin opin kehittämistä. Vuonna 1982 hyväksytyssä *Field Manual 100-5*:ssä jalkautettiin ns. *AirLand Battle* -konsepti, jossa keskeisiä tekijöitä olivat uudistunut aseteknologia ja täsmäaseiden hyödyntäminen. Konseptin yhtenä tavoitteena oli samalla vähentää riippuvuutta ydinaseista ja näin vähentämään ydinsodan syttymisen todennäköisyyttä.⁵⁵

Venäläisen sodan kuvan muutosta on arvioitu laajasti viimeaikaisissa tutkimuksissa ja julkaisuissa. Venäläisen sodan kuvan muutosta tarkasteltaessa kehityssuunta tulee mieltää osana globaalia kehitystä, johon ovat keskeisesti vaikuttaneet vuosituhannen vaihteen molemmiin puolin käydyt aseelliset konfliktit ja sodat. Keskeisiä tapahtumia ovat olleet edellä kuvattujen tapahtumien lisäksi Kosovon operaatio vuonna 1999, Afganistanin terrorismin vastainen sota vuodesta 2001 alkaen sekä vuonna 2003 käyty Irakin sota. Perinteisen Venäläisen käsityksen mukaan maavoimien rooli on keskeinen ja sen taistelua tuetaan ilma- ja merivoimilla. Viimeaikaisten kokemusten perusteella ilmavoimakomponentin rooli on kuitenkin keskeisesti muuttunut. Sotakokemusten perusteella ilmaherruuden saavuttamisella luodaan edellytykset taiste-

⁵¹ Raitasalo, Jyri: *Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 23, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, ss. 53–54.

⁵² Forss (ja muut 2011), 5.

⁵³ Raitasalo (2011), s. 57. Persianlahden sota käytiin Irakin ja Kuwaitin alueella 1991.

⁵⁴ Sama, s. 58.

⁵⁵ Kerttunen, Mika: Ydinaseet 2000-luvun maailmanjärjestyksessä, *Sota – Teoria ja Todellisuus: Näkökulmia sodan muutokseen*, toimittaneet Raitasalo, Jyri ja Sipilä, Joonas, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, s. 28.

lutilan hallinnalle. Ilmaherruuden tavoittelun keskeisen roolin lisäksi venäläisen näkemyksen mukaan maasodalla ratkaistaan kuitenkin viimekädessä taistelun lopputulos.⁵⁶

Sodankäynnin keinojen kehittyminen edellä kuvattujen ajanjaksojen osalta mielletään Venäjällä ei-sotilaallisten vaikuttamismuotojen merkityksen kasvuna, valtioiden välisten keskinäisten konfliktien vähenemisenä, informaatioturvallisuuden ja informaatiovaikuttamisen korostumisena sekä täsmäasejärjestelmien hyödyntämisenä. Ei-sotilaallisten vaikutusmuotojen korostunut kehittyminen nähdään erityisesti talouden, energian, kansainvälisen kaupan, liikenneverkoston ja kansainvälisen valuutan hallinnan osilla. Valtioiden välisten konfliktien vähentämisen myötä ei-valtiollisten toimijoiden, kuten terroristijärjestöjen tai yksityisten turvallisuus-toimijoiden osuus on kasvanut merkittävästi konfliktien eri osapuolina. Informaatiovaikuttaminen kasvavana vaikuttamismuotona on luonut sodankäynnille uuden ilmenemismuodon, joka on mielletty kasvavana uhkana valtion ja yhteiskunnan turvallisuudelle. Täsmäasejärjestelmien osalta kehityssuuntana nähdään jatkuvasti korostuvat tuhovaikutuksen, etäisyyden ja tarkkuuden, ilma-avaruusulottuvuuden hallinta sekä reaaliaikainen taistelunjohto- ja maalittamisjärjestelmien kehittyminen.⁵⁷

Venäläinen sodan kuva ja sen kehittyminen nähdään yleisesti länsimaisen vastaavan kaltaisena. Keskeisimmät erot länsimaihin verrattuna ovat kuitenkin laadun ja suorituskykyjen kehittymisen ohella määrällisen riittävyyden korostaminen. Se näkyy venäläisessä tulkinnassa länsimaisten maiden viimeaikaisen kriisinhallintaoperaatioihin pohjautuvan painotuksen arvostelussa. Tulkinnan mukaan länsimainen trendi asevoimien marginalisoinnista kriisinhallintatehtäviin nopean toiminnan joukkojen muodossa heikentää valtioiden kykyä puolustaa maa-alueitaan kriisitilanteessa.⁵⁸

Venäläisessä ajatusmaailmassa asevoimien käyttö on aina strategisen tason päätös. Sota itsessään on sen tyyppin tai ulottuvuuden koosta riippumatta aina strateginen operaatio, jota johdetaan, ohjataan ja valvotaan maan ylimmän johdon toimesta. Itse sodankäyntiin tai sotatoimiin käytetään sotilaspiirien yhtymiä, tai niiden kasvaessa riittävää käytössä olevaa aseellista voimaa. Venäjällä sodankäynti tai aseellisen voiman käyttö jaetaan ulottuvuuksien mukaan, ja se

⁵⁶ Mäkelä, Juha: Venäläinen sodan kuva muutoksessa, *Sota – Teoria ja Todellisuus: Näkökulmia sodan muutokseen*, toimittaneet Raitasalo, Jyri ja Sipilä, Joonas, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, ss. 251–253.

⁵⁷ Mäkelä (2008), s. 253. Ks. myös Anttila, Matti, Hollanti, Juha, Metsi, Mika, Paavola, Oskari, Ruisniemi, Jani, Toivanen, Asko: *Venäjän maavoimien yleiset kehitysnäkymät, Venäjä 2035* -luonnos, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2016, luku 6.

⁵⁸ Sama, s. 267.

perustuu määrällisten suureiden asettamiin reunaehtoihin. Niihin luetaan sotatoimien ulottuvuus ja kesto, konfliktialueen laajuus ja sen mahdollinen leviäminen, sodan osapuolien määrä ja valtiollisten tai ei-valtiollisten osapuolten osallistuminen sekä joukkojen määrä alueella.⁵⁹ Venäläiset määritelmät sodankäynnin tasoista on esitetty tämän opinnäytetyön liitteessä 4.

Venäjällä itse sodankäynnin nähdään muuttuneen vain vähän. Sodan alkuun liitetään usein pitkä ja massiivinen ilmaoperaatio, mikä korostaa ilmavoimakomponentin tärkeyttä. Puolustuksellisesti ajateltuna ilmapuolustuksen ja ilmatorjunnan rooli on kasvanut ja sen painopiste on vastustajan ilmaherruuden kiistäminen. Sen myötä ilmaviholliseen vaikuttamisesta onkin tullut yksi merkittävä osa maajoukkojen taistelua. Sodankäynnin liikkuvuuden korostumisen myötä aikaisempi käsitys rintamalinjoista ja niiden muodostumisesta tulee tulevaisuudessa muuttumaan. Liikkuvuuden kautta muodostuvat aktiiviset taistelutoimet muokkaavat sodankäyntiä yhä intensiivisemmäksi, jolloin rintamalinjojen syntyminen vähenee ja taistelukenttä muuttuu aikaisempaa sirpalemaisemmaksi. Sotatekniikan korostumisen ja kallistumisen myötä miesmäärä taistelukentällä vähenee ja sen ulottuvuus laajenee aikaisempia sotia huomattavasti laajemmalle. Sodankäynnin ulottuvuus koskettaa aikaisempaa enemmän asevoimien lisäksi myös siviiliyhteiskuntaa, jolloin siitä tulee osa sodankäyntiä tai sota-näyttämöä. Tällöin korostuvat politiikan ja epätavanomaisten sodankäynninkeinojen käyttö osana sodankäyntiä.⁶⁰

Perinteisesti hyökkäykselliset operaatiot venäläisessä sotataidossa nähdään ilma- ja maaoperaatioiden yhteistoimintana. Niitä käytetään yhtä aikaa ilmassa ja maassa olevia kohteita vastaan koko puolustajan syvyydessä. Ilmaoperaatiot on mielletty maajoukkojen taistelua tukevana toimintona, ei itsenäisenä operaationa.⁶¹ Ilmaoperaatioiden kehittymisestä itsenäisiksi operaatioiksi on merkkejä viimeaikaisissa tapahtumissa esimerkiksi Syyriassa. Venäjä noudattelee kansainvälistä trendiä ilmaoperaatioiden käynnistämisestä, jota saattaa seurata maaoperaation aloittaminen. Syyrian tapahtumat kuitenkin puoltavat näkemystä perinteisten maavoimien käytön rinnalle syntyvästä ilmaoperaation hyödyntämisestä venäläisessä sodankäynnissä.

⁵⁹ Saarelainen, Jorma, Saarinen, Timo, Taavitsainen, Heikki: *Aseellinen taistelu 2020*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, ei-julkiset, Editä Prima Oy, Helsinki, 2003, TLL IV, s. 38.

⁶⁰ Huttunen, Mika (toim.), Kostiainen, Keijo, Lalu, Petteri, Nisula, Kari, Tähtinen, Janne: *Taistelun kuva muutoksessa – taistelukentästä taistelutilaan*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, Editä Prima Oy, Helsinki, 2009, ss. 298–299. Ks. myös Anttila (ja muut 2016), luku 6. Venäläisen näkemyksen mukaan taistelutoimiin tarvittava valmistelu-aika tulee vähenemään ja osapuolten välille muodostuu pysyviä sota-toimialueita, joiden sisällä tullaan käyttämään kaikkia sodankäynnin keinoja ja eri toimijoita.

⁶¹ Huttunen (ja muut 2009), s. 299.

2.3 Venäjän sotilasdoktriini uhkakuvien ja kehityksen suunnannäyttäjänä

Venäjän kansallisten etujen puolustamisen periaatteet sekä uhkiin ja haasteisiin reagoinnin luonteet ja menetelmät määritellään Venäjän federaation sotilasdoktriinissa. Sotilasdoktriini on luonteeltaan poliittinen asiakirja, jossa määritellään valtiollisella tasolla käytettävissä olevat sotilaalliset keinot poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Lisäksi siinä määritellään suunnat sotilaallisten tehtävien luonteesta ja niiden ratkaisutavoista, sotien ja sotilaallisten konfliktien luonteesta sekä sotilaallisesta kehittämisestä.⁶²

Venäläinen sotilasdoktriini perustuu Venäjän perustuslakiin, liittovaltion lakeihin, muihin normatiivisiin asetuksiin sekä kansainvälisiin velvoitteisiin ja sitoumuksiin.⁶³ Sotilasdoktriinin sisältöä ohjaavat erilaiset ulko- ja turvallisuuspoliittiset konseptit ja doktriinit. Niissä esitetään näkemykset kunkin aikakauden sotilaallisen turvallisuuden uhkista ja sotilaallisen voiman käytöstä turvallisuuden takaamiseksi ja poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.⁶⁴

Venäläisen määritelmän mukaan sotilasdoktriinin sisällön tulisi vastata kysymyksiin sotilaallisen voiman käytön muodoista erilaisissa uhkatilanteissa sodan ja rauhanaikana, sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen ja puolustuskyvyn kehittämiseen, sotilaallisten uhkakuvien ja niiden konkreettisiin uhkakuvien asteisiin, sodankäynnin luonteen ja asevoimien kehittämiseen tarkoituksenmukaiseksi sekä sodan päämäärien ja asevoimien käytössä oleviin keinovalikoimiin asetettujen päämäärien ja tavoitteiden saavuttamiseksi.⁶⁵

Venäläinen sotilasdoktriini on siis strategisen tason asiakirja, jossa määritellään valtion suhtautuminen sotaan. Venäläinen sotilasdoktriini tulee erottaa länsimaisesta määritelmästä siitä puuttuvan operatiivisen ja taktisen tason taisteluopin ominaisuuden takia. Venäläinen julkaistu sotilasdoktriini on siis osa asiakirjakokonaisuutta, missä esitetään tiivistetysti kansallisen turvallisuus- ja valtion sotilaspolitiikan suuntaviivat menneiden kokemusten perusteella.⁶⁶ Sotilasdoktriinin merkitystä tuleekin tutkijoiden mielestä tarkastella osana laajempaa Venä-

⁶² Alafuzoff (1999), s. 3.

⁶³ Sama, ss. 3–4.

⁶⁴ Juntunen (2012), s. 108.

⁶⁵ Alafuzoff (1999), ss. 3–4.

⁶⁶ Sama, ss. 3–4. Ks. myös Lalu (2014), s. 331. ”*Se määrittelee valtion suhtautumisen sotaan ja käsityksen tulevien sotien luonteesta*”. Venäläinen sotilasdoktriini voidaan jakaa sotilasstrategiseen ja sotataloudelliseen osaan. ”*Doktriinien tekstit eivät ole tieteellisen tutkimuksen vaan sotilaspoliittisen valmisteluprosessin tuloksia.*”

läistä sotilaspoliittista ajattelua ja ideologiaa, sekä pyrkii tulkitsemaan sitä ajankohtaisten turvallisuuspoliittisten tilanteiden muutoksen kontekstissa.⁶⁷

Venäjän julkaistuja sotilasdoktriineja voidaan tarkastella kahtena ajanjaksollisena kokonaisuutena ennen ja jälkeen *World Trade Centerin* terroristihyökkäysten. Maailman turvallisuusympäristö muuttui merkittävästä vuoden 2001 tapahtuneen New Yorkin terrori-iskujen jälkeen.⁶⁸ ”Sohaisusta ampaispesään” seurasi Yhdysvaltojen johtama terrorismin vastainen sota, mikä ulottui Afganistanin kautta Irakiin ja myöhemmin Libyaan. Terrorismin vastaisen sodan myötä maailman turvallisuusympäristössä siirryttiin uudelle aikakaudelle. Tarkasteltaessa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen julkaistuja sotilasdoktriineja ja uudistusohjelmia voidaan selkeästi havaita, että Venäjän sotilaspolitiikan päämäärät ja keinovalikoimat ovat muuttuneet kuvattuina ajanjaksoina merkittävästi.⁶⁹

Ajanjaksoja voidaan tarkastella myös Venäjän valtiovallan idealistisen pohjan muutoksien kautta. Nykyisen Venäjän presidentin Vladimir Putinin vuoden 2001 valtaantulon jälkeen sotilasdoktriinin kehittäminen on saanut nykyisen suuntansa.⁷⁰ Putinin aikakaudella viimeisen viidentoista vuoden aikana Venäjän sotilaspoliittisten päämäärien ja niiden ratkaisemiseksi käytössä olevien keinojen suunta on muuttunut jyrkästi.⁷¹

Venäjällä on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen julkaistu yhteensä neljä virallista sotilasdoktriinia (vuosina 1993, 2000, 2010 ja 2014), joista tämän tutkimuksen panopisteenä tarkastellaan Putinin hallintokaudelle sijoittuneita sotilasdoktriineja. Uusin sotilasdoktriini koostuu neljästä pääluvusta, joita ovat yleiset lähtökohdat, sotilaallisten vaarojen ja uhkien määrittely, sotilaspolitiikka sekä puolustuksen sotilaallistaloudellinen turvaaminen.⁷² Venäjän sotilasdoktriini henkii kunkin aikakauden sotilaspoliittista kehityssuuntaa ja sotilaallisen suorituskyvyn kehittymistä. Sotilasdoktriinien kehittymisen ja uhkakuvien muuttuminen luo lähtökohdat sotapotentialin kehittämiseksi.

⁶⁷ Pynnönen, Katri ja Mashiri, James: *Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa – Nykyinen versio viritettiin kriisiajan taajuuudelle*, Ulkopoliittinen Instituutti, FIIA Report 42, Helsinki, 2015, s. 13.

⁶⁸ Juntunen (2012), s. 109 ja Lalu (2014), s. 343.

⁶⁹ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 69.

⁷⁰ Iivonen (2005), s. 28.

⁷¹ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 69.

⁷² Sama, s. 13 ja 18.

Sotilasdoktriinissa esitellään turvallisuusympäristöä ja sen muutosta koskeva tilannekuva ja sen kautta arvioidut tärkeimmät ulkoiset ja sisäiset sotilaalliset vaarat sekä uhkat.⁷³ Edellä kuvattujen turvallisuuspoliittisten ajanjaksojen kautta tarkasteltaessa sotilaalliset vaarat ja uhkat ovat selkeästi muuttuneet 2000-luvulla. Vuonna 1993 julkaistua doktriinia on luonnehdittu kansainvälistä yhteistyöhakuisuutta tavoittelevana, globaalia turvallisuutta edistävänä. Doktriini ei määritellyt Venäjälle suoranaista vihollista eikä selkeää vastustajaa, vaan sotilaallisiksi vaaroiksi kuvattiin aluevaatimukset, paikalliset sodat sekä konfliktit. Erityisesti vaaraksi koettiin muiden maiden puuttuminen Venäjän sisäisiin asioihin, jotka kärjistyessään voisivat muuttua välittömäksi sotilaalliseksi uhkaksi. Uhkakuvien myötä sotilaallisen voiman käytön keskeinen ajatus oli käyttää rauhan-ajan joukkoja paikallisten sotien ja alueellisten konfliktien osalta. Rauhan-ajan kokoonpanossa joukot oli alueellisesti ryhmitetty ja niitä kyettäisiin vahventamaan tarvittaessa maan muilta suunnilta alueelle kuljettavilla joukoilla. Arvioiden mukaan taistelutoimien laajuus vaihtelisi sissisodankäynnistä aina kahden osapuolen operatiivis-strategisten yhtymien väliseksi taisteluksi.⁷⁴

Vuonna 2000 julkaistu uusi sotilasdoktriini noudatteli vuonna 1999 julkaistun doktriiniluonnoksen asetelmaa, jossa vastakkainasettelu oli palannut kansainvälisen turvallisuuspolitiikan tilannekuvaukseen.⁷⁵ Keskeisen vaikutuksen oli tuottanut Naton laajeneminen ja sen toteuttama ilmaoperaatio Kosovossa, mikä päättyi Jugoslavian hajoamisen vuonna 1999. Vaikutukset Naton toiminnasta näkyivät vuoden 2000 doktriinissa uusina uhkakuvina ja käsityksinä sodan ja taistelun kuvan muutoksesta. Uudessa doktriinissa säilytettiin edelleen vuonna 1993 julkaistun doktriinin uhkamallit sisäisistä uhkista.⁷⁶

Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen Venäjällä herättiin globaalin turvallisuusympäristön nopeaan muutokseen. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen maa oli toipumassa suurista sisäpoliittisista ongelmista, taloudellisista haasteista sekä Tšetšenian sodasta. Vuonna 2000 julkaistussa sotilasdoktriinissa ei osattu varautua globaalin turvallisuustilanteen poikkeukselliseen suuntaan. Tapahtumien myötä asevoimille annettiin kuitenkin nopeasti uusia ohjeita tehokkaiden nopean toiminnan joukkojen kehittämiseksi ja ydinaseiden modernisoimiseksi. Uudistustoimia pidettiin elintärkeinä muuttuvassa globaalissa tilanteessa.⁷⁷

⁷³ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 29.

⁷⁴ Lalu (2014), ss. 337–338. Ks. myös Alafuzoff (1999), s. 8. Alafuzoffin mukaan vuonna 1993 julkaistussa doktriinissa oli viitteitä IVY-maiden kesken toteutettavasta puolustusyhteistyöstä. Vuoden 1993 doktriini olikin selkeästi määritelty puolustukselliseksi doktriiniksi.

⁷⁵ Alafuzoff (1999), s. 9.

⁷⁶ Lalu (2014), s. 343.

⁷⁷ Juntunen (2012), s. 109.

Vuonna 2003 Venäjän puolustusministeriö käynnisti uudistusohjelman, mikä sisälsi vahvasti sotilaallista doktriinia muistuttavia linjauksia ja siinä määriteltiin sotilaalliset uhkat ja kehittämistehtävät. Ohjelmasta teki merkittävän sen ajatuksellinen ero aikaisempiin doktriineihin ja niiden luonnoksiin, joissa tulevaisuutta rakennettiin Neuvostoliitolta perityn sotilaallisen potentiaalin pohjalta. Vuoden 2003 kehittämisohjelmassa lähtökohdiksi asetettiin uusien asevoimien rakentaminen, sillä neuvostoarmeijan asevoimien kehitystyö oli tullut päätökseen.⁷⁸

Uudistustoimiin ryhtymisen perustana oli tietävästi varautuminen muuttuviin uhkakuviin asevoimien tavoitteellisen kehittämisen kautta. Kehitysohjelmassa Venäjän sotilaalliset uhkat jaettiin ulkoisiin, sisäisiin ja rajat ylittäviin uhkiin. Ulkoisista uhkista korostui huoli Venäjän sisäisiin asioihin puuttumisesta. Sisäisinä uhkina pidettiin Venäjän perustuslaillisen järjestelmän horjuttamisyritykset ja alueellisen eheyden rikkominen. Rajat ylittävinä, ns. globaaleina uhkina pidettiin kansainvälistä terrorismia sekä järjestäytyntä rikollisuutta. Asevoimien rooli näiden uhkien ehkäisemiseksi oli keskeinen, osana muita turvallisuusviranomaisia. Sodan ja taistelun kuva arvioitiin kehittyneen monitasoiseksi. Sodan ja taistelun kuva ei ollut enää yksiselitteinen, yksi malli johon Venäjän oli varauduttava. Sodan ja taistelun asymmetrisen luonteen vuoksi sodankäynnissä tulisi korostumaan aloitteellisuuden merkitys, kaukovaikutteisten täsmäaseiden sekä ilmavoimien käyttö. Kehityssuunnan taustalla ymmärrettiin olevan teknologinen kehittyminen niin joukkojen kuin taisteluvälineidenkin osalta.⁷⁹ Uusien globaalien turvallisuuskehittymisen trendien myötä Venäjä joutui jatkuvasti kasvavan terrorismin kohteeksi Kaukasian alueella. Georgian ja Venäjän välinen konflikti kärjistyi elokuussa 2008. Se asetti asevoimille uusia haasteita, joihin asevoimissa ei oltu valmistauduttu.⁸⁰

2000-luvun alun globaalien turvallisuusuhkien ja asevoimien uudistusohjelman myötä uusi sotilasdoktriini julkaistiin 2010. Doktriini oli aikaisempiin doktriineihin nähden yksityiskohteisempi, tai ainakin sen julkaistu versio oli perusteellisempi. Tutkijoiden mukaan doktriini heijastelee Venäjän vahvistunutta itseluottamusta ja kansallisen ideologisen suunnan selkeytymistä.⁸¹ Julkaistussa doktriinissa oli palattu vuoden 1993 doktriinin jaotteluun sotilaallisista

⁷⁸ Lalu (2014), s. 344. Ohjelma oli nimetty silloisen puolustusministerin Sergei Ivanovin mukaan ns. ”Ivanovin doktriiniksi”.

⁷⁹ Lalu (2014), s. 344.

⁸⁰ Juntunen (2012), s. 109.

⁸¹ Sama, s. 110.

vaaroista ja uhkista.⁸² Vaarojen ja uhkien osalta Venäjän joutumista laajamittaiseen sotaan ei pidetty todennäköisenä, mutta niihin oli kuitenkin varauduttava.⁸³

Vuoden 2010 doktriinissa Nato mainittiin ensimmäistä kertaa, vaikka siihen oli aikaisemmissa doktriineissa viitattu sotilaallisena liittoumana.⁸⁴ Naton lisäksi sotilaallisina vaaroina mainittiin kehitystrendien myötä strategisen ohjustorjuntajärjestelmän kehittäminen, sotilaallisen voiman käyttö ilman YK:n hyväksyntää ja vastoin kansainvälisen oikeuden käytäntöä. Muina sotilaallisina vaaroina nimettiin alueellisten vaatimusten esittäminen Venäjälle tai sen liittolaisille sekä kansainvälisen terrorismin ja joukkotuhoaseiden leviäminen. Sotilaallisina uhkina mainittiin Venäjän valtiollisen ja sotilaallisen toiminnan estäminen, strategisten ydinaseiden toiminnan vahingoittaminen, hyökkäykset ydin- tai jonkin muun strategisen teollisuuden toimialoja kohtaan. Myös sotilaallinen ryhmittäminen ja mobilisoituminen Venäjän lähialueilla koettiin selkeiksi uhkiksi.⁸⁵

Uusimman vuonna 2014 julkistetun sotilasdoktriinin tilannekuva on aiempaa yksityiskohtaisempi. Tukijoiden mukaan se kuvastaa Venäjän viimeaikaisia pyrkimyksiä määritellä maailmanpolitiikassa vaikuttavat ilmiöt eri arvomaailmojen ja kehitysmallien väliseksi kamppailuksi. Maailmanpoliittinen tilanne jaetaan kolmen kokonaisuuden mukaisesti globaalin kilpailun lisääntymiseksi, vallan uusjaoksi maailmassa sekä alueellisten konfliktien hallinnan epäonnistumiseksi nykyisten kansainvälisten järjestelmien puitteissa. Niiden tuottamat erilaiset epäsuorat ja suorat valtioiden väliset jännitteet kuvataan maailman turvallisuuskehitystä kärkeistäviksi elementeiksi.⁸⁶ Merkittävää uudessa sotilasdoktriinissa on sen eroavaisuus aikaisempiin doktriineihin uhkakuvien muutoksen ja kehittymisen suunnassa. Uusimmassa doktriinissa Venäjää vastaan kohdistuvien sisäisten ja ulkoisten uhkien välinen raja on hämärtynyt ja monitasoistunut. Keskeisen viestin tällä kehityksellä arvellaankin olevan Venäjän halun ilmoittaa sen kehittävän turvallisuusajatteluaan ja asevoimiaan sodan kuvan muutoksen suuntaisesti.⁸⁷

Aikaisempiin doktriineihin nähden uudessa versiossa ulkoiset sotilaalliset vaarat on määritelty aikaisempia versioita selkeämmin. Tunnuksenomaista selkeämmälle ja terävämmälle määrittelylle doktriinissa on tietynlainen asioiden toteaminen tämänhetkisenä kehityksenä, joka on

⁸² Lalu (2014), s. 353.

⁸³ Juntunen (2012), s. 110.

⁸⁴ Lalu (2014), s. 353.

⁸⁵ Juntunen (2012), s. 111.

⁸⁶ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 29.

⁸⁷ Sama, s. 32.

jo käynnissä. Ajattelun keskiössä on Naton sotilaallisen infrastruktuurin lähentyminen kohti Venäjän rajoja, mikä on osiltaan seurausta Naton laajentumisesta. Sen nähdään olevan tarkoituksenmukaista kehitystä Venäjän poliittiseksi tai sotilaalliseksi painostamiseksi. Kehitysuuntaa tulee tarkastella erityisesti Ukrainan tapahtumien valossa. Naton sotilaallisen infrastruktuurin lähentymisen lisäksi myös Venäjä on omalla toiminnallaan saattanut itsensä alttiiksi näille ulkoisille uhkille.⁸⁸

Ulkoisiksi sotilaallisiksi vaaroiksi doktriinissa mielletään neljätoistakohtainen uhka-arvio, joista kolme ovat muotoiluiltaan edellisten kaltaisia. Niitä ovat Venäjän federaation ja sen liittolaisten alueeseen kohdistuvat aluevaatimukset ja sekaantuminen niiden sisäisiin asioihin.⁸⁹ Toiseksi mainitaan yksittäisten valtioiden tekemät kansainvälisten sopimusten loukkaukset sekä aiemmin solmittujen kansainvälisten aseiden kielto-, rajoitus- tai vähentämissopimusten noudattamatta jättäminen. Kolmanneksi kuvataan kriisipesäkkeiden olemassaolo, niiden syntyminen ja aseellisten konfliktien eskaloituminen Venäjän federaation ja sen liittolaisiin rajoittuvien valtioiden alueella. Uutena ulkoisiin sotilaallisiin vaaroihin on lisätty informaatio- ja kommunikaatioteknologian hyväksikäyttö sotilaspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, jotka ovat ristiriidassa kansainvälisen oikeuden kanssa. Toiseksi uudeksi sotilaalliseksi vaaraksi määritellään hallinnot, joiden harjoittama politiikka uhkaa Venäjän etuja. Valtioksi luetaan mukaan myös ne hallinnot, jotka on perustettu laillisen valtiovallan kukistumisen seurauksena. Kolmanneksi uutena sotilaallisena vaarana on määritelty Venäjän valtiota vastaan kohdistuva ulkovaltojen ja niiden koalitioiden erikoispalveluiden ja organisaatioiden vahingollinen toiminta.⁹⁰

Uusimmassa julkaisussa sotilasdoktriinissa tärkeimmät sotilaallisen uhat eivät ole muuttuneet merkittävästi aikaisemmin julkaistuista doktriineista.⁹¹ Tärkeimmäksi sotilaalliseksi uhaksi määritellään ”*sotilaspoliittisen tilanteen (valtioiden välisten suhteiden) nopea kärjistyminen ja olosuhteiden muodostumien asevoimien käytölle.*”⁹² Uhkan määrittely henkii pyrkimystä vastaamaan sotilaallisesti yhä nopeammin syntyvään uhkaan, joskaan suoranaisia konkreettisia olosuhteita, missä asevoimien käytölle muodostuu edellytys, ei anneta.

⁸⁸ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 33.

⁸⁹ Venäjän Federaation sotilasdoktriini (2014), Suomennos, 2015, <http://erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2014.pdf>, 6.7.2015, ss. 3–4.

⁹⁰ Sotilasdoktriini 2014, ss. 3–4.

⁹¹ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 40.

⁹² Venäjän sotilasdoktriini 2014, s. 4.

Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa sotilaspolitiikan suunnaksi ja tavoitteeksi on määritelty Venäjän federaation sotilaallisten konfliktien hillitseminen ja ennakolta estäminen, sotilaallisen organisaation sekä asevoimien ja muiden joukkojen ja elinten käyttötapojen kehittäminen, liikekannallepanovalmiuden parantaminen, tavoitteena taata Venäjän federaation puolustus ja turvallisuus ja myös sen liittolaisten edut.⁹³ Sotilaspolitiikka tulee ymmärtää laajasti sotilaallista voimankäyttöä ohjaavien periaatteiden ja käytäntöjen kokonaisuutena.⁹⁴

Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa määritellään puolustusteollisuuden kehittämisen painopisteet, perusperiaatteet ja tehtävät. Ne myötäilevät vahvasti vuonna 2010 julkaistun doktriinin peruslähtökohtia. Uusimmassa versiossa asevoimien varustamisen painopiste ja tavoitetaso kuitenkin kuvataan aiempaa yksityiskohtaisemmin. Uusimman doktriinin mukaan sotilastaloudellisen kehittämisen painopisteenä ovat uusien täsmäasemallien kehittäminen ja niiden torjuntajärjestelmät, ilma-avaruuspuolustuksen välineet sekä viesti-, tiedustelu-, johtamis- ja elektronisen sodankäynnin järjestelmät.⁹⁵ Lisäksi doktriinissa on mainittu *miehittämättömien lentokoneiden, robotisoitujen iskujärjestelmien, nykyaikaisten kuljetusilmavoimien sekä sotilaan henkilökohtaisen suojaruustuksen kehittäminen*.⁹⁶ Doktriinissa esitetyt painopisteet luovat pohjan asevoimien rakentamiselle ja kaluston modernisoimiselle.

2.4 Sotilasreformi uudistusten pohjana

Venäjän asevoimien kehittäminen nykyiseen suuntaansa alkoi vasta presidentti Putinin tullessa valtaan vuonna 2000. Ongelmat neuvostoarmeijan riittämättömän kehittämistoiminnan ja teknologisen jälkeen jäämisen osalta tunnistettiin jo 1980-luvulla, mutta uudistusten järjestelmällistä toteuttamista ei kasvavien poliittisten ongelmien vuoksi kyetty saattamaan alkuun. Taustalla oli maan kehittymätön talous, mikä ei kyennyt kilpailijansa Yhdysvaltojen kaltaiseen kehitykseen. Jatkuvasti teknistyvälle ja uudistuvalla asevoimien varustamiselle ei ollut riittäviä taloudellisia voimavaroja. Tullessa 1990-luvulle ongelmat itsessään kävivät liian suuriksi ja koko järjestelmä mureni Neuvostoliiton hajoamisen myötä.⁹⁷

Vuoden 1991 tapahtumien seurauksena Venäjällä ymmärrettiin strategisen tilanteen muuttuneen. Asevoimien uudistaminen koettiin välttämättömäksi sodankäynnin ja taistelukentän

⁹³ Venäjän sotilasdoktriini 2014, s. 5.

⁹⁴ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 46.

⁹⁵ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 59.

⁹⁶ Venäjän sotilasdoktriini 2014, s. 13.

⁹⁷ Juntunen (2012), ss. 112–113.

muutosten vuoksi, mikä oli seurausta kehittyneestä sodankäyntiteknologiasta.⁹⁸ Asevoimien keskuudesta tunnistettiin useita ongelmia, joiden pohjalta aloitettiin asevoimien reformi osana laajempaa *sotilasreformia*.⁹⁹ Keskeisimmiksi ongelmiksi asevoimien sisällä havaittiin heikko palkkataso, heikkomoraalinen upseeristo, puute palveluskelpoisista varusmiehistä sekä selkeästi vanhentunut kalusto.¹⁰⁰ Havaittujen ongelmien pohjalta ymmärrettiin, ettei Venäjällä ollut asevoimia, joilla olisi kyetty täyttämään julkaistun sotilasdoktriinin tehtävät ja vaatimukset.¹⁰¹

1990-luvulla asevoimia pyrittiin uudistamaan useaan otteeseen, mutta sen todellinen kehitys jäi varsin vähäiseksi. Yleisesti Venäjän 1990-luvulla käytyjen sotien ja konfliktien vaikutuksia asevoimien kehittymiseen on pidetty merkittävänä. Suuret koetut tappiot osoittivat tarpeen asevoimien modernisoimiseksi ja herättivät keskustelua ammattiarmeijan mahdollisuudesta. Suurten tappioiden ja vastoinikäymisten myötä asevoimien resurssit käytettiin loppuun, mikä osaltaan esti modernisoinnin käynnistämisen. Vastaavasti ammattiarmeijaan siirtymistä heikensi moraalinen henkinen alentuminen tappioiden ja laajan korruption myötä. Huono menestys Tšetšenian sodassa 1994–1996 osoitti asevoimien selkeän uudistumisen tarpeen kaikilla tasoilla. Uudistuksista huolimatta asevoimat eivät olleet valmistautuneet uudentyyppisiin sotiin, joihin se sekaantui yhä useammin.¹⁰²

Tšetšenian heikosti sujuneen sodan seurauksena presidentti Jeltsin julkisti uuden sotilasreformin, ja se hyväksyttiin toteutettavaksi elokuussa 1998. Reformissa määriteltiin suuntaviivat asevoimien kehittämiseksi aina vuoteen 2005 asti. Reformin toteutumista on arvioitu kahdesta eri näkökulmasta. Yhden arvion mukaan sotilasreformi sisälsi idean asevoimien alistamisesta yhteiskunnan valvontaan, jossa suunnittelu ja rahoituksen järjestely jaettiin kahden eri komission kesken. Heikon uudistuskyvyn myötä asevoimille tehtiin vain joitakin rakenneuudistuksia ja vähennyksiä, mutta keskeisiin havaittuihin ongelmiin johtamisen, koulutuksen tai siviilivalvonnan puutteissa ei kiinnitetty erityistä huomiota. Lisäksi reformissa sotateollisuus jätettiin heitteille ja sitä kautta varustelusuunnitelmat kärsivät. Siihen liittyi myös valtion heikko

⁹⁸ Mikkola (2014), s. 58.

⁹⁹ Iivonen Antti: Venäjän sotilasreformi ja sen toteutumisenäkymät, *Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa*, Saarelainen, Jorma, Alafuzoff Georgij, Heiskanen, Paavo, Tynkkynen, Vesa, Hyytiäinen, Mika, Hämäläinen, Tapani, Metteri, Jussi, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiantietoa n:o 1/1999, Hakapaino Oy, Helsinki, 1999, s. 18. ”Käsitteellä sotilasreformi ymmärretään Venäjällä laajaa maan koko sotilaallisen rakenteen käsittävää uudistamista. Näin se sisältää kaikkien aseellisten voimien uudistamisen lisäksi myös muun muassa sotilaallisen johtamisjärjestelmän, aseellisten voimien rajoituksen, sotilaallisen tutkimus- ja kehittämisjärjestelmän, sotilaallisen kasvatus- ja koulutusjärjestelmän sekä sotateollisuuden uudistamisen.”

¹⁰⁰ Rautala, Ari: *Venäjän sotilasreformi – asevoimien uusi ilme*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4; työpapereita, No 51, Juvenes Print, Tampere, 2014, s. 2.

¹⁰¹ Juntunen (2012), s. 113.

¹⁰² Mikkola (2014), s. 59

taloudellinen tilanne. Myöskään henkilöstötilanteen ongelmien ratkaisemiseksi ei reformissa ollut tosiasiallista onnistumisen mahdollisuutta.¹⁰³

Vastakkaisen tulkinnan mukaan Jeltsinin käynnistämällä sotilasreformilla saavutettiin alun vaikeuksien jälkeen huomattavia tuloksia, joista keskeisimpiä olivat maahanlaskujoukkojen kaluston ja organisaation kehittäminen. Reformin on arvioitu uudistaneen ainakin maahanlaskujoukkojen liikkuvuutta panssariajoneuvoilla sekä aseistusta modernein panssarintorjunta-asein. Suurimmaksi kehitys-saavutukseksi on kuitenkin tulkinnan mukaan luonnehdittu henkilöstöjärjestelmän uudistamista sekä upseeriston ideologista muutosta.¹⁰⁴ Kokonaisuutena reformin vaikuttavuutta tarkasteltaessa merkittäviä muutoksia ei käsillä olevista ongelmista huolimatta saatu toteutettua. Selkeä suunnan muutos ja kehittämishakuisuus alkoivat vasta kymmenen vuotta myöhemmin.

Syyskuussa 2008 presidentti Medvedev hyväksyi suunnitelman asevoimien uudelleenorganisoinniseksi ja se julkaistiin myöhemmin saman vuoden lokakuussa.¹⁰⁵ Yleisesti kehitysprosessin alkua pidetään Venäjän ja Georgian välisenä sotana, minkä seurauksena Venäjän asevoimat tunnisti asevoimien aseistuksen ja johtamisjärjestelmän puutteet.¹⁰⁶ Ajallisesti uudistus-toimet keskittyivät Georgian sodan aikaan, mutta niiden pohjana saattoi olla kuitenkin syksyn 2008 aikana valmisteltu uudistushanke. Uudistushankkeen perustana oli sotilaspiirien komentajien kanssa käydyt keskustelut asevoimien kehittämis-suunnista, jotka julkaistiin myöhemmin lokakuussa 2008 asevoimien uudistusohjelmana. Toisin kuin yleisesti on ymmärretty, Georgian sodassa koetut ongelmat ja puutteet eivät kuitenkaan olleet keskeinen lähtökohta uudistustarpeelle.¹⁰⁷ Vuonna 2008 julkistetun sotilasreformi on kerrottu ulottuvan vuoteen 2020 saakka. Sitä voidaan pitää suuruudeltaan toistaiseksi kattavimpana, mitä Venäjällä on toisen maailmansodan jälkeen toteutettu. Se koskee käytännössä koko Venäjän asevoimien tärkeimpiä toimintoja. Keskeisimmät kehityskohteet koskevat asevoimien henkilöstörakennetta, organisaatiota, johtamisjärjestelmää, asevarustelua, kouluttamista ja sosiaalisia ongelmia.¹⁰⁸

¹⁰³ Sama, s. 59.

¹⁰⁴ Rekkedal (2013), s. 104.

¹⁰⁵ Rautala (2014), s. 2 ja 4.

¹⁰⁶ Pynnönen ja Mashiri (2015), s. 59.

¹⁰⁷ Lalu (2014), s. 350. Ks. myös Rautala (2014), s. 3. Rautalan mukaan reformin tarve oli tunnistettu jo aikaisemmin, mutta ratkaisevan sysäyksen sen käynnistämiseksi antoi vuoden 2008 Georgian sota, jonka seurauksena paljastui suuri määrä sotilaallisia puutteita.

¹⁰⁸ Rautala (2014), s. 28.

Vuonna 2008 julkaistua asevoimien reformia on yleisesti nimitetty ”*Venäjän asevoimien uudeksi ilmeeksi*”. Sotilasreformin sisältämät ajatukset asevoimien muuttamisesta nykyaikaisempaan suuntaan tai tiettyjen ongelmakohtien tunnistaminen olivat seurausta pitkään jatkuneesta keskustelusta. Jo vuonna 2004 esiteltiin ajatuksia asevoimien uudistamiseksi, minkä mukaan asevoimien henkilöstömäärää tulisi vähentää, ammattisotilaiden palkkoja korottaa ja pohtia mahdollisuuksia siirtyä kokonaan ammattiarmeijaan. Kehityskohteet löytyvät myös uudemmassa, vuonna 2008 julkaistusta sotilasreformista.¹⁰⁹

Venäjän sotilasreformia alettiin toteuttaa kolmessa vaiheessa. Vuosina 2008–2010 pääpainopiste oli organisaation kehittämisessä, jonka seurauksena pyrittiin löytämään asevoimien optimaalinen vahvuus sekä suunniteltiin uusi johtamisjärjestelmä.¹¹⁰ Tämänhetkinen käynnissä oleva niin sanottu toinen vaihe, mikä alkoi 2010 ja se oli tarkoitus saattaa loppuun vuoden 2015 loppuun mennessä, sisältää painopisteet sotilaiden palkkausjärjestelmän ja sosiaalisten etujen kehittämiseksi sekä toimenpiteet asevoimien koulutuksen tason kohottamiseksi. Vuonna 2010 Venäjän silloinen presidentti Dmitri Medvedev ilmoitti, että asevoimat ovat saavuttaneet tulevaisuuden taistelukokoonpanon ja tulevaisuudessa kehittämisen päätehtävänä on luoda asevoimista nykyaikainen sekä nykyaikaisilla aseistuksella varustettu kokonaisuus.¹¹¹ Kolmannen vaiheen tavoitteena vuosina 2015–2020 on saattaa sotilasreformi päätökseen, jolloin asevoimien taisteluvalmiuden oletetaan olevan tavoitellulla tasolla. Tavoitteena koko sotilasreformilla on kompaktit, liikkuvat, teknisesti hyvin varustetut ja hyvin koulutetut asevoimien joukot, jotka selviytyvät kaikista sille määritellyistä tehtävistä.¹¹²

Vuonna 2008 julkaistusta sotilasreformista ei ole julkaistu virallista asiakirjaa, missä reformin yksityiskohtainen sisältö ja kehityskohteet ilmenisivät. Sotilasreformin keskeisimmät kehittämiskohteet on kuitenkin arvioitu Venäjän johtohenkilöiden puheiden analyysien perusteella.¹¹³ Olli-Matti Mikkola on esittänyt Turun yliopistolle tekemässään väitöskirjassa yhteenvedon sotilasreformin keskeisestä sisällöstä kattavasti, ja esitän siitä tässä maavoimia koskevat kehityskohteet:

- neljän sotilaspiirin perustaminen aikaisempien kuuden tilalle

¹⁰⁹ Mikkola (2014), s. 65.

¹¹⁰ Rautala (2014), s. 3.

¹¹¹ Forss (ja muut 2011), s. 57.

¹¹² Rautala (2014), s. 3.

¹¹³ Mikkola (2014), s. 66.

- liikekannallepanoyksiköiden lakkauttaminen ja kaikkien yksiköiden muuttaminen pysyvän valmiuden yksiköiksi
- radikaali joukko-osastojen, joukkoyksiköiden, varuskuntien, tukikohtien, sotilaskylien, kiinteistöjen, viljelysmaiden ja materiaalivarastojen vähentäminen sekä laitosten ja organisaatioiden uudelleensijoittelu
- puolustushaaraesikuntien roolin pienentäminen
- henkilövahvuuden laskeminen yhteen miljoonaan
- henkilöstörakenteen muuttaminen ja upseerien vähentäminen 150 000 henkeen
- maavoimien siirtyminen neliportaisesta rakenteesta kolmiportaiseen
- joukkojen harjoitustoiminnan merkittävä lisääminen
- koulutuksen keskittäminen, kymmenen sotakorkeakoulun perustaminen 65 sotilasakatemian ja oppilaitoksen tilalle
- huollon ja palveluiden ulkoistaminen siviiliorganisaatiolle
- palkkojen ja sotilaseläkkeen huomattava kohottaminen
- asevoimien varustaminen mittavalla varusteluohjelmalla vuoteen 2020 mennessä¹¹⁴.

Vuonna 2010 astui voimaan uudistettu operatiivis-strateginen aluejako, jossa sotilaspiirien lukumäärää vähennettiin. Aikaisemman kuuden sotilaspiirin sijaan Venäjä jaettiin neljään operatiivis-strategiseen johtoportaaseen, jotka muodostivat sotilaspiirit ja niiden alaisuuteen alistettiin alueella toimivat sotilaalliset voimat. Johtoportaiden tehtävinä kriisin aikana on johtaa itsenäisesti alueensa kaikkia turvallisuuselimiä.¹¹⁵ Uudistetulla sotilaspiirijaolla on pyritty vastaamaan neljään strategiseen uhkasuuntaan, joista kullakin sotilaspiirillä on vastuullaan omansa. Sotilaspiirit jaetaan nykyjärjestelmän mukaan Läntiseen, Keskiseen, Eteläiseen ja Itäiseen sotilaspiiriin, jotka muodostavat edellä kuvat suunnat. Arvioiden mukaan jaottelussa ei ole täysin onnistuttu. Tulevaisuudessa Tyynen-meren suunta sekä arktisen alueen korostuminen muodostavat painopisteongelman, Itäisen sotilaspiirin sitoutuessa Kiinan muodostamaan uhkaan sekä Keskisen sotilaspiirin vastuualueen kasvaessa todennäköisesti arktisen alueen suuntaan.¹¹⁶ Muodostetun neljän sotilaspiirin lisäksi vuonna 2014 perustettiin Pohjoinen operatiivis-strateginen johtoporras (OSK Sever), mikä rinnastetaan sotilaspiireihin. Se on itsenäinen toimija suoraan kansallisen puolustuksen johtokeskuksen alaisuudessa. Sen tehtäväksi on määritelty Venäjän kansallisten etujen ajaminen arktisella alueella. Sen alaisuudessa

¹¹⁴ Mikkola (2014), ss. 66–67.

¹¹⁵ Rekkedal (2013), ss. 105–106. Rekkedalin mukaan Venäjä siirtyi prikaatipohjaiseen organisaatioon vuotta ennen uudistettua operatiivis-strategista aluejakoa, joka operaatiotaidollisesti tarkasteltuna oli suuri muutos.

¹¹⁶ Rautala (2014), s. 29, Lalu (2014), s. 350 ja Barabanov, Mihail, Makienko, Konstantin, Pukhov, Ruslan: Military Reform: Toward the New Look of the Russian Army, Analytical Report, Valdai Discussion Club, Moscow, 2012, s. 19, http://vid-1.rian.ru/ig/valdai/Military_reform_eng.pdf, 6.7.2015.

toimii Pohjoinen laivasto sekä maa- ja ilmavoimien joukkoja.¹¹⁷ Joidenkin arvioiden mukaan sotilaspiirijaon taustalla on ajatus Läntisen sotilaspiirin valmistautumisesta taisteluun modernin asein varustettuja lännen joukkoja vastaan Euroopan alueella, ilman välitöntä taistelukosketusta. Näin ollen asejärjestelmien kehittämisen ja sijoittamisen painopistealue tulee olemaan Läntisen sotilaspiirin alueella, konventionaalisen pidäkkeen pitämiseksi riittävänä. Keskinen sotilaspiiri on arvioiden mukaan vahva ja se toimii kriisiaikana eräänlaisena tukeutumisalueena, josta sen oman strategisen suunnan puolustamisen lisäksi tuetaan muita sotilaspiirejä.¹¹⁸ Venäjän uusi operatiivis-strateginen aluejako on esitetty liitteessä 5.

Vuoteen 2012 mennessä joukko-osastoja (vast.) on supistettu merkittäväällä tahdilla. Sitä kuvaa vuoden 2008 tilanne, jossa Maavoimien joukko-osastoja oli Venäjällä 1 890 kappaletta kun vastaava luku vuonna 2012 oli enää 172 joukko-osastoa.¹¹⁹ Joukko-osastojen supistamisen kautta myös henkilöstömäärä Venäjän asevoimista on laskenut merkittävästi ja nykyisellään sen on arvioitu jopa alittaneen asetetun 1 miljoonan tavoitteen. Merkittävimmät leikkaustoimet on toteutettu erityisesti upseeriston keskuudessa, jotka olivat vääristyneen henkilöstörakenteen johdosta kasvaneet liian suuriksi. Esimerkiksi vuonna 2008 asevoimissa majurin arvolla palveli noin 99 500 sotilasta, joista supistusten jälkeen oli virassa enää 30 000.¹²⁰

Vuonna 2009 Venäjän asevoimat siirtyi prikaatiorganisaatioon. Maavoimiin on perustettu lähteistä riippuen 85–125 yleisjoukkojen, ohjus- ja tykistöjoukkojen sekä ilmarynnäkköjoukkojen prikaatia sekä niitä tukevia aselajiprikaateja. Maavoimiin perustettiin itsenäiseen taisteluun kykeneviä panssariprikaateja ja moottoroituja jalkaväkiprikaateja yhteensä 40.¹²¹ Valmiusprikaatit muodostavat maavoimien rungon ja niiden keskeisin tehtävä rauhan aikana on taisteluvalmiuden ylläpitäminen ja tehtävän toteuttamisen aloittaminen yhdessä tunnissa.¹²² Valmiusprikaatien kehittämisen taustalla arvioidaan olevan venäläinen ymmärrys taistelulentä ja ilma-maa-sodankäyntiopin muutoksista. Ideologia on peräisin 2000-luvun vaihteen ilma-maa-sodankäynnin tehokkaasta käytöstä eri sodissa ja konflikteissa, joiden perusteella taistelutoimien valmisteluun ja aloittamiseen tarvittavaa aika on oleellisesti lyhentynyt. Uhkakuvan kehittymiseen on pyritty vastaamaan kehittämällä yleisjoukkojen normaaliajan yhtymistä pyysyvän valmiuden yhtymiä, nopean reagointikyvyn saavuttamiseksi niin Venäjän lähialueilla

¹¹⁷ <http://www.turpopankki.fi/fi/index.php/venajan-asevoimat/sotilaspiirit>, 10.3.2016.

¹¹⁸ Rautala (2014), ss. 6–7.

¹¹⁹ Sama, s. 4.

¹²⁰ Sama, s. 10.

¹²¹ Forss (ja muut 2011), s. 31 ja Rautala (2014), ss. 7–8.

¹²² Rautala (2014), s. 7.

kuin sisäisestäkin.¹²³ Maavoimien uutta prikaatiorganisaatiota voidaankin verrata johtavien länsimaisten organisaatioihin. Organisaatorakenteen muutoksella pyritään edistämään operaatioiden tehokkuutta, koordinoitua sekä johtamista.¹²⁴

Valmiusprikaatien kehittämiseen on ohjattu suuria voimavaroja. Ne pyritään ensisijaisesti varustamaan nykyaikaisella aseistuksella ja kalustolla, ammattitaitoisella henkilöstöllä ja lisäksi ne pyritään irrottamaan muista rauhan ajan tehtävistä. Prikaatiorganisaatiota pidetään liikkuvana ja kompaktina, itsenäiseen toimintaan kykenevänä kokonaisuutena. Yleisjoukkojen valmiusprikaatien lisäksi tavoitteena on perustaa aselajiprikaateja ja erikoisprikaateja, jotka toimivat valmiusprikaatien tapaan. Suunnitelmien mukaan valmiusprikaatien kokonaismäärä tulee olemaan 125, joiden miesvahvuus tulee olemaan prikaatityypin mukaan n. 3 500–5 000 sotilasta vuoteen 2020 mennessä. Asevoimien kokonaisvahvuus tulee kuitenkin pysyä asetetussa yhden miljoonan sotilaan vahvuudessa.¹²⁵

Prikaatiorganisaatioon siirtymisen ja mittavien leikkausten lisäksi merkittävä muutos asevoimien uudessa olemuksessa on joukkojen taistelutavan muutos. Muutosten ja reformin myötä yleisjoukkojen taistelutapa rakentuu aikaisempaa enemmän liikkuvuuden, verkostokeskeisen johtamisen ja uuden prikaatiorganisaation kokoonpanon, rakenteen ja tehtävien ympärille. Uudistetun taistelutavan myötä asevoimien ohjeistusta on kehitetty uudistettujen ohjesääntöjen kautta. Taktisella tasolla koulutuksen painopisteenä on liikkuvan puolustuksen malli, min-
kä kouluttamisen avuksi on otettu käyttöön erilaisia pataljoonataso-
simulaattorijärjestelmiä.¹²⁶

2.5 Johtopäätöksiä Venäjän asevoimien kehittämissuunnasta

Venäjän toimintaympäristö ja uhkakuvat ovat muotoutuneet 2000-luvulla voimakkaasti. Toimintaympäristön muodostumiseen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ovat vaikuttaneet keskeisesti epäonnistuneet yritykset lähentyä länttä 1990-luvulla. Epäonnistuneiden yhteiskunnan- ja asevoimien kehittämisohjelmien kautta Venäjän oma kansallinen identiteetti nousi keskeiseksi länsivastaisten vaikuttajien ja erityisesti asevoimien johdon piirissä. Geopoliittisen ajattelun uudelleenherääminen ja suurvalta-aseman tavoittelu on luonut Venäjälle uuden poliittisen ilmapiirin, mikä luo uudet uhkakuvat ja antaa suunnan sotilaallisen voiman kehi-

¹²³ Lalu (2014), s. 358 ja Anttila (ja muut 2016), luku 6.

¹²⁴ Forss (ja muut 2011), s. 61.

¹²⁵ Rautala (2014), s. 7.

¹²⁶ Lalu (2014), ss. 352–353.

tämiselle. Asetelma on vaikuttanut suoranaisesti Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan suhtautumiseen muuttuviin uhkakuihin, minkä kautta on muodostunut käsitys Venäjän kansallisen turvallisuuden kehityssuunnalle.

Uhkakuvien muodostumiseen on keskeisesti vaikuttanut venäläinen käsitys sodan kuvasta ja sen muutoksesta, jotka noudattelevat kansainvälistä turvallisuuspolitiikkaa. Venäjällä sodan kuvaa tarkastellaan myös maan omien sotakokemusten ja kansainvälisten trendien näkökulmista. Globaalien trendien keskeisimpänä suunnannäyttäjänä Venäjällä nähdään Persianlahden ensimmäisen sodan oppien myötä tapahtunut sodankäynnin vallankumous, ja sen keskiössä oli teknologisen ylivoiman tavoittelu. Venäjä ajautui puolustusteolliseen kriisiin Neuvostoliiton hajottua ja se heikensi Venäjän asevoimien modernisointiyrityksiä.

Venäjällä sodankäynnin ymmärretään lähentyneen siviiliyhteiskuntaa voimakkaasti ja soluttautunut sen sekaan. Se näkyy sodankäynnin ja taistelukentän muutoksina ei-sotilaallisten vaikutuskeinojen lisääntymisenä, valtioiden välisten konfliktien vähenemisenä ja niiden muuttumisena erilaisten kolmansien osapuolten toimijoiden toteuttamiksi, informaationsodankäynnin korostumisena sekä täsmäaseiden aikaisempaa laajempaa käyttönä. Sodankäynnin liittäminen osaksi politiikkaa ja sen läsnäolo siviiliyhteiskunnassa saattaa olla etu, kun asiaa tarkastellaan venäläisestä näkökulmasta. Venäjällä asevoimien rooli osana yhteiskuntaa poikkeaa länsimaista ja siksi sen hyväksyminen tulevaisuudessa yhteiskunnallisella tasolla saat-taakin puoltaa Venäjän etumatkaa tässä suhteessa.

Toimintaympäristön ja uhkakuvien muotoutumisen seurauksena Venäjä on suunnannut mittavia toimia asevoimiensa kehittämiseksi. Neuvostoliiton jälkeisen heikon taloustilanteen ja asevoimien rappeutumisen perusteella aloitettiin asevoimien kehitystoimet. Niillä tavoitellaan asevoimien kykyä täyttää sille asetetut tehtävät kansallisen turvallisuuden takaajana ja suurvallan etujen ajajana. Asevoimien kehittäminen on määritelty ja ohjattu pääasiassa kahdessa mittavassa kokonaisuudessa: sotilasdoktriinissa ja sotilasreformissa.

Venäläinen sotilasdoktriini toimii asevoimille suunnannäyttäjänä uhkakuihin varautumisessa ja asevoimien kehittämisessä. Sotilasdoktriini on luonteeltaan strategisen tason asiakirja, min-kä sisältö ohjaa asevoimin toimintaa sävytettynä senhetkisen poliittisen johdon ideologialla. Doktriini tulee nähdä toimintaa ohjaavana asiakirjana, mikä antaa perusteet asevoimien kehittämissuunnalle uhkakuvien kautta. Doktriini on kehittynyt Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen nykyiseen suuntaansa. Uhkakuvat nähdään sotilasdoktriinissa valtion turvallisuutta uhkaavina

ilmiöinä, joiden keskinäisriippuvuus luo perustan strategiselle asevoimien käytölle. Sotilas-doktriinin taustalla vaikuttaa edelleenkin ideologia ydinasepidäkkeen luomasta kaksina-paisesta maailmanjärjestyksestä, jossa Venäjä nähdään toisena osapuolena. Kylmän sodan aikainen asetelma idän ja lännen välillä on jälleen korostumassa. Georgian ja Ukrainan kriisit näyttivät Venäjän sotapotentiaalin ja keinovalikoiman kehittymisen sekä Venäjän kasvavan kiinnostuksen oman kansallisen turvallisuutensa takaamisen myös kansainvälisillä kentillä.

Sotilasreformi käsittää suunnitelman asevoimien kokonaisvaltaisesta uudistamisesta. Sotilasreformi ei itsessään ole uusi käsite, vaan sen tarve tunnistettiin jo ennen Neuvostoliiton hajoamista. Tulevaisuuden suunta liikkuvuuden ja ilma-avaruuskomponentin käytön korostumiseksi luovat perusteet asevoimien teknologiselle kehittämiselle. Sotilasreformin keskeisin ajatus on lukumäärältään aikaisempaa pienempien mutta tehokkaampien, nopeammin reagoivien, paremmin varusteltujen, teknologiaa hyödyntävien ja ammattitaitoisempien joukkojen luonti. Vuonna 2008 aloitetun sotilasreformin yksi merkittävimmistä uudistuksista oli maavoimien organisaatiomuutos, jossa eritasoiset yhtymät rakennettiin prikaatiorganisaation pohjalle. Operatiivis-strateginen uudelleenjärjestely mahdollistaa joukkojen toiminnan kaikissa sotilaspiireissä, yhteisen joukkorakenteen ja johtamisjärjestelmän ansiosta. Tämän perusteella yhtymätasoisista organisaatiokehitystä voidaan pitää merkittävänä tekijänä maavoimien taistelupotentiaalin kehittämisessä. Sen keskeinen käytännön kehittymisen tuote on modulaarinen joukkorakenne.

Nyt Venäjä on suunnannut valtavia resursseja asevoimien uudelleenorganisoinniseksi ja etumatkan kiinniajamiseksi. Kuvaavaa on taloudellisessa ahdingossa olevan Venäjän leikkaustoimet kansainvälisten pakotteiden seurauksena. Valtion taloudellisen romahtamisen ehkäisemiseksi leikkaukset koskevat lähes kaikkia yhteiskunnan aloja pois lukien asevoimien ja sotateollisuuden kehittämisohjelmat. Niiden toteutukseen ja kehittämiseen suunnataan jopa lisää taloudellisia resursseja.

3. LÄNTISEN SOTILASPIIRIN TAISTELUPOTENTIAALIN MUODOSTUMINEN

3.1 Läntisen sotilaspiirin tehtävät ja taistelupotentiaali

Läntinen sotilaspiiri on yksi vuonna 2010 muodostetuista neljästä sotilaspiiristä. Läntisen sotilaspiirin strateginen suunta on Itä-Eurooppa. Sotilaspiiri ylittää aina Barentsinmereltä Baltian maiden rajojen kautta Ukrainan koillisosiin ja sen alueelle sijoittuvat Venäjän keskeiset kaupungit Moskova ja Pietari.¹²⁷ Läntinen sotilaspiiri valmistautuu taistelemaan Euroopassa länttä ja Natoa vastaan, ilman välitöntä taistelukosketusta. Sen perustana on arvio teknologisesta ylivoimasta sekä nykyaikaisesti varustetusta vastustajasta, mikä luo asejärjestelmien kehittämisen ja sijoittamisen painopisteen Läntisen sotilaspiirin alueelle.¹²⁸ Läntinen sotilaspiiri käsittää entiset Moskovon ja Leningradin sotilaspiirit, Pohjoisen- ja Itämeren laivastot, Kaliningradin erityisalueen sekä 1. Ilmavoima- ja ilmapuolustusalueen. Sotilaspiirin alaisuuteen kuuluu myös Kaliningradin erityisalue, Itämeren rannalla Puolan ja Liettuan välissä. Sotilaspiirin esikunta on sijoitettu Pietariin.¹²⁹ Venäjän Läntinen sotilaspiiri on esitetty liitteessä 6.

Venäjän uusi sotilaspiirijako ei ollut pelkästään organisaation uudelleenjärjestelyn pakottama toimenpide, vaan sen takana on pyrkimys länsimaalaisen *joint* -konseptiin.¹³⁰ Uuden sotilaspiirijaon myötä alueille muodostettujen operatiivis-strategisten johtoportaiden alaisuuteen on alistettu kaikki sotilaspiirin alueella toimivat sotilaalliset voimat ja turvallisuuselimet. Operatiivis-strategisen aluejaon yhteydessä otettiin käyttöön myös uusi johtamisjärjestelmä, mikä mahdollistaa eri puolustushaarojen toiminnan yhteensovittamisen.¹³¹

Läntisessä sotilaspiirissä maavoimien taistelupotentiaali muodostuu yleisjoukoista. Venäläisen määritelmän mukaan yleisjoukoilla tarkoitetaan joukkoja, joissa yhdistyy orgaanisesti taistelujoukot, taistelua tukevat joukot sekä huoltojoukot. Taistelujoukot käsittävät moottoroidut panssarivaunu-, maahanlasku- ja ohjusjoukot, tykistön ja ilmapuolustuksen joukkoja sekä maavoimien ilmavoimat. Taistelua tukevana joukkoina ymmärretään tiedustelu-, pioneer-

¹²⁷ <http://www.kadettikunta.fi/turvallisuus/venaja/sotilaspiirit.htm>, 17.8.2015.

¹²⁸ Rautala (2014), ss. 6–7.

¹²⁹ Järvenpää, Pauli: Zapad 2013 – A View From Helsinki, The Jamestown Foundation, Washington DC, 2014, s. 2, http://www.jamestown.org/uploads/media/Zapad_2013_View_From_Helsinki_-_Full.pdf, 5.1.2015 ja Forss (ja muut 2011), s. 69.

¹³⁰ De Haas, Marcel: Russia's Military Reforms – Victory after Twenty Years of Failure?, Netherlands Institute of International Relations, Hague, 2011, s. 31, http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf, 18.5.2015.

¹³¹ Forss (ja muut 2011), s. 22.

ri-, suojele- sekä viestijoukot. Huolto jaetaan venäläisen määritelmän mukaan yleishuoltoon ja tekniseen huoltoon. Yleisjoukkojen taisteluun kuuluvat kaikki käytössä olevat asejärjestelmät ja välineet.¹³²

Venäläisessä terminologiassa maavoimien yleisjoukot jaetaan määrällisen vaikuttavuuden ja koon mukaisesti yhtymiin:

TASO	YHTYMÄTYYPPI
Strateginen	Rintama, armeijat
Operatiivis-strateginen	Sotilaspiiri
Operatiivinen	Armeija
Taktinen	Divisioona, prikaati

Taulukko 1. Venäjän maavoimien yhtymät tasoittain¹³³.

Yleisjoukkojen taistelun tavoitteena on vihollisen joukkojen välitön tuhoaminen. Se pyritään toteuttamaan tulivaikutuksella samanaikaisesti vastustajan kaikkiin joukkoihin sen koko syvyydessä, ml. käytössä olevat reservit. Keinoina kokonaistulivaikutuksen saavuttamiseksi pidetään oikea-aikaista joukkojen ja aseiden keskittämistä tärkeille alueille sekä menestyksen hyväksikäyttöä. Yleisjoukkoja voidaan käyttää taistelutehtävissä eritasoisissa sodissa ja konflikteissa. Yleisesti taistelu maajoukoilla mielletään Venäjällä yleisjoukkojen taisteluksi, koska siihen osallistuvat muutkin puolustushaarat, aselajit sekä erikoisjoukot. Yleisjoukkojen taistelulle tunnuksenomaista on päämäärätietoisuus, liikkuvuus, aktiivisuus, taistelutempo, tilannekuvan nopea kehittyminen, laaja keinovalikoima tehtävän toteuttamiseksi, voimakas käytössä oleva tuli sekä elektroninen ulottuvuus.¹³⁴

Yleisjoukkojen maavoimien rungon muodostavat moottoroidut jalkaväki- ja panssarijoukot. Joukkojen kalusto ja kokoonpano mahdollistavat niiden käytön hyökkäys- ja puolustustaistelussa ja ne on tarkoitettu vihollisen tuhoamiseen. Moottoroituja jalkaväkidivisioonaa pidettiin aikaisemmin maavoimien keskeisimpinä taktisina yhtyminä.¹³⁵ Sotilasreformin myötä divisioonarakenteen tilalle muodostettu prikaatiorganisaatio näyttää kuitenkin vakiintuneelta ja sen

¹³² Rautala, Ari: *Venäläisen armeijakunnan taistelu – operatiivis-taktinen tarkastelu*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, n:o 1, Edita Prima Oy, Helsinki, 2011, TLL IV, s. 12.

¹³³ Rautala (2011), s. 12. Rautalan kuvaama asetelma maavoimien yhtymien eritasoista perustuu Rautalan omiin opintoihin Moskovan sotilasakatemiassa vuosina 2006–2008. Niissä esitetty operatiivis-taktinen yhtymä eli Armeijakunta todetaan vuoden 2010 toteutetun operatiivis-strategisen uudistuksen jälkeen poistuneen Venäjän maavoimien organisaatiosta.

¹³⁴ Sama, ss. 12–14.

¹³⁵ Sama, s. 22 ja Rautala (2014), s. 7.

voidaankin tulkita muodostavat nykyään keskeisimmän osan Venäjän maavoimien taistelupotentiaalista. Nykyisen yli yhdeksänkymmenen muodostetun prikaatin lisäksi tulevaisuudessa kaavaillaan ainakin kahdenkymmenen kuuden uuden prikaatin perustamista. Taktisten yhtymien muodostaman prikaatirungon lisäksi yhtymää vahvennetaan tulevaisuudessa tehtäväkohtaisesti. Yhtymän taistellessa osana operatiivis-strategista johtoporrasta sitä voidaan tukea esimerkiksi armeijalle alistetuilla tiedustelu- ja helikopteriprikaatien osilla.¹³⁶

Uudistetun organisaation keskeisenä kehittämiskohteena on valmiuden parantaminen.¹³⁷ Sen merkittävimpana tekijänä oli prikaatiorganisaation pysyvän sotilaallisen valmiuden saavuttaminen ja ylläpitäminen alueellisesti. Arvioiden mukaan ennen sotilasreformia vain noin 20 % maavoimien taistelupotentiaalista oli jatkuvassa valmiudessa ja sillä oli käytössään sille tarkoitettu kalusto ja materiaali. Maavoimien rungon muodostaminen prikaatiorganisaation pohjalle mahdollistaa koko käytössä olevan rauhanajan sotapotentiaalin jatkuvan valmiuden ylläpitämisen. Venäjällä tavoitellaankin uuden organisaatorakenteen ja operatiivis-strategisen aluejaon myötä jopa 100 % valmiutta. Se käsittää kaikkien perustettujen korkeassa valmiudessa olevan yhtymien kalustollista, materialistista ja henkilöstömäärältään täyttä valmiutta.¹³⁸

Sotilasreformin ja uuden sotilaspiiriin seurauksena pääosa divisioonien tilalle muodostetuista yhtymistä on jaoteltu niiden tehtävien ja valmiusasteen mukaisesti kolmeen eri valmiusluokkaan. Niitä ovat raskaat, keskiraskaat ja kevyet yhtymät.¹³⁹ Eri valmiusluokkien yhtymien kesken on aloitettu toimenpiteet modulaaristen joukkojen luomiseksi. Se tarkoittaa käytännössä joukkojen käyttämän kaluston yhteensovittamista. Tutkijoiden mukaan modulaarisuus tullaan kuitenkin saavuttamaan vasta korkean valmiuden yhtymille kaavailtujen uusien kalustotyyppien, kuten Armata -sarjan panssarivaunujen, AIFV Kurganets-25 miehistönkuljetusvaunujen sekä panssaroitujen Boomerang -ajoneuvojen käyttöönoton jälkeen.¹⁴⁰

¹³⁶ Vendil Pallin, Carolina: Russian Military in a Ten-Year Perspective, Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013, toimittaneet Hedenskog, Jakob ja Vendil Pallin, Carolina, Försvarsdepartementet, Stockholm, 2013, s. 147, www.foi.se/ReportFiles/foir_3734.pdf, 10.2.2015.

¹³⁷ Anttila (ja muut 2016), luku 6.

¹³⁸ Mazitans, Kaspars: Russian Armed Forces Military Reforms and Capability Development (2008-2012), Baltic Security and Defence Review, Baltic Defence College, Volume 16, Issue 1, Tartu, 2014, s. 14, www.baltdefcol.org/files/files/BSDR/BSDR_16_1.pdf, 20.6.2015.

¹³⁹ Kaspars (2014), s. 13, Forss, Stefan, Kiianlinna, Lauri, Inkinen, Pertti ja Hult, Heikki: *The Development of Russian Military Policy and Finland*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: tutkimuslauseita No 49, Juvenes Print Oy, Tampere, 2013, s. 69 ja Vendil Pallin (2013), s. 147.

¹⁴⁰ Vendil Pallin (2013), ss. 147–148 ja Rautala (2014), ss. 7–8. Rautalan mukaan keskiraskaiden yhtymien kalusto muodostuisi panssaroiduista ajoneuvoista, jolloin niiden käyttö soveltuisi myös hyvin asutuskeskustaisteluun.

Korkean valmiuden yhtymät on jaettu niiden tehtävien, valmiusasteen, kaluston ja koulutustason mukaisesti raskaisiin, keskiraskaisiin ja kevyihin yhtymiin. Yleisjoukkojen rungon muodostavat raskaat yhtymät, jotka ylläpitävät pysyvää valmiutta. Raskaiden yhtymien organisaatio rakentuu panssari- ja mekanisoiduista joukoista. Raskailla yhtymillä pyritään toimimaan alueilla, joissa se on kalustoltaan ja taistelutekniikaltaan vastustajan kaltainen. Yhtymien kalusto on pääosin mekanisoitua, kuten T-90 taistelupanssarivaunuja sekä BMP- sarjan rynnäköpanssarivaunuja. Yhtymään orgaanisesti kuuluvat tykistön ja epäsuoran tulen yksiköt ovat pääosin tela-alustaisia. Toisen luokan valmiuden joukot muodostavat ns. keskiraskaat prikaatit, joita käytetään nopeatoiminnan joukkona. Keskiraskaat yhtymät on muodostettu moottoroiduista joukoista ja ne omaavat alueellisen erikoisosaamisen. Yhtymät on koulutettu ja kalustettu toimimaan sijoitusalueensa maastossa ja olosuhteissa. Ne soveltuvat esimerkiksi taisteluun pohjoisissa olosuhteissa, vuoristossa tai metsämaastossa. Niiden kalusto muodostuu pääosin panssaroiduista miehistönkuljetusajoneuvoista, kuten BTR -sarjan kalustosta. Yhtymien tykistö liikkuu joko pyöräajoneuvoilla tai niiden tykkikalusto on hinattavaa. Niiden etuna on nopea liikuteltavuus pyöräalustaisesta kalustosta johtuen. Kolmannen valmiusluokan muodostavat kevyet prikaatit, jotka omaavat erittäin hyvän liikkuvuuden. Kalustona kevyet yhtymät käyttävät kevyitä panssaroituja ajoneuvoja. Niiden henkilöstö on koulutettu tehtäviin alueilla, joilla raskaiden ja keskiraskaiden yhtymien käyttö ei ole mahdollista.¹⁴¹

Läntisen sotilaspiirin alueella maavoimien sotilaallinen potentiaali on huomattavan vahva. Sotilaspiirin alueelle on muodostettu kaksi yleisjoukkojen armeijaa, joista toinen, 6. Yleisjoukkojen armeija, on sijoitettuna entisen Leningradin sotilaspiirin alueelle ja sen esikunta sijaitsee Karjalan Kannaksella, Agalotovossa. Toinen, 20. Yleisjoukkojen kaartinarmeija, on muodostettu entisen Moskovan sotilaspiirin raameihin ja sen esikunta toimii Mulinoissa, Moskovan itäpuolella.¹⁴² Yleisjoukkojen lisäksi sotilaspiirin alueelle perustettiin uudelleen vuoden 2015 aikana 1. Kaartin panssariarmeija. Se muodostettiin Moskovan alueelle perinteikkään neuvostoaikaisen yhtymän raameihin. Sen joukot muodostettiin uudelleenjärjestelyillä jo alueella toimineista, uusista perustettavista sekä 20. Armeijan joukoista. Uudelleenjärjestelyiden merkitystä on pohdittu Ukrainan sodan tapahtumien yhteydessä merkittävästi. Arvioiden mukaan uudelleenjärjestelyt ovat seurausta Naton aikaisempaa aktiivisemmasta toiminnasta ja sotilaallisen voiman kasvattamisesta Baltian ja Itä-Euroopan maissa. Keskeiseen roo-

¹⁴¹ Kaspars (2014), s. 13, Hedenskog ja Vendil Pallin (2013), s. 147 ja Rautala (2014), s. 7.

¹⁴² Forss (ja muut 2011), s. 69.

liin onkin noussut 20. Armeijan joukkojen sijoittaminen Ukrainan rajan läheisyyteen, jolloin tarve kolmannen armeijan perustamiselle tuli ajankohtaiseksi.¹⁴³

Reformia edeltäneeseen operatiivis-taktiseen yhtymään, eli armeijakuntaan kuului tyypillisesti 1–2 moottoroitua jalkaväkidivisioonaa, 2–3 erillistä moottoroitua jalkaväkiprikaatia tai panssariprikaatia, armeijakunnan aselajijoukkoja sekä huollon osia ja erikoisjoukkoja. Operatiivis-taktista yhtymää vahvennettiin tavanomaisesti ainakin yhdellä tykistöprikaatilla, panssarintorjuntaprikaatilla, ilmatorjuntaprikaatilla, sekä noin prikaatin vahvuisilla pioneeriosilla.¹⁴⁴ Prikaatiorganisaatioon siirtymisen myötä joukkojen lukumäärää on oleellisesti pienennetty, mutta divisiooniin verrattuna prikaatiorganisaatio mahdollistaa sen sisällä joukkojen käytön itenäisiin tehtäviin.¹⁴⁵

Läntisen sotilaspiirin alueelle on sijoitettuna rauhanajan organisaatioon yli 40 pysyvän valmiuden eritasoista yhtymää, erillistä rykmenttiä tai pataljoonaa. Tämän tutkimuksen kannalta tärkeimpinä joukkoina mainittakoon 12 moottoroitua jalkaväkiyhtymää, kaksi panssariprikaatia, viisi tykistöprikaatia, neljä tykistöohjusprikaatia, yksi raketinheitinprikaati, seitsemän ilmapuolustusprikaatia sekä yksi pioneeriprikaati ja yksi pioneerirykmentti. Läntisen sotilaspiirin joukkojen osalta esimerkiksi Suomen rajan lähellä toimiva 6. Armeijan taistelupotentiaalin muodostavat 25. ja 138. Moottoroidut jalkaväkiprikaatit Vladimirskiyssä ja Kamenkassa, 9. Tykistöprikaati ja 26. Ohjuspirkaati Lugassa, 5. Ilmapuolustusprikaati Nenimyakissa, 95. Komentoprikaati Chernaya Rechassa sekä 51. Huoltoprikaati Krasnoye Selossa.¹⁴⁶ Edellä kuvattu operatiivis-taktisen yhtymän organisaatio käsittää kuitenkin vain rauhanajan vahvuuden. Kriisin puhjetessa armeijaa todennäköisesti vahvennetaan sen tehtävän edellyttämällä suorituskyvyillä. Läntisen sotilaspiirin yhtymien vahventamiseksi joukkoja voidaan suunnata alueelle esimerkiksi Keskisen sotilaspiirin alueelta. Läntisen sotilaspiirin joukot on kuvattu tarkemmin liitteessä 6.

Muodostettujen prikaatiorganisaatioon perustuvien yhtymien rakennetta ja kokoonpanoa on kritisoitu Venäjällä viimeaikoina voimakkaasti. Valmiusprikaatipohjaisten yhtymien vahvuutta ei ole pidetty merkittävästi divisioonaorganisaatiota parempana, vaan päinvastoin heikom-

¹⁴³ McDermott, Roger: Russia Strengthens Western Military District, 2016, http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44997&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=d5634c551d4a5126c15f2e3590f15937#.Vrma7I9OL4h, 15.2.2016 ja Anttila (ja muut 2016), osa 6.

¹⁴⁴ Rautala (2011), s. 64.

¹⁴⁵ Forss (ja muut 2011), s. 61.

¹⁴⁶ Frolov, Andrey: Russian Army in 2014 and Western Military District, Centre for Analysis of Strategies and Technologies (CAST), 2014, s. 16, http://www.defmin.fi/files/2840/Andrey_Frolov_Russian_army_SPb_25_04_2014.pdf, 14.1.2015.

pana. Raskaan kalustonsa johdosta yhtymien liikkuvuutta ja joustavuutta ei pidetä aikaisempaa parempana, koska niiden keskittämisessä operaatioalueelle tukeudutaan edelleen rautatiekuljetuksiin. Kevyiden yhtymien kuljettamista ilmateitse pidetään toimivana, mutta kalliina ratkaisuna. Myös prikaatipohjaisten yhtymien henkilöstörakennetta on arvosteltu voimakkaasti. Venäläisten kokemusten mukaan onnistukseen yhtymän kokoonpanosta 30–60 prosenttia on jalkaväki- tai panssarimiehiä. Tämänhetkisen tilanteen mukaan monissa yhtymissä päästään ainoastaan 15 prosenttiin tästä määrästä.¹⁴⁷ Jo nyt on olemassa viitteitä siitä, että perustettuja prikaatikokoonpanoja palautetaan takaisin divisioonarakenteiseksi Läntisen sotilaspiirin alueella. Näkökulmien perusteella uuden organisaation arvostelijat arvioivat, etteivät nykyiset valmiusyhtymät kykene taistelutoimiin.¹⁴⁸

Kaluston osalta Läntisen sotilaspiirin painopisteenä on viimeaikaisten tapahtumien johdosta 20. Armeijan ja 1. Kaartin panssariarmeijan kaluston korvaaminen uudella. Uudelleenorganisoinnin seurauksena 1. Kaartin panssariarmeijan joukoille kohdennetaan ensisijaisesti uuden sukupolven raskasta panssarivaunukalustoa. Vastaavasti 20. Armeijan varustamisessa painopiste on uuden mekanisoidun jalkaväen kaluston sijoittamisessa.¹⁴⁹

Siirtyminen operatiivis-strategiseen sotilaspiirijakoon ei ole kuitenkaan sujunut täysin ongelmitta. Arvioiden mukaan uusi sotilaspiirijako on laajuudeltaan liian suuri ja se aiheuttaa haasteita operaatioiden johtamisessa. Esimerkiksi Läntisen sotilaspiirin alueelle perustettujen kolmen armeijan komentokeskuksen katsotaan olevan resursseiltaan liian pieni alueella toimiviin joukkoihin nähden. Ongelmiksi on arvioitu laajoilla alueilla itsenäisesti toimivien eritasoisten yhtymien johtaminen samanaikaisesti. Onnistuneena voidaan kuitenkin pitää saavutettua kykyä muodostaa itsenäiseen toimintaan kykeneviä joukkoja, joita kyetään johtamaan tarvittaessa suoraan armeijan komentokeskuksesta maanlaajuisesti.¹⁵⁰ Sen mahdollistaa siirtyminen vanhasta monitasoisesta johtamisjärjestelmästä uuteen, länsimaalaista johtamisorganisaatiota läheisesti muistuttavaan malliin. Vanha johtamishierarkia määriteltiin tasoille sotilasalue – armeija – divisioona – rykmentti – pataljoona – komppania. Nykyinen organisaatio on pyritty yksinkertaistamaan ja mahdollistamaan joukkojen suora johtaminen armeijan ko-

¹⁴⁷ Rautala (2014), s. 8.

¹⁴⁸ Carlsson, Märta, Nordberg, Johan, Westerlund, Fredrik: The Military Capability of Russia's Armed Forces in 2013, Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013, toimittaneet Hedenskog, Jakob ja Vendil Pallin, Carolina, Försvarsdepartementet, Stockholm, 2013, s. 26, www.foi.se/ReportFiles/foir_3734.pdf, 10.2.2015.

¹⁴⁹ McDermott (2016)

¹⁵⁰ Kaspars (2014), ss. 13–14.

mentokeskuksesta. Käytössä oleva operatiivis-strateginen komentoketju määritellään tasoille sotilasalue – armeija – prikaati – pataljoona – komppania.¹⁵¹

Divisioonaorganisaatio on säilyttänyt paikkansa toistaiseksi vain maahanlaskujoukkojen organisaationa. On kuitenkin mahdollista, että ne siirtyvät tulevaisuudessa maavoimien yleisimpään joukkotyyppiin, prikaatiorganisaatioon.¹⁵² Siihen vaikuttavat keskeisesti kokemukset ja havainnot vastaperustetun organisaatorakenteen toimivuudesta.¹⁵³ Siirtymistä prikaatiorganisaatioon on pidetty vastustuksesta ja spekulatioista huolimatta onnistuneena. Prikaatiorganisaatioon siirtymisen myötä asevoimien kokoa kyettiin supistamaan tavoiteltuun suuntaan ja samalla kyettiin toteuttamaan vähennyksiä henkilökunnassa. Asevoimien ajattelutavan uudistamiseen on yhtenä keinona nähty uudistussuunnalle kielteisten upseerien poistaminen. Prikaatiorganisaatioiden muodostamisessa ei Venäjällä ole kuitenkaan päästy täysin tavoitteeseen. Suurimmat ongelmat ovat muodostuneet puutteellisesta kalustosta ja henkilöstöstä. Arvioiden mukaan yksikään ilmoitetuista jo muodostetuista valmiusyhtymistä ei ole kalustoltaan tai henkilöstöltään määrävahvuisia. Eri valmiusluokkien yhtymien on arvioitu poikkeavan ainakin toistaiseksi toisistaan erityisesti henkilöstövahvuutensa puolesta.¹⁵⁴ Henkilöstörakenteen kehittymistä on kuvattu liitteessä 7.

3.2 Moottoroitu jalkaväkiyhtymä ja sen taistelumahdollisuudet

Neuvostoliiton aikana ymmärrettiin tarve kehittää tulevaisuudessa itsenäiseen toimintaan kykeneviä joukkoja kankeiden divisioonien sijasta. Monitasoinen ja sirpaloitunut taistelukenttä vaati aikaisempaa itsenäisempiä, liikkuvia ja tulivoimaisia yksiköitä, joina käytettiin vahvennettuja pataljoonia.¹⁵⁵ Kokemusten perusteella muodostetut prikaatirakenteeseen perustuvat yhtymät koettiin divisioonarakennetta joustavammaksi ja ne soveltuivat rakenteeltaan paremmin paikallisiin konflikteihin,¹⁵⁶ joihin Venäjä sekaantui toistuvasti 1990-luvulla.¹⁵⁷

Pysyvän valmiuden yhtymät kykenevät taistelemaan itsenäisesti, liikkuviin taisteluosastoihin jakautuneena tai muiden yhtymien kanssa suoraan operatiivis-strategisen johtoportaalle alai-

¹⁵¹ Kaspars (2014)s, 31 ja Arpiainen, Antti: *Venäjän asevoimat 2035, Venäjän maavoimien yleiset kehitysnäkymät, Venäjä 2035* -luonnos, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2016, s. 7.

¹⁵² Hyttinen (2013), ss. 70–71.

¹⁵³ Rautala (2014), ss. 8–9.

¹⁵⁴ Kaspars (2014), s. 14.

¹⁵⁵ Vettenranta, Jere: *Venäjän maavoimien taisteluosastotaktiikan kehittyminen Georgian sodan jälkeen*, Esiupseerikurssi 64:n tutkimustyö, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2012, TLL IV, ss. 5–6.

¹⁵⁶ Arpiainen (2016), ss. 7–8.

¹⁵⁷ Tšetšenian sodat vuosina 1994–1996 ja 1999–2000, myöhemmin Georgian sota vuonna 2008.

suudessa. Yhtymien iskukyky muodostuu pataljoonista sekä niiden taistelua tukevista aselajijoukoista. Yhtymien taistelua voidaan tukea sotilaspiirin alaisuudessa muodostettavalla maahanlaskujoukolla.¹⁵⁸ Pataljoonista muodostettujen taisteluosastojen käyttöä tukevat Venäjän sotakokemukset Tšetšeniasta ja Georgiasta. Sodissa taistelut käytiin usein divisioonaa pienemmillä ostoilla erillisessä suunnassa, erillään pääjoukosta. Sen seurauksena divisioonista alettiin muodostaa niistä irrotettuja pieniä ja joustavia, itsenäiseen taisteluun kykeneviä taisteluosastoja. Taisteluosastojen muodostamisen lähtökohtana oli tehtäväkohtainen suorituskkyky, jossa pataljoonaa vahvennettiin tavallisesti sen tehtävään tarvittavilla divisioonan osilla. Muodostettuja taisteluosastoja vahvennettiin alistamalla niille jalkaväkirykmenttien normaaliin alistusten lisäksi divisioonien ja sitä korkeampien johtoportaiden alaisuudessa toimivia joukkoja. Tehtävätaktiikka ja tehtävään muodostettava pataljoonarunkoinen organisaatio mahdollisti taisteluosaston käytön itsenäisiin tehtäviin. Taisteluosastoja koottiin aina kunkin tilanteen ja erilaisten tehtävien mukaan joko harjoituksiin tai sotatoimiin. Taisteluosastojen käyttö vakiintui kiinteäksi osaksi Venäjän maavoimia vuonna 2008 käydyin Georgian sodan jälkeen.¹⁵⁹

Georgian sodan kokemusten perusteella siirtymistä divisioonaorganisaatiosta taisteluosastojen käyttöön ja prikaatitason yhtymiin pidettiin järkevänä. Siihen vaikuttivat suuresti kokemukset Venäläisen 58. Armeijan kokoonpanosta sodan aikana, jossa divisioonarakenne purettiin ja operaatio toteutettiin lähes kokonaan taisteluosasto koossa. Sen havaittiin selkeyttävän johtamista ja mahdollistavan joukkojen aikaisempaa joustavamman käytön. Arvioiden mukaan nimenomaan painottaminen joustavuuteen sekä siirtyminen kolmiportaiseen johtamisrakenteeseen prikaatiorganisaatioiden yleistymisen kautta on luonut uuden kehityssuunnan Venäjän sotataidolliselle ajattelulle.¹⁶⁰

Moottoroitujen jalkaväkiryhtymien kehittämisen lähtökohtana oli organisaation virtaviivaistaminen modernin sodankäynnin vaatimusten mukaiseksi. Venäläisen käsityksen mukaan moderni sodankäynti vaatii joukoilta hyvän liikkuvuuden lisäksi modernin aseistuksen. Yhtymien kehittämisen tavoitteena on ollut muodostaa maavoimista kompakteja ja liikkuvia yhtymiä, jotka ovat jatkuvassa valmiudessa. Jatkuvalla valmiudella ja hyvällä liikkuvuudella tavoitellaan taistelun välitöntä aloittamista. Moottoroidun jalkaväkiryhtymän kehityssuuntia on ilmakuljetteisyyden parantaminen, operatiivisen suorituskyyvyn parantaminen itsenäiseen toimin-

¹⁵⁸ Arpiainen (2016), s. 8 ja Vettenranta (2012), s. 7.

¹⁵⁹ Vettenranta (2012), ss. 5–6.

¹⁶⁰ Sama, s. 6.

taan kykenemisen ja liikkuvuuden osalta, siirtyminen nopeasti sodankäyntimuodosta toiseen sekä nopeat taistelualueiden, toimintasuuntien vaihdot sekä hajauttaminen ja keskittäminen.¹⁶¹

Moottoroidun jalkaväkiyhtymän organisaatiota ja taistelumahdollisuuksia tarkasteltaessa on hyvä ymmärtää vahva neuvostoarmeijan vaikutus asevoimien toimintaan vielä nykypäivänäkin. Tutkijoiden mukaan uudistuksista ja organisaation kehittämisestä huolimatta venäläinen taktiikka ja operaatiotaito eivät ole merkittävästi muuttuneet. Sen arvioidaan olevan kuitenkin ymmärrettävää suhteellisen lyhyen ajan sisällä tehtyjen valtavien muutosten ja lähes miljoonan sotilaan käsittävissä asevoimissa. Sotilasreformin myötä entisen armeijakunnan ja divisioonarakenteen korvaajaksi muodostetut prikaatipohjaiset armeijat muodostavat ylimmän taktisen yksikön.¹⁶² Vahvan neuvostosävytteisen taktiikan ja operaatiotaidon vuoksi yhtymää tulee tarkastella osittain aikaisempien organisaatioiden ja yleisten operaatiotaidollisten oppien kautta.

Moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelupotentiaali muodostuu joukon taistelumahdollisuuksista. Ne ovat kokonaisuus laadullisia ja määrällisiä osoittajia, jotka luovat joukon eri mahdollisuudet eri taistelutehtävien suorittamiseksi. Kun joukon mahdollisuuksia tarkastellaan sitoen ne aikaan ja konkreettisiin olosuhteisiin voidaan niitä tarkastella joukon olemassa olevana taistelukyknä. Moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelukyvyn keskeisimmän osan muodostaa taisteluvalmius. Taisteluvalmius mahdollistaa taistelukyvyn ylläpitämisen ja se muodostuu joukolle määrätystä tai sen itsensä saavuttamasta taisteluvalmiudesta aloittaa joukolle käsketyt taistelutehtävät. Se pitää sisällään joukon ajallisen ja määrällisen taisteluvalmiuden. Moottoroidulla jalkaväkiyhtymällä eri taistelunvalmiustasoja on neljä: pysyvä valmius, kohotettu valmius, sodan uhka ja täysi valmius. Yhtymän taisteluvalmiuteen vaikuttavat mm. kaluston, aseistuksen ja henkilöstön täydennysaste, täydennysmateriaalin olemassaolo, henkilöstön koulutustaso, aseistuksen ja kaluston käyttökunto, johtajien koulutustaso sekä joukon moraalinen ja henkinen kuri.¹⁶³

Moottoroidun jalkaväkiyhtymän päätaistelulajit ovat hyökkäys ja puolustus.¹⁶⁴ Yhtymän vastualue on puolustuksessa yleisesti 20 kilometriä, mikä vastaa kooltaan esimerkiksi yhdysvaltalaisen jalkaväkidivisioonan vastuualuetta. Yhdysvaltalaiseen divisioonaan kuuluu kolme prikaatia sekä ilmakuljetuskyky, jolloin voimasuhteet kasvavat verrattaessa sitä venäläiseen

¹⁶¹ Vettenranta (2012), s. 7.

¹⁶² Rautala (2012), s. 32.

¹⁶³ Hyttinen (2013), ss 7–10.

¹⁶⁴ Rautala (2011), s. 17.

valmiusyhtymään lähes kolminkertaiseksi. Verrattaessa näitä resursseja toisiinsa, voidaan venäläisen moottoroidun jalkaväkiyhtymän todeta oleva selkeästi alueellisesti alivoimainen. Yhtymän hyökkäys suhteutetaan vastustajan puolustusryhmytyksen kokoon ja vahvuuteen. Puolustustaistelussa yleisenä trendinä voidaan pitää liikkuvuuden korostumista. Tällöin puolustavan yhtymän vastuualue voi kasvaa leveydeltään ja syvyydeltään jopa viiteenkymmeneen kilometriin. Hyökkäys voidaan aloittaa koko vastuualueella samanaikaisesti, jos vastassa on heikko vihollinen, hyökkäys on lyhytkestoinen tai hyökkäyksen vastuualueella on miehittämättömiä alueita. Vahvaa vihollista vastaan tai taisteluliikkeitä epäedullisessa maastossa hyökkäys voidaan toteuttaa kapealla kaistalla.¹⁶⁵ Eri yhtymien välisten täydennysten mahdollistaa modulaarinen joukkorakenne.

Moottoroitujen jalkaväkiyhtymien henkilöstö koostuu vielä toistaiseksi pääosin varusmiehistä. Osittaiseen ammattiarmeijaan siirtymistä kokeiltiin yhtymissä erityisesti ennen Georgian sotaa maahanlaskujoukkojen organisaatioissa. Yhtymien henkilöstö koostui tuolloin sopimussotilaista. Niiden taisteluvalmiuden havaittiin olevan erittäin hyvällä tasolla, mutta kustannukset kasvoivat erittäin korkeiksi. Osassa maahanlaskujoukoista ainoastaan aliupseeristo ja tärkeimpien asejärjestelmien henkilöstö olivat sopimussotilaita, pääosan henkilöstöstä muodostuen edelleen varusmiehistä. Heikosta rekrytointimenestyksestä johtuen tällä hetkellä pysyvän valmiuden yhtymiin kyetään perustamaan ainoastaan yksi sopimussotilaspohjainen pataljoona.¹⁶⁶ Valmiusyhtymien heikon henkilöstön täydennystilanteen johdosta taisteluvalmiuden saavuttamiseen on pyritty vastaamaan luomalla reservin täydennysjärjestelmä. Yhtymät kaa-vaillaan täydennettävän reservistä nopeasti täydennettävät ensilinjan joukot ja myöhemmin perustettavilla toisen linjan joukoilla. Onkin arvioitu, että tämänhetkisen henkilöstötilanteen johdosta yhtymän keskittäminen operaatioon vaatii sen täydentämistä reservistä tai taisteluosastojen kokoamista muiden yhtymien henkilöstöstä.¹⁶⁷

Läntisen sotilaspiirin valmiusyhtymien kaluston uusiminen on asevoimien modernisoinnin painopisteenä.¹⁶⁸ Se tarkoittaa onnistuessaan sotilaspiirin yhtymien taistelumahdollisuuksien merkittävää kehittymistä. Vuoden 2015 toukokuussa esiteltyjen uuden sukupolven panssari-ajoneuvojen ja -vaunujen ominaisuuksissa on haettu modulaarisuutta, mikä mahdollistaa sa-

¹⁶⁵ Rautala (2014), ss. 8–9.

¹⁶⁶ Arpiainen (2016), s. 8.

¹⁶⁷ Lalu (2014), ss. 367–369.

¹⁶⁸ McDermott (2016)

mojen alustatyypin käyttöä eri tarkoituksiin. Esimerkkinä Armata -sarjan alustaa, jota käytetään niin rynnäkköpanssarivaunun kuin taistelupanssarivaununkin alustana.¹⁶⁹

Uudistettu kalusto tuo mukanaan niitä käyttäville yhtymille aikaisempaa paremman liikkuvuuden. Se perustuu erityisesti uusien vaunutyyppien teho-painosuhteen edulliseen kehitykseen. Aikaisemmista malleista poiketen esimerkiksi uusissa T-14 Armata taistelupanssarivaunun ominaisuuksien kehittämisessä on panostettu vaunun aseistuksen ja modulaarisuuden lisäksi teho-paino-suhteeseen, minkä on arvioitu olevan hyvä verrattaessa sitä mihin tahansa muuhun taistelupanssarivaunuun. Kehityksessä on myös huomioitu asejärjestelmien modulaarisuus, mikä käytännössä tarkoittaa vaihdettavia kanuunoita, optiota panssarintorjuntaohjusten käyttöön, lisääntyntä automatiikkaa aseiden käytössä sekä panssaroinnin parantamista. Myös toimimiseen eri vuorokauden aikoina on panostettu. Uusien Kurganets-25-tyypin vaunujen kehitystrendinä on ollut keskeisesti vaunun koon pienentäminen ja omasuojajärjestelmien parantaminen. Pyöräajoneuvojen osalta yhtymien kalustoon ovat tulossa Bumerang -ajoneuvot, joiden alustan kehitystyössä on panostettu erityisesti modulaarisuuteen. Samalle alustalle voidaan rakentaa panssaroitujen miehistönkuljetusajoneuvojen lisäksi jalkaväen taistelujoneuvo, kevyt panssarivaunu tai panssarihaupitsi. Korkean maavaransa, erillisjousituksen ja neljän vetävän akselin johdosta modulaarinen alustarakenne takaa hyvän maastoliikkuvuuden. Kurganets-25 ja Bumerang -tyyppien vaunuissa käytetään samoja moottoreita ja muita komponentteja rinnakkaiskäytön ja huoltoketjun yksinkertaistamiseksi.¹⁷⁰

3.3 Moottoroidun jalkaväkiyhtymän taisteluvalmius

Moottoroidun jalkaväkiyhtymän taisteluvalmius on yhtymän taistelumahdollisuuksien keskeisin osa. Taisteluvalmiutta voidaan tarkastella yhtymän organisaation, henkilöstön, valmiuden, kaluston sekä koulutustason kautta.¹⁷¹ Ne yhdessä muodostavat keskeisimmän osan taistelukyvyn ylläpitämiseksi ja joukon tehtävän toteuttamiseksi.

Moottoroidun jalkaväkiyhtymän organisaatio muodostuu kolmen moottoroidun jalkaväkitaljoonan rungon ympärille. Ne muodostavat taktisella tasolla yhdessä prikaatin panssarivaunupataljoonan kanssa prikaatin iskevän voiman eli taistelujoukot. Moottoroidulle jalkaväkitaljoonalle voidaan luoda tehtävä- ja tilannekohtainen kyky, jolloin niitä voidaan käyttää itse-

¹⁶⁹ Anttila (ja muut 2016), s. 7.

¹⁷⁰ Sama, ss. 8–9.

¹⁷¹ Hyttinen (2013), s. 9.

näisiin tehtäviin joko osana yhtymää tai erillisessä suunnassa. Muodostettaessa taisteluosasto, moottoroitu jalkaväkipataljoona toimii sen runkona.¹⁷² Pataljoonien kaluston ja henkilöstön kehittämisen lähtökohtana on pyrkimys modulaarisuuteen, mikä tarkoittaa pataljoonan henkilöstön kouluttamista ja varustamista sen toiminta-alueen vaatimusten mukaisesti. Sen vahventaminen jotain tiettyä tehtävää varten muodostaa siitä tehtävään erikseen muodostetun taisteluosaston, jonka taktiset periaatteet ovat säilyneet lähes muuttumattomina neuvostoajoista. Vuonna 2010 julkaistiin Venäjän asevoimien pataljoonan uusi ohjesääntö, missä kumotaan vuoden 1989 vastaava. Tutkijoiden mukaan sen sisältö ei ole kuitenkaan käytännössä muuttunut juuri lainkaan.¹⁷³

Vuoden 2010 jälkeen perustettujen yhtymien henkilöstövahvuus on 4 200–4 300 sotilasta. Verrattuna vanhanmalliseen jalkaväkirykmenttiin, yhtymän henkilöstö on lähes kaksinkertaistunut. Vastaavasti verrattuna sitä vanhanmalliseen divisioonaan, sen henkilöstömäärä on tipunut selvästi ollen noin kolmasosa divisioonan vahvuudesta. Jalkaväkiyhtymän organisaatioon kuuluu komentajan ja esikunnan lisäksi taistelujoukot, jotka muodostuvat kolmesta moottoroidusta jalkaväkipataljoonasta, yhdestä panssaripataljoonasta sekä kahdesta telehaupitsipatteristosta. Taistelua tukevana joukkoina yhtymän organisaatioon kuuluu panssarintorjuntapataljoona, ilmatorjuntaohjuspatteristo, ilmatorjuntapatteristo, raketinheitinpatteri, pioneiripataljoona, viestipataljoona, tykistön komento- ja tiedustelupatteri, tiedustelukomppania, radioelektronisen sodankäynnin komppania sekä suojelukomppania. Lisäksi yhtymään kuuluu huoltojoukkoja, jotka käsittävät korjaus- ja kunnossapitopataljoonan sekä logistiikkapataljoonan. Panssariprikaati on vahvuudeltaan 2 200–2 300 sotilasta.¹⁷⁴ Moottoroidun jalkaväkiyhtymän kokoonpano ja tärkein kalusto on esitetty liitteessä 8.

Yhtymien taistelupotentiaalin muodostavat moottoroidut jalkaväkipataljoonat. Niiden rungon ympärille muodostettava itsenäisiin tehtäviin hyvin soveltuva taisteluosasto noudattelee hyvin pitkälti länsimaalaista ja erityisesti yhdysvaltalaisista mallia. Venäjällä onkin tulkittu yhdysvaltalaisien sotilasasiantuntijoiden näkemyksiä pataljoonasta muodostetun taisteluosaston eduista taistelukentällä. Niiden mukaan pataljoonavahvuinen taisteluosasto kykenee tehokkaimmin käyttämään modernin aseistuksen tuomaa suorituskykyä taistelukentällä. Venäjällä pataljoonaa pidetäänkin taktisena yksikkönä, mikä kykenee taistelutehtäviin tarvittaessa myös itsenäi-

¹⁷² Rautala, Ari: *Venäläisen moottoroidun jalkaväkipataljoonan yleiset hyökkäysperiaatteet ja kohtaamistaistelu*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan Laitos, Julkaisusarja 4, nro 3, Helsinki, 2012, TLL IV, s. 5.

¹⁷³ Rautala (2012), s. 32.

¹⁷⁴ Kaspar (2014), ss. 12–13 ja Arpiainen (2016), s. 8. Ks. myös Rautala (2014), s. 7. Rautalan mukaan yhtymien vahvuus vaihtelee 3 500 ja jopa 5 000 sotilaan välillä, yhtymätyypistä riippuen.

sesti yhtymän joukoista erillään. Vanhan pataljoonarungon muuntaminen itsenäisiin taistelu-tehtäviin kykeneviksi taisteluosastoiksi vaatii kuitenkin organisaation muokkaamista aina komppania- ja joukkueetasolta asti. Arvioiden mukaan tulevaisuudessa moottoroidun jalkaväkipataljoonan komppania saattaa käsittää yli 200 henkilöä. Niistä suurin osa tulisi olemaan ammattisotilaita. Tavoitteena komppanioiden ja pataljoonan henkilöstömäärän kasvattamisella on kyky itsenäiseen ongelmien ratkaisemiseen. Erityisesti pataljoonan johto-osien ja esikuntien vahvuuksia sekä teknisiä apuvälineitä tulisi arvioiden mukaan kasvattaa, jotta taisteluosastot kykenisivät johtamistoimintaan haastavissa olosuhteissa. Taisteluosastot muodostetaan kuitenkin aina tehtävän ja tilanteen perustella.¹⁷⁵

Yhtymän pataljoonia on niiden tehtävän ja sijoittumisen mukaisesti yhtymän taistelujärjestyksessä vahvennettu esimerkiksi panssarivaunupataljoonan joukoilla. Yleisimmin pataljoonalle alistetaan osia yhtymän muista taistelu- ja tukevista joukoista. Pataljoonaa voidaan vahventaa esimerkiksi 1–2 panssarivaunukomppanialla, telahaupitsipatteristolla, ilmatorjuntaohjuspatterin osilla, kranaatinheitinkomppanian osilla, panssarintorjuntakomppanian osilla, pioneeriosilla sekä suojelutiedusteluryhmällä. Pataljoonaa tuetaan myös tavallisesti yhtymän omalla epä-suoralla tulella sekä yhtymän taistelua tukevalla ilma-aseella.¹⁷⁶ Vahvennusten ja yhtymän tuella pyritään tehtäväkohtaisen taistelukyvyn muodostamiseen, mikä voi käsittää tehtävästä riippuen edellä mainitut maa- ja ilmataisteluelementit.

Pataljoonan kokonaisvahvuus on ilman vahvennuksia noin 500–600 sotilasta. Moottoroituun jalkaväkipataljoonaan kuuluu pataljoonan esikunnan osien lisäksi kolme moottoroitua jalkavärikomppaniaa, kranaatinheitinkomppania, kranaattikonekiväärijoukkue, panssarintorjuntajoukkue, tiedustelujoukkue, pioneerijoukkue, huoltojoukkue sekä lääkintäjoukkue. Pataljoonan kalusto riippuu sen valmiusluokasta ja tehtävästä, sijainnista sotilaspiirin alueella sekä edellisessä alaluvussa kuvatun modernisoidun kaluston kohdentamisesta. Yleisesti raskaat korkean valmiuden joukot on varustettu vanhalla BMP -sarjan rynnäkköpanssarivaunuilla ja taisteluvaunuilla. Vastaavasti keskiraskaat tai kevyet pataljoonat on varustettu BTR tai MT-LB -tyyppien pyöräajoneuvokalustolla. Arvioiden mukaan pataljoonan taistelevassa osassa on sen valmiusluokasta riippuen 39–48 rynnäkköpanssarivaunua tai panssaroitua miehistönkuljetusajoneuvoa.¹⁷⁷ Lisäksi pataljoonan kalustoon kuuluu mittava määrä muita pyöräajoneuvoja ja kuorma-autoja.

¹⁷⁵ Vettenranta (2012), ss. 7–8 .

¹⁷⁶ Rautala (2012), ss. 7–8 .

¹⁷⁷ Sama, s. 7.

4. SOTAKOKEMUSTEN VAIKUTUKSET JALKAVÄKIYHTYMÄN TAISTELUMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTÄMISEEN

4.1 Tšetšenian sotien opit

Neuvostoliiton hajoamisen yhteydessä joulukuussa 1991 Ichkerian alueen separatistihallinto julisti alueen itsenäiseksi ja Tšetšenian tasavallan perustetuksi 6. päivänä joulukuuta. Venäjällä ei sisäpoliittisten ongelmien johdosta ollut kykyä reagoida lähialueen turvallisuuspoliittisten suhteiden muutoksiin. Lisäksi sillä ei ollut kykyä edistää suhteita maan lähialueille syntyviin itsenäisiin valtioihin. Vasta vuonna 1994 Venäjä reagoi presidentti Jeltsinin johdolla Tšetšenian tapahtumiin tukemalla Venäjämielisten ryhmittymien itsenäistymispyrkimyksiä alueella. Venäjä tuki Tšetšenian separatistihallituksen vastaisia joukkoja lähettämällä 170 taistelupanssarivaunua tukemaan noin 5 000 vahvuisen osaston hyökkäystä Tšetšenian alueen pääkaupunkiin, Groznyiin. Pääkaupungin valloitusoperaatio epäonnistui kuitenkin täydellisesti ja separatistihallinnon vastaiset joukot kokivat suuria tappioita.¹⁷⁸

Venäjä ajautui täysimittaisesti mukaan konfliktiin, kun neuvottelut separatistien aseistariisunnasta sekä hyökkäyksessä vangittujen venäläissotilaiden vapauttamiseksi epäonnistuivat. Joulukuun ensimmäisenä päivänä venäläisjoukkoja alettiin keskittää Tšetšenian rajan läheisyyteen Pohjois-Kaukasiassa. Joulukuun 11. päivänä Jeltsin määräsi aloitettavan hyökkäyksen separatistien vallasta syöksemiseksi ja venäläissotilaiden vapauttamiseksi.¹⁷⁹ Jo joulukuun alkupuolella Venäjän ilmavoimat aloittivat ilmapommitukset Tšetšenian ilmavoimien tukikohtia ja pääkaupunkia, Groznyta vastaan. Maavoimien hyökkäys aloitettiin 16. joulukuuta, tavoitteenaan syrjäyttää alueella valtaa pitävän presidentti Dudajevin johtama hallinto ja palauttaa alueelle Venäjän perustuslakien mukainen valta.¹⁸⁰ Tästä alkaneet tapahtumat on yleisesti nimetty Tšetšenian ensimmäiseksi sodaksi, jotka päättyivät Hasavjurtin muodolliseen

¹⁷⁸ Dowling, Timothy C (editor): *Russia at War: From the Mongol conquest to Afghanistan, Chechnya, and beyond*, Library of Congress Cataloging-in Publication Data, Santa Barbara, California, United States of America, 2015, ss. 185–186.

¹⁷⁹ Dowling (2015), ss. 185–186.

¹⁸⁰ Lokk, Kurko, Murtomäki, Noronen, Patrikainen, Simola, Tarvainen: *Tšetšenian konfliktin sotavaiheiden tarkastelu*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Yleisesikuntaupseerikurssi 56, Ryhmätyö, 2013, ss. 6–9. Ilmaoperaation seurauksena venäläiset tuhosivat Tšetšeenien ilmavoimat lentokentille.

rauhansopimuksen solmimiseen osapuolten välillä elokuussa 1996.¹⁸¹ Tarkempi kuvaus Tšetšenian alueesta ja olosuhteista on esitetty liitteessä 9.

Tšetšenian ja Venäjän välistä sotaa pidettiin Venäjän taholta maan sisäisenä selkkauksena, ja sen tärkeimpinä tavoitteina oli alueellisen yhtenäisyyden ja Venäjän vaikutusvallan edistäminen hajonneella alueella¹⁸². Koska kyseessä oli Neuvostoliiton hajoamisen yhteydessä muodostuneen kapinallishallintopohjaisen alueen järjestyksen palauttaminen, ei venäläisten tavoitteena ollut käydä laajamittaista sotaa raskaasti aseistautunutta vastustajaa vastaan. Operaation tavoitteena oli riisua kapinallisjoukot aseista ja tukea alueella vaikuttavan Venäjämielisen opposition toimintaa. Näkökulma huomioiden, operaatiossa käytettyjen venäläisjoukkojen oli kielletty käyttämästä perinteisiä sodankäynnin menetelmiä. Niihin kuului esimerkiksi rajoitukset massamaisesta tulenkäytöstä. Voimankäyttösäännöksiä osalta se näkyi esimerkiksi tiukkoina sääntöinä aseellisen voiman käytössä, jossa käytännössä venäläiset eivät saaneet tulittaa vastustajaa ennen kuin se oli avannut tulen kohti venäläisiä¹⁸³. Vuosina 1994–1996 käydyn ensimmäisen Tšetšenian sodan häviöjääosapuolena on yleisesti tunnustettu Venäjän asevoimat, jotka kärsivät taisteluissa mittavia tappioita. Toisaalta Tšetšeniaa ei sodan jälkeen tunnustettu itsenäiseksi valtioksi¹⁸⁴, mikä puoltaa myös separatistien tappiota ainakin kansainvälisellä tasolla.

Presidentti Jeltsinin päätös aloittaa Tšetšenian sotilasoperaatio käskettiin asevoimille vasta poliittisen päätöksen jälkeen. Se johti operaatioon käytettävien asevoimien ja voimaministeriöiden joukkojen sekä eri johtoportaiden kokoamista päätöksen teon jälkeen. Operaatioon käytettävän kokoonpanon muodostamisessa kohdattiin mittavia ongelmia, koska Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena maalla ei ollut käytettävissä taisteluvalmiita yhtymiä ja kalustossa oli suuria teknisiä puutteita. Joulukuun 11. päivään mennessä operaatioon käytetyt joukot oli koottu eri sotilaspiireistä, ja niistä oli muodostettu sotilastoimiin käytettävä joukkoryhmittymä.¹⁸⁵

¹⁸¹ Helberg, Jukka: Venäjän asevoimien kokemukset Tšetšenian sodista 1990-luvulla, *Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa*, toimittaneet Saarelainen, Jorma, Alafuzoff Georgij, Heiskanen, Paavo, Tynkkynen, Vesa, Hyytiäinen, Mika, Hämäläinen, Tapani, Metteri, Jussi, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietoa n:o 1/1999, Hakapaino Oy, Helsinki, 1999, s. 292. Helbergin mukaan osapuolten välillä tilanne ratkaistiin muodollisesti, mutta ongelmat jäivät elämään. Myös Tšetšenian ns. toinen sota vuonna myöhemmin 1990-luvulla vahvistaa tätä näkemystä.

¹⁸² Sama, s. 292.

¹⁸³ Lokk (ja muut 2013), s. 7.

¹⁸⁴ Helberg (1999), s. 292.

¹⁸⁵ Lalu (2014), s. 318.

Tšetšenian ensimmäisen sodan alkuvaiheissa heijastuu myös Venäjän senhetkinen sekava tilanne erityisesti valtiovallan ja asevoimien välisissä suhteissa. Se näkyi selkeimmin Tšetšenian operaation johtosuhteissa, jotka hakivat muotoaan sodan ensimmäiset kuukaudet. Operaation johtosuhteita vaihdettiin nopealla tempolla useilla eri tasoilla puolustusministeriön ja sisäministeriön välillä. Esimerkiksi operaation ensimmäisen kuukauden aikana johtosuhteita vaihdettiin edellä kuvattujen ministeriöiden välillä kolme kertaa. Yksiselitteisyys erityisesti operaation johtosuhteista selkiytyi ja vakiintui vasta Tšetšenian toisen sodan alkuvaiheissa vuonna 1999, jolloin operaation johtovastuu vakiintui Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin komentajalle.¹⁸⁶ Epäselvistä johtosuhteista ja verrattain heikosta sekä ammattitaidottomasta johtamisesta aiheutui useita onnettomuuksia maavoimien ja sisäministeriön joukkojen välille, jossa joukot tulittivat tietämättään toisiaan.¹⁸⁷

Maaoperaation aloittamista edelsi useita kuukausia kestänyt tiedusteluoperaatio alueelle, joka pääosin epäonnistui.¹⁸⁸ Operaatio jouduttiin aloittamaan nopeasta aikataulusta johtuen puutteellisilla tiedustelutiedoilla. Sen lisäksi ennen maaoperaation aloittamista kaavailtua informaatio-operaatiota Tšetšenian väestöön eikä vastustajaan ehditty aloittaa. Myöskään omien joukkojen henkiseen valmistautumiseen ei käytetty liiemmin aikaa. Venäläistä valmistautumista ja operaation toteuttamista kuvaa parhaiten vastustajan aliarvioiminen sekä aikaisemmista sodista ja konflikteista saatujen kokemusten vähättely. Se näkyi itse konfliktissa kyvyttömyytenä neuvotella paikallisväestön kanssa. Lisäksi se näkyi sotatoimia edeltävässä vaiheessa valmistautumisen puutteena ja sodan aikana harkitsemattomana toimintana.¹⁸⁹

Venäjän maavoimien varsinainen maaoperaatio aloitettiin Pohjois-Kaukasuksen sotilaspiiriin alaisuuteen muodostetulla maakomponentilla¹⁹⁰. Sen muodostivat 58. Armeijan esikunnan alaisuudessa toimivat 8. ja 57. Armeijakunnat. Joukkojen miesvahvuus oli lähteistä riippuen noin 40 000 sotilasta. Sotatoimien alkuvaiheessa Tšetšenian alueella toimi 23 800 miestä, 80 taistelupanssarivaunua, 208 panssaroitua ajoneuvoa, 182 tykkiä tai kranaatinheitintä sekä 90 helikopteria. Ilmakomponentin käytössä tukeuduttiin Pohjois-Kaukasuksen sotilaspiiriin tuki-kohtiin ja alueelle oli keskitetty operaation tukemiseksi noin 140 taistelukonetta.¹⁹¹

¹⁸⁶ Helberg (1999), s. 294 ja ss. 296–297.

¹⁸⁷ Dowling (2015), s. 186.

¹⁸⁸ Helberg (1999), s. 292 ja Lokk (ja muut 2013), s. 20.

¹⁸⁹ Lalu (2014), ss. 318–319. Ks. myös Lokk (ja muut 2013), s. 20. Operaation suunnittelussa federaation ylimmän johdon ja suunnitteluorganisaation osalta aliarvioitiin informaationsodankäynnin merkitystä, jättämällä huomioimatta Tšetšenian kansan ja joukkojen taistelutahto ja kyky sekä halua vastustaa Venäjän toimintaa alueella.

¹⁹⁰ Lokk (ja muut 2013), s. 9.

¹⁹¹ Huttunen (ja muut 2009), ss. 22–23 ja Lokk (ja muut 2013), s. 9.

Tšetšenian tasavallan joukot muodostuivat maan omasta vakinaisesta armeijasta, nostoväestä, ulkomaalaisista vapaaehtoistaistelijoista, muslimikapinallisista sekä palkkasotilaista. Tasavalta oli varustanut asevoimansa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen alueelta vetäytyneiden venäläissotilaiden jättämällä kalustolla.¹⁹² Joukoista oli muodostettu joukko-osastoja, joista taistelukykyisimpinä erikoisjoukkoprikaati, erikoisjoukkopataljoona, panssarivaunurykmentti, tykistörykmentti, rynnäkköprikaati sekä rajavartioston joukkoja. Tšetšenian joukoilta puuttui kuitenkin taisteluiden alkuvaiheessa selkeä yhteinen johto.¹⁹³ Pääosa tšetšeenitaistelijoista oli saanut oman sotilaskoulutuksensa Neuvostoliiton tai Venäjän asevoimissa. Osa joukoista oli taistellut Neuvostoliiton riveissä Afganistanin sodassa ja muissa paikallisissa konflikteissa. Venäläisten lähteiden mukaan tšetšeenialaisia taistelijoita oli konfliktin alkuvaiheessa noin 15 000 vakinaista sotilasta ja noin 30 000–40 000 henkeä nostoväkeä. Lisäksi pääkaupungin Groznyin taisteluun osallistui arvioiden mukaan noin 2 500 ulkomaalaista palkkasotilasta.¹⁹⁴ Näiden lisäksi yleisen liikekannallepanon seurauksena Tšetšenian joukkoihin olisi voitu liittää jopa 300 000 kutsuntaikäistä taistelijaa, jotka olisi kyetty kalustamaan osittain jopa raskaalla kalustolla.¹⁹⁵

Tšetšenian joukoilla oli käytössään suuria määriä vanhaa Neuvostoliittolaista kalustoa, mikä oli tyypiltään ja ominaisuuksiltaan Venäjän joukkojen vastaavia. Kalustona oli mm. T-72, BMP-1, BMP-2 panssarivaunuja, tykistöjärjestelmiä, panssarintorjuntaohjuksia jne. Kalustolla kyettiin toimimaan erityisesti Venäjän panssarikalustoa vastaan ja siinä onnistuttiinkin tehokkaasti sodan ensimmäisinä kuukausina. Kalusota hankittiin jopa lisää ostamalla niitä Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin varastoista sodan aikana.¹⁹⁶ Sodan keskeisimmäksi menestystekijäksi muodostui erityisesti RPG-7 sinkojen käyttö, joita tšetšeenitaistelijoilla oli käytössään runsaasti. Niillä tuotettiin erityisesti pääkaupunki Groznyin taisteluissa merkittäviä tappioita venäläisille joukoille. Johtamisvälineiden puutetta paikattiin matkapuhelinten käytöllä ja se mahdollisti hyvin pienten ryhmien välisen yhteydenpidon ja johtamisen.¹⁹⁷

Tšetšenian ensimmäisen sodan keskeisimmiksi tapahtumiksi muodostuivat Groznyin valtausyritykset vuosien 1994 ja 1995 vaihteessa. Kaupunki oli valmisteltu puolustajien toimesta moniväyhyhykkeiseksi puolustuskeskukseksi.¹⁹⁸ Puolustus oli organisoitu kolmeksi eri puolus-

¹⁹² Huttunen (ja muut 2009), ss. 23–24 ja Lökk (ja muut 2013), s. 10.

¹⁹³ Helberg (1999), ss. 296–297.

¹⁹⁴ Huttunen (ja muut 2009), ss. 23–24 ja Lökk (ja muut 2013), s. 10.

¹⁹⁵ Helberg (1999), s. 297.

¹⁹⁶ Sama, s. 297 ja Lökk (ja muut 2013), ss. 7–8.

¹⁹⁷ Dowling (2015), s. 186.

¹⁹⁸ Lalu (2014), s. 319.

tuskehäksi. Ne koostuivat halkaisijastaan 1–1,5 km sisäkehästä presidentin palatsin ympärillä, 1–5 km etäisyydelle sisemmän kehän reunoilta ulottuvasta keskimmaisesta kehästä sekä kaupungin ulkorajaa noudattelevasta uloimmasta kehästä. Vahvin puolustusvyöhyke oli rakennettu presidentin linnan ympärille, jossa hyödynnettiin kaupungin kivitalojen eri kerroksia jalkaväki- ja panssarintorjunta-aseiden ryhmittämisessä. Kaupungin pääkatujen suuntiin oli valmisteltu panssarivaunujen ja tykistön suora-ammuntatuliasemia. Keskimäinen puolustuskehä oli muodostettu asepesäkkeistä, jotka oli sijoitettu kaupungin avainkohteiden, kuten siltojen, keskeisten alueiden ja tehdasalueiden yhteyteen. Uloimmalla kehällä pyrittiin vaikuttamaan kaupunkiin johtavien teiden ja risteysten alueelle, jonne oli valmisteltu erillisiä tukikoh-
tia. Saman kaltaista taktiikkaa käytettiin myös maan muiden asutuskeskusten puolustami-
seen.¹⁹⁹

Pohjois-Kaukasuksen Sotilaspiirin johdossa valmisteltiin suunnitelma Groznyin valtaamiseksi uudenvuoden yönä 1.1.1995.²⁰⁰ Venäläiset joukot oli koulutettu ensisijaisesti Neuvostoliiton aikaiseen hyökkäyssodankäyntiin Euroopassa. Puna-armeijan aikaisten oppien mukaisesti kaupungit ja suuret asutuskeskukset suunniteltiin kierrettäväksi ja saarrettavaksi hyvän etenemisnopeuden omaavilla panssarijoukoilla²⁰¹. Operaatiota varten muodostettiin joukkoryhmittymä, jotka käsittivät neljässä eri ilmansuunnassa toimivien yhtymien hyökkäykset. Operaation ajatuksena oli edetä kaupunkiin neljästä eri ilmansuunnasta yhteistoiminnassa sisäministeriön ja turvallisuuspalvelun joukkojen kanssa. Tavoitteena oli vallata kaupungin keskustan tärkeät hallinnonrakennukset, presidentin linna sekä kaupungin rautatieasema. Tavoiteltavassa loppuasetelmassa kaupungin keskustaan ryhmittyneiden tšetšeenijoukkojen arveltiin jäävän saarroksiin useista suunnista toteutettavan hyökkäyksen seurauksena. Suuren voiman keskittämisen tavoitteena alueelle oli myös välttää venäläisten joukkojen omia tappioita.²⁰² Tšetšenian ensimmäisen sodan joukot ja vaiheet on kuvattu tarkemmin liitteessä 10.

Operaation suunnittelun kannalta on keskeistä huomioida venäläisten operaation perimmäinen päämäärä, jossa tarkoituksena oli rauhanturvaoperaation kaltainen järjestyksen palauttaminen siviiliväestön ja kapinallijoukkojen keskuuteen. Operaation luonne ja siinä käytettyjen joukkojen koulutustaso huomioiden toimiminen siviiliväestön keskuudessa oman maan sisällä koettiin vieraaksi. Operaation rauhanturvaamisen kaltainen luonne perustui uuteen sotilas-

¹⁹⁹ Huttunen (ja muut 2009), s. 27.

²⁰⁰ Sama, s. 25.

²⁰¹ Lokk (ja muut 2013), s. 10.

²⁰² Huttunen (ja muut 2009), ss. 25–28.

doktriiniin, mikä loi doktriinilliset rajoitukset, vastaavien puuttuessa Tšetšeenikapinallisten toimintaa rajoittavana tekijänä.²⁰³

Venäläisten aloittivat uudenvuodenaattona hyökkäyksen suunnitelluista suunnista. Tšetšeenit käyttivät katujen suunnissa etenevien venäläisosastojen tuhoamiseen perinteistä motitustaktiikkaa. Etenevistä osastoista tuhottiin ensimmäinen ja viimeinen vaunu, minkä jälkeen kapeille kaduille jumiin jääneet osaton muut osat tuhottiin ympäröivien rakennusten eri kerroksista. Kapeiden katujen ja korkeiden rakennusten johdosta venäläiset eivät kyenneet hyödyntämään kalustonsa liikkuvuutta tai suojaa.²⁰⁴ Venäläissotilaat etenivät aluksi kaduilla jopa huolettomasti panssarivaunuilla, jotka joutuivat myöhemmin pysäytetyiksi ylläköin. Kapeilla kaduilla panssarivaunut tuhottiin panssarintorjunta-aseilla yksitellen ja eteneminen onnistui ainoastaan leveiden pääkatujen suunnissa.²⁰⁵ Uudenvuodenyön taisteluissa venäläiset kärsivät tuntevia tappioita. Kaatuneita oli yli 1 000, 84 venäläissotilasta oli vangittu, 200 erityyppistä panssaroitua ajoneuvoa oli tuhoutunut sekä osa hyökkääjän joukoista oli jäänyt saarroksiin kaupunkiin. Saarretuista venäläisyksiköistä mm. kaksi saarrettua spetsnaz -yksikköä antautui tšetšeenille. Epäonnistuneen hyökkäyksen seurauksena neljä kenraalia vapautettiin tehtävistään ja useita komentajia menehtyi taisteluissa.²⁰⁶

Uudenvuodenyön hyökkäyksessä koetun lähes täydellisen epäonnistumisen jälkeen venäläiset muuttivat taktiikkaansa radikaalisti. Kaupungin valtaamisyrityksestä suoraana liikkeestä luovuttiin ja taistelutekniikassa siirryttiin toisen maailmansodan oppien mukaiseen asutustaistelutekniikkaan. Se toteutettiin valtaamalla kaupunkia rakennus kerrallaan pienillä rynnäkköryhmillä, massiivisella tarkka-ampujien käytöllä sekä raskaan tykistön ja heittämistön massamaisella tulenkäytöllä, ja sen tulta johtivat kaupungissa taistelevat joukot. Vallattuihin rakennuksiin perustettiin tukikohtia, joista kyettiin tukemaan hyökkäyksen etenemistä. Panssarivaunuilla suoritettavasta suorasta rynnäköinnistä kaupunkiin luovuttiin.²⁰⁷

Tammikuun aikana venäläiset aloittivat uuden hyökkäyksen kohti kaupungin keskustaa kolmesta eri suunnasta. Moottoroidun jalkaväen ja maahanlaskujoukkojen etenemistä oli tuettu vahventamalla niitä sotilastiedustelun erikoisjoukkojen osastoilla. Hyökkäystä tuettiin tehokkaalla epäsuorantulen käytöllä, jolla pyrittiin järjestelmällisesti lamauttamaan kaikki havaitut

²⁰³ Lokk (ja muut 2013), s. 10.

²⁰⁴ Huttunen (ja muut 2009), s. 28.

²⁰⁵ Lauu (2014), s. 319.

²⁰⁶ Huttunen (ja muut 2009), ss. 28–29, ks. myös Lokk (ja muut 2013), s. 21. Uudenvuodenyön taisteluiden seurauksena ensimmäisessä Groznyin valtausyrityksessä on arvioitu kaatuneen jopa 1 500 venäläistä sotilasta.

²⁰⁷ Lokk (ja muut 2013), s. 10 ja 21.

tšetšeenitaistelijoiden pesäkkeet. Hyökkäyksen menestyessä alueelle suunnattiin suuri määrä venäläisiä tarkka-ampujia, jotka sijoitettiin kaupungin keskustaan. Tammikuun 19. päivään mennessä venäläisjoukot onnistuivat valtaamaan presidentinlinnan. Kaupunki oli pahasti rautioina, raskaan epäsuorantulen käytön jälkeen ja eteneminen oli hidasta. Tappiota syntyi edelleen merkittävästi ja kaupunki onnistuttiin valtaamaan pääosin vasta helmikuun alkuun mennessä. Minutka-aukion valtaamisen jälkeen tšetšeenit ilmoittivat vetäytyvänsä kaupungin ulkopuolelle jatkamaan taisteluita.²⁰⁸ Epävirallisten tietojen mukaan molemmat osapuolet kärsivät taisteluissa 4 000–15 000 miehen tappiot. Groznyin valtauksen yhteydessä siviiliuhrien määräksi on arvioitu 50 000:sta aina 100 000 siviiliuhriin asti.²⁰⁹

Groznyin valtauksen jälkeen tšetšeenit vetäytyivät kohti Kaukasia vuoristoa maan eteläosissa ja muodosti kaksi puolustuslinjaa Groznyin kaakkois- ja lounaispuolelle. Vuoristoinen seutu oli puolustajalle edullinen, laajojen tähystysalojen ja vaikeakulkuisten solien johdosta. Voimasuhteet kääntyivät kuitenkin tšetšeeeneille epäedulliseksi, venäläisten kasvattaessa joukkojaan alueella. Maaliskuun puoleenväliin mennessä alueella toimi jo noin 200 000 venäläistä sotilasta ja sisäministeriön joukkoja, joista muodostettiin alueelle pohjoinen ja eteläinen ryhmitys.²¹⁰ Groznyin kokemusten perusteella venäläiset muokkasivat toimintatapaansa vastustajan ja olosuhteiden mukaisesti. Johtavana ajatuksena oli koota tehtävään nopeita ja liikkuvia rynnäkköryhmiä, jotka hyödyntävät taistelussa käytössä olevaa tuliyliivoimaa. Taistelutoimien jatkuessa venäläiset joukot eivät enää tunkeutuneet kaupunkeihin tai asutuskeskuksiin raskailla moottoroidun jalkaväen rykmenteillä, vaan saartoivat ne ja vastassa ollut vihollinen lamautettiin ilma-aseen ja epäsuoralla tulella. Tulenkäytön ja saarrostatamisen jälkeen kaupunkien ”puhdistamiseen” käytettiin erityyppisiä voimaministeriöiden joukkoja. Tehokkaan taktiikan seurauksena tšetšeenit menettivät laajoja alueita ja taistelutoimet siirtyivät vuoristoon.²¹¹

Vuoden 1995 toukokuun aikana tšetšeenien tappiot nousivat selvästi. Taistelut olivat siirtyneet venäläisjoukkojen ja verrattain pienten tšetšeeniosastojen yhteenotoiksi vuoristoseuduilta. Lopullisena ratkaisuna pidetään tšetšeenien sodanjohdon tukikohtakaupungin, Vedenon valtausta kesäkuun alussa 1995. Kaupunki vallattiin hyvin suunnitellulla, valmistellulla ja

²⁰⁸ Huttunen (ja muut 2009), s. 31.

²⁰⁹ Dowling (2015), s. 187.

²¹⁰ Huttunen (ja muut 2009), s. 32.

²¹¹ Lalu (2014), s. 319. Ks. myös Lökk (ja muut 2013), s. 21. Vuoristossa taistelevien tšetšeenijoukkojen lyömisessä korostui toimintojen ajoittaminen siten, ettei tšetšeeeneille annettu aikaa tai mahdollisuutta toipua epäsuoran tulen iskuista tukikohdissaan. Tällöin toiminnassa korostuivat taistelutempo ja aktiivisuus, joka mahdollisti jatkuvan aloitteen ylläpitämisen.

vaiheistetulla operaatiolla. Ennen varsinaista hyökkäystä Vedeniin venäläisjoukot valtasivat vuoristokaupungin läheisyydestä hallitsevat maastonkohdat. Lähikylien tšetšeeniryhmät houkuteltiin taisteluun taktisella helikopterimaahanlaskulla, minkä jälkeen kaupunkiin hyökättiin kaksipuoleisella saarrostushyökkäyksellä. Operaatiota tuki Venäjän ilmavoimat täsmäpommituksilla ennen maahyökkäyksen alkua. Vedenon valtaamisen jälkeen strategisesti tärkeä alue oli venäläisjoukkojen hallussa. Se vaikeutti tšetšeenien sotatoimien koottua ja johdettua toteuttamista, joukkojen hajautuessa pienryhmiin ympäri vuoristoa.²¹² Venäläiset kehittivät taktiikkaansa pienten partisaanisotastojen tuhoamiseksi. Taistelutoimia jatkettiin etsintä- ja tuhoamisoperaatioina, joiden toteuttaminen siirtyi kesäkuun 1995 alun taistelutoimien päättymisen jälkeen Venäjän sisäasiainministeriön joukoille.²¹³

Epätoivoisen tilanteen ja tärkeimpien kaupunkien menetyksien jälkeen tšetšeenit siirsivät taistelun Venäjän alueelle kaappaamalla vankeja Budjonnovskin synnytyssairaalasta kesäkuussa 1996. Kaappausdraama syöksi Venäjän syvään sisäpoliittiseen kriisiin ja pakotti presidentti Jeltsinin pitkään neuvotteluprosessiin.²¹⁴ Elokuun aikana tšetšeenijoukot aloittivat hyökkäyksen Groznyin valtaamiseksi. 6. elokuuta aloitetussa hyökkäyksessä noin 1 500 tšetšeenisissin osasto saartoi noin 15 000 kaupungissa ollutta venäläissotilasta. Saarroituksen seurauksena venäläiset aloittivat kapinallisten pommitukset. Elokuun taistelutoimien seurauksena Groznyin alueelta pakeni noin 220 000 siviiliä ja arviolta noin 2 000 siviiliä sekä 500 venäläistä sotilasta menehtyi.²¹⁵ Tapahtumien seurauksena presidentti Jeltsin allekirjoitti elokuussa 1996 sopimuksen venäläisjoukkojen vetämisestä Tšetšeniasta 23. elokuuta 1996 alkaen.²¹⁶ Tšetšeenijoukot valtasivat pääkaupungin Groznyin takaisin sitä valvovilta venäläisjoukoilta elokuun lopun aikana. Venäläisjoukot olivat heikosti koordinoituja ja haluttomia toteuttamaan aktiivisia valvontatoimia kaupungin alueella ja vetäytyivät kaupungista ilman merkittävää vastarintaa. Groznyin valtauksen seurauksena venäläisjoukot vetäytyivät Tšetšeniasta. Venäläiset saavuttivat kuitenkin symbolisen voiton onnistuneella ilmaiskulla, minkä seurauksena onnistuttiin eliminoimaan Tshetshenian valtaa pitävä presidentin Dzokhar Dudayevin 24. huhtikuuta 1996.²¹⁷

²¹² Huttunen (ja muut 2009), ss. 36–37 ja Lökk (ja muut 2013), s. 22.

²¹³ Lalu (2014), s. 319.

²¹⁴ Huttunen (ja muut 2009), s. 37, Lalu (2014), s. 319 ja Lökk (ja muut 2013), s. 23.

²¹⁵ Lökk (ja muut 2013), ss. 22–23.

²¹⁶ Huttunen (ja muut 2009), s. 37. Ks. myös Lalu (2014), s. 319. Sopimus nimettiin Hasav-Jurtin sopimukseksi.

²¹⁷ Dowling (2015), s. 187. Ks. myös Lökk (ja muut 2013), s. 22. Budjonnovskin synnytyssairaalan kaappaus laski kansan suosiota Venäjän poliittiseen ja sotilaalliseen johtoon merkittävästi, joka loi paineen Tšetšenian sotatoimien lopettamiselle.

Tšetšenian ensimmäisestä sodasta saatuja kokemuksia käytettiin koulutuksen kehittämiseen ja erityisesti eri voimaministeriöiden ja asevoimien välisen yhteistoiminnan kehittämiseen. Lisäksi koulutuksessa kiinnitettiin huomiota eri aselajien väliseen yhteistyöhön Tšetšeniasta saatujen myönteisten kokemusten pohjalta. Kaupunkitaistelun kouluttamista muille kuin sisäministeriön ja erikoisjoukkojen henkilöstölle ei katsottu tärkeäksi, sillä sodasta saadut kokemukset vahvistivat aikaisempaa käsitystä kaupunkien kiertämiseksi ja saartamiseksi.²¹⁸

Sotakokemukset sodasta ovat vaikuttaneet keskeisesti Venäjän nykypäivän maasodankäynnin kuvaan paikallisissa sodissa. Keskeisimmät opit Tšetšenian sodista korostavat uusien taistelumenetelmien ja tehtäväkohtaisen kokoonpanon muodostamista. Yhtenä keskeisimpänä tekijänä korostui taistelutempon ylläpitäminen, mikä mahdollistaa yhä pienempien joukkojen itsenäinen kokonaistulenkäyttö, massiiviset ilmaoperaatiot sekä taktiset maahanlaskut.²¹⁹

Elo–syyskuussa 1999 tilanne Kaukasuksen alueella kärjistyi uudelleen islamistikapinallisten hyökättyä Dagestanin tasavaltaan ja Etelä-Venäjän alueille. Ennen islamistikapinallisten toimia Kaukasian alueella separatistit toteuttivat paljon kansainvälistä julkisuutta saaneita terroritekoja eri puolilla Venäjää. Pommi-iskuissa Moskovassa, Buinakskissa ja Volgodonskissa kuoli yhteensä yli 300 ihmistä. Tapahtumien seurauksena Pohjois-Kaukasian alueelle ensimmäisen Tšetšenian sodan jälkeen jääneet huomattavan vahvat venäläisjoukot aloittivat taistelutoimien välittömät valmistelut. Vaikka aikaa taistelutoimien valmisteluun oli tällä kertaa enemmän, jouduttiin operaatioon käytetyt joukot kokoamaan jälleen eri puolilta Venäjän sotilaspiirejä.²²⁰

Varsinaiset sotatoimet Kaukasuksella alkoivat venäläisjoukkojen operaatiolla Dagestanissa, jossa venäläisjoukot tuhosivat alueelle tunkeutuneet tsetseenitaistelijat. Venäläisjoukkojen tavoitteena oli Dagestanin vapauttamisen jälkeen jatkaa hyökkäystä Dagestanista kohti Tšetšeniaa ja sen pääkaupunkia Groznyita.²²¹ Tšetšeniassa toteutetut sotatoimet liitettiin terrorismin vastaiseen sodankäyntiin, mikä oli kirjattu venäläiseen rikoslakiin terrorismin vastaisena sotana. Laki astui voimaan heinäkuussa 1998, noin vuosi ennen Tšetšenian toisen sodan alkuvaihetta. Vuosikymmenen aikana tapahtuneiden terroristitekojen johdosta terrorismia

²¹⁸ Lalu (2014), ss. 319–320.

²¹⁹ Laaksonen, Ari: *Liikkuvuus 2030 – Tulevaisuuden taisteluajoneuvon taktiset ja operatiiviset suorituskykyvaatimukset*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4 – Ei julkiset, N:o 1/2009, Edita Prima Oy, Helsinki, 2009, TLL IV, ss. 70–71.

²²⁰ Lalu (2014), s. 320 ja Lokk (ja muut 2013), s. 27. Terroriteoista on myös esitetty arvioita joiden mukaan asuintalojen räjäytysten takana olisi Venäjän valtio, tavoitteenaan saavuttaa kansan hyväksyntä Tšetšenian uudelle valloitusoperaatiolle.

²²¹ Lalu (2014), s. 320.

pidettiin vakavana uhkana maan sisäiselle turvallisuudelle.²²² Venäläisjoukkojen tavoitteeksi oli asetettu Groznyin valtaaminen, terroristeiksi luokiteltujen tšetšeenikapinallisten toiminnan vapauden kiistäminen ja joukkojen tuhoaminen sekä Venäjämielisen hallinnon luominen Tšetšeniaan²²³.

Aikaisemmasta operaatiosta eroten nyt toteutettava operaatio oli jaettu kolmeen vaiheeseen, joista ensimmäisessä pyrittiin maan eristämiseen ja tšetšeenijoukkojen henkilöstö- ja materiaalitäydennysten estämiseen. Toisessa vaiheessa maa pyrittiin jakamaan osiin. Suurimmat kaupungit pyrittiin eristämään ja ajamaan tšetšeenitaistelijat tärkeimmistä kohteista, kuten pääkaupungista. Kolmannen vaiheen tavoitteena oli tuhota vuoristoseudulle paenneet tšetšeeniryhmät ensimmäisen sodan etsintä- ja tuhoamisoperaatioiden mukaisesti.²²⁴ Operaation suunnittelussa ja valmistelussa oli kiinnitetty erityistä huomiota Tšetšenian ensimmäisen sodan ongelmiin omien ja siviilitappioiden välttämiseksi. Poliittisella tasolla valtiovalta pyrki osallistumaan itse sotatoimien ohjaamiseen ensimmäistä sotaa vähemmän, jolloin asevoimat kykenivät käyttämään taistelupotentiaaliaan operaatiossa täysimittaisesti.²²⁵

Venäläisjoukkojen hyökkäyssuunnitelmien ja vaiheistuksen perustana olivat kokemukset edellisestä Tšetšenian sodasta. Suunnitelmat olivat maajoukkojen käytön kannalta hyvin pitkälle ensimmäisen sodan kaltaiset, mutta hyökkäyksen valmisteluihin käytettiin kuitenkin enemmän aikaa. Valmisteluissa ensimmäisen sodan ongelmat pyrittiin poistamaan ja välttämään näin samojen virheiden toistamista. Siihen pyrittiin panostamaan joukkojen kouluttamisella ja organisaatioiden kehittämällä.²²⁶ Valmisteluvaiheessa erityisesti alatasen johtajien kouluttamisessa keskityttiin taisteluun rakennetulla alueella sekä eri aselajien ja puolustushaarojen väliseen yhteistyöhön. Joukkojen kouluttamisen keskiössä olivat pataljoonan vahvuudet ja sitä pienemmät osastot.²²⁷

Venäjä keskitti joukkoja Tšetšenian operaatioon sen lähes kaikista sotilaspiireistä. Vaihtelevien arvioiden mukaan venäläisten joukkojen kokonaisvahvuus alueella oli yli 100 000 henkeä,

²²² Huttunen (ja muut 2009), s. 73.

²²³ Lökk (ja muut 2013), s. 25. Operaation tavoitteiden asettelulla pyrittiin todennäköisesti saavuttamaan hyväksyntä terrorismin vastaiselle sodalle. Samankaltaiseen asetteluun on pyritty viimeaikaisissa toimissa alueellisesti esimerkiksi Georgiassa 2008 ja Ukrainassa 2014.

²²⁴ Huttunen (ja muut 2009), s. 69 ja Pike, James F: *Urban Operations in Chechnya : Lessons Learned and Implications for U.S Urban Doctrine and Training*, U.S Army War College, Pennsylvania, USA, 2001, s. 23, <https://www.hsdl.org/?view&did=461598>, 3.2.2016.

²²⁵ Pike (2001), s. 23 ja 26.

²²⁶ Kostiaisen, Mikko: *Epäsymmetrinen sodankäynti Tšetšeniassa vuosina 1994–1996 ja 199–2000*, Pro gradu -tutkielma, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, Kadettikurssi 92, Helsinki, 2009, s. 24.

²²⁷ Pike (2001), s. 24.

joista noin 30 000 henkeä oli eri voimaministeriöiden alaisia joukkoja. Operaatiota johti alusta asti Pohjois-Kaukasuksen sotilaspiirin 58. Armeijan esikunta. 58. Armeijan joukkojen runko koostui eri sotilaspiireistä kootuista divisioonista ja prikaateista. Tehtäviin pyrittiin käyttämään erityisesti niin sanottuja pysyvän valmiuden yhtymiä tai niiden osia.²²⁸ Tšetšenian toisen sodan vaiheet on kuvattu tarkemmin liitteessä 11.

Operaatioon keskitetyistä joukoista muodostettiin maaoperaatiota varten neljä erillistä voimaryhmää, joihin Läntinen, Itäinen ja Botlihin voimaryhmä sekä Groznyin erikoisalue. Voimaryhmät oli muodostettu kunkin alueen, olosuhteen ja tehtävän edellytykset huomioon.²²⁹ Hyökkäyksen suunnittelussa keskityttiin aikaisempien epäonnistumisten välttämiseksi paremman tiedustelutiedon saavuttamiseen, yksinkertaiseen operaatorakenteeseen sekä tehokkaaseen huoltokykyyn²³⁰. Voimaryhmillä oli käytössään mittava määrä modernia panssarikalustoa, kuten T-80 ja T-72 taistelupanssarivaunuja, sadoittain rynnäkköpanssarivaunuja sekä suuri määrä epäsuorantulen yksiköitä. Lisäksi Läntiselle ja Itäiselle voimaryhmälle oli muodostettu jo sodan alkuvaiheessa ilmakuljetuskyky, alistamalla niiden käyttöön erilliset ilmairynnäkkörykmentit. Botlihin voimaryhmällä oli käytössään 31. Erillinen maahanlaskuprikaati. Maaoperaation tukemiseen oli varattu mittava määrä ilma-ase suorituksia. Operaation tiedusteluun käytettiin maajoukkojen ja elektronisen tiedustelun ohella lennokkeja sekä tiedustelukoneita. Operaation aikana testattiin myös uutta kalustoa, kuten KA-50 ja SU-25T -kalustoa. Alueelle keskitettiin myös mittava määrä helikopterikalustoa, joita käytettiin ensisijaisesti maajoukkojen liikkeen edistämiseen sekä tulitukeen vuoristoalueella.²³¹

Tšetšeenien puolustusjärjestelyt oli toteutettu ensimmäisen sodan periaatteiden mukaisesti ja valmisteluihin oli käytetty jopa enemmän voimavaroja.²³² Tšetšeenitaistelijoiden lukumäärästä on esitetty useita arvioita. Sodan alkuvaiheessa tšetšeenitaistelijoita arvioitiin olevan noin 10 000–12 000, kun vastaavasti venäläisten arvioiden mukaan separatistien joukkoihin kuului ainakin 15 000 taistelijaa, joista noin 2 000 oli ulkopuolisia palkkasotilaita. Tšetšeenillä arvioitiin olevan käytössään kuusi taistelupanssarivaunua ja noin 30 tela-alustaista panssaroitua ajoneuvoa, kuten BTR ja BMP -panssarivaunuja. Lisäksi taistelun tukemiseen arvioitiin olevan käytössä noin 20 tykkiä ja kranaatinheitintä sekä 10 ilmatorjuntapanssarivaunua.²³³

²²⁸ Huttunen (ja muut 2009), ss. 69–70.

²²⁹ Sama, ss. 70–72.

²³⁰ Pike (2001), s. 24.

²³¹ Huttunen ja muut (2009), ss. 70–72.

²³² Lalu (2014), s. 320.

²³³ Huttunen (ja muut 2009), s. 72 ja Lokk (ja muut 2013), s. 11.

Lokakuun alussa aloitetut sotatoimet eivät kuitenkaan sujuneet täysin ongelmitta. Erityisiä ongelmia kohdattiin ilmatoiminnassa ja ilmasta maahan suuntautuvissa täsmäiskuissa. Ilmasta maahan -kyky rajoittui yksittäisten koneiden suorituksiin huonojen keliolosuhteiden vuoksi. Lentoturvallisuuden vaarantuminen ja ongelmat laser- ja tv-ohjattujen täsmäaseiden käytössä estivät ilmakomponentin täysimittaisen käytön.²³⁴

Maahyökkäys jatkui Dagestanissa toteutetun operaation jälkeen Tšetšenian eristämisellä. Tavoitteena oli muodostaa turvallisuusvyöhyke Dagestanin vastaiselle rajalle, jolla pyrittiin estämään uusien kapinallisten saapuminen sekä materiaalin toimitukset Tšetšenian alueelle. Eristämisoperaatio oli saatu Venäjän sisäasiainministeriön tiedotteen mukaan toteutettua syyskuun 22. päivänä 1999. Maajoukkojen pääosat oli ryhmitetty Dagestanin alueelle ja ne olivat valmiit toteuttamaan operaation toisen vaiheen, Tšetšenian maa-alueiden miehittämisen.²³⁵

Maahyökkäys Groznyin saartamiseksi aloitettiin Dagestanista lokakuun alussa 1999. Maahyökkäys aloitettiin etenemällä kolmesta eri suunnasta, tavoitteena saartaa kaupunki koillisesta ja luoteesta sekä kahdella voimaryhmällä eteläpuolelta. Eteläpuolisten joukkojen tehtävänä oli edetä Groznyin eteläpuolella aina Urus-Martanin ja Salin alueelle, Kaukasuksen vuoristoalueen tuntumaan. Hyökkäyksen ensimmäisessä vaiheessa tavoiteltiin Terekjoen alueen valtaamista, jolla kyettiin varmistamaan edellytykset ilmaherruudelle sekä tulenkäytölle alueella. Terekjoen tärkeiden alueiden valtaamisen jälkeen maajoukkojen hyökkäys aloitettiin maan tasankoalueilla kohti Groznyita. Hyökkäystä edelsi suuri ilmaoperaatio sekä epäsuoran tulen tuli-isku. Iskut kohdistettiin Tšetšenian kannalta tärkeisiin kohteisiin, kuten viestiyhteyksiin, sähkönjakelun solmukohtiin, siltoihin ja teihin vuoristossa sekä tšetšeenijoukkojen ryhmitykseen. Maajoukkojen taistelu eteni Groznyin alueelle saakka järjestelmällisesti ja sitä tuettiin ilma-aseella. Epäsuoraa tulta käytettiin tehokkaasti havaittuja kohteita vastaan.²³⁶

Groznyin valtaamisessa käytettiin hyväksi kokemuksia Tšetšenian ensimmäisen vaiheen epäonnistumisista. Nyt tavoitteena ei ollut hyökätä mekanisoiduilla joukoilla suoraan kaupungin keskustaan, vaan eristää kaupunki ja katkaista näin tšetšeenien yhteydet vuoristoseutujen tukialueille. Eristämisellä pyrittiin kiistämään myös kapinallisten liikkeen vapaus sekä ehkäisemään sissien piiloutumisyriitykset paikallisväestön joukkoon. Venäläisjoukot toteuttivat myös

²³⁴ de Haas, Marcel: The Use of Russian Airpower In The Second Chechen War, Conflict Studies Research Centre, January 2003, ss. 14-15, https://mercury.ethz.ch/serviceengine/.../03_Jul_3.pdf, 18.8.2015.

²³⁵ Huttunen (ja muut 2009), s. 73.

²³⁶ Lokk (ja muut 2013), ss. 11–12 ja Huttunen (ja muut 2009), ss. 73–74.

jonkin verran yhteistyötä paikallisväestön kanssa. Neuvotteluilla pyrittiin välttämään kaupunkien ja kylien tuhoamista, jotta Tšetšenian ensimmäisen sodan kaltaisilta siviiliuhreilta vältyttäisiin. Joissain tapauksissa venäläisjoukot neuvottelivat jopa tšetšeenisissien kanssa siviiliuhrien minimoimiseksi.²³⁷

Kaupunki pyrittiin eristämään valtaamalla sen läheisyydessä sijaitsevat harjannealueet, epäsuoran tulen joukkojen käytön mahdollistamiseksi. Kaupunki saatiin eristettyä eteläistä suuntaa lukuun ottamatta lähes kokonaan marraskuun loppuun mennessä.²³⁸ Lopullisesti kaupunki kyettiin eristämään vasta joulukuun puoleenväliin mennessä.²³⁹ Edullisten asemien valtaamisen jälkeen venäläisjoukot aloittivat järjestelmällisen tykistötulituksen kaupunkiin.²⁴⁰

Maajoukkojen hyökkäys kaupungin valtaamiseksi suunniteltiin aikaisempien kokemusten perusteella tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin. Kaupunki jaettiin yhteensä 15 sektoriin, joista kullekin sektorille suunnattiin tärkeiden maalien tunnistamiseksi tiedustelua, ennen tykistön ja ilmavoimien iskua. Tehtäviin käytettiin erikois- ja sisäasiainministeriön joukoista koottuja osastoja, joiden tehtävänä oli mahdollistaa varsinaisten maavoimien joukkojen hyökkäyksen menestyminen. Joukoja pyrittiin suojaamaan kranaatinheittimistöllä ja tarkka-ampujien tulituella sekä pioneerijoukoilla. Osastojen tehtävinä oli kaupungin avainkohteiden valtaaminen. Moottoroidusta jalkaväestä muodostettiin noin 30–50 miehen vahvuisia rynnäkköosastoja, joiden tehtävinä oli eliminoida tykistön ja ilma-aseen vaikutuksen jälkeen jäljelle jääneet tšetšeenikapinallisten pesäkkeet. Rynnäkköosastojen välitöntä taistelua kaupungissa tuettiin epäsuoralla tulella sekä ilma-aseen käytöllä. Vastustajan vastarinnan ja pesäkkeet tuhottuaan, rynnäkköosastojen oli tarkoitus luovuttaa ”puhdistetut” alueet operaatioon osallistuvien Gan-temirovin puolisotilaallisten joukkojen haltuun.²⁴¹

Moottoroidusta jalkaväestä muodostettujen rynnäkköosastojen taustalla olivat kokemukset edellisestä Groznyin valtaamisyrityksestä vuodelta 1994. Rynnäkköosastoista muodostettiin mahdollisimman liikkuvia, tulivoimaisia ja monipuolisia osastoja, jotka kykenivät toimimaan rakennetulla alueella. Panssaroidut ajoneuvot toimivat tukevinä osina osastojen jäljessä, eikä

²³⁷ Pike (2001), s. 27 ja Lökk (ja muut 2013), s. 12.

²³⁸ Huttunen (ja muut 2009), s. 74 ja Lökk (ja muut 2013), s. 12.

²³⁹ Saarelainen, Jorma ja Metteri, Jussi (toim.): *Sodan ja taistelun kuva*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2. Taktiikan asiatietoa n:o 3/2000, Edita Prima Oy, Helsinki, 2000, s. 66, Lökk (ja muut 2013), s. 12 ja Pike (2001), s. 28.

²⁴⁰ Lalu (2014), s. 320.

²⁴¹ Olikier, Olga: *Russia's Chechen Wars 1994–2000: Lessons from Urban Combat*, MR-1289-A, 2001, ss. 44–45, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1289.html, 20.8.2015. Ks. myös Lökk (ja muut 2013), s. 12. Ennen maavoimien hyökkäystä hyökkäystehtäviin käytettiin sisäasiainministeriön erikoisyksiköitä SOBR- ja OMON -joukkoja joiden taistelua tuettiin maavoimien joukoilla.

niitä käytetty Tšetšenian ensimmäisen sodan tapaan osastojen kärjessä. Osastot koostuivat monipuolisista ryhmistä, jotka oli koottu erikseen tehtävää varten. Ryhmän rungon muodostivat kolmihenkkiset partiot, jotka oli varustettu panssarintorjunta-aseilla, rynnäkkö- sekä tarkkuuskivääreillä. Kutakin partiota tuki rynnäkkökivääritaistelijapari. Ryhmiä tuettiin osastoihin sijoitetuilla liekinheitinpartioilla, tulenjohtajilla, ilmatulenjohtajilla, tiedustelupartiolla sekä pioneerivoimalla. Joukot pyrkivät taktiikassaan välttämään tappioita voimakkaasti. Kohdattuun vastarintaa rynnäkköosastot vetäytyivät ja paljastuneet vihollisen pesäkkeet tuhottiin epäsuorantulen ja ilma-aseen tehokkaalla käytöllä.²⁴²

Groznyin lopullinen valtaaminen aloitettiin laajalla maavoimien hyökkäyksellä 17. tammikuuta 2000, jota edelsi joulukuussa toteutettu epäonnistunut yritys kaupungin valtaamiseksi. Taistelut venyivät kolmen viikon mittaisiksi, joissa kulminaatiopisteeksi muodostui jälleen Minutka-aukean ja hallintorakennusten alueen valtausyritykset. Tšetšeenien ankaran vastarinnan seurauksena keskustan alueen hallinta vaihtui useasti, mutta helmikuun alussa tšetšeenijohtajat antoivat käskyn taistelevien joukkojen irtautumiseksi saarroitetusta kaupungista. Tappioita kärsineet tšetšeenijoukot vetäytyivät kaupungin lounaispuolelle, Alhan-Kalan alueelle, jossa jatkoivat vastarintaa. Taistelutoimet ja kaupungin puhdistaminen kesti venäläisjoukoilta aina maaliskuun puoleenväliin asti, minkä jälkeen aloitettiin operaation neljäs vaihe tšetšeenijoukkojen saarroittamiseksi ja tuhoamiseksi vuoristoalueella. Vuoristossa tšetšeenit siirtyivät järjestelmällisestä puolustuksesta pienryhmätoimintaan, minkä seurauksena venäläiset aloittivat etsintä ja tuhoamisoperaatiot ja tšetšeenien vastarinta muuttui yhä hajanaisemmaksi. Venäjän asevoimien ilmoituksen mukaan operaation sotilastoimet katsottiin päättyneeksi 20.4.2000, jolloin kaikki suurimmat tšetšeeniryhmät oli saatu tuhottua.²⁴³ Vaikka varsinaiset sotatoimet alueella on julistettu päättyneiksi, yhteydenotot osapuolten välillä ovat jatkuneet aina näihin päiviin asti.²⁴⁴

4.2 Taistelumahdollisuuksien kehittyminen Tšetšeniassa

Tšetšenian sotia voidaan pitää monella tapaa käännteentekeväenä ajanjaksona Venäjän asevoimien kehityksessä. Sotakokemukset osoittavat, että Tšetšenian sodat olivat tietynlainen aloituspiste Venäjän asevoimien kehittämiseksi nykyiseen suuntaansa. Sotatoimet Tšetšeniassa

²⁴² Olikar (2001), ss. 45–48.

²⁴³ Saarelainen ja Metteri (2000), ss. 66–69 ja Lokk (ja muut 2013), s. 12.

²⁴⁴ Huttunen (ja muut 2009), s. 76. Ks. myös Lokk (ja muut 2013), ss. 12–13. Tšetšenian sotien jälkeen alueella toimivien aseellisten ryhmittymien tilalle muodostui radikaali-islamistista toimintaa, joka velvoitti Venäjän asevoimien joukkojen läsnäolon alueella. Virallisesti Tšetšenian konflikti julistettiin päättyneeksi vuonna 2009.

voidaan jakaa ajallisen kestävyytensä lisäksi kahteen eri sotataidolliseen ajanjaksoon, joista jälkimmäisessä Venäjän asevoimat osoittivat selkeitä merkkejä uusiutumishalustaan. Sotakokemusten pohjalta asevoimien keskeisimmäksi yhtymätyypiksi oli muodostumassa prikaatiorganisaatioon pohjautuva moottoroitu yhtymä, jota kyettiin käyttämään joustavasti itsenäisiin tehtäviin suoraan armeijan tai sotilaspiirin alaisuudessa.

Tšetšenian kokemusten perusteella myös asevoimien suhtautuminen sotaan ja sodankäyntiin oli muuttumassa. Doktriinitasolla sotilaallisen voiman käyttö itsenäistettiin asevoimien toteuttamaksi, vaikka se toimikin laajemmassa mittakaavassa valtion politiikan jatkeena. Tšetšenian sodan ensimmäisessä vaiheessa asevoimien toimintaa leimasi vahva poliittinen ohjaus, mikä näkyi sotilasoperaation naamioimisena rauhanturvaoperaatioksi. Kansainvälisen hyväksynnän tavoittelun lisäksi operaation luonteen mukanaan tuomat voimankäytösäännökset olivat asevoimille vieraita, koska ne oli koulutettu täysimittaista sotaa varten. Sen seurauksena koko operaation käynnistyminen ja ensimmäiset toimet alueella epäonnistuivat lähes täydellisesti. Asevoimien toimintaa kehitettiin ja tarkennettiin tässä suhteessa Tšetšeniaan toiseen vaiheeseen merkittävästi.

Taistelutoimiin käytettävä organisaatio havaittiin heti alkuvaiheessa liian kankeaksi. Sen perusteella organisaatiota alettiin muovata Afganistanistakin saatujen sotakokemusten perusteella tehtäväkohtaisempaan suuntaan. Tarkoituksena oli muodostaa tehtäviin itsenäisesti kykeneviä prikaatiperustaisia taisteluosastoja, joiden käyttö oli joustavaa ja ne soveltuivat hyvin taisteluun vuoristossa hajautetusti taistelevaa joukkoa vastaan. Tšetšenian sodan myöhemmässä vaiheessa valmistautumiseen oli käytössä ensimmäistä vaihetta enemmän aikaa. Organisaatio jouduttiin kuitenkin edelleen kokoamaan useista eri sotilaspiireistä, tosin suuri osa operaation joukoista oli sijoitettuna jo alueelle. Operaatioon käytettävä organisaatio muodostettiin nyt Tšetšenian sodan ensimmäisen vaiheen kokemusten perusteella. Keskeisin oppi oli saatu epäonnistuneesta Groznyin valtaamisyrityksestä, minkä perusteella erityisesti pienryhmätaktiikkaa, tarkka-ampujien käyttöä ja kohdennettua epäsuoran tulen käyttöä korostettiin. Myös eri voimaministeriöiden joukkojen käyttöä asevoimien hyökkäyksen edellä korostettiin merkittävästi. Kokonaisuutena maavoimien organisaation kehittämistä tarkasteltaessa sen keskeisin oppi lienee muokattavuuden ja joustavuuden korostuminen, ja se on luonut pohjan asevoimien organisaation kehittämiseksi nykypäivänä.

Tehtäväkohtainen harjoittelu korostui Tšetšenian sotakokemusten perusteella. Operaatioissa käytettävä henkilöstö tuli kouluttaa operaatioalueen kaltaisissa olosuhteissa. Operaation ede-

tessä tehtävien toteuttamiseen käytettiin toisen maailmansodan oppien mukaisia pienryhmiä rynnäkköpartioina. Niiden käytön onnistumisen kannalta merkityksellistä oli yksittäisten sotilaiden taistelu- ja suorituskyvyn kehittäminen ja kouluttaminen. Taistelutekniikassa siirryttiinkin laajojen tulivaikutusten sijaan kohdennettuihin pienryhmäoperaatioihin, joissa yksilön merkitys kasvoi aikaisempaa suuremmaksi. Henkilöstön saaman koulutuksen merkitys näkyi mm. tulenjohtotoiminnan korostumisena, tarkka-ampujien laajana käyttönä sekä vihollisen pesäkkeiden paljastamisena pienryhmien taistelulla. Pienryhmätoiminnan osalta ymmärrettiin myös joukkojen taloudellinen käyttö tappioiden minimoimiseksi. Sen seurauksena pienryhmät pyrkivät perääntymään epäsuotuisassa tilanteessa taistelukosketuksen saatuaan, jonka jälkeen paljastuneeseen viholliseen käytettiin kohdennettua epäsuoraa tulta. Lisäksi henkilöstön käytössä korostuivat eri voimaministeriöiden joukkojen käyttö osana suoranaisia sotatoimia. Myös Tšetšenian ensimmäisen sodan aikaista puutteellisesti toteutettua epäsuoraa vaikuttamista paikallisväestöön pyrittiin lisäämään.

Tšetšenian sodan kokemusten perusteella operaatioissa käytettävän kaluston merkitys oli suuri. Erityisesti tiedusteluun käytettävät järjestelmät, ilmasta maahan kyky, panssaroitujen ajoneuvojen ja taistelupanssarivaunujen käyttö rakennetulla alueella sekä panssarintorjunta-aseiden merkitys korostuivat Tšetšenian sodissa. Kokemukset massa-armeijan panssaritaktiikasta kaupunkiolosuhteissa ymmärrettiin resurssien tuhlaamiseksi ja suorastaan tehottomaksi kaupunkiin linnoittautunutta vihollista vastaan. Kankeiden panssaroitujen ajoneuvojen ja panssarivaunujen käyttö koettiin tehokkaaksi eristys- ja tulitukitehtävissä. Vastaavasti tiedustelutietojen merkitys konkretisoitui Tšetšenian ensimmäisen sodan alkuvaiheessa, jolloin ensimmäiset epäonnistuneet hyökkäykset kaupunkiolosuhteissa toteutettiin lähes ilman tiedustelutietoa. Tiedustelun merkitystä korostettiin Tšetšenian sodan myöhemmissä vaiheissa ja siihen suunnattiin merkittävästi suorituskkyä erityisesti ilmasta. Tiedustelutiedon merkittävä lisääminen toi mukanaan yksityiskohtaisemman operaatioiden suunnittelun, mikä näkyi erityisesti Tšetšenian toisen sodan toteuttamisessa.

Asevoimien taisteluvalmius oli Tšetšenian sodan alkuvaiheessa verrattain heikko, johtuen asevoimien heikosta tilasta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Siihen vaikutti suoranaisesti maavoimien pirstaleinen organisaatio ja heikot johtosuhteet niin asevoimien sisällä, kuin eri turvallisuusviranomaistenkin välillä. Asevoimien kyky aloittaa sotilasoperaatio oli verrattain kyseenalainen. Tšetšenian operaatioon kyettiin kuitenkin yhdistämään joukkoja Venäjän kaikista sotilaspiireistä, mikä kertoo 1970-luvulla aloitetun liikkuvien voimaryhmien konseptin kehittämisen tason jonkinasteisesta saavuttamisesta. Merkille pantavaa on, että Venäjä kykeni

sekavan tilanteen keskellä kokoamaan operaatiota varten tarvittavan yhtymän organisaation kalustoineen.

Valmiuden osalta Tšetšenian sota voidaan nähdä jatkumona liikkuvien voimaryhmien kehittämiselle, mikä jalostui sodan edetessä nykyisen kaltaiseen eri valmiusasteisten yhtymien muodostamiseen. Erityisesti alueellisuus ja mahdollisesti sijaintialueen läheisyydessä syntyvän konfliktin tai aseellisen yhteenoton ennakointi asevoimien yhtymien sijoittelussa korostui. Tšetšenian ensimmäisen sodan kaltaista tehtäväkohtaista organisaation muodostamista nopealla aikataululla pyrittiin välttämään konfliktin toisessa vaiheessa. Heikkoa menestystä voidaan osiltaan selittää Tšetšenian ensimmäisen sodan kokemusten pohjalta liian nopeasti muodostetulla organisaatiolla ja vieraalla operaatioalueella. Sitä pyrittiin korjaamaan sodan toisessa vaiheessa, mikä onnistuikin merkittävästi paremmin. Sitä selittää operaatiossa käytettyjen joukkojen taistelukokemus operaatioalueelta sekä harjoitukset ja sijainti tulevan operaatioalueen läheisyydessä. Valmiusluokka-ajattelun perusteella Tšetšenian sota luo perustellun näkemyksen erityyppisiin tehtäviin rakennettujen alueellisten yhtymien muodostamiseen. Sodassa alun perin käytettyjen raskaiden yhtymien kalusto ja tehtävät eivät soveltuneet alueen maastoon ja infrastruktuuriin. Se vaikutti tehtäväkohtaisten yhtymien muodostamiseen, olosuhteiden huomioimiseen yhtymien perustamisessa kaluston ja henkilöstön osalta sekä eri valmiusasteiden muodostumiseen alueellisen sijainnin mukaisesti.

4.3 Georgian sota asevoimien kehittämisen suunnannäyttäjänä

Venäjän ja Georgian välille syntyneet jännitteet eskaloituivat aseelliseksi yhteenotoksi elokuussa 2008.²⁴⁵ Vaikka sodan syttymistä pidettiinkin yleisesti kansainvälisellä tasolla jopa strategisen tason yllätyksenä, oli kriisin kärjistyminen kuitenkin pitkään jatkuneiden jännitteiden summa. Merkittävää Georgian tapahtumissa on Venäjän asevoimien toteuttama operaation valtionrajojen ulkopuolella. Kyseessä oli ensimmäinen kerta vuoden 1979 jälkeen, kun Venäjän asevoimat hyökkäsivät itsenäistä valtiota vastaan.²⁴⁶

Pohjois-Kaukasian sekava tilanne Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisinä aikoina ja entisten neuvostomielisten maiden, kuten Ukrainan ja Georgian vallankumoukset sekä liittymispyrki-

²⁴⁵ Glanz, David M: Foreword, *The Tanks of August*, toimittanut Pukhov, Ruslan, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010, s. 5, http://www.cast.ru/files/The_Tanks_of_August_sm_eng.pdf, 23.7.2015.

²⁴⁶ Cornell, Svante E. ja Starr, Frederick: Introduction, *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*, toimittanut Svante Cornell ja Frederic Starr, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009, s. 3.

mykset länsimaisiin yhteisöihin aiheuttivat Venäjälle ulkopoliittisen ongelman. Venäjä koki tulevansa eristetyksi ja pyrki palauttamaan Georgian alueen etupiiriinsä, minkä se koki kuuluvan osaksi suurvaltaa. Georgian pyrkimyksenä oli puolestaan itsenäisen kansallisvaltion muodostaminen, johon kuuluivat Etelä-Ossetia ja Abhasia. Pyrkimysten välille syntyneet ristiriitaisuudet ovat leimanneet alueen tapahtumia 1990- ja 2000-luvuilla.²⁴⁷

Georgia sijaitsee energiapolitiikan kannalta strategisesti merkittävällä alueella. Kaukasuksen ja Kaspianmeren alueiden suuret energiavarannot luovat alueesta niiden siirtämisen kannalta keskeisen aseman. Georgian kautta kulkee Baku-Tbilisi-Ceyhan -öljyputki sekä Baku-Erzurum (Turkki) -kaasuputki, joiden kautta kulkevat ainoat Venäjän ja Iranin energialähteiden kuljetusreitit Kaspianmeren kautta länteen.²⁴⁸ Tarkempi kuvaus Georgiasta, sen lähialueista ja olosuhteista on esitetty liitteessä 12.

2000-luvulla Venäjä toteutti laajasti eri painostuksen keinoja Georgian hallinnon aseman horjuttamiseksi. Syinä venäläisten kiinnostukselle alueen kehityssuunnan ohjauksessa voidaan pitää Georgian pyrkimyksiä lähestyä länsivaltoja niin poliittisesti, sotilaallisesti kuin taloudellisesti. Venäjä käytti painostuskeinoina energian jakelun rajoittamista alueelle, sabotaasi-iskuja, vaikuttamista Georgian sisäpolitiikkaan, tukemalla Venäjämielisiä ryhmittymiä Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa, ilmatilaloukkauksilla ja ilmaiskulla Georgian alueella sekä taloudellisilla pakotteilla. Venäjä pyrki kaikin keinoin estämään Georgian liittymisen sotilasliitto Natoon ja säilyttämään Georgian omana etupiirinään.²⁴⁹

Georgiassa vuonna 2003 tapahtuneen väkivallattoman *ruusuvallankumouksen* seurauksena vuoden 2004 alussa Georgian johtoon nousi länsimielinen Mikhail Saakašvili. Presidentti Saakašvilin länsimielisyys syvensi Venäjän ja Georgian entuudestaan viileitä suhteita, minkä seurauksena Venäjän valtiovalta ilmoitti tulevaisuudessa maan ulkopuolelle suuntautuvat sotilaalliset iskut turvallisuushkan ilmetessä mahdollisiksi. Myöhemmin vuoden 2004 kesäkuun aikana Venäjä katkaisi sähkötoimitukset Georgian alueelle vastatoimena Georgian hallituksen joukkojen puuttumisesta Venäjän asekuljetuksiin Etelä-Ossetiaan. Tapahtumia seurasi terroritekoja eri ryhmittymien toimesta Venäjän ja Georgian alueilla. Vuonna 2005 Venäjän ja

²⁴⁷ Tähtinen, Janne: *Georgian sodan tarkastelu strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta – Suomalaisen uhkamallin analysointi Georgian sodan ja siitä saatavien oppien perusteella*, Diplomityö, Yleisesikuntakurssi 56, Maanpuolustuskorkeakoulu, Ilmasotalinja, 2013, ss. 42–43 ja Cornell ja Starr (2009), ss. 47–48.

²⁴⁸ Palonkorpi, Mikko: Energia virtasi Georgian sodan aikana, http://www.ulkopolitiikka.fi/article/386/energia_virtasi_Georgian_sodan_aikana/, 22.7.2015.

²⁴⁹ Tähtinen (2013), ss. 59–60.

Georgian välille solmittiin sopimus venäläisjoukkojen poisvetämiseksi Georgian alueelta vuoden 2008 loppuun mennessä.²⁵⁰

Kansainvälisessä lehdistössä Georgian sodan syttymisen syitä pohdittiin ajankohtaisesti, konfliktin puhjettua elokuun alkupuolella 2008. Tapahtumien taustoiksi aseteltiin Venäjän ja Georgian välistä laajempaa historiaa sekä maailmanpoliittista ja geopoliittista kehittymistä. Tapahtumien kulkua tarkasteltiin kuitenkin yleisesti Venäjän pyrkimyksenä kohottaa omaa statustaan kansainvälisessä ympäristössä. Syiksi tapahtumien kehittymiselle arvioitiin olevan pyrkimykset Neuvostoliiton hajoamisen jälkeiseen uudelleenrakentamiseen, suurvalta-aseman tavoitteluun sekä lännen kohonneen vaikutusvallan rajoittamiseen. Yksityiskohtaisemmiksi syiksi arvioitiin Georgian strategista merkitystä energiavarojen kulkumaana, Georgian länsimielistymistä ja Nato -jäsenyyden havittelua sekä lännen vaikutusvallan kasvua Kaukasian alueella.²⁵¹ Venäläisestä näkökulmasta on esitetty erilainen näkemys tapahtumien kulusta. Lalu mainitsee väitöskirjassaan Venäläisen tulkinnan konfliktin syttymisestä. Sen mukaan sotatoimet olisivat seurausta Georgian ja Yhdysvaltojen yhteisharjoituksesta Immediate Response 2008, joka päättyi samanaikaisesti Kaukasia 2008 harjoituksen kanssa. Harjoitukset tulkittiin Georgian hyökkäysvalmisteluiksi Etelä-Ossetiaan. Venäläistä tulkintaa puoltaa Immediate Response-harjoituksen merkityksen puuttuminen tai venäläisen tulkinnan kiistäminen länsimaalaisissa tutkimuksissa. Useissa länsimaisissa tutkimuksissa sitä ei mainita ollenkaan sodan syttymisen taustoihin tai sen kulkuun vaikuttavana tekijänä.²⁵²

Itse taistelutoimien aloittajasta Georgian alueella on esitetty kiisteltyjä näkemyksiä. Yleisimmän tulkinnan mukaan konfliktin syntymiseen vaikuttivat merkittävästi Venäjän toimet Abhasian ja Etelä-Ossetian separatistihallintojen tukemiseksi, jotka provosoivat Georgian aloittamaan sotilaallisen voimankäytön alueella.²⁵³ Sotilaallisen voimankäytön aloittamisosapuolta selvittää myös vuonna 2009 julkaistu, EU:n rahoittaman riippumattoman työryhmän tutkimus. Raportissa Georgian todettiin aloittaneen vihamielisyydet, vaikkei konfliktin puhkeamisen syytä voidakaan yksiselitteisesti osoittaa millekään tietylle osapuolelle. Raportissa todettiin

²⁵⁰ Sama, s. 45.

²⁵¹ Airisto, Nina: *080808 – Venäjän–Georgian sodan geopoliittiset tarinalinjat länsimaisessa sanomalehdistössä*, pro gradu -tutkielma Tampereen Yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampere, 2015, ss. 56–57.

²⁵² Lalu (2014), ss. 321–322. Ks. alaviitteen teksti.

²⁵³ Lalu, (2014), s. 322 ja Tähtinen (2013), s. 60.

myös venäläisjoukkojen läsnäolo Etelä-Ossetian alueella, ennen Georgian asevoimien suorittamaa tykistöiskua Tskhinvaliin elokuun 7. ja 8. päivän välisenä yönä noin kello 22.00.²⁵⁴

Virallisesti Venäjä ilmoittaa sotatoimien olleen seurausta Georgian väkivaltaisista toimista tai yrityksistä niiden toteuttamiseen Etelä-Ossetian alueen siviiliväestöä kohtaan. Venäjällä tapahtuma raportoitiinkin Georgian asevoimien hyökkäyksenä rauhanomaista Etelä-Ossetian väestöä ja venäläisiä rauhanturvajoukkoja vastaan. Tulkinta antoi Venäjälle riittävät perusteet sotilaallisen voiman käyttöön Venäjän kansalaisten suojaamiseksi. Lisäksi voimakäytön perustana ilmoitettiin YK:n hyväksymän 51. artiklan käyttöönotto Etelä-Ossetian siviiliväestön ja siellä toimivien venäläisten rauhanturvajoukkojen suojaamiseksi.²⁵⁵ Samaan aikaan maailman tiedotusvälineiden ja lehdistön huomio oli kiinnittynyt Pekingin kesäolympialaisten avajaisjuhliin. Monien tutkijoiden mukaan Venäjä onnistuikin käyttämään tehokkaasti hyväkseen tilannetta operaationsa valmisteluiden peittämiseksi.²⁵⁶

Elokuun 7. päivän aamuna Georgian hallituksen tiedustelupalvelu havaitsi venäläisten joukkojen siirtoja Pohjois-Ossetiasta Etelä-Ossetiaan johtavaa tärkeää Rokin tunnelia pitkin. Tietojen mukaan alueelle oli siirtymässä venäläistä sotilashenkilöstöä, panssarivaunuja ja asevoimien rekoja. Tilanne Etelä-Ossetiassa kiristyi koko elokuun 7. päivän ajan. Georgialaisten rauhanturvajoukkojen tukikohtiin, Georgian hallitsemiin kyliin sekä poliisia kohtaan suoritettiin toistuvasti aseellisia iskuja, jotka johtivat myöhemmin iltapäivällä kahden Georgialaisen rauhanturvaajan kuolemaan.²⁵⁷ Tapahtumien seurauksena Georgian presidentti Šaakashvili määräsi toteutettavan sotilasoperaation lain ja järjestyksen palauttamiseksi Etelä-Ossetian alueella.²⁵⁸

Georgia oli valmistellut hyökkäystä Etelä-Ossetiaan jo päiviä ennen varsinaisen maahyökkäyksen aloittamista. Elokuun alussa Georgian asevoimat oli muodostanut Etelä-Ossetian alueen

²⁵⁴ Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFFMCG-CEIIG, Volume I, Report, 2009, ss. 10–11, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/30_09_09_iiffmgc_report.pdf, 22.7.2015. Ks. myös Tähtinen (2013), s. 60. Tähtisen mukaan taistelutoimien aloittajasta ei kuitenkaan ole epäselvyyksiä. Venäjä provosoi Georgiaa käyttämään sotilaallista voimaa tukemiaan separatistijoukkoja vastaan Etelä-Ossetian ja Abhasian alueella. Arvioiden mukaan Georgian voimakas reagointi saattoi tulla yllätyksenä venäläisille.

²⁵⁵ Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFFMCG-CEIIG, Volume III, Report, 2009, s. 336, <http://georgica.tsu.edu.ge/files/05-Security/Tagliavini-2009Eng3.pdf>, 22.7.2015.

²⁵⁶ Lalu (2014), s. 322.

²⁵⁷ IIFFMCG-CEIIG report vol. III (2009), s. 11.

²⁵⁸ de Haas, Marcel: The Georgia conflict of August 2008: Exponent of Russia's assertive security-policy, SA Army Journal, 3/2009, s. 9, http://www.army.mil.za/publications/journal/2010_publish/SAAJ%20IssueNo3%202009%20FINALproof.pdf, 20.7.2015. Ks. myös IIFFMCG-CEIIG report vol. III (2009), s. 11. Georgian hallitukselle raportoitiin venäläisjoukkojen aloittaneen tunkeutumisen Etelä-Ossetiaan elokuun 7. päivän aikana. Sen seurauksena käynnistettiin sotilasoperaatio perustuslakiin nojaten, Georgian kansalaisten puolustamiseksi ja Venäjän invaasion estämiseksi.

läheisyyteen maaoperaatiota varten noin 16 000 miehen vahvuisen osaston. Se oli muodostettu ja varustettu kaikessa hiljaisuudessa. Alueelle oli sijoitettuna kokonaisuudessaan Georgian maavoimien 2. 3. ja 4. jalkaväkiprikaatit, tykistöprikaati, osia ensimmäisestä jalkaväkiprikaatista sekä Gorin alueella sijaitseva erillinen vaunupataljoona. Osasto käsitti yhteensä yhdeksän kevyttä jalkaväkipataljoonaa, viisi vaunupataljoonaa, kahdeksan tykistöpatteria sekä puolustusministeriön erikoisjoukkojen osia.²⁵⁹ Georgian asevoimien pääkalusto koostui noin 200 panssarivaunusta, yli 200 panssaroidusta taisteluaajoneuvosta ja noin 200 tykistä. Lisäksi asevoimien kalustoon kuului raketinheittämiä sekä satoja eri kaliiperin kranaatinheittämiä²⁶⁰.

Georgian asevoimien joukot aloittivat hyökkäysoperaation Etelä-Ossetiaan 7.–8. elokuuta välisenä yönä. Georgian joukkojen tavoitteena oli toteuttaa isku nopeasti syvälle Etelä-Ossetian alueelle, saartaa alueen pääkaupunki Tshinvali ja estää venäläisten joukkojen vahvennukset alueelle Rokin tunnelin kautta. Georgian sotilasjohto arvioi nopean ja aggressiivisen iskun mekanisoiduilla joukoilla musertavan alueen vastarinnan ja Tshinvali kyettäisiin valtaamaan suhteellisen helposti. Ehdottoman tärkeänä pidettiin alueelle pohjoisesta johtavien liikenneyhteyksien haltuun ottaminen Venäjämielisten taistelijoiden alueelle pääsyn estämiseksi. Georgian hallituksen vastaisten joukkojen lyömisen jälkeen alueelle pyrittiin asettamaan uusi myötämielinen hallinto. Taistelutoimien arvioitiin kestävän kolmesta neljään päivään.²⁶¹ Georgian asevoimien operaatiot on esitetty tarkemmin liitteessä 13.

Massiivisen tulivalmistelun jälkeen Georgian joukot aloittivat hyökkäyksen Tshinvaliin puolen yön jälkeen 8. elokuuta.²⁶² Hyökkäysoperaation seurauksena Georgialaisjoukot ajautuivat aamupäivän aikana taisteluihin Tshinvalin alueella toimivien venäläisten rauhanturvajoukkojen ja Ossetian asevoimien kanssa.²⁶³ Sotatoimien seurauksena Venäjän presidentti yhdessä hallituksen kanssa päätti aloittaa sotilasoperaation väkivaltaisuuksien leviämisen ehkäisemi-

²⁵⁹ Barbanov, Mihail: The August War between Russia and Georgia, Moscow Defence Brief, toimittanut Pukhov, Ruslan, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2008, ss. 10–11, http://mercury.ethz.ch/.../Files/ISN/.../mdb_3_2008.pdf, 3.8.2015.

²⁶⁰ Junttila, Tähtinen, Hyttinen, Kuokka, Korhonen, Hyvönen, Lautala, Lehto, Leinonen ja Kivelä: *Georgian sota 2008-Sotataidolliset opit*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Yleisesikuntaupseerikurssi 56, Ryhmätyö, 2013, s. 4.

²⁶¹ Lavrov, Anton : Timeline of Russian-Georgian hostilities in August 2008, The Tanks of August, toimittanut Pukhov, Ruslan, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010, s.42, http://www.cast.ru/files/The_Tanks_of_August_sm_eng.pdf, 23.7.2015.

²⁶² Lavrov (2010), s. 50. IIFMCG-CEIG report volume III (2009), s. 27. Ks. myös Cornell, Svante E, Popjanevski, Johanna, Nilsson, Niklas: *Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*, The Silk Road Studies Program, Sweden, 2008, ss. 14–15, http://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2008_08_PP_CornellPopjanevskiNilsson_Russia-Georgia.pdf, 5.8.2015. Raportin mukaan Georgian armeijan joukot käyttivät epäsuoraa tulta Tshinvalin alueelle koko yön.

²⁶³ Barbanov (2008), s. 9. Ks. myös Lavrov (2010), s. 51. Tshinvalin eteläpuolella sijainneessa Venäläisten rauhanturvajoukkojen tukikohdassa oli yhteenoton alkaessa noin 250 rauhanturvaajaa.

seksi Etelä-Ossetian alueella. Operaatio maalattiin ns. ”rauhaan pakottamisoperaatioksi”, mikä perusteltiin edellä kuvatun YK:n artiklan mukaisesti.²⁶⁴ Elokuun 8. aamupäivän aikana Georgian hallitukselle ja presidentti Saakašvilille selvisi Venäjän aloittaneen laajan operaation Georgian alueella. Sen seurauksena Saakašvili tukeutui kansainvälisiin yhteisöihin Georgian pelastamiseksi.²⁶⁵ Georgian asevoimien hyökkäyksen ymmärrettiin epäonnistuneen ja se muuttui suunnittelemattomaksi perääntymisoperaatioksi Etelä-Ossetian alueelta kohti Tbilisiä elokuun 9. päivän aikana.²⁶⁶

Tšetšenian sotiin verrattuna venäläiset olivat valmistautuneet Georgian operaatioon selvästi paremmin. Abhasian ja Etelä-Ossetian alueella toimivia rauhanturvajoukkoja oli vahvennettu huhti- ja toukokuun aikana 2008 sekä alueen rautatieyhteyksiä oli parannettu.²⁶⁷ Tarkasteltaessa Venäjän ja Georgian asevoimien joukkojen keskittämistä konfliktialueelle on selvää, että molemmat osapuolet olivat tunnistaneet ja valmistautuneet syntyvään aseelliseen yhteenottoon.²⁶⁸ Tutkijoiden mukaan Venäjä oli valmistautunut tulevaan konfliktiin, arvioista riippuen, jopa muutaman vuoden ajan.²⁶⁹

Venäläisjoukot olivat useiden lähteiden mukaan valmistelleet sotatoimia alueella järjestäen keväällä ja kesällä useita sotaharjoituksia, jossa harjoiteltiin Abhasiassa toimivien venäläisten rauhanturvajoukkojen vahventamista. Harjoitusten varjolla rauhanturvajoukkoja kasvatettiin 1 000 sotilaasta 2 000 sotilaaseen. Myös maahyökkäystä tukevia toimintoja harjoiteltiin aktiivisesti. Kevään ja kesän aikana Venäjän ilmavoimat loukkasivat Etelä-Ossetian alueella Georgian ilmatilaa toistuvasti. Venäläiset koneet tuhosivat myös Georgian asevoimien miehitämättömän lennokin Georgian ilmatilassa. Kesäkuun alkupuolella Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin komentaja ilmoitti alueella toimivien joukkojen harjoittelevan Abhasiaan tai Etelä-Ossetiaan kohdistuvien mahdollisten hyökkäysten torjuntaa. Kesäkuun loppupuolella Georgian rajan läheisyydessä järjestettiin suuret sotaharjoitukset, joihin osallistuivat muun muassa 58. Armeijan joukot. Jälkeenpäin tarkasteltuna joukon asema Georgian sotilasoperaatiossa oli keskeinen.²⁷⁰

²⁶⁴ Barbanov (2008), s. 9.

²⁶⁵ IIFMCG-CEIIG report vol. III (2009), s. 507.

²⁶⁶ Tähtinen (2013), s. 53.

²⁶⁷ Lalu (2014), s. 321.

²⁶⁸ de Haas (2009), s. 9. Ks. myös Barabanov (ja muut 2010), s. 43. Venäjän on arvioitu olleen täysin valmis syntyvään konfliktiin, mutta sillä ei ollut täysin selvää käsitystä tai tarkkaa ajankohtaa jolloin sotilaallinen operaatio käynnistettäisiin.

²⁶⁹ Mikkola (2015), s. 65. Ks. myös Lalu (2014), s. 321. ”Joidenkin tutkijoiden mukaan Venäjä olisi jo saman vuoden toukokuussa 2008 päättänyt ryhtyä alueella sotatoimiin.”

²⁷⁰ de Haas (2009), s. 10.

Operaation valmisteluiden yhteydessä muodostetun Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin alaisuudessa toimivien joukkojen johtamisrakenne koettiin erityisesti taktisella tasolla monimutkaiseksi. Operaatiota varten muodostetut ja harjoitetut taisteluosastot toimivat suoraan divisioonien alaisuudessa, kun normaalin organisaatorakenteen mukaan niiden hallinnollinen organisaatio olisi ollut rykmentti. Nyt rykmenttien komentajille oli muodostettu suoraan taisteluosasto, jota johdettiin suoraan divisioonan esikunnasta. Operaation johdosta puuttui kaikkien puolustushaarojen yhteistoimintaa johtamaan kykenevä johtoporras, jota yritettiin sodan edetessä paikata yleisesikunnan eteentyönnetyllä johtamispaikalla. Asettelu ei kuitenkaan toiminut toivotulla tavalla, koska useita johtoportaita ja johtamistasoja ohitettiin²⁷¹. Sekava organisaatorakenne puolsi ajatusta uuden prikaatipohjaisen organisaation luonnista.

Kesäkuun aikana myös Venäjän Mustanmeren laivasto harjoitteli yhdessä maajoukkojen kanssa Kaukasia 2008 -harjoituksessa. Maajoukkojen tapaan ne eivät kuitenkaan palanneet tukikohtaansa harjoituksen päätteeksi, vaan jäivät alueelle. Tarkasteltaessa joukkojen nopeaa reagointia Georgian asevoimien toimiin, voidaan todeta Venäjän asevoimien valmistautuneen syntyvään konfliktiin perusteellisesti. Maa-, meri- ja ilmakomponenttien paikallaolo ja valmius mahdollistivat nopeat vastatoimet Georgian asevoimien toimiin Etelä-Ossetian alueella sekä niiden yhteistoiminnan ulottamisen koko Georgian maa-alueelle samanaikaisesti.²⁷²

Elokuun 7. päivän tapahtumien seurauksena Etelä-Ossetian rajan läheisyyteen sijoitetut joukot nostettiin korkeaan valmiuteen. Elokuun 8. päivän yönä noin kello 01.00 Venäjän puolustusministeri Anatolij Serdyukov ilmoitti tilanteen kehittymisestä presidentti Medvedeville. Käydyn puhelinkeskustelun aikana Medvedev valtuutti Venäjän asevoimat käynnistämään valmistellun operaation Etelä-Ossetiaan. Puolen tunnin sisällä käskystä toteuttaa operaatio, ensimmäiset kaksi taisteluosastoa, 693. ja 135. moottoroitu jalkaväkirykmentti 19:sta moottoroidusta jalkaväkidivisioonasta olivat liikkeellä.²⁷³ Taisteluosastot hyökkäisivät Etelä-Ossetian alueelle johtavan Rokin tunnelin läpi, mikä oli ainoa reitti alueelle. Kärjessä hyökkäävien tiedustelu- ja erikoisjoukkojen tehtävänä oli vallata tunnelin eteläpää ja mahdollistaa joukkojen suuntaaminen tunnelin läpi Etelä-Ossetian alueelle.²⁷⁴ Pääosa operaatioon osallistuvista jou-

²⁷¹ Junttila (ja muut 2013), s. 17, Hyttinen (2011), s. 24 ja Kaspars (2014), s. 6.

²⁷² de Haas (2009), s. 10. Ks. myös Barbanov (ja muut 2010), s. 65. Mustanmeren alueelle keskitettiin ennen maahyökkäyksen alkua maihinnousualuksia, ohjusveneitä sekä miinanraivauskalustoa.

²⁷³ Lavrov (2010), ss. 46–49, Barbanov (2008), s. 9. 2008 julkaistun venäläisen raportin mukaan presidentti Medvedev ja pääministeri Putin olisivat päättäneet operaation aloittamisesta vasta elokuun 8. päivän aamuna. Toisaalta Georgian tiedustelun havaintojen mukaan joukkojen siirtäminen alueelle alkoi jo 7. ja 8. päivän välisenä yönä sekä IIFMCG-CEIG report volume III (2009), s. 342. Venäläisen näkemyksen mukaan Etelä-Ossetian hallinto pyysi Venäjältä apua konfliktin estämiseksi kello 11.00.

²⁷⁴ Hyttinen (2011), s. 33. Ks. myös esim. IIFMCG-CEIG report volume III (2009), s. 507.

koista kuului Pohjois-Kaukasuksen sotilaspiiriin. Sotilaspiiriä oli lisäksi vahvennettu maahanlaskujoukoilla sekä 4. Ilma- ja ilmapuolustusarmeijan joukoilla. Operaatioon käytetyt joukot omasivat taistelukokemusta Tšetšenian sodista²⁷⁵. Venäjän asevoimien joukot ja operaatio on esitetty tarkemmin liitteessä 14.

Venäjän toteuttaman sotilaallisen operaation tavoitteet olivat: (1) Etelä-Ossetian ja Abhasian valtaaminen, (2) satamien valtaaminen ja Georgian eristäminen, (3) vaikuttaminen Georgian hallinnon sekä viestinnän johtamiskykyyn, (4) tärkeiden tieyhteyskierrosten katkaiseminen ja edellytysten luominen alueen läpi kulkevan öljyputken käytön estämiseksi sekä (5) edullisten asetelmien muodostaminen jatkohyökkäykselle maan pääkaupungin Tbilisin valtaamiseksi²⁷⁶.

Venäjän on arvioitu keskittäneen Etelä-Ossetian ja Abhasian alueelle yhteensä noin 25 000–30 000 sotilasta. Etelä-Ossetian alueella taistelleiden noin 12 000 sotilaan lisäksi venäläisten puolella taisteli myös useita tuhansia etelä-ossetialaisia taistelijoita ja vapaaehtoistaistelijoita Pohjois-Kaukasian alueelta. Abhasian alueella venäläisten taistelua tukin noin 10 000 Abhasian asevoimien sotilasta. Kalustoa venäläisillä joukoilla oli käytössään yli 1 200 panssarivaunua, panssaroitua ajoneuvoa sekä tykistöasetta.²⁷⁷

Ensimmäisenä hyökänneet 693. moottoroidun jalkaväkirykmentin osat ylittivät Etelä-Ossetian rajan 8. päivä noin kello 02.00. Taisteluosasto valtasi osillaan Rokin tunnelin eteläpään sekä tien tunnelista Javan alueen. 135. moottoroidun jalkaväkirykmentti jatkoi hyökkäystä 693:n läpi, vallaten tien Javan alueen ja Tshinvalin välistä. Tavoitteiden haltuunoton jälkeen taisteluosastot jatkoivat hyökkäystä Javan kautta syvemmälle Etelä-Ossetian alueelle. 693. Moottoroidusta jalkaväkirykmentistä irrotettu tiedustelukomppania jäi suojaamaan tunnelin eteläpäätä, joukkojen kulun mahdollistamiseksi.²⁷⁸ Rokin tunnelin käytön varmentaminen oli keskeistä operaation jatkumisen kannalta. Se mahdollisti venäläisjoukkojen nopean vahventamisen alueelle ja loi toimintaedellytykset operaation jatkamiseksi.²⁷⁹

²⁷⁵ Junttila (ja muut 2013), s. 3. Ks. myös Lavrov (2010), s. 41. Alueelle oli sijoitettuna myös 4. Ilma- ja ilmapuolustusarmeijan joukot sekä pataljoonan vahvuiset ilmarynnäkköosastot Pihkovon 76. Ilmarynnäkködivisioonasta ja 7. Ilmarynnäkködivisioonasta, Novorossiyskistä.

²⁷⁶ Junttila (ja muut 2013), ss. 6–7.

²⁷⁷ Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFFMCG-CEIIG, Volume I, Report, 2009, s. 216, http://www.caucasus-dialog.net/Caucasus-Dialog/Activities_&_Docs_files/IIFFMCG_Volume_II%20Kopie.pdf, 5.8.2015.

²⁷⁸ Lavrov (2010), s. 49.

²⁷⁹ Junttila (ja muut 2013), s. 21.

Javan ja Guftan alueelle taistelumuodostelmaan ryhmittyneet 693. ja 135. moottoroidut jalkaväkirykmentit aloittivat etenemisen kohti Tshinvalia noin kello 0630 alkaen, vallattuaan ensin Javan alueen.²⁸⁰ Hyökkäystä jatkettiin suoraan liikkeestä ja sen tavoitteena oli vallata Trans-Kaukasuksen moottorien ja Guftin sillan alue sekä Zarskayn kiertotie. Tärkeiden alueiden valtaamisella pyrittiin ehkäisemään Georgian asevoimien joukkojen hyökkäys Javan alueelle ja sitä kautta katkaisemaan yhteys Rokin tunnelia pitkin Itä-Ossetiaan.²⁸¹

Venäläisten joukkojen kannalta ongelmiksi muodostuivat jo alkuvaiheesta lähtien heikko tilannekuva, jossa oli puutteita lähes kaikilla eri tasoilla. Tilannekuvan muodostumisen heikkouksina pidettiin puutteita toimivassa lennokki- ja helikopterikalustossa sekä tiedustelu-, johtamis- ja viestivälineiden lukumäärässä ja käyttökunnossa. Puutteiden seurauksena joukot eivät kyenneet välittämään tilannekuvaa, eikä näin esimerkiksi tykistön tulivoimaa kyetty hyödyntämään tehokkaasti. Ennen operaatiota tiedustelulla oli selvitetty tehokkaasti Georgian asevoimien suunnitelmat tulevalla operaatioalueella, mutta operaation alettua tiedustelukyky oli heikko. Huono tilannekuva johti myös omien joukkojen tulittamiseen.²⁸²

Venäläisjoukkojen etenemisen seurauksena 8. päivän aamuna Georgian ilmavoimien kone pommitti venäläisjoukkoja Javan ja Tshinvalin välisellä tiealueella. Tarkoituksena oli estää ja viivyttää 693. moottoroidun jalkaväkirykmentin liikettä kohti Tshinvalin kaupunkia.²⁸³

Georgian asevoimien ilmavoimat pyrkivät myös tuhoamaan venäläisjoukkojen hyökkäyksen kannalta tärkeän Guftin sillan, siinä kuitenkin onnistumatta. Venäläisjoukoille ilmahyökkäys tuli yllätyksenä, eikä sen kärjessä siirtyvää osastoa oltu suojattu ilmapuolustus- tai ilmavoimien joukoilla. Isku ei kuitenkaan pysäyttänyt venäläisjoukkojen liikettä, vaan hyökkäys jatkui kohti Tshinvalia lyhyen tauon jälkeen. Iskun seurauksena Georgian hallitus sai havainnon raskaasti aseistautuneesta joukosta, jotka olivat liikkumassa kohti Tshinvalia.²⁸⁴

Georgialaisjoukot käyttivät hyväkseen venäläisten kalustossa ilmenneitä puutteita. Erityisesti toimiminen pimeällä oli ongelmallista vaunukaluston vanhentuneen ja osittain toimimattomien yötähtäinlaitteistojen johdosta. Myös niiden tulenjohtolaitteisto ja reaktiivisuoja-olivat

²⁸⁰ Barbanov (2008), s. 9.

²⁸¹ Lavrov (2010), s. 51.

²⁸² Junttila (ja muut 2013), ss. 16–17.

²⁸³ Cornell (ja muut 2008), s. 15.

²⁸⁴ Lavrov (2010), s. 51.

vanhoja. Kaluston puutteista huolimatta venäläisjoukot käyttivät hyväkseen liikettä, mikä edesauttoi joukkojen käyttöä ja vaikutusta.²⁸⁵

Hyökkäyksen edetessä venäläisjoukot aloittivat aamupäivän aikana ilmaiskut Georgian joukkoja vastaan. Sen seurauksena Georgian asevoimien esikunta teki päätöksen olla käyttämättä omia ilmavoimiaan, riskien ja mahdollisten tappioiden minimoimiseksi. Venäjän ilmavoimat käyttivät tulta Georgialaisjoukkoja vastaan Tshinvalin alueella, mutta ne suuntasivat suorituksia myös syvemmälle Georgian sisäosiin pommittaen reservien perustamis- ja kokoamispaikkoja. Aamupäivän aikana venäläiskoneet pommittivat myös Gorissa sijaitsevaa Georgian asevoimien vaunupataljoonan tukikohtaa.²⁸⁶ Päivän aikana venäläisjoukot saavuttivat Tshinvalin alueen Zarin ohitustietä pitkin. Alueelle hyökännyt taisteluosasto vahvensi Tshinvalissa sijainnutta venäläisten rauhanturvajoukkojen tukikohtaa. Venäjän asevoimien kasvattaessa joukkojaan alueella, voimasuhteet alkoivat kääntyä Georgialasijoukoille epäedulliseksi.²⁸⁷

Venäläiset kokivat hyökkäyksen ensimmäisten päivien aikana merkittäviä ongelmia logistiikan ja huollon kyvyssä täydentää taistelevia joukkoja. Hyökkäyksen kärjessä eteneville joukoille ei kyetty toimittamaan riittävästi ampumatarvikkeita tai polttoainetta. Onkin arvioitu, että logistiikan epäonnistuminen lienee yksi merkittävimmistä syistä päätöksessä pysäyttää hyökkäys ennen Tbilisiä. Syiksi logistiikan epäonnistumiseen on arvioitu olevan epäonnistuminen valmisteluvaiheen aikana kaluston käytettävyyden varmistamisessa. Rikkoutunut kalusto operaation aikana tukki huoltoyhteyksiä ja heikensi hyökkäävän joukon panssarikaluston määrää merkittävästi. Kunnossapitoyoukot eivät kyenneet korjaamaan tilannetta operaation aikana.²⁸⁸

Venäjän ilmavoimien onnistui tuhota Georgian asevoimien 4. Jalkaväkiprikaatin alueella leporhmytyksessä olleesta 42. jalkaväkipataljoonasta kolme vaunua ja tuottaa sen henkilöstölle mittavia tappioita. Tapahtuman seurauksena pataljoonassa puhkesi pakokauhu ja pakenemiseen johtanut paniikki. Hallitsemattoman paon seurauksena alueelle hylättiin paljon materiaalia, kuolleita ja haavoittuneita. Huhujen levitessä muihin Georgian asevoimien joukkoihin, 42. jalkaväkipataljoonan luultiin tuhoutuneen ilmaiskussa lähes täydellisesti. Huhujen seuraukse-

²⁸⁵ Junttila (ja muut 2013), s. 22.

²⁸⁶ Lavrov (2010), ss. 52–54. Ks. myös Cornell (ja muut 2008), s. 15. Ilmaiskuja tehtiin Georgian armeijan tutka-asemia vastaan sekä Varianin ja Karelin kyliin, jotka sijaitsevat noin 20 km etäisyydellä taistelualueesta.

²⁸⁷ Tähtinen (2013), ss. 54–55.

²⁸⁸ Junttila (ja muut 2013), s. 18.

na Tshinvalissa taistelevien joukkojen moraali ja taistelutahto laski voimakkaasti ja Georgian asevoimien joukkojen on arveltu aloittaneet vetäytymisvalmistelut Tshinvalista.²⁸⁹

Iltapäivän aikana Venäjän maajoukot aloittivat ilmakomponentin tukemana hyökkäyksen Tshinvalin valtaamiseksi. Georgian asevoimat yrittivät toteuttaa vastahyökkäyksen venäläisjoukkojen lyömiseksi, mutta se tyrehtyi venäläisjoukkojen voimakkaaseen tykistö- ja ilmatuleen. Iltapäivän aikana venäläisjoukot käyttivät ilmakomponenttia syvälle Georgian sisämaahan, pommittaen Vazianin, Marneulin ja Bolnisin sotilastukikohtia. Venäläisten eteneminen Tshinvalin alueella pakotti georgialaisjoukot vetäytymään. Voimakkaan tulenkäytön seurauksena Georgian joukot aloittivat vetäytymisen Tshinvalin alueelta etelään 8. elokuuta noin kello 20.30, säilyttäen kuitenkin puolustusasemat Tshinvalin kaupungin etelälaidalla. Seuraavan päivän aikana venäläiset vahvensivat joukkojaan Etelä-Ossetian alueella. Samanaikaisesti Venäjän laivasto aloitti Potin satamakaupungin saartamisen Mustanmeren laivaston yksiköillä. Merkittävä muutos tapahtui venäläisjoukkojen aloittamalla operaatiolla Abhasian suunnasta kohti Georgiaa Kodorin alueelle. Se avasi venäläisten hyökkäyksessä toisen operaatiosuunnan,²⁹⁰ jota venäläisjoukot olivat valmistelleet aikaisemmin.

Elokuun 10. päivän aikana Rokin tunnelia pitkin Etelä-Ossetian alueelle keskitettiin 6 000 venäläissotilaan vahvennukset. Samanaikaisesti Mustaltamereltä suoritettiin maihinnousuoperaatio Ochamchiren satamassa, Abhasian alueella, 4 000 miehen vahvuisella osastolla. Hyökkäystä tuettiin ilmakomponentilla. Päivän aikana Tshinvalin eteläpuolelle ryhmittyneet Georgialaiset joukot vetäytyivät Etelä-Ossetiasta Gorin alueelle. Venäläisjoukot suuntasivat hyökkäyksen Abhasian alueelta yhdessä Abhazian hallituksen joukkojen kanssa kohti Kodorin laaksoa, Georgian eteläosissa. Venäjän ilmavoimat suorittivat useita iskuja, pyrkien katkaisemaan länsi- ja itäosia yhdistävän valtatie Georgian alueella. Iskuja kohdistettiin siltoihin ja Gorin kaupunkiin. Venäjän voimakkaan menestyksen ja kahden eri operaatiosuunnan hyökkäyksen seurauksena Georgian ulkoministeri aloitti Tbilisissä Venäjän suunlähetyksen välityksellä neuvottelut tulitauon saavuttamiseksi.²⁹¹ Operaation tuloksena Venäjän asevoimat olivat lyöneet Georgian asevoimat operaatioalueella ja tuhonneet suurimman osan sen kalustosta. Lisäksi venäläiset joukot hallitsivat keskeisiä maa-alueita ja tärkeitä liikenneyhteyksiä²⁹².

²⁸⁹ Lavrov (2010), s. 54.

²⁹⁰ Cornell (ja muut 2008), ss. 15–16.

²⁹¹ Sama, s. 17.

²⁹² Junttila (ja muut 2013), s. 13.

4.4 Taistelumahdollisuuksien kehittyminen Georgiassa

Georgian sotaa voidaan pitää Venäjän asevoimien kannalta onnistuneena operaationa, jossa yhdistyi huolellisesti suunniteltu ja valmistelu maaoperaatio, kansainvälisen politiikan hyväksikäyttö sekä epäsymmetrinen sodankäynti. Kansainvälisesti kriisin käynnistymistä Pekingin olympialaisten aikaan pidetään yllättävänä, mikä kuvaa Georgian sodan tapahtumia poikkeuksellisen hyvin. Toisaalta Georgian sodasta saatujen kokemusten perusteella Venäjän asevoimien tila oli tunnistettua heikompi. Vaikka asevoimia oli pyritty kehittämään määrätietoisesti koko 2000-luvun alun ajan, huomattiin sen organisaatiossa, rakenteessa ja kalustossa merkittäviä kehittämiskohteita. Kokemuksiin pohjautuen Georgian sodan jälkeen aloitettiin mittavat uudistustoimet havaittujen ongelmien korjaamiseksi.

Tarkasteltaessa kriisin syntyyn vaikuttavia tekijöitä voidaan kuitenkin ymmärtää aseellisen konfliktin syntymisen olleen osapuolten tiedossa jo pitkään. Venäjän kannalta Georgian operaatio ei kuitenkaan näyttänyt asevoimien sen hetkistä todellista luonnetta. Operaatioon keskitettyjen joukkojen ja taistelupotentiaalin testaaminen jäi verrattain lyhyeksi, Georgian asevoimien romahtaessa suunniteltua aikaisemmin.²⁹³ Todellista vastarintaa Venäläisten operaatiolle Georgiassa ei nähty. Voimakas vastarinta olisi todennäköisesti asettanut venäläisjoukot erilaiseen asetelmaan, kuin konfliktin tapahtumat ovat jälkeinpäin osoittaneet.

Georgian operaatiota varten tulevalle operaatioalueelle oli koottu lähes kaikki operaatiossa käytettävät joukot johtamisorganisaatioineen. Organisaatiot olivat harjoitelleet tulevan toiminnan ennen konfliktia alueella toteutetuissa sotaharjoituksissa. Organisaation johtamistointa koettiin kuitenkin kankeaksi, koska selkeä taistelujohtoporras puuttui alueelta. Kokeemukset osoittavat taisteluosastojen käytön ennakoineen prikaatipohjaisen organisaation käyttöönottoa. Rykmentistä ei kyetty muodostamaan riittävän taistelumahdollisuuden omaavia, itsenäiseen toimintaan kykeneviä taisteluosastoja. Vastaavasti divisioona ei mahdollistanut sen alaisuudessa toimivien taisteluosastojen tehokasta johtamista. Taisteluosaston ja divisioonan välistä havaittiin puuttuvan organisaatio, joka toimii suoraan armeijan tai sotilaspiirin alaisuudessa. Sitä yritettiin paikata muodostamalla rykmentin esikunnan johtamia taisteluosastoja. Havainnot organisaation kankeudesta suuntasivat kehitystyötä johtamisen- ja organisatorakenteen kannalta joustavampaan suuntaan. Georgian sodan kokemusten ja samoihin ai-

²⁹³ McDermott (2013), s. 18.

koihin käynnistetyn asevoimien reformin perusteella voidaan prikaatiorganisaation katsoa vakiinnuttaneen tuolloin paikkansa Venäjän maavoimien keskeisimpänä yhtymätyyppinä.

Georgian operaatiota varten kootun organisaation henkilöstö omasi taistelukokemusta Tšetšenian sodista. Taistelukokemukset ohjasivat joukon valmistautumista operaatiota varten ja kokemusten perusteella muodostettu taktiikka toimi verrattain heikkoa vastustajaa vastaan. Tšetšenian kokemusten hyödyntämistä voidaan pitää paikallaan olevana, joskin venäläisten joukkojen koulutuksessa näkyi selkeä henkilöstön koulutustaidon kehittämisen puute. Johtamisen merkityksen kasvaminen tiedostettiin erityisesti taistelevien joukkojen johtohenkilöstön osalta. Sitä kuvaa operaation johtajatehtäviin valitut henkilöt, jotka valittiin maanlaajuisesti taistelukokemukseen ja sopivuuteen pohjautuen. Etenkin taistelevien joukkojen johtajien valinnassa kiinnitettiin huomiota sotakokemukseen ja joukkojen johtamiseen taistelussa.

Kaluston osalta Georgiassa havaittiin mittavia puutteita. Taistelevien joukkojen heikkokuntoinen kalusto laajensi venäläisten ymmärrystä asevoimien kaluston puutteista. Sen seurauksena aloitettiin mittavat uudistustoimet, joita on kuvailtu seuraavassa alaluvussa. Sotakokemukset puolsivat vallitsevaa ajatusta tehtäväkohtaisten yhtymien perustamisesta, jossa kalusto ja henkilöstö koulutettiin ja suunniteltiin tehtävän, olosuhteiden ja vastustajan perusteella. Ongelmaksi muodostui johto-organisaatio, mikä ei nykyisessä rakenteessa mahdollistanut taisteluosastojen tehokasta käyttöä.

Valmiuden osalta sodan molempien osapuolten voidaan katsoa olleen valmistautuneen syntyvään konfliktiin perusteellisesti. Venäläisten osalta sitä kuvastaa valtionjohdon päätöksenteon jälkeen puolen tunnin viiveellä Georgian alueelle aloitettu operaatio. Toimeenpanonopeuden ja tehtävien perusteella voidaan olettaa joukkojen odottaneen hyökkäyskäskyä alueelle kyseisenä ajankohtana. Myös tehtäviin koulutetut ja varustetut taisteluosastot oli muodostettu tehtäväkohtaisesti alueelle jo aikaisemmin perustettujen prikaati- ja divisioonaorganisaatioiden joukoista ja suorituskyvyistä. Nopean toimeenpanokyvyn ja tulevien toiminta-alueiden läheisyyteen perustettujen joukkojen korkea valmius on varmasti koettu riittävän valmiustason saavuttamisena maavoimien joukkojen osalta. Sen voidaankin arvioida vähintään vahvistaneen venäläistä käsitystä yhtymien suorituskykyvaatimuksista valmiuden osalta.

4.5 Valmistautuminen Ukrainan sotaan

Georgian sodan jälkeen Venäjän asevoimissa aloitettiin mittavat uudistustoimet, joiden painopisteenä oli luoda määrävahvuudeltaan pienemmät, liikkuvat, joustavasti käytettävät sekä korkean valmiuden ja toimintakyvyn omaavat maavoimien joukot. Reformin edistymisen hankaluuksista huolimatta sen on luonnehdittu onnistuneen edeltäjiään huomattavasti paremmin.²⁹⁴ Viitteitä reformin edistymisestä voidaan tarkastella Ukrainan sodan tapahtumien kautta. Yleisesti tapahtumien kulku ja Venäjän toimet Krimin niemimaan valtausoperaatiossa maaliskuussa 2014 osoittavat asevoimien luonteen muuttuneen. Asevoimia voidaankin kuvailta virtaviivaiseksi, kyvykkääksi nopeaan reagointiin sekä aikaisempaa suunnitelmallisemmaksi ja koordinoitummaksi.²⁹⁵ Yleisesti Ukrainan ja Georgian sotia pidetään asevoimien reformin kehittymisen ja uudistamisen suunnannäyttäjänä²⁹⁶. Ukrainan sotaa tai Venäjän toimia Krimin niemimaalla ei voida kuitenkaan suoranaisesti pitää Venäjän maavoimien testausoperaationa, vaan parhaiten koulutettujen erikoisjoukkojen taidonnäytteenä alueella.²⁹⁷ Tarkasteltaessa moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuuksien kehittymistä tulee näkökulma suunnata Ukrainan sotaa edeltävään aikaan. Vuonna 2008 alkaneen asevoimien rakentamisen ja viimeisimmän reformin vaikuttavuutta voidaan tarkastella vilkkaan harjoitusrytmin²⁹⁸, Tšetšenian ja Georgian sotakokemusten sekä Ukrainan sodan alkuvaiheiden kautta.

Organisaatorakennetta kehitettiin voimakkaasti Georgian sodan jälkeen. Keskeisenä muutoksena oli operatiivis-strategisten alueellisten johtoportaiden (*Regional Joint Strategic Commands*) perustaminen vanhojen sotilaspiirien tilalle. Niillä on tavoiteltu alueellisten operaatioiden johtamis- ja reservien mobilisointikyvyn lisäksi reagointia sekä varautumista tulevaisuuden uhkakuviin.²⁹⁹ Operatiivis-strategiset johtoportaavat mahdollistavat jatkuvan valmiuden ylläpitämisen ja reagoinnin nopeasti kehittyviin uhkakuviin.

²⁹⁴ De Spiegeleire, Stephan: From Assertiveness To Aggression – 2014 As a Watershed Year For Russian Foreign and Security Policy, The Hague Centre for Strategic Studies, Hague, 2015, s. 42, https://www.researchgate.net/publication/278676427_From_Assertiveness_to_Aggression_2014_as_a_Watershed_Year_for_Russian_Foreign_and_Security_Policy, 3.2.2016.

²⁹⁵ Russell, Martin: Russia's armed forces – Reforms and challenges, European Parliamentary Research Service, April, 2015, s. 10, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/554213/EPRS_IDA%282015%29554213_EN.pdf, 3.2.2016.

²⁹⁶ Kajanmaa, Petteri: Niin sodit kuin harjoittelet – Venäjän ZAPAD 2013 harjoituksen ja Ukrainan operaation vertailua, *Sotilasaikakauslehti*, N:o 947, lokakuu 10/2015, s. 9.

²⁹⁷ De Spiegeleire (2015), s. 44. Ks. myös Russell (2015), s. 10.

²⁹⁸ Ruiz Palmer (2015), s. 4.

²⁹⁹ Carlsson (ja muut 2013), s. 24.

Koska tulevaisuuden uhkakuvissa maailmanlaajuisten konfliktien syntyminen näytti epätoennäköiseltä, keskityttiin yhtymätasolla prikaatiorganisaation kehittämiseen. Nopeasti syntyvät alueelliset konfliktit loivat vaatimuksia, joihin pyrittiin vastaamaan kehittämällä yhtymien taistelumahdollisuuksia. Venäläisen näkemyksen mukaan sotakokemukset Tšetšeniasta ja Georgiasta osoittavat, että yhtymien organisaatioiden tulee olla pysyvä. Järjestelyillä kyetään ehkäisemään ongelmat joukkojen keskittämisessä operaatioalueelle eri puolilta Venäjää, minkä huomattiin sotakokemusten perustella muodostavan keskeisimmän ongelman asevoimien toiminnassa. Neuvostoaikaiseen liikekannallepanoon pohjautuva voimien keskittäminen heikensi operaatioissa käytettävien yhtymien taisteluvalmiutta, koska joukot eivät olleet harjoitelleet yhteistoimintaa edes yhtymien sisällä. Se vaikutti suoranaisesti esimerkiksi mootto-roitujen jalkaväkiyhtymien taistelumuotoihin³⁰⁰ sekä taktisiin periaatteisiin operaatioissa.

Prikaatipohjoisten yhtymien valmiutta alettiin testata välittömästi reformin julkaisemisen jälkeen. Vuonna 2009 järjestetyssä ensimmäisessä korkean valmiuden yhtymien valmiusharjoituksessa (Ladoga 2009) testattiin yhtymien taisteluvalmiutta, toimintaperiaatteita ja strategista liikkuvuutta eli voimien keskittämistä. Samana vuonna järjestettiin Valko-Venäjällä Zapad 2009 -harjoitus. Harjoitukseen keskitettyjen joukkojen siirtyminen toiminta-alueelle eri puolilta Venäjän sotilaspiirejä herätti keskustelua niiden riittämättömästä keskittämiskyvystä. Esimerkiksi entisen Moskovan sotilaspiirin alueelta harjoitukseen määrättyä 4. Panssariprikaatilta kesti lähes viisi vuorokautta, ennen kuin se saavutti harjoitusalueen Valko-Venäjällä. Kauempaa Venäjän pohjoisosista harjoitukseen saapuneet moottoroidut jalkaväkiyhtymien keskittäminen harjoitusalueelle kyettiin toteuttamaan yli viidessä vuorokaudessa. Armeijan yleisesikunnassa keskitysaikoja pidettiin riittämättöminä. Pääosin rautateitse toteutettavien keskityksien ja osittain ilmakuljetuskykyyn tukeutuvaan Neuvostoliitolta peräisin olevaan voimien keskittämisen konseptiin suunnattiin voimakkaasti kehitysresursseja.³⁰¹

Voimien keskittämisen hitautta perusteltiin niiden rakenteen ja kaluston soveltumattomuutena nopeaan rautatiekuljettamiseen pitkille etäisyyksille. Harjoituskokemusten mukaan prikaatiorganisaation mukaisia yhtymiä ei kyetty keskittämään riittäväällä nopeudella erityisesti pitkille etäisyyksille. Kokemusten perusteella vuoden 2009 aikana yhtymien rakennetta muokattiin vastaamaan tähän muodostuneeseen haasteeseen. Maavoimiin perustettiin kolmen eri valmiusluokan yhtymiä, jotka muodostettiin vastaamaan toiminta-alueidensa uhkakuvia ja olosuh-

³⁰⁰ Russell (2015), s. 4.

³⁰¹ McDermott (2013), s. 32.

teita. Keveiden, keskiraskaiden ja raskaiden yhtymätyyppien kehittäminen on arvioiden mukaan saatu päätökseen vuoden 2015 aikana.³⁰²

Valmiuden kehittämisen osalta yhtymät ovat riippuvaisia rautatieyhteyksistä. Koska rautateitse tapahtuvaan joukkojen keskittämiseen on suunnattu mittavia resursseja, tullaan moottoroidujen jalkaväkiyhtymien keskittäminen operaatioalueille toteuttamaan tulevaisuudessakin rautateitse. Ilmateitse toteutettujen kuljetusten merkitys järjestetyissä valmiusharjoituksissa on ollut suhteellisen pieni, mikä viittaa ilmakuljetuskyvyn käyttöön ainoastaan erityistapauksissa johonkin taktiseen taisteluliikkeeseen liittyen.

Asevoimien valmiutta testattiin myöhemmin useissa eri valmiusharjoituksissa, joista merkittävimmät olivat *Vostok* (Itä), *Kavkaz* (Kaukasia), *Tsentr* (Keskusta) ja *Zapad* (Länsi) vuosina 2010–2013. Harjoitusten yhtenä päämääränä oli testata ja kehittää operatiivis-taktisten johtoportaiden toimintaa sekä eri puolustushaarojen välistä operaatioyhteistyötä. Vuodesta 2013 alkaen Venäjällä on maanlaajuisesti toimeenpantu nopeita valmiusharjoituksia. Yleisesikunta on asettanut niiden vaatimukseksi 65 000 sotilaan keskittäminen 3 000 kilometrin säteelle 72 tunnin kuluessa.³⁰³ Tavoitteiden saavuttamista ei julkisesti ole kyetty todentamaan, mutta tietynlaisena informaatiovaikuttamisen keinona niiden saavuttaminen, ainakin tiedotusvälineiden silmissä, on edullista.

Suoranaista viittausta tai johtopäätöstä harjoittelutoiminnan merkityksestä osana tulevan sotilasoperaation valmistelua ei voida vetää³⁰⁴, joskin yhtymäkohdat Ukrainan, Georgian ja Tšetšenian sodan toisen vaiheen kanssa ovat läheiset. Kaikissa edellä mainituissa sodissa harjoittelutoiminta on ollut avainasemassa joukkojen keskittämisen ja operaatioalueen tuntemuksen sekä alueellisen valmiuden onnistumisen kannalta.

Ukrainan operaatiota voidaan pitää merkittävänä harjoitustoiminnan ja joukkojen kehittämisen kannalta. Vuonna 2008 alkaneen kehitystyön ja uuden organisaatorakenteen testausta jatketaan alueella tänäkin päivänä. Operaation tärkeydestä viestii Venäjän kolmen sotilaspiirin joukkojen osallistuminen taistelu- ja harjoitustoimintaan alueella vuosien 2014–2016 aikana. Eteläisen sotilaspiirin osalta Ukrainan operaatioon on kierrätetty 49. ja 58. Armeijan joukkoja.

³⁰² McDermott (2013), s. 33.

³⁰³ Ruiz Palmer (2015), s. 5. Ks. myös s. 4. Yleisesti myöhemmin syksyllä 2015 Venäjä ilmoitti osallistuvansa Syyrian sisällissotaan, tukemalla ilmavoimillaan Syyrian hallituksen joukkoja. Viimeistään se viestii Venäjän asevoimien merkittävästä kehityksestä ja jonkinasteisen tavoitteen saavuttamisesta lähialueilla toimimiseksi.

³⁰⁴ Kajanmaa (2015), ss. 9–13.

Sen pääoperaatioalue on ollut Krimin niemimaa, missä se on kierrättänyt eri operatiivis-strategisen johtoportaan joukkoja erityyppisissä tehtävissä yhdeksästä–yhteentoista moottoroitua jalkaväkiyhtymää tai vaunuprikaattia. Läntisen sotilaspiirin osalta alueella on toiminut 20. ja 6. Armeijan osia. Ukrainan läheisyyteen sijoitetun 20. Armeijan osista keskeisimmin operaatioon on suunnattu kahden moottoroidun jalkaväkiyhtymän ja kahden panssariprikaatin joukkoja. 6. Armeijan osalta alueella on toiminut kaksi moottoroitua jalkaväkiyhtymää, sekä mahdollisesti itsenäisen 27. moottoroidun jalkaväkiyhtymän joukkoja. Keskisen sotilaspiirin osalta alueella on toiminut 41. ja 2. Armeijan joukkoja. Niiden harjoittelutoiminnassa on kiinnitetty erityistä huomiota nopeaan keskittämiseen operaatioalueelle.³⁰⁵

Moottoroitujen jalkaväkiyhtymien osalta keskeisimpinä havaintoina Ukrainan operaatioon valmistautumisessa voidaan pitää armeijoiden organisaatorakennetta, mikä näyttää vakioituneen operaation aikana. Kunkin armeijan alaisuudessa toimii vähintään kaksi moottoroitua jalkaväkiyhtymää, joita on täydennetty vaunuprikaatin osilla, ilmapuolustusjoukoilla, pioneeri- sekä tykistöjoukoilla. Operaatiossa on korostunut myös eri yhtymätyyppien tehtäväkohtainen käyttö. Raskaiden yhtymien tehtäviksi on jäänyt taistelualueen eristäminen, vallattujen alueiden valvonta ja tukitoimet, kun vastaavasti kevyitä yhtymiä on käytetty pääosin taistelu-toimiin operaatioalueella.³⁰⁶ Näkökulma puoltaa ajatusta Ukrainan erikoisoperaatiosta, mikä ei sinänsä mittaa maavoimien yhtymien kehitystä yleisesti. Toisaalta eri yhtymätyyppien käyttöä voidaan tarkastella tehtäväkohtaisesti. Kevyet yhtymät soveltuvat paremmin toimintaan asutuskeskuskusissa ja taajamissa sekä niiden käyttö kolmannen osapuolen toteuttamaan sodankäyntiin tukevana elementtinä on edullista. Toisaalta raskaat yhtymät soveltuvat kalustonsa puolesta paremmin tukitehtäviin ja eristämistoimintaan, kuin taisteluun kaupunkialueilla. Sotakokemukset osoittavat, että niiden kankean liikkuvuuden perusteella taistelua asutuskeskuksissa tulee välttää.

Henkilöstön osalta maavoimien kehittämisessä on kohdattu paljon haasteita. Rekrytoinnin osalta Venäjällä ei ole saavutettu asetettua tavoitetta sopimussotilaiden rekrytointimäärän osalta. Vuonna 2008 asetetun miljoonan miehen vahvuisten asevoimien tavoitteista on jääty selvästi. Eri lähteiden mukaan asevoimien vahvuus on vaihdellut 650 000–800 000 palveluksessa olevan välillä. Vuonna 2012 yhtymien henkilöstöstä on kyetty täyttämään ainoastaan 40–60%, kun vastaavasti vuonna 2013 henkilöstön määräksi ilmoitettiin jo pääosin 80 %.

³⁰⁵ Nordberg, Johan, ja Westerlund, Fredrik: Russia and Ukraine: Military-strategic options, and possible risk, for Moscow, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2014, www.foi.se/Global/.../RUFS%20Briefing%20No.22.pdf, 3.2.2016.

³⁰⁶ Nordber ja Westerlund (2014), s. 5.

Joukkojen henkilöstömäärien täydentämisessä onkin luotu painopiste uhanalaiseksi arvioituun strategiseen suuntaan. Tästä merkkeinä voidaan pitää esimerkiksi Eteläisen sotilaspiirin yhtymien henkilöstötäydennysastetta, minkä arvioitiin vuoden 2012 loppuun mennessä olevan jopa 90–95 % määrävahvuudesta. Asevoimien vakinaisesta henkilöstöstä suunnitellaan osittain ammattiarmeijaa, minkä alkuperäistä tavoitteita on nostettu jatkuvasti. Keskeisin havainto on kuitenkin Venäjän tavoite siirtyä osittaiseen ammattiarmeijaan. Sitä puoltaa 2013 asetetut tavoitteet, jossa vuoteen 2017 mennessä upseereiden määrä on nostettu 220 000:een ja sopimussotilaiden 425 000:een. Varusmiesten määrää tullaan laskemaan 270 000 sotilaaseen. Tällöin asevoimien kokonaisvahvuus tulee jäämään alle suunnitellun miljoonan sotilaan kokonaisvahvuuden.³⁰⁷

Moottoroitujen jalkaväkiyhtymien henkilöstö jakautuu upseereihin, sopimussotilaisiin ja varusmiehiin. Yhtymien täydennysasteesta riippuen vaatimuksena on, että määrävahvuudesta puolet kyetään suuntaamaan tehtävään viikon kuluessa käskystä. Loput kyetään suuntaamaan tehtävään kuukauden sisällä. Esimerkiksi noin 4 200 miehen vahvuisen moottoroidun jalkaväkiyhtymän henkilöstöstä tehtävään kyetään suuntaamaan välittömästi jatkuvassa valmiudessa olevat noin 1 400 miestä. Seuraavan viikon kuluessa yhtymän henkilöstöä täydennetään noin kolmasosalla, 1 4000 miehen vahvuisella osalla jotka ovat sitoutuneet vuorollaan koulutus-, loma tai muihin käskettyihin palveluksiin. Seuraavan kuukauden sisällä yhtymän viimeinen kolmannes pyritään täydentämään henkilöstövahvuuden mukaisesti. Tarvittaessa yhtymää täydennetään muilta alueilta, varusmieskoulutuskeskuksista tai reserviläisjoukoilla.³⁰⁸

Venäjän asevoimien henkilöstön koulutustasoon on kiinnitetty huomiota vuonna 2008 alkaneen reformin jälkeen voimakkaasti. Asevoimat ovat saavuttaneet vaiheittain toteutetun henkilöstörakenteen kehittämisen johdosta osittaisen ammattiarmeijan, minkä kokonaisvahvuudesta noin kaksi kolmasosaa on ammattisotilaita. Suunnitelman keskiössä on panostaminen vuoden mittaiseen varusmieskoulutukseen, sopimussotilaiden kouluttamiseen sekä hyvin koulutettujen taisteluvalmiiden joukkojen tuottamiseen.³⁰⁹

Vuonna 2010 julkistettu varusteluohjelma (*State Armaments Programme, SAP-2020*) esitteli Venäjän asevoimien kymmenvuotissuunnitelman. Sen keskeisimpiä tavoitteita oli korvata aikaisempi neuvostovalmisteinen vanhentunut kalusto uudella nykyaikaisella kalustolla. Ka-

³⁰⁷ Carlsson (ja muut 2013), ss. 38–39.

³⁰⁸ Sama, s. 40–41.

³⁰⁹ Ruiz Palmer (2015), s. 5.

luston uudistamisen lisäksi varusteluohjelmassa suunnattiin paljon resursseja tutkimustoimintaan ja tuotekehitykseen.³¹⁰ Kunnianhimoinen tavoite korvata lähes 70 % maavoimien kalustosta uudella vuoteen 2020 mennessä on arvioiden mukaan vaikea saavuttaa. Maavoimien osalta se tarkoittaa lähes 2 300 uutta panssarivaunua ja 30 000 erilaista ajoneuvoa. Vuoteen 2015 mennessä maavoimien on raportoitu pysyneen aikataulussa, saavuttaen 32 % asetetusta kokonaistavoitteesta.³¹¹ Uuden kaluston testausalustana tullaan todennäköisesti käyttämään käynnissä olevaa Ukrainan operaatiota ja siellä toimivia moottoroituja jalkaväkiyhtymiä alistuksineen. Yhtymien kaluston modernisoinnin voidaankin arvioida olevan etusijalla, sillä perinteisesti modernisoinnin kärkijoukkoina olleiden maahanlaskujoukkojen varustamiseen on kiinnitetty huomiota lähes koko 2000-luvun alun ajan.

Georgian sodassa havaitut puutteet yksittäisen sotilaan tasolla on pyritty huomioimaan uudessa varusteluohjelmassa. Havaittujen puutteiden perusteella ainakin jalkaväen joukoille on kehitetty ns. *Ratnik* -varustepaketti, mikä käsittää muun muassa henkilökohtaisen suojaliivin sekä navigointi- ja viestivälineen.³¹² Niiden testausta tullaan todennäköisesti jatkamaan Ukrainan operaatiossa ja niiden käyttö on näin ollen vakiintumassa erityisesti korkean valmiuden yhtymien organisaatioon. Panostukset erityisesti yksilön suojaan ja tilannekuvan säilyttämiseen taistelukentän vaatimusten mukaisesti viestivät yksilön roolin korostumisesta länsimaisten trendien kaltaisesti. Tässä muutoksessa informaatioteknologia näyttelee merkittävää osaa.

Varusteluohjelman ylläpitämiseksi Venäjä on kuitenkin kohdannut lukuisia haasteita. Keskeisimmät niistä ovat rahoituksen ja oman puolustusteollisuuden laadun lisäksi kansainväliset painostuskeinot, jotka näkyvät puolustusteollisuuden tuontirajoituksina³¹³. Tämän seurauksena varustamisessa ja kaluston kohdentamisessa tullaan kompromissien lisäksi luomaan selkeä painopiste. Kaluston kohdentamisen painopisteenä lienevät sotilaspiirien jatkuvan valmiuden yhtymät. Niistä uhka-arvioiden mukaan keskeisimmät sijoittunevat Läntisen- ja Eteläisen sotilaspiirin armeijoiden alueille.

Joukkojen perustamiseen on jouduttu suuntaamaan huomiota joukkojen tiiviin valmiusharjoittelun vuoksi. Erityisesti Läntisen sotilaspiirin alueelta Ukrainan operaatioon suunnattujen 6. Armeijan joukkojen tilalle on kaavailtu vahvennuksia, niiden sitoutuessa taistelu- ja harjoitus-

³¹⁰ Sama, s. 5.

³¹¹ Russell (2015), s. 14. Ks. myös s. 9. Arvioiden mukaan SAP-2020 tavoitteet kyetään kuitenkin saavuttamaan vasta vuoteen 2025 mennessä.

³¹² Russell (2015), s. 14.

³¹³ Sama, s. 16.

toimintaan 20. Armeijan alueella. 6. Armeijan alueelle on varastoituna yhteensä kolmen yhtymän kalusto, joiden käyttöönnotolla kriisitilanteessa kyetään korvaamaan Ukrainan operaatioissa toimivien joukkojen vaje alueellisesti. Kaluston käyttöönotto on kaavailtu toteutettavaksi henkilöstön kuljetuksilla eri puolilta Venäjää 6. Armeijan alueelle tai reservien kutsumisesta palvelukseen.³¹⁴ Ongelmaksi uusien yhtymien nopeassa perustamisessa saattaa muodostua riittämätön henkilöstön koulutustaso. Reserviläisjoukkojen ja ammattisotilaiden kokoaminen eri aluilta korostaa uudelleenkouluttamisen ja joukon perustamisen jälkeisten harjoitusten tarpeellisuutta. Myös heikko kiinnostus osallistumisesta asepalveluksen jälkeiseen toimintaan reservissä saattaa muodostua ongelmalliseksi.

³¹⁴ Nordberg ja Westerlund (2014), s. 4.

5. LÄNTISEN SOTILASPIIRIN TAISTELUPOTENTIAALIN KEHITYMINEN JA YHTYMÄKOHDAT VENÄJÄN MAAVOIMIEN KEHITTÄMISEEN – POHDINTA

5.1 Moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehittämisen vaikutukset Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaaliin

Venäjän toimintaympäristön ja uhkakuvien kehittymiseen ovat osiltaan vaikuttaneet Venäjän omat intressit suurvalta-aseman palauttamiseksi sekä kansainvälisten turvallisuuspoliittisten suhdanteiden muutokset. Näiden taustojen pohjalta Venäjä on alkanut rakentaa suhtautumistaan jatkuvasti muuttuvaan toimintaympäristöön ja sen kautta muodostuviin uhkakuviin suurvaltana. Se kokee olevansa oikeutettu aseellisen voimankäyttöön maan taloudellisten- ja poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Sen seurauksena keskeisimmiksi uhkakuviksi Venäjällä ovatkin nousseet muiden suurvaltojen ja puolustusliittojen yritykset rajoittaa edellä kuvattujen tavoitteiden saavuttamista.

Uhkakuvien muutokset ovat ohjanneet keskeisesti Venäjän asevoimien kehittämistä. Uhkakuvien arviointiin ovat vaikuttaneet merkittävästi Venäjän omat sotakokemukset sekä globaalit kehittymistrendit. Voimakkaat asevoimat koetaan Venäjällä ainoana kansallisen turvallisuuden takaajana ja suurvalta-aseman tunnuksena. Ne toimivat perinteisesti suurvallan harjoittaman ulko- ja turvallisuuspolitiikan työkaluna. Venäjällä asevoimien rakentamiseen on suunnattu 2000-luvun alun jälkeen mittavia resursseja. Vuonna 2008 aloitetun asevoimien reformin tavoitteena on luoda uudet asevoimat, jotka kykenevät vastaamaan kehittyviin turvallisuuhkiin tulevaisuudessa. Vaikka Venäjällä asevoimien kehittämistä tarkastellaankin ennen kaikkea omien sotakokemusten kautta, ymmärretään kansainvälisten trendien merkitys suureksi osana asevoimien kehitystyötä. Keskeisin kehittämissuunta on luoda asevoimista kompaktit, liikkuvat, teknisesti hyvin varustetut ja hyvin koulutetut joukot, jotka kykenevät täyttämään niille uhkakuvien kautta määritellyt tehtävät. Venäjän valtion laajuudesta ja erilaisista olosuhteista johdosta joukkoja on kyettävä käyttämään maanlaajuisesti. Se luo vaatimukset joukkojen liikkeen ja keskittämisen edistämiseksi.

Venäjän toimintaympäristön ja uhkakuvien vaikutusta maan suhtautumiseen ympäröivän turvallisuustilanteen muutoksiin voidaan tarkastella sen julkaisemien sotilasdoktriinien kautta. Ne antavat perusteet asevoimien käytön periaatteista maan turvallisuus- ja ulkopoliitiikan to-

teuttamiseksi. Sotilasdoktriinit määrittelevät kunkin ajan kehittymissuunnat asevoimille. Asevoimien rakentaminen näkyy konkreettisesti sotilasreformin toteuttamisena, jossa määritellään asevoimien rakentamisen yksityiskohdat. Keskeisenä lähtökohtana on vastata asevoimien taistelupotentiaalin kehittämisellä jatkuvasti muuttuviin uhkakuviin ja varmistaa näin kansallinen turvallisuus.

Määriteltyjen tehtävien täyttämiseksi sotilasreformin seurauksena asevoimien toimintaa tarkastettiin. Uuden operatiivis-strategisen aluejaon myötä maa jaettiin neljään sotilaspiiriin, joista kullekin määrättiin oma strateginen uhkasuunta. Sen perusteella sotilaspiirien taistelupotentiaalissa keskityttiin tehtävän täyttämiseen kullekin alueelle ominaisten uhkakuvien kautta. Uhkakuvat ja alueelliset ominaisuudet, esimerkiksi olosuhteiden puolesta, loivat kehittämistarpeen joukkorakenteelle. Siinä korostuivat alueelliset ominaispiirteet, jotka vaativat yhä tarkemmin harkittuja ja rakennettuja organisaatioita.

Läntinen sotilaspiiri on yksi Venäjän neljästä operatiivis-strategisesta johtoportaasta. Sen tärkein tehtävä on varautua Euroopan alueelta suuntautuvaan sotilaalliseen uhkaan. Uudistusten myötä sotilaspiirin alaisuuteen on asetettu kaksi yleisjoukkojen armeijaa sekä panssariarmeija, jotka muodostavat sen taistelupotentiaalin. Taistelupotentiaali on Läntisen sotilaspiirin alueella huomattavan vahva. Johtoportaan alaisuudessa toimivien kolmen armeijan lisäksi alueelle on kohdennettu mittava määrä aselajijoukkoja. Venäjän Läntisen sotilaspiiri muodostaa aluetta geologisesti tarkasteltuna kaksi alueellista kokonaisuutta, jotka määrittelevät alueen erityisolosuhteet. Pohjoisen jäämeren alueelta aina Mustanmeren rannalle ulottuva vyöhyke luo vaatimukset erityyppisten yhtymien käytölle.

Moottoroidut jalkaväkiyhtymät ovat suoraan operatiivisen johtoportaan alaisuudessa toimivia prikaatiorganisaatioon perustuvia jatkuvan valmiuden yhtymiä, joiden organisaatio ja taistelupotentiaali on rakennettu sotakokemusten ja kansainvälisten kehitystrendien perusteella. Ne kykenevät itsenäiseen toimintaan operatiivisen tai operatiivis-strategisten johtoportaiden alaisuudessa tai yhteistoimintaan johtoportaan muiden yhtymien kanssa. Moottoroidut jalkaväkiyhtymät muodostavat Venäjän asevoimien yleisjoukkojen, ja samalla koko maavoimien rungon. Yhtymän kykyä toteuttaa sille annetut tehtävät ja vaatimukset eri olosuhteissa voidaan tarkastella yhtymän taistelumahdollisuuksien kautta. Taistelumahdollisuuksien keskeisimmän osan muodostaa taisteluvalmius, mikä luo edellytykset taistelukyvyyn ylläpitämiselle. Taisteluvalmius mahdollistaa taistelukyvyyn ylläpitämisen sen organisaation, kaluston, henkilöstön, koulutustason sekä jatkuvan valmiuden kautta. Taisteluvalmiuden kannalta keskeiseen

osaan nousevat yhtymistä muodostettavat, tehtävää varten koottavat pataljoonaperustaiset taisteluosastot. Ne muodostavat yhtymien taistelupotentiaalin keskeisimmän osan, joita tuetaan tehtävän kannalta tarpeellisilla suorituskyyvyillä. Yhtymien taistelu perustuukin pitkälti taisteluosastotaktiikkaan, mikä mahdollistetaan yhtymän tuella.

Seuraavassa taulukossa on tarkasteltu moottoroitujen jalkaväiyhtymien taistelumahdollisuuksien kehittymistä Venäjän käymien sotien ja aseellisten konfliktien kokemusten perusteella Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Sotakokemuksia on tarkasteltu taisteluvälineiden kehittymisen kautta. Taulukossa on esitetty tutkimustulosten perusteella keskeisimmät kehittymiskokonaisuudet, joiden vaikutus yhtymien kehittymiseen on tulkittu havaintojen perusteella merkittäväksi. Sotakokemusten lisäksi yhtymien kehitystyöhön ovat vaikuttaneet myös merkittävästi kansainväliset kehittymistrendit, joita Venäjällä seurataan tiiviisti. Ne näkyvät eri aikakausien kehityssuuntina, joita ei tässä taulukossa ole eritelty. Taulukon jälkeisessä tekstiosiossa on pohdittu moottoroitujen jalkaväiyhtymien keskeisimpiä kehityssuuntia taisteluvälineiden osalta. Tehtyjen havaintojen perusteella on jäljempänä arvioitu niiden kehittymisen vaikutusta Venäjän Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalin kehittymiseen.

TAISTELUMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTYMINEN (Moottoroitu jalkaväiyhtymä)				
TAISTELU- VALMIUS	Tšetšenia I (1994-)	Tšetšenia II (1999-)	Georgia (2008)	Ukraina (-2014)
Organisaatio	Kehittyi osin. Operaatioissa käytetty organisaatio jouduttiin muodostamaan ympäri Venäjää alueelle kuljetetuista joukoista. Divisioona rakenne huomattiin kankeaksi, minkä seurauksena organisaatiota alettiin kehittää. Keskeisin ajatus oli muodostaa kuhunkin tehtävään erikseen muodostettuja organisaatioita, jotka omasivat hyvin liikkuvuuden ja joustavan tulenkäytön. Operaation johtosuhteet muodostuivat alkuvaiheessa ongelmalliseksi eri johtoportaiden toimiesä alueella samanaikaisesti.	Kehittyi. Operaatioon käytettävät joukot jouduttiin edelleen kokoaamaan useista eri sotilaspiireistä, mutta suurin osa joukoista oli sijoitettuna alueelle ennen operaation aloittamista. Tällä tavoiteltiin ratkaisua tunnistettuun ongelmaan organisaation yhteisten toimintamallien saavuttamiseksi. Operaatioissa käytettiin ensimmäisen sodan kokemusten perusteella hyväksi havaittuja tehtäväkohtaisia osastoja, jotka kykenivät itsenäiseen toimintaan.	Kehittyi. Operaatioon käytettävät joukot oli sijoitettu alueelle ennen operaation aloittamista. Niistä oli muodostettu operaatioissa käytetty organisaatio ja niiden toimintaa oli harjoiteltu operaatiota vastaavissa olosuhteissa. Operaation johtosuhteet ja johtamisorganisaatio koettiin epäselväksi ja monimutkaiseksi. Havaintojen perusteella organisaatiosta puuttui yksi johtamistaso, mikä selkeyttäisi taisteluosastojen johtamista. Sen seurauksena prikaatiorganisaatio vakiintui yleisimmäksi joukkotyypiksi.	Kehittyi. Ennen Ukrainan sotaa moottoroitu jalkaväiyhtymä vakioitui yleiseksi joukkotyypiksi. Se vaikutti keskeisesti uuden organisaation luomiseen ja joukkojen kykyyn toimia eri organisaatioissa. Modulaarinen joukkorakenne mahdollisti yhtymien käytön joustavasti yli sotilaspiirien rajojen. Organisaation kehittämistä on tarkastettu aika-ajoin suurissa valmiusharjoituksissa.

TAISTELU- VALMIUS	Tšetšenia I (1994-)	Tšetšenia II (1999-)	Georgia (2008)	Ukraina (-2014)
Henkilöstö	<i>Ei kehittynyt.</i> Henkilöstön kehittämiseen ei juurikaan suunnattu merkittävää kehittämistä tai sen kehittämistä ei huomioitu operaation aikana lainkaan.	Kehittyi merkittävästi. Erityisesti kaupunkialueiden taistelussa kiinnitettiin huomiota henkilöstön osaamiseen ja erikoisaloihin. Pienryhmätoiminnalla edettiin rakennus kerrallaan ja tuhottiin vastarintaa. Henkilöstön merkitys nousi kylmän sodan jälkeen merkittävään rooliin, panssareiden toteuttaessa lähinnä tukemistehtäviä. Eri voimaministeriöiden tehtävänä oli tukea yhtymien hyökkäystä.	<i>Ei kehittynyt.</i> Georgian sodassa ei yleisesti kiinnitetty merkittävää huomiota sen kehittämiseen. Henkilöstö omasi sotakemusta Tšetšeniasta, mitkä ohjasivat henkilöstön käyttöä taistelutehtävissä ja organisaation sisällä. Georgian sodassa käytetyt taktiikat noudattelivat hyvin pitkälti toisen maailmansodan aikaisia perusajatuksia.	Kehittyi. Ennen Ukrainan sotaa asevoimien henkilöstössä toteutettiin mittavia leikkauksia ja kohdennuksia. Erityisesti upseeriston osalta leikkaukset olivat valtavia. Henkilöstön kehittämisessä painopiste oli Georgian sodan jälkeen osittaisessa sopimussotilasjärjestelmässä ja upseeriston ikärakenteen vääristymän uudelleenjärjestelyissä. Toimivien joukkojen johtajuudessa panostettiin sotakokemukseen henkilökohtaisella tasolla. Yksilöiden kouluttamiseen ja varustamiseen on käytetty huomattavia resursseja.
Kalusto	<i>Ei kehittynyt.</i> Operaatioissa käytettiin pääosin Neuvostoliitolta perittyä panssari- ja asekalustoa. Niiden käytössä huomattiin suuria puutteita ja modernisoinnin tarvetta.	Kehittyi. Operaatioissa käytettiin uutta modernia kalustoa, jota testattiin operaation aikana. Kaluston kohdentamisessa eri voimaryhmien käyttöön huomioitiin niiden toiminta-alueen olosuhteet ja vaatimukset. Erityisesti vuoristoalueella vakioitui jo ensimmäisen Tšetšenian sodan kokemusten perusteella hyväksi havaittu helikoptereiden lähitulistuki yhtymien taistelussa.	<i>Ei kehittynyt.</i> Sodassa käytettiin pääosin vanhaa neuvostomateriaalia, minkä modernisoinnissa ja korvaamisessa havaittiin merkittävää tarvetta. Yhtymillä käytössä ollut kalusto mahdollisti kuitenkin kalustollisen ylivoiman, mikä kertoo sen iskuvoimasta. Kaluston osalta Georgian sodan jälkeen tehtiin päätös sen korvaamisesta kokonaan uudella kalustolla. Vanhan kaluston modernisointi koettiin rahan tuhlaukseksi.	Kehittyi merkittävästi. Ennen Ukrainan sotaa asevoimien eri yhtymien kaluston modernisointi keskeytettiin ja resursseja suunnattiin mittavasti kaluston korvaamiseksi uudella. Uuden kaluston hankinnat koskivat koko asevoimia. Myös henkilöstön henkilökohtaiseen materiaaliin kiinnitettiin voimakkaasti huomiota. Kalustoa testattiin paljon ennen Ukrainan operaatiota järjestetyissä valmiusharjoituksissa. Ongelmia kuitenkin ilmeni varustamisohjelman läpiviennissä, talouspakotteiden vuoksi.

TAISTELU- VALMIUS	Tšetšenia I (1994-)	Tšetšenia II (1999-)	Georgia (2008)	Ukraina (-2014)
Valmius	<i>Ei kehittynyt.</i>	Kehittyi osin. Operaatioissa käytettyjen yhtymien valmiutta pyrittiin kehittämään luomalla niille tarvittavat suorituskyyt annettujen tehtävien toteuttamiseksi. Operaatiota varten muodostettiin taisteluosastoja, jotka kykenivät itsenäiseen toimintaan. Ennen sodan alkua yhtymät olivat taisteluvalmiina operaatioalueen läheisyydessä. Tällöin yhtymät olivat täysmiehitettyjä ja käytännössä lähtövalmiit tehtävään jatkuvasti.	Kehittyi. Operaatioon käytettävät joukot olivat sijoitettuna tulevan operaatioalueen läheisyyteen taisteluorganisaatioihin. Harjoittelun ja sijainnin ansiosta joukot olivat taisteluvalmiina, ja odotivat käskyä toteuttaa harjoiteltu tehtävä. Valmius oli operaatiossa erittäin mittava.	Kehittyi merkittävästi. Georgian sodan jälkeen muodostettu uusi operatiivis-strateginen aluejako mahdollistaa jatkuvan valmiuden alueellisesti. Yhtymätasolla annetut vaatimukset täyttäessään pääosat yhtymän joukoista kyetään suuntaamaan alueelle lähes välittömästi. Eri valmiusluokkien yhtymätyyppien taistelu-mahdollisuuksissa on otettu huomioon toiminta-alueen erityisolosuhteet, mikä mahdollistaa tehokkaan toiminnan alueella. Valmiudessa on otettu huomioon myös arvioitu uhka, jota vastaan yhtymät varautuvat. Se luo vaatimukset yhtymän käytettävälle kalustolle.
Koulutustaso	<i>Ei kehittynyt/kehittyi vain vähän.</i> Kehittyminen vain sotilaiden henkilökohtaisella tasolla, sodassa koettujen haasteiden kautta.	Kehittyi. Yhtymien henkilöstön kouluttamiseen operaatioalueen olosuhteissa kiinnitettiin erityistä huomiota. Ennen operaatiota pääosa joukoista harjoitteli tulevan operaatioalueen läheisyydessä ja valmistautui taisteluun. Koulutuksessa kiinnitettiin huomiota erityisesti vastustajan toimintaan ja taisteluun pienryhmissä rakennetulla alueella. Yhtymien koulutuksessa perehdyttiin tehtäväkohtaiseen toimintaan ja organisaation muodostamiseen tehtävän edellyttämällä suorituskyvyillä.	Kehittyi osin. Yhtymien koulutustasoon kiinnitettiin huomiota. Yhtymien henkilöstö koulutettiin yhteistoimintaan tulevan operaatioalueen kaltaisissa olosuhteissa. Johtajien koulutukseen kiinnitettiin huomiota ennen operaation alkua. Koulutustason kehittämisessä näkyi henkilöstön sotakokemus Tšetšeniasta. Koulutustasoon kiinnitettiin erityisen paljon huomiota Georgian sodan jälkeen. Yksikön roolin koettiin korostuneen nykyaikaisissa sodissa ja konflikteissa.	Kehittyi merkittävästi. Georgian kokemusten perusteella Venäjällä pyrittiin siirtymään osittaiseen ammattisotilasjärjestelmään. Se mahdollistaisi koulutetumman henkilöstön käytön yhtymissä. Vastaavasti teknologian tuomat vaatimukset luovat paineen ammattihenkilöstön kouluttamiselle. Se merkitsee ammattisotilaiden kohdentamista erityisesti korkean valmiuden yhtymien runkomiehitykseen.

Taulukko 2. Moottoroidun jalkaväkiyhtymän Taistelumahdollisuuksien kehittyminen Venäjän käymissä sodissa ja alueellisissa konflikteissa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.

Moottoroitujen jalkaväkiyhtymien organisaatio on muodostettu länsimaalaisen prikaatiorganisaation kaltaiseksi. Se perustuu kolmijakoisuuteen, jossa yhtymän keskeisimmän iskukyvyn muodostavat moottoroidut jalkaväkipataljoonat. Organisaation lähtökohtana oli kehittää itse-

näisiin tehtäviin kykenevä joukkoja, joita kyettäisiin käyttämään operatiivisen- tai sitä ylemmän johtoportaan alaisuudessa. Sotakokemukset ovat puoltaneet organisaation kehittämistä nykyiseen malliinsa. Tšetšenian sodissa divisioonaorganisaatio koettiin liian kankeaksi ja johtamistoiminnaltaan liian monimutkaiseksi sen toteuttamiin tehtäviin nähden. Venäläisten näkemyksen mukaan tulevat tehtävät tultaisiin toteuttamaan divisioonaa kevyemmillä organisaatioilla. Sen seurauksena tehtäviä varten muodostettiin itsenäiseen toimintaan kykeneviä taisteluosastoja. Niiden johtaminen koettiin kuitenkin ongelmalliseksi divisioona- ja rykmenttiorganisaation johtamisrakenteella, jolloin erityisesti Georgian sotakokemusten perusteella prikaatipohjaisen organisaation käyttö vakioitui. Toisaalta organisaation rakentumiseen nykyisen kaltaiseksi ovat vaikuttaneet keskeisesti myös laajamittaisen sodan syttymisen epätodennäköisyys sekä kustannustehokkuus. Venäjän toteuttamat viimeaikaiset sotilasoperaatiot ovat olleet luonteeltaan matalan tason konflikteja, missä asevoimia on käytetty jonkin tietyn valtion asevoimia tai terroristeja vastaan. Näissä tapauksissa prikaatitasoiset yhtymätyypit ovat menestyneet verrattain hyvin, mutta niistä ei voida vetää johtopäätöksiä organisaation menestymiseen korkeamman tason sodissa tai konflikteissa.

Moottoroidujen jalkaväkiyhtymien henkilöstörakennetta on kehitetty mittavasti. Sotakokemusten perusteella tehtäväkohtaisesti kootun organisaation henkilöstö tulee mitoittaa operaatioalueen tai tehtävän vaatimusten mukaisesti. Esimerkiksi kaupunkitaistelussa henkilöstömäärät olivat normaalia kirjavahvuutta merkittävästi suuremmat. Prikaatipohjaisen organisaation henkilöstömäärä näyttää vakioituneen 4 200–4 300 sotilaaseen. Toisaalta joidenkin arvioiden mukaan yhtymä voidaan muodostaa jopa 5 000 sotilaan vahvuiseksi, sen tehtävästä riippuen. Henkilöstörakenteen muodostamiseen on suunnattu viime vuosina mittavia leikkauksia, jotta taistelevien joukkojen määrää kyettäisiin kasvattamaan. Tavoitteena ollut osittainen ammat-tiarmeija, jossa yhtymien keskeisimmät tehtävät täytettäisiin sopimussotilailla, on toteutunut vain heikosti. Heikon rekrytointiasteen seurauksena määritellyistä tavoitteista on jouduttu tinkimään, mutta kehitystyössä on saavutettu kuitenkin selkeitä tavoitteita osittaiseen ammat-tiarmeijaan siirtymiseksi tulevien vuosien aikana. Yhtymien henkilöstö koostuu sopimussotilaista, ammattiupseereista sekä varusmiehistä. Tulevaisuudessa ammattisotilaiden määrää pyritään lisäämään, mutta varusmiesten ja reserviläisten rooli erityisesti yhtymien henkilöstömäärän täydentämisessä on toistaiseksi merkittävä.

Kaluston osalta moottoroidut jalkaväkiyhtymät on muodostettu vastaamaan sijoittamisalueensa arvioitua vastustajaa, olosuhteita ja maastoa. Kehittämistyöhön ovat keskeisesti vaikuttaneet sotakokemukset tehtävää varten kootuista organisaatioista, joissa organisaation käyttämä

kalusto vastasi maasto-olosuhteiden luomia vaatimuksia. Tšetšenian ensimmäisen sodan epäonnistumisten jälkeen aloitettu yhtymien tehtäväkohtainen kalustaminen vaikutti eri valmius-tasoisten yhtymien kehittämiseen myöhemmin Georgian sodan jälkeen. Kokemusten perusteella kaluston kohdentamisessa on otettava huomioon yhtymälle käsketty tehtävä ja olosuhteet. Kaluston kehittämisessä on pyritty panostamaan moderniin venäläisvalmisteiseen kalustoon, jolloin maa olisi riippumaton sen ulkopuolisista toimijoista. Kaluston kohdentaminen tultaneen toteuttamaan uhka-arvio perusteisesti, jolloin Läntisen ja Eteläisen sotilaspiirin Armeijoiden yhtymät ovat painopisteessä. Eri kalustotyypeillä pyritään luomaan yhtymille alueellinen kyky toteuttaa niille annettuja tehtäviä. Myös eri valmiusluokan yhtymät luovat vaatimuksia monipuoliselle kalustolle, jotta yhtymät kykenevät toimimaan niille ominaisissa maasto-olosuhteissa.

Valmiuden osalta yhtymien kehittämisessä on kiinnitetty huomiota jatkuvaan kykyyn reagoida nopeasti syntyviin uhkiin sotilaallisesti. Jatkuva valmius perustuu venäläiseen näkemykseen nykyaikaisten uhkien nopeasta kehittymisestä, jolloin asevoimilla tulee olla riittävä kyky reagoida syntyvään uhkaan nopeasti. Se ilmenee eritasoisten yhtymien valmiusvaatimuksissa, joiden tavoitteena on suunnata pääosa yhtymän taistelupotentiaalista kohdealueelle viikon kuluessa käskystä. Keskeisimmät osat kyetään henkilöstön valmiusmenettelyn johdosta suuntaamaan tehtävään lähes välittömästi. Sotakokemusten perusteella kehitetty valmiusjärjestelmä pohjautuu erityisesti menestyksekkäisiin kokemuksiin Georgian sodasta, jossa operaation joukot kyettiin suuntaamaan tehtävään lähes välittömästi. Valmiuden ylläpitäminen vaatii kuitenkin jatkuvaa valmiutta johtaa operaatiota sekä operatiivis-strategisen tason päätöksentekovalmiutta, ja se pyrittiin saavuttamaan uudella sotilaspiirijaolla. Ongelmaksi valmiuden kehittämisen osalta on kuitenkin noussut riittämätön määrä ammattisotilaita sekä kalustoa, mitkä luovat edellytykset säädettyjen valmiusvaatimusten täyttämiseksi.

Koulutustason osalta Venäjällä on siirrytty kehittämään varusmiesten koulutusjärjestelmää ja panostamaan ammattisotilaiden sijoittamiseen yhtymien organisaatioon. Tšetšenian sotakokemusten perusteella yksilön rooli taistelukentällä on kasvanut, mikä ohjasi merkittävästi henkilöstön kouluttamista tulevien operaatioiden valmisteluvaiheessa. Niissä erityisesti johtajien rooli taktisella tasolla oman joukkonsa kouluttamisessa on kasvanut huomattavasti. Georgian sodan jälkeen yhtymien henkilöstön kouluttamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Valmiusvaatimukset luovat vaatimukset henkilöstön koulutustasolle, jotka ovat aikaisempaa korkeammat. Koulutustasoa testataan jatkuvasti erityyppisissä valmiusharjoituksissa, joissa käytännössä pyritään testaamaan joukon jatkuvaa valmiutta aloittaa sotatoimet.

Moottoroitujen jalkaväkiyhtymien taistelumahdollisuuksien kehittyminen näkyy Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalissa erityisesti valmiuden, modulaarisuuden sekä alueen erityisolosuhteiden huomioimisessa. Joukkorakenteen kehittämisessä on huomioitu uhkakuvien luomat vaatimukset alueellisen operaatiokyvyn saavuttamiselle. Siihen on haettu ratkaisua erityisesti kehittämällä itsenäiseen toimintaan kykeneviä yhtymiä, joiden tehtävän menestyksekkään toteuttamisen tueksi niille alistetaan tarvittavat suorituskyvyt.

Valmiuden osalta Läntisen sotilaspiirin asema sotilas-strategisesti tarkasteltuna on keskeinen. Sen alueella varaudutaan Euroopan ja Pohjoismaiden suunnista tuleviin uhkiin. Myös arktisella alueella toimivien joukkojen toimintaa ohjataan Läntisen sotilaspiirin alueelta. Sotilaspiirin sisällä yhtymien sijoittelussa on luotu painopiste, mikä mahdollistaa riittävän taistelupotentiaalin suuntaamisen uhka-arvion mukaisesti. Läntinen sotilaspiiri onkin erityisen riippuvainen 6. ja 20. Armeijoiden yhtymien valmiudesta, jolla turvataan Venäjän koko Euroopan puolinen maa-alue. Toisaalta Moskovan alueelle perustetun 1. Kaartin panssariarmeijan merkitys on korostunut. Sillä pyritään tukemaan muita Armeijoita tilanteen niin vaatiessa. Joukkojen vahvennuksilla kyetään luomaan alueellinen painopiste, uhkakuvien kehityksen mukaisesti. Näiden armeijoiden alaisuudessa toimivien yhtymien valmiuden ylläpitäminen niin henkilöstömäärältään, koulutustasoltaan kuin kalustoltaankin on ensiarvoisen tärkeää.

Modulaariset yhtymät mahdollistavat Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalin kasvattamisen tarvittaessa muiden sotilaspiirien joukoilla. Toisaalta voimien keskittäminen ei venäläisessä sodankäynnissä ole uusi ilmiö, vaan sen olemassa olevaa ajatusta liikkuvien voimien käytöstä koko Venäjän maa-alueella on uudistettu. Modulaarisuus tuo mukanaan myös haasteita erityisesti joukkojen korvaavuuden osalta. Painopisteisesti kohdennettujen joukkojen tilalle on nostettava sotilaspiireissä reservistä henkilöstöä, paikkaamaan vajautta keskitettyjen yhtymien tilalle. Niiden taistelumahdollisuuksien kohottamiseen joudutaan suuntaamaan voimakkaasti koulutus- ja taloudellisia resursseja. Modulaarinen yhtymärakenne mahdollistaa erilaisiin taistelutehtäviin käytettävien organisaatioiden muokkaamisen joustavasti. Siitä keskeisimpiä esimerkkejä ovat kaikissa Venäjän käymissä sodissa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen käytetyt taisteluosastot. Niiden muodostamisen keskeisin tavoite on luoda taistelupotentiaali, mikä vastaa toiminta-alueen vaatimuksiin ja vastustajan toimintaan. Näin ollen prikaatiorganisaatioon pohjautuvaa yhtymää voidaan toistaiseksi pitää ainoastaan hallintoyksikkönä, joka luo edellytykset taisteluosaston toiminnalle alistamalla sen käyttöön tarvittavat suorituskyvyt. Tämä hankaloittaa merkittävästi Venäjän sotatoimiin käyttämien joukkojen arviointia.

Moottoroitujen jalkaväkiyhtymien kehittämisessä on saatujen kokemusten perusteella merkityksellistä alueen erityisolosuhteiden huomioiminen. Sen perusteella yhtymien taisteluvalmiudella on kyettävä vastaamaan alueen olosuhteisiin ja arvioituun uhkakuvaan. Läntisen sotilaspiirin alueella se tarkoittaa alueellista painotusta kahdelle selkeästi toisistaan eroavalle geostrategiselle alueelle. Toisen alueen muodostaa Venäjän ja Euroopan vastainen maa-alue Mustanmeren rannalta aina Suomenlahdelle saakka. Toinen geologinen aluekokonaisuus muodostuu Pohjoismaiden ja Jäämeren alueelle, jossa olosuhteet asettavat erityisvaatimuksia yhtymien taistelumahdollisuuksille. Koska yhtymiä on kehitetty vastaamaan kunkin operatiivis-strategisen suunnan olosuhteita ja uhkakuvia, on Läntisen sotilaspiirin alueelle sijoitettuna merkittävä määrä eri tehtäviin ja olosuhteisiin soveltuvia joukkoja. Erityisesti pohjoisen alueen merkityksen korostaminen on luonut vaatimuksia alueen joukkorakenteen kehittämiseksi. Ratkaisuun on pyritty muodostamalla Pohjoinen operatiivis-strateginen johtoporras (OSK Sever), minkä toiminnalla pyritään varmistamaan Venäjän vaikutusvalta Pohjoisella Jäämerellä. Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaalin keskeisin mahdollisuus on uuden joukkorakenteen mahdollistama joustavuus ja yhtymien kyky toimia erityyppisillä alueilla. Se mahdollistaa tehtäväkohtaisten organisaatioiden muodostamisen tulevaisuudessa entistä paremmin. Tällä Venäjä pyrkii vastaamaan asettamiinsa turvallisuushkiin ja täyttämään asevoimille annetut tehtävät.

5.2 Arvioita Venäjän maavoimien taistelupotentiaalin kehityksestä

Venäjän maavoimien kehittämisessä noudatellaan kansainvälisiä kehittymistrendejä. Niiden keskeisimpiä kokonaisuuksia ovat joukkojen liikkuvuus, informaatioteknologian hyväksikäyttö, täsmäaseet sekä ilma-avaruus ulottuvuuden hyödyntäminen. Venäjä onkin jatkanut asevoimien ”länsimaalaistamista” poimimalla sen keskeisimmät menestystekijät osaksi omaa kehitysohjelmaansa. Venäjällä kehitystyötä peilataan maan omiin sotakokemuksiin, joiden kautta syntyy suunta asevoimien kehittämiseksi.

Sotakokemusten perusteella Venäjän maavoimien kehitystyötä on suunnattu merkittävästi alueellisten operaatioiden toteuttamiseen. Laajamittaiseen maailmanlaajuiseen sotaan varaudutaan kuitenkin edelleen. Maavoimien kehitystyön onnistuminen on tällä hetkellä riippuvainen käynnissä olevasta varusteluohjelman läpiviennistä, henkilöstön rekrytoinnista asevoimiin sekä Venäjälle asetettujen talouspakotteiden kehittymisestä.

Maavoimien taistelupotentiaalia tarkasteltaessa keskeiseksi nousee joukkorakenteen yleistettyvyys, mikä mahdollistaa joukkojen toimimisen maanlaajuisesti. Sotakokemusten osalta yhtenäinen joukkorakenne mahdollistaa testausolosuhteet, josta saatuja havaintoja kyetään hyödyntämään koko maavoimien joukkojen kehittämisessä. Ukrainan operaation merkitys on keskeinen erityisesti uusien järjestelmien ja harjoitustoiminnan kehittämisessä.

Venäjän maavoimissa tullaan kehittämään eritasoisten yhtymien modulaarisuutta. Näin mahdollistetaan esimerkiksi erityyppisten yhtymien taistelumahdollisuuksien yhteensovittaminen jotain erityistä tehtävää varten. Tulevaisuudessa vain mielikuviutus on rajana tehtävään koottavien yhtymien muodostamisessa. Erityisen merkittävänä voidaankin pitää organisaatorajat rikkovien taisteluosastojen käytön yleistymistä, mikä luo edellytykset sille annetun tehtävän täyttämiseksi. Modulaarinen joukkorakenne mahdollistaa myös riittävällä kuljetuskyvyllä joukkojen nopean keskittämisen toiminta-alueelle. Nopea keskittäminen mahdollistaa vastaavasti yllätyksellisen toiminnan, johon vastustajan on reagoitava. Tällöin saavutetaan aloite, minkä merkitystä Venäläisessä sodankäynnissä on viime vuosina uudelleen korostettu.

Maavoimien henkilöstörakenteen osalta kehittäminen tullaan todennäköisesti suuntaamaan takaisin reserviläispohjaiseen täydennysmalliin. Rekrytoinnin ongelmien ja maan heikon taloudellisen tilanteen vuoksi maavoimien joukkorakenteen tavoitetta puolittaisesta ammattiarmeijasta ei tulla saavuttamaan. Tällöin vaihtoehdoksi jää maavoimien yhtymien henkilöstötäydennyksien toteuttamisen reservin joukoilla, mikäli kaikki suunnitellut yhtymät valmiusvaatimuksineen halutaan täyttää. Se vastaavasti vaikuttaa reserviläisten sitoutumiseen asevoimien toimintaan asepalveluksen jälkeen sekä asevoimien resurssien kohdentamiseen reserviläisten kouluttamiseksi. Yhtenä mahdollisuutena voidaan pitää koulutuksessa olevien varusmiesten käyttöä taistelutehtäviin, mikä asettaa omat vaatimuksensa koulutusrytmin ja koulutustasovaatimusten osalta.

Mielenkiintoisin näkökulma maavoimien taistelupotentiaalin kehittymisessä on asevoimien eri voimaministeriöiden joukkojen yhteistoiminta viimeaikaisissa sodissa ja konflikteissa. Niissä korostuu ennen varsinaisen maaoperaation alkua tapahtuva erikoisjoukkotoiminta, jolla luodaan edellytykset maavoimien operoinnille alueella. Sen näkyvyys, laajuus ja suunnitelmallisuus ovat asettaneet uudet normit epäsymmetriselle sodankäynnille ja kansainvälisille laeille. Voimaministeriöiden rooli tulee kasvamaan merkittävästi maavoimien toiminnassa tulevaisuudessa, koska niiden ennalta arvaamattoman toiminnan luonteen vuoksi uhkaan on vaikea varautua.

5.3 Tutkimuksen arviointi

Tutkimusaiheen valinta perustui taktiikan laitoksen sotatieteiden maisterikurssille asettamiin tutkimustehtäviin, moottoroitujen jalkaväkiprikaatien kehittymisen edistymisestä nousseisiin tietotarpeisiin sekä opinnäytetyön tekijän omaan henkilökohtaiseen mielenkiintoon Venäjän asevoimia kohtaan. Venäjän asevoimien kehittämisen ja uuden organisaatiorakenteen tarkastelulle oli tarvetta operaatiotaidollisen ja taktisen ymmärryksen saavuttamiseksi. Saatuja havaintoja voidaan soveltaa ymmärrykseen Venäjän maavoimien nykytilasta. Opinnäytetyön laajuuden kannalta opinnäytetyön aihepiirin rajaamisessa olisi voitu kiinnittää nykyistä enemmän huomiota taktisten yksityiskohtien tarkasteluun. Tämä olisi voitu toteuttaa esimerkiksi valitsemalla Venäjän käymien sotien tai konfliktien sisältä tarkasteltavia tilanteita. Näkökulma ei kuitenkaan olisi puoltanut opinnäytetyölle asetetun aihepiirin laajuuden ja yleistettävyyden saavuttamista. Valittu näkökulma moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuuksien kehittymisestä ja sen vaikutuksesta Läntisen sotilaspiirin kehittymiseen tuki erittäin hyvin tutkijan opiskelua sotatieteiden maisterikurssilla ja antaa hyvät perusteet tuleviin työtehtäviin.

Opinnäytetyössä käytetyn lähdemateriaalin sisällöissä oli merkittäviä eroja, jotka vaikeuttivat puolueettoman tiedon saantia. Erot johtuivat länsimaalaisten ja venäläisten näkemysten ristiriidoista, joiden merkitystä pyrittiin pohtimaan tutkimusprosessin aikana. Vertailemalla eri näkemyksiä pyrittiin lisäämään tutkimuksen luotettavuutta ja selvittämään mahdollisimman todenperäinen tieto tutkittavasta aihealueesta. Vertailu johti useiden aineistojen hylkäämiseen tai pienempään painoarvoon itse tutkimuksen raportointivaiheessa. Ristiriitaisissa tapauksissa lähteen esittämä tieto pyrittiin varmentamaan useista eri lähteistä ja esittämään siitä todennäköisin vaihtoehto.

Tutkimusmenetelmän ja tutkimusasetelman kuvaamisessa painotettiin vaiheittaisen tutkimusprosessin etenemistä, joka saavutettiin hyvin. Opinnäytetyön laatimiseen muodostettu aikataulu kyettiin pitämään. Tutkimusasetelman ja tutkimuksen läpiviemiseksi muodostettu kuvaus liitteessä 3 antaa opinnäytetyön raportin lukijalle mahdollisuuden nähdä työn eri vaiheet, joilla tutkimustuloksiin ja johtopäätöksiin päädyttiin. Ongelman muodosti jatkuva uuden tiedon tulva aihepiiristä, mikä loi herkullisen houkuttimen tiedon jatkuvalle tarkentamiselle ja Venäjän asevoimien kehittymisen arvioinnille. Se loi myös tilanteita, joissa jo aiemmin tutkittu tieto ja johtopäätökset olivat vanhoja tai tarkastettava uudelleen. Tällöin hermeneuttinen lä-

hestymistapa, jossa tutkijan esiymmärrys ja ennakkotiedot aihealueesta vaikuttavat voimakkaasti tulosten tulkintaan, muotoutui haasteeksi tutkimustyön edetessä.

Lähdeaineistoksi valittujen julkisten lähteiden vuoksi tutkimuksen yksityiskohtainen tieto ei ollut esitettävissä opinnäytetyön raportointiosiossa. Tämä näkyi erityisesti tarkasteltavien sotien havainnoissa, joiden johtopäätöksissä on käytetty suhteellisen laveaa tulkintaa moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehittämisessä. Tutkimuksen rakenteen osalta lukijalle saattaa muodostua toistoa, erityisesti lukujen järjestyksen osalta. Tämä oli kuitenkin tietoinen valinta mahdollisimman kattavien taustatietojen ja Venäjän asevoimien rakentamisen ymmärryksen suhteen. Tutkijan näkemyksen mukaan ilman tapahtumien käsittelyä (Tšetšenia, Georgia, Ukraina) ennen varsinaista asevoimien esittelyä ja johtopäätöksiä sen tämänhetkisestä tilasta ei kyetä ymmärtämään kehitykseen johtaneita syitä. Tarkoituksena rakenteessa oli (1) luoda ymmärrys Venäjän turvallisuusajattelulle ja asevoimien rakentumiselle, (2) perehtyä Venäjän uuteen sotilaspiirijakoon, (3) perehtyä keskeisimpään yhtymätyyppiin, moottoroiutuun jalkaväkiyhtymään, (4) ymmärtää Venäjän käymien alueellisten sotien ja konfliktien vaikutukset yhtymien kehittämiseen sekä (5) luoda ajatuksia Venäjän asevoimien nykytilasta ja kehityssuunnasta. Tutkimuksen tuloksissa ja johtopäätöksissä kyettiin vastaamaan opinnäytetyölle asetettuihin johtopäätöksiin Venäjän asevoimien kehittämisestä.

Opinnäytetyön tutkimustuloksia ja johtopäätöksiä voidaan hyödyntää taustatutkimuksen omaisesti tulevilla tutkimustöillä sekä taktisissa ja operaatiotaidollisissa tarkasteluissa. Tutkimuksen tuloksia ei kuitenkaan voida johtaa suoraan Venäjän asevoimien kehityssuuntaan, sillä sen kehittämistyö on vielä kesken. Toisaalta myöskään Venäjän asevoimien todellista testausta ei toisen maailmansodan jälkeen ole kyetty varmentamaan. Tutkimustulokset moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehittämisestä ovat kuitenkin yleisiä, koska niiden testauspaikkoina on käytetty samoja operaatiota. Operaatioissa on toiminut joukkoja kaikista Venäjän sotilaspiireistä, mikä kertoo yhtenäisen linjan ja samojen kokemusten jalkauttamisesta ympäri maata.

Jatkotutkimusaiheena esitetään Venäjän asevoimien erityisolosuhteiden merkityksen vaikutavuutta moottoroitujen jalkaväkiyhtymien taistelumahdollisuuksiin. Erityisesti arktisen alueen merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa ja luo toisaalta haasteita esimerkiksi yhtymien kalustolle. Toinen merkittävä jatkotutkimusaihe on Venäjän eri voimaministeriöiden joukkojen käyttö ja yhteistoiminta osana asevoimia. Aihealueesta ei löydy riittävästi tietoa sen ollessa kokemusten perusteella kuitenkin merkittävä osuus erityisesti operaation alkuvaihetta.

LÄHTEET

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Puolustusvoimien asiakirjat

Anttila, Matti, Hollanti, Juha, Metsi, Mika, Paavola, Oskari, Ruisniemi, Jani, Toivanen, Asko: *Venäjän maavoimien yleiset kehitysnäkymät, Venäjä 2035 -luonnos*, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2016, luku 6.

Arpiainen, Antti: *Venäjän asevoimat 2035, Venäjä 2035 -luonnos*, Maanpuolustuskorkeakoulu, 2016, osa 2.

Puolustusvoimien Tutkimuslaitos, *Tutkimuskatsaus 01–2015*, 2015.

1.2 Opinnäytteet

Hyttinen, Timo: *Viimeaikaisten konfliktien maasodalliset opit Venäjän maahanlaskujoukkojen kehittämisessä*, Diplomityö, Yleisesikuntaupseerikurssi 54, Maanpuolustuskorkeakoulu, Maasotalinja, 2013, TLL IV.

Kostiainen, Mikko: *Epäsymmetrinen sodankäynti Tšetšeniassa vuosina 1994-1996 ja 1999-2000*, Pro gradu, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, Kadettikurssi 92, Helsinki, 2009.

Laaksonen, Ari: *Liikkuvuus 2030 – Tulevaisuuden taisteluajoneuvon taktiset ja operatiiviset suorituskykyvaatimukset*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4 – Ei julkiset, N:o 1/2009, Edita Prima Oy, Helsinki, 2009, TLL IV.

Mättölä, Ali: *Erillisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin kokoonpano, kalusto ja suorituskyky*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Taktiikan tutkimuksia, Ykkös-Offset Oy, Vaasa, 1997.

Saarelainen, Jorma, Saarinen, Timo, Taavitsainen, Heikki: *Aseellinen taistelu 2020*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, ei-julkiset, Edita Prima Oy, Helsinki, 2003, TLL IV.

Tarvainen, Kari, *Venäjän nuorisojärjestöt asevoimien sotilaallisen potentiaalin rakentajina*, Esiupseerikurssi 64:n tutkimustyö, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, 2012.

Tähtinen, Janne: *Georgian sodan tarkastelu strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta – Suomalaisen uhkamallin analysointi Georgian sodan ja siitä saatavien oppien perusteella*, Diplomityö, Yleisesikuntakurssi 56, Maanpuolustuskorkeakoulu, Ilmasotalinja, 2013.

Vettenranta, Jere: *Venäjän maavoimien taisteluosastotaktiikan kehittyminen Georgian sodan jälkeen*, Esiupseerikurssi 64:n tutkimustyö, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2012, TLL IV.

1.4 Ohjesäännöt

Rautala, Ari: *Venäläisen armeijakunnan taistelu – operatiivis-taktinen tarkastelu*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, n:o 1, Edita Prima Oy, Helsinki, 2011, TLL IV.

Rautala, Ari: *Venäläisen moottoroidun jalkaväkipataljoonan yleiset hyökkäysperiaatteet ja kohtaamistaistelu*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan Laitos, Julkaisusarja 4, nro 3, Helsinki, 2012, TLL IV.

1.6 Muut julkaisemattomat lähteet

Junttila, Tähtinen, Hyttinen, Kuokka, Korhonen, Hyvönen, Lautala, Lehto, Leinonen ja Kivelä: *Georgian sota 2008-Sotataidolliset opit*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Yleisesikuntaupseerikurssi 56, Ryhmätyö, 2013.

Lokk, Kurko, Murtomäki, Noronen, Patrikainen, Simola, Tarvainen: *Tshetshenian konfliktin sotavaiheiden tarkastelu*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Yleisesikuntaupseerikurssi 56, Ryhmätyö, 2013.

2. JULKAISTUT LÄHTEET

2.1 Tutkimukset ja opinnäytteet

Airisto, Nina: *080808 - Venäjän-Georgian sodan geopolittiset tarinalinjat länsimaaisessa sanomalehdistössä*, Pro gradu -tutkielma Tampereen Yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampere, 2015.

Barabanov, Mihail, Makienko, Konstantin, Pukhov, Ruslan: *Military Reform: Toward the New Look of the Russian Army*, Analytical Report, Valdai Discussion Club, Moscow, 2012, http://vid-1.rian.ru/ig/valdai/Military_reform_eng.pdf, 6.7.2015.

Barabanov, Mihail: *The August War between Russia and Georgia*, Moscow Defence Brief, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2008, http://mercury.ethz.ch/.../Files/ISN/.../mdb_3_2008.pdf, 3.8.2015.

Cornell, Svante E, Popjanevski, Johanna, Nilsson, Niklas: *Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*, The Silk Road Studies Program, Sweden, 2008, http://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2008_08_PP_CornellPopjanevskiNilsson_Russia-Georgia.pdf, 5.8.2015.

De Haas, Marcel: *Russia's Military Reforms – Victory after Twenty Years of Failure?*, Netherlands Institute of International Relations, Hague, 2011, http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20111129_clingendaelpaper_mdehaas.pdf, 18.5.2015.

De Haas, Marcel: *The Use of Russian Airpower In The Second Chechen War*, Conflict Studies Research Centre, January 2003, https://mercury.ethz.ch/serviceengine/.../03_Jul_3.pdf, 18.8.2015.

De Spiegeleire, Stephan: From Assertiveness To Aggression - 2014 As a Watershed Year For Russian Foreign and Security Policy, The Hague Centre for Strategic Studies, Hague, 2015, https://www.researchgate.net/publication/278676427_From_Assertiveness_to_Aggression_2014_as_a_Watershed_Year_for_Russian_Foreign_and_Security_Policy, 3.2.2016.

Dowling, Timothy C (editor): *Russia at War: From the Mongol conquest to Afghanistan, Chechnya, and beyond*, Library of Congress Cataloging-in Publication Data, Santa Barbara, California, United States of America, 2015.

Forss, Stefan, Kiiianlinna, Lauri, Inkinen, Pertti ja Hult, Heikki: *The Developement of Russian Military Policy and Finland*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: tutkimusselosteita No 49, Juvenes Print Oy, Tampere, 2013.

Forss, Stefan, Kiiianlinna, Lauri, Inkinen, Pertti, Hult, Heikki: *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2011.

Frolov, Andrey: Russian Army in 2014 and Western Military District, Centre for Analysis of Strategies and Technologies (CAST), 2014, http://www.defmin.fi/files/2840/Andrey_Frolov_Russian_army_SPb_25_04_2014.pdf, 14.1.2015.

Hedenskog, Jakob, Vendil Pallin, Carolina: Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013, Försvarsdepartementet, Stockholm, 2013, www.foi.se/ReportFiles/foir_3734.pdf, 10.2.2015.

Huttunen, Mika (toim), Kostiaisen, Keijo, Lalu, Petteri, Nisula, Kari, Tähtinen, Janne: *Taistelun kuva muutoksessa – taistelukentästä taistelutilaan*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, n:o 2/2009, Edita Prima Oy, Helsinki, 2009.

Iivonen, Antti: *Venäjän sotilasreformin nykytila ja kehitysnäkymät*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, Edita Prima Oy, Helsinki, 2005.

Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFFMCG-CEIIG, Volume I, Report, 2009,

http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/30_09_09_iiffmgc_report.pdf, 22.7.2015.

Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFFMCG-CEIIG, Volume III, Report, 2009, <http://georgica.tsu.edu.ge/files/05-Security/Tagliavini-2009Eng3.pdf>, 22.7.2015.

Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFFMCG-CEIIG, Volume I, Report, 2009, http://www.caucasus-dialog.net/Caucasus-Dialog/Activities_&_Docs_files/IIFFMCG_Volume_II%20Kopie.pdf, 5.8.2015.

Juntunen, Alpo: *Venäjän imperiumin paluu – 2. uudistettu painos*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 31, Juvenes Print, Tampere, 2012.

Järvenpää, Pauli: *Zapad 2013 – A View From Helsinki*, The Jamestown Foundation, Washington DC, 2014, http://www.jamestown.org/uploads/media/Zapad_2013_View_From_Helsinki_-_Full.pdf, 5.1.2015.

Kajanmaa, Petteri: *Niin sodit kuin harjoittelet – Venäjän ZAPAD 2013 harjoituksen ja Ukrainan operaation vertailua*, *Sotilasaikakausilehti*, N:o 947, lokakuu 10/2015.

Lalu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää?*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: No. 3 / 2014, väitöskirja, Juvenes Print, Tampere 2014.

Lavrov, Anton: *Timeline of Russian-Georgian Hostilities in August 2008*, The Tanks of August, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010, http://www.cast.ru/files/The_Tanks_of_August_sm_eng.pdf, 23.7.2015.

Mazitans, Kaspars: *Russian Armed Forces Military Reforms and Capability Development (2008-2012)*, Baltic Defence College, Baltic Security and Defence Review, Volume 16, Issue 1, Tartu, 2014, www.baltdefcol.org/files/files/BSDR/BSDR_16_1.pdf, 20.6.2015.

McDermott, Roger N: Russia's Strategic Mobility: Supporting 'Hard Power' to 2020?, Försvarsdepartementet, Stockholm, 2013, www.foi.se/ReportFiles/foir_3587.pdf, 1.2.2016.

Mikkola, Olli-Matti: *Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella – Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdistössä 2008-2012*, väitöskirja, Turun Yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Painosalama Oy, Turku, 2014.

Nordberg, Johan, ja Westerlund, Fredrik: Russia and Ukraine: Military-strategic options, and possible risk, for Moscow, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2014, www.foi.se/Global/.../RUFs%20Briefing%20No.22.pdf, 3.2.2016.

Oliker, Olga: Russia's Chechen Wars 1994-2000: Lessons from Urban Combat, MR-1289-A, 2001, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1289.html, 20.8.2015.

Palokorpi, Mikko: Energia virtasi Georgian sodan aikana, http://www.ulkopolitiikka.fi/article/386/energia_virtasi_Georgian_sodan_aikana/, 22.7.2015.

Pike, James F: Urban Operations in Chechnya: Lessons Learned and Implications for U.S Urban Doctrine and Training, U.S Army War College, Pennsylvania, USA, 2001, <https://www.hsdl.org/?view&did=461598>, 3.2.2016.

Pynnönen, Katri ja Mashiri, James: *Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa – Nykyinen versio viritettiin kriisiajan taajuudelle*, Ulkopoliittinen Instituutti, FIIA Report 42, Helsinki, 2015.

Raitasalo, Jyri ja Sipilä, Joonas: *Sota – Teoria ja Todellisuus: Näkökulmia sodan muutokseen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 24, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Raitasalo, Jyri: *Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 23, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Rautala, Ari: *Venäjän sotilasreformi – Asevoimien uusi ilme*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4; työpapereita, No 51, Juvenes Print, Tampere, 2014.

Rekkedal, Nils Marius: *Operaatiotaito – Operaatiotaidon kehittyminen neljässä suurvallassa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1, Edita Prima Oy, Helsinki, 2013.

Ruiz Palmer, Diego. A: Back to the future? Russia's hybrid warfare, revolutions in military affairs, and Cold War comparisons, Research Division-NATO Defense College, Rome, No. 120, October, 2015, https://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/.../rp_120.pdf, 1.2.2016.

Russell, Martin: Russia's armed forces – Reforms and challenges, European Parliamentary Research Service, April, 2015, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/554213/EPRS_IDA%282015%29554213_EN.pdf, 3.2.2016.

Saarelainen, Jorma ja Metteri, Jussi (toim.): *Sodan ja taistelun kuva*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2. Taktiikan asiatietoa n:o 3/2000, Edita Prima Oy, Helsinki, 2000.

Saarelainen, Jorma, Alafuzoff Georgij, Heiskanen, Paavo, Tynkkynen, Vesa, Hyytiäinen, Mika, Hämäläinen, Tapani, Metteri, Jussi: *Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietoa n:o 1/1999, Hakapaino Oy, Helsinki, 1999.

2.2 Kirjallisuus

Barabanov M.S, Lavrov A.V, Tseluiko V.A, Pukhov R.N (toim): *The Tanks of August*, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010, http://www.cast.ru/files/The_Tanks_of_August_sm_eng.pdf, 10.7.2015.

Cornell, Svante E, Starr, Frederic (toim): *The Guns of August 2008 - Russia's War in Georgia*, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009.

Huttunen, Mika ja Metteri, Jussi (toim.): *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietoa n:o 1/2008, Helsinki, 2008.

2.3 Artikkelit

De Haas, Marcel: The Georgia conflict of August 2008: Exponent of Russia's assertive security-policy, SA Army Journal, 3/2009,
http://www.army.mil.za/publications/journal/2010_publish/SAAJ%20IssueNo3%202009%20FINALproof.pdf, 20.7.2015.

Georgian läpi kulkevat kaasu- ja öljyputket, http://www.monediplo.fi/digi/lehti/1-2014/artikkeli/20-vuotta-terrorisotaa-venajalla/#.Vukb5JfD_d0, 16.3.2016.

Gordadze, Thornike: Georgian-Russian Relations in the 1990s, *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*, toimittanut Svante Cornell ja Frederic Starr, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009.

McDermott, Roger: Russia Strengthens Western Military District, 2016,
http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44997&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=d5634c551d4a5126c15f2e3590f15937#.Vrma7I9OL4h, 15.2.2016.

Toveri, Pekka: Venäjän panssarijoukkojen kehittäminen, *Panssari lehti*, 4/2015.

2.4 Internet- ja muut julkaistut lähteet

<http://www.kadettikunta.fi/turvallisuus/venaja/sotilaspiirit.htm>, 17.8.2015.

<http://www.turpopankki.fi/fi/index.php/venajan-asevoimat/sotilaspiirit>, 10.3.2016.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Georgia>, 22.7.2015.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/T%C5%A1et%C5%A1enia>, 7.6.2015.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Georgia_high_detail_map.png,
16.3.2016 .

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>, 22.7.2015.

<https://www.lib.utexas.edu/maps/chechen.html>, 16.3.2016.

<https://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/groznyy.jpg>

Venäjän Federaation sotilasdoktriini (2014), Suomennos, 2015,
<http://erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2014.pdf>, 6.7.2015.

LIITTEET

Liite 1	Opinnäytetyön käsitteet
Liite 2	Venäläisen asevoimien taistelupotentiaalin muodostuminen
Liite 3	Opinnäytetyön tutkimussuunnitelma
Liite 4	Venäläiset sodankäynnin tasot
Liite 5	Venäjän operatiivis-strateginen aluejako
Liite 6	Venäjän Läntinen sotilaspiiri ja joukot
Liite 7	Venäjän asevoimien henkilöstörakenteen kehittyminen
Liite 8	Moottoroidun jalkaväkiprikaatin organisaatio ja tärkein kalusto
Liite 9	Tšetšenian alue ja olosuhteet
Liite 10	Tšetšenian ensimmäisen sodan vaiheet
Liite 11	Tšetšenian toisen sodan vaiheet
Liite 12	Georgian alue, olosuhteet ja taustat
Liite 13	Georgian asevoimien joukot ja operaatio 2008
Liite 14	Venäjän asevoimien joukot ja operaatio Georgiassa 2008

OPINNÄYTETYÖN KÄSITTEET

Asevoimien rakentaminen on ”valtion asevoimien luomiseen, kehittämiseen, täydentämiseen, tekniseen varustamiseen, kouluttamiseen ja vahvistamiseen tähtäävien toisiinsa liittyvien toimenpiteiden kokonaisuus. Puolustusrakentamisen tärkein osa. asevoimien rakentamisen ensisijaiset toimenpiteet ovat asevoimien rauhan ajan ja sodan ajan kokoonpanon asettaminen, organisaatorakenteen, puolustushaarojen, aselajien, erikoisjoukkojen ja palvelujen kokoonpanon ja suhteiden sekä niiden lukumääräisen suhteen muokkaaminen ja uudistaminen, armeijan ja laivaston tekninen varustaminen tarvittavilla ase- ja kalustotyypeillä, asevoimien täydentäminen, joukkojen kokonaisvaltainen tukeminen materiaalisilla keinoilla sekä joukkojen ja henkilöstön koulutus”.³¹⁵

Asevoimien reformi tarkoittaa asevoimien toimintaan, johtamiseen ja organisaatioon kohdistuva reformi, joka käynnistettiin vuonna 1997 ja jatkuu edelleen.³¹⁶

Jatkuvan valmiuden prikaati (valmiusprikaati) on maavoimien jatkuvassa toiminta valmiudessa oleva yhtymä, joka kykenee operoimaan itsenäisesti hyvin liikuntakykyisten taisteluosastojen ja muiden prikaatien kanssa yhteisen johdon alaisuudessa. Venäjän jatkuvan valmiuden prikaati- konsepti muistuttaa selvästi johtavien läntisten maiden vastaavia kokonaisuuksia.³¹⁷

Sotilaallinen rakentaminen tarkoittaa ”taloudellisten, sosiaalipoliittisten, sotilaallisyhteiskunnallisten ja muiden toimenpiteiden yhtenäinen järjestelmä valtion sotilaallisen organisaation uudistamiseksi. Sotilaallisen rakentamisen prosessissa luodaan ja uudistetaan kaikkia sotilaallisen organisaation komponentteja, jotta organisaatio vastaa muuttuneita sisäisiä ja ulkoisia sotilaallisen rakentamisen olosuhteita. Sotilaallisen rakentamisen päätavoitteet, tehtävät ja ohjelmat riippuvat politiikan suuntautumisesta, sotilasdoktriinin ominaispiirteistä ja yleisestä maailman sotilaspoliittisesta tilanteesta. Sotilaallisen rakentamisen määräävinä tekijöinä ovat tuotantovoimien, taloudellisen tilanteen, väestön ja sotilasgeopoliittisten erityispiirteiden kehitys sekä mahdollisten sotien ja konfliktien luonteet siten, kuin sotilaspoliittinen johto niitä arvioi ja tekee niiden suhteen rationaalisia ratkaisuja. Sotilaallisen rakentamisen pääosan muodostavat asevoimien rakentaminen, valtion talouden sotilasteollisen sektorin kehitys ja toiminta sekä puolustukseen liittyvien materiaali- ja henkilöstöresurssien jako. Soti-

³¹⁵ Hyttinen (2013), s. 4.

³¹⁶ Iivonen (2005), s. 11.

³¹⁷ Rekkedal (2013), s. 106.

laallisen rakentamisen tärkeitä osa-alueita ovat sotatieteen kehitys, maan alueiden puolustusvalmistelut, johtamisrakenteiden luominen, liikennejärjestelmän luominen, siviilipuolustus ja kansalaisten sotilaallinen koulutus. Sotilaallista rakentamista toteutetaan sekä rauhan että sodan aikana ja se muuttuu poliittisten tavoitteiden ja sotilaspoliittisen tilanteen muuttuessa. Sotilaallisen rakentamisen periaatteet määritellään sotilaallisen rakentamisen konseptissa tai sotilasreformin konseptissa”.³¹⁸

Sotilasdoktriini määritellään venäläisen sotilaallisen tietosanakirjan mukaan seuraavasti:

*”Sotilasdoktriini on määrättyä aikana valtiossa (valtioliitossa) hyväksytty virallisten näkemysten järjestelmä, sotilaallisen voiman käytöstä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi, sotilaallisten tehtävien luonteesta ja niiden ratkaisutavoista, sotien ja sotilaallisten konfliktien luonteesta sekä sotilaallisen kehittämistoiminnan (rakennustoiminnan) suuntaviivoista”.*³¹⁹

*”Käsitteellä **sotilasreformi** ymmärretään Venäjällä laajaa maan koko sotilaallisen rakenteen käsittävää uudistamista. Näin se sisältää kaikkien aseellisten voimien uudistamisen lisäksi myös muun muassa sotilaallisen johtamisjärjestelmän, aseellisten voimien rahoituksen (puolustusbudjetin), sotilaallisen tutkimus- ja kehittämisjärjestelmän, sotilaallisen kasvatus- ja koulutusjärjestelmän sekä sotateollisuuden uudistamisen”.*³²⁰

*”**Taistelukyky** tarkoittaa joukkojen mahdollisuuksia ja kyvykkyyttä taistella onnistuneesti, ja osittain tai kokonaan täyttää sille annetut joukon tarkoituksen mukaiset tehtävät.”* Venäläisen määritelmän mukaan taistelukyky koostuu taisteluvalmiudesta, henkilöstön täydennysasteesta, aseistuksen täydennysasteesta, kaluston täydennysasteesta, henkilöstön taistelutaidosta ja moraalista taistelullisista ominaisuuksista, operatiivisista ja materiaalisteknisistä tukitoimista.³²¹

Uhkakuva on *”jokaiseen uhkamalliin erikseen perustuva, nimettyyn valtioon tai muuhun tahtoon liittyvä ja uhkamallia tämentävä turvallisuusympäristön kehittymisen kuvaus. Uhkakuvassa esitetään kyseisen toiminnan todennäköiset poliittiset, taloudelliset ja sotilaalliset päämäärät sekä toimintatavat”.*³²²

³¹⁸ Hyttinen (2013), s. 4.

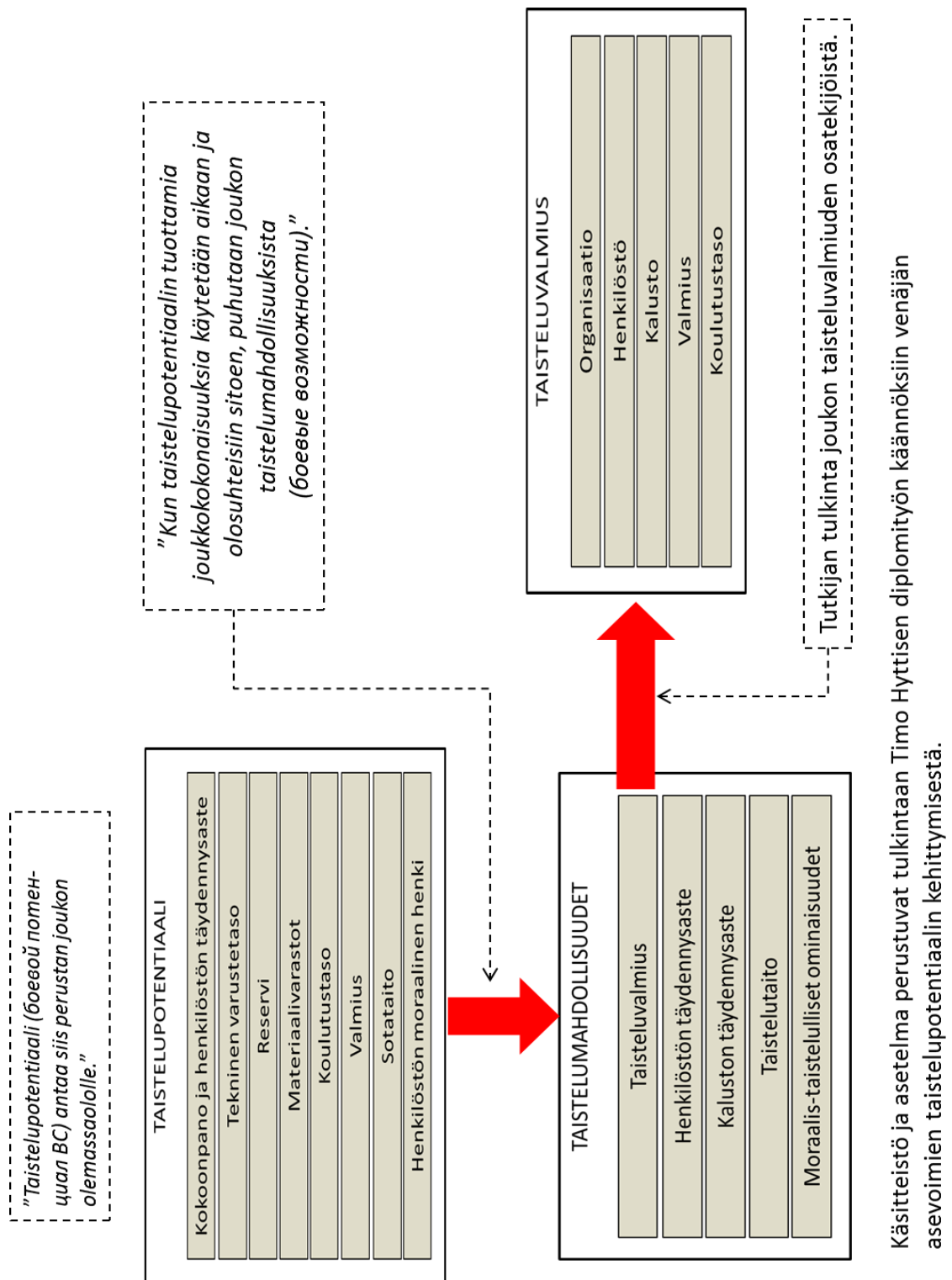
³¹⁹ Alafuzoff (ja muut 1999), s. 3.

³²⁰ Sama, s. 18.

³²¹ Hyttinen (2013), s. 9.

³²² Sama, s. 107.

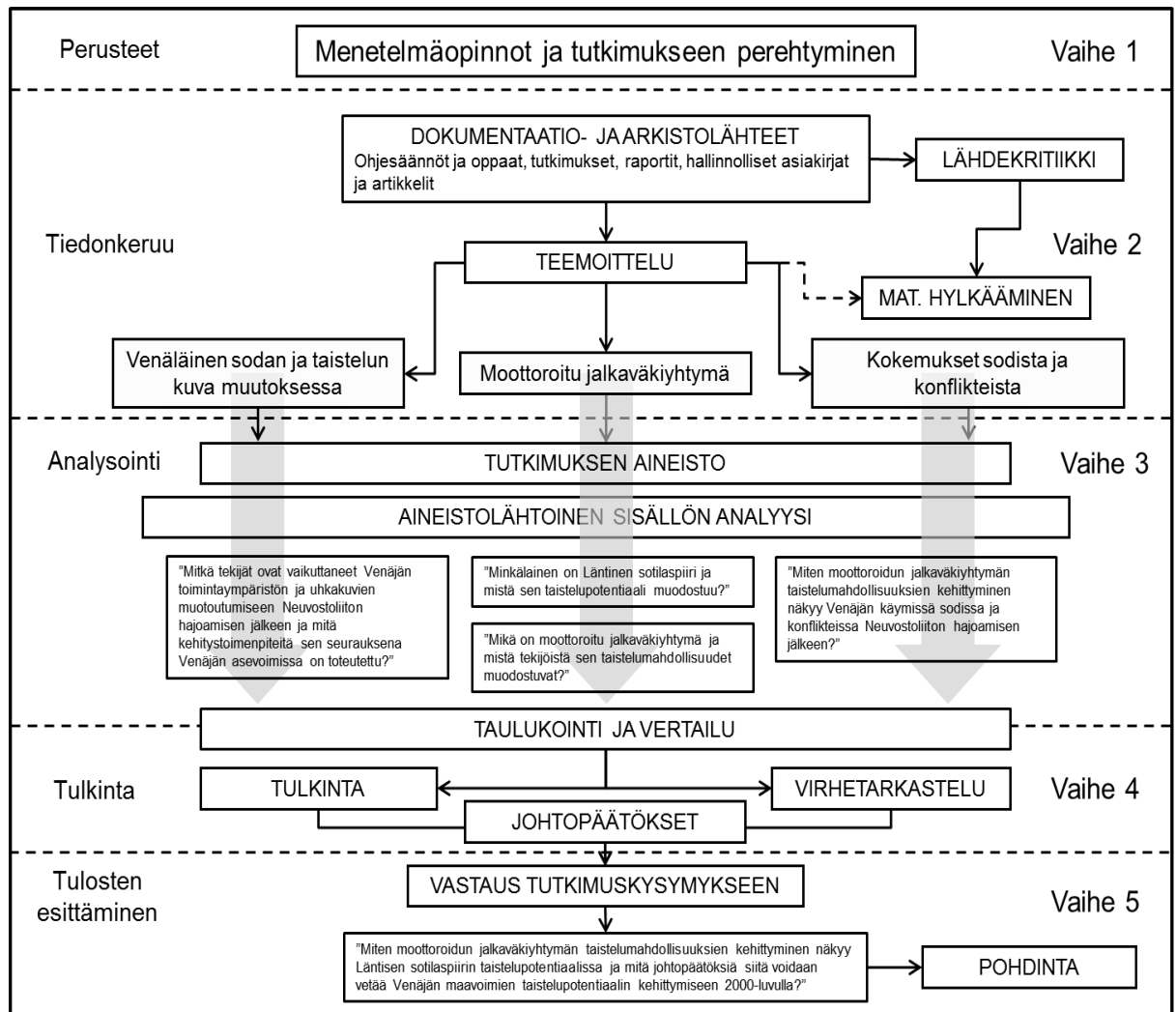
VENÄJÄN ASEVOIMIEN TAISTELUPOTENTIAALIN MUODOSTUMINEN

Kuva 2. Venäläisen taistelupotentiaalin muodostuminen ja keskeisimmät käsitteet.³²³

³²³ Hyttinen, Timo: Viimeaikaisten konfliktien maasodalliset opit Venäjän maahanlaskujoukkojen kehittämisessä, Diplomityö, Yleisesikuntaupseerikurssi 54, Maanpuolustuskorkeakoulu, Maasotalinja, 2013, TLL IV, ss. 7–9.

OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSASETELMA

Kuva 3. Yliluutnantti Sami Soinojan opinnäytetyön tutkimusasetelma.

Vaiheessa yksi on kuvattu esiyymmärrys tutkimuksen teosta ja sen muodostumisesta. Vaiheessa kartoitettiin omat mahdollisuudet ja ajatukset tutkimuksen tekemiseksi. Se toteutettiin tutustumalla aihepiiriin ja luonnostelemalla tutkimuksen toteutuksen runko sekä työaikataulu. Vaiheen aikana tavoitteena oli tutkittavan aiheen yksityiskohtainen valinta sekä kirjallisen materiaalin hankinta ja tutkimustyön käynnistäminen.

Vaiheen kaksi pääpaino oli tiedonkeruussa sekä tutkimuksen kirjallisen materiaalin hankinnassa. Vaiheessa koottiin aineisto Venäjän asevoimien kehittymisen teorian muodostamiseksi sekä tarvittava aineisto tutkittavien tapausten tarkasteluun. Tiedonkeruun yhteydessä aloitetaan esiyymmärryksen luominen tutkittavaan aihealueeseen tutustumalla hankittuun materiaaliin. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty dokumentaatiota, jossa kerätään ja luokitellaan oman tutkimuksen kannalta keskeiset ohjesäännöt ja oppaat, tutkimukset, raportit, hallinnolliset

asiakirjat sekä erilaiset lehtiartikkelit.³²⁴ Kaiken lähdemateriaalin tutkimisen yhteydessä toteutetaan lähdekritiikki, mahdollisimman objektiivisen ja tarkoituksenmukaisen lähdemateriaalin löytämiseksi. Lähdekritiikin seurauksena hylättiin osa aineistosta tutkimukseen sopimattomana.³²⁵ Prosessin jälkeen syntyi tutkimuksessa käytetty aineisto, jota täydennettiin tutkimuksen edetessä erityisesti artikkeleilla ja internetlähteillä. Tiedonkeruun haasteiksi muodostui vaiheen aikana Venäjän sotilaallisen potentiaalin kehittäminen ja toimet Ukrainassa. Ne loivat jatkuvasti lisää erityisesti internetin kautta saatavaa aineistoa.

Vaiheessa kolme tutkimuksen aineisto tarkasteltiin sisällönanalyysin menetelmin. Sisällönanalyysi toteutettiin tutkimuskohteiksi valittujen teemojen mukaisesti. Kolme valittua teemaa muodostivat tarkasteltavat teoreettiset kokonaisuudet. Sisällönanalyysissä tehty teemoittelu perustuu viitekehyksen ja tutkimuksen näkökulmaan eri sotakokemusten vaikutuksesta kehittymiseen. Perusteellisella tutustumisella eri lähdeaineistoon pyrittiin toistuvien asioiden esiintyminen ja niiden tulkitsemiseen. Saatuja havaintoja Venäjän käymien viimeaikaisten sotien ja alueellisten konflikteihin vaikutuksesta moottoroitujen yhtymien kehittymiseen tarkasteltiin taulukoinnin avulla. Taulukointia käytettiin helpottamaan tutkimustulosten vertailua eri lähteistä saatavien havaintojen yhdistämiseksi. Taulukoinnissa käytettiin teemoittelun kautta saatavaa vertailua, jossa Venäjän asevoimien muutosta ja sotien vaikutusta eri ajanjaksoilla verrattiin keskenään havaintojen saavuttamiseksi.

Vaiheessa neljä tulkittiin aineistosta saatuja havaintoja ja niistä muodostettiin johtopäätöksiä moottoroidun jalkaväkiyhtymän kehittämisestä. Tulokinnassa pyrittiin vertaamaan moottoroidun jalkaväkiyhtymän taistelumahdollisuuksien kehittymisen vaikutusta Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaaliin. Tulosten ja havaintojen tulkinnan aikana kuljetettiin rinnalla virhetarkastelua, minkä näkökulmasta tarkasteltiin tulosten ja havaintojen oikeellisuutta tutkimustulosten hyödyntämiseksi johtopäätösten teossa.

Vaiheessa viisi vastattiin tutkimukselle asetettuun tutkimuskysymykseen, miten yhtymien taistelumahdollisuuksien kehittyminen on vaikuttanut Läntisen sotilaspiirin taistelupotentiaaliin. Johtopäätöksiä käsiteltiin tutkimuksen raportin pohdinta-osiossa, jossa pyrittiin pohtimaan alatutkimuskysymysten johtopäätösten kautta Venäjän Läntisen sotilaspiirin kehittymiseen vaikuttaneita tekijöitä ja niiden vaikutusta yleisesti Venäjän maavoimien kehitysnäkömiin.

³²⁴ Metteri (2008), s. 90.

³²⁵ Sama, ss. 66–67.

VENÄLÄISET SODANKÄYNNIN TASOT

Sotilaallinen vaara tarkoittaa valtioiden välisten tai valtion sisäisten suhteiden olotilaa, josta voi tietyissä olosuhteissa syntyä sotilaallinen uhka. Sotilaallinen uhka tarkoittaa vastaavasti valtioiden välisten tai valtion sisäisten suhteiden olotilaa, jossa osapuolten välille voi syntyä sotilaallinen konflikti, jossa jokin valtio tai liittouma tai separatisti organisaatiot ovat korkeassa valmiudessa käyttämään aseellista voimaa³²⁶.

Sotilaallinen uhka tarkoittaa valtioiden välisten tai valtion sisäisten suhteiden tilaa, jossa osapuolten välille voi syntyä sotilaallinen konflikti. Sotilaallisessa uhkassa jokin valtio (ryhmä valtioita) tai separatisti- (terroristi) organisaatiot ovat korkeassa valmiudessa käyttämään asevoimaa (aseellisia pakkokeinoja)³²⁷.

Sotilaallinen konflikti määritellään valtioiden välisten tai valtion sisäisten *ristiriitojen ratkaisemiseksi aseellista voimaa käyttäen*. *Käsite sisältää kaikki aseellisen kamppailun eri muodot aseellisesta konfliktista laajamittaiseen sotaan*. **Aseellinen konflikti** tarkoittaa vastaavasti rajoitetun mittakaavan aseellista yhteenottoa valtioiden välillä tai yhden valtion sisällä olevien joukkojen välillä³²⁸.

Paikallinen sota määritellään sodaksi, jossa osapuolilla on rajoitetut sotilaspoliittiset tavoitteet ja jota käydään sotaan osallistuvien valtioiden raja-alueilla ja sota koskee pääosin vain sotivien valtioiden intressejä. Näitä ovat alueelliset, taloudelliset, poliittiset ja muut intressit.

Alueellinen sota muotoillaan sodaksi jossa on mukana kaksi tai useampi saman alueen valtiota. Alueellisessa sodassa sotaa käydään kansallisilla tai liittouman joukoilla³²⁹.

Laaja-alainen sota tai **suursota** määritellään valtioliittoumien tai suurvaltojen väliseksi sodaksi, jossa eri osapuolten sotilaspoliittiset tavoitteet ovat äärimmäisyyksiin meneviä. Suursotaan voivat johtaa aseellinen konflikti, paikalliset sodat tai alueellisen sodan eskaloituminen ja laajentuminen eri alueille. Suursota vaatii mukana olevien valtioiden kaikkien keinovali-

³²⁶ Venäjän sotilasdoktriini 2014, s. 2.

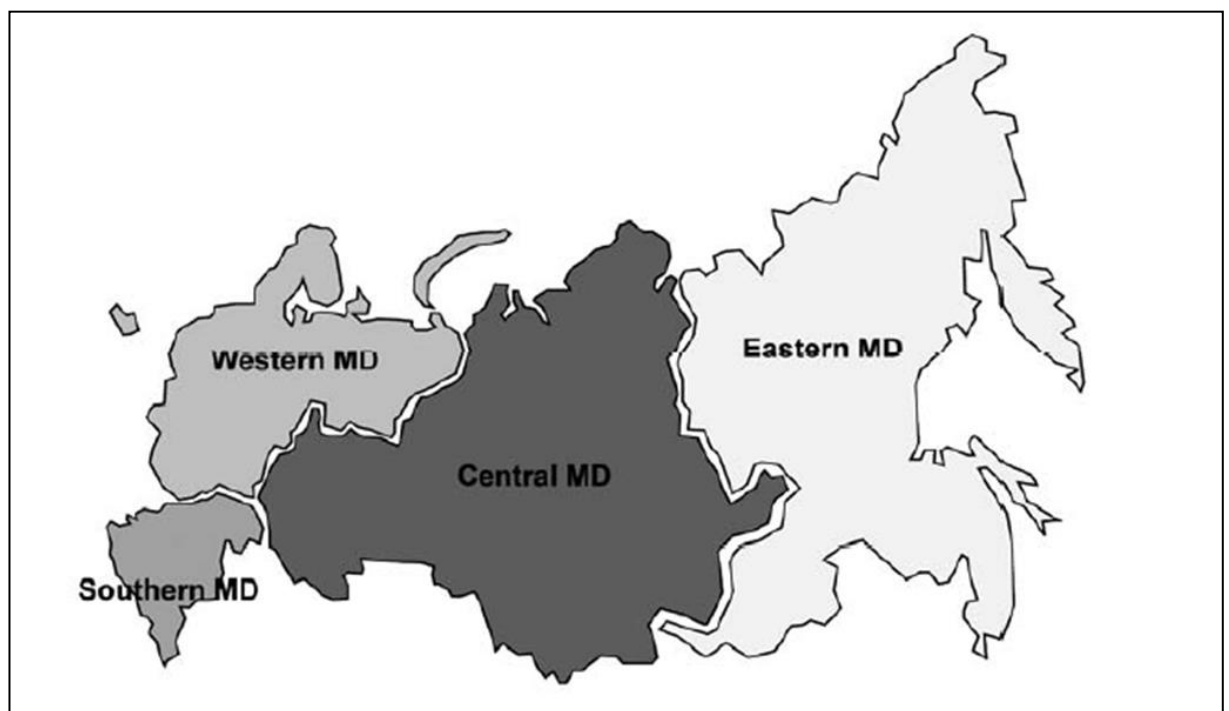
³²⁷ Sama, s. 2.

³²⁸ Sama, s. 2.

³²⁹ Sama, s. 2.

³³⁰ Sama, s. 2.

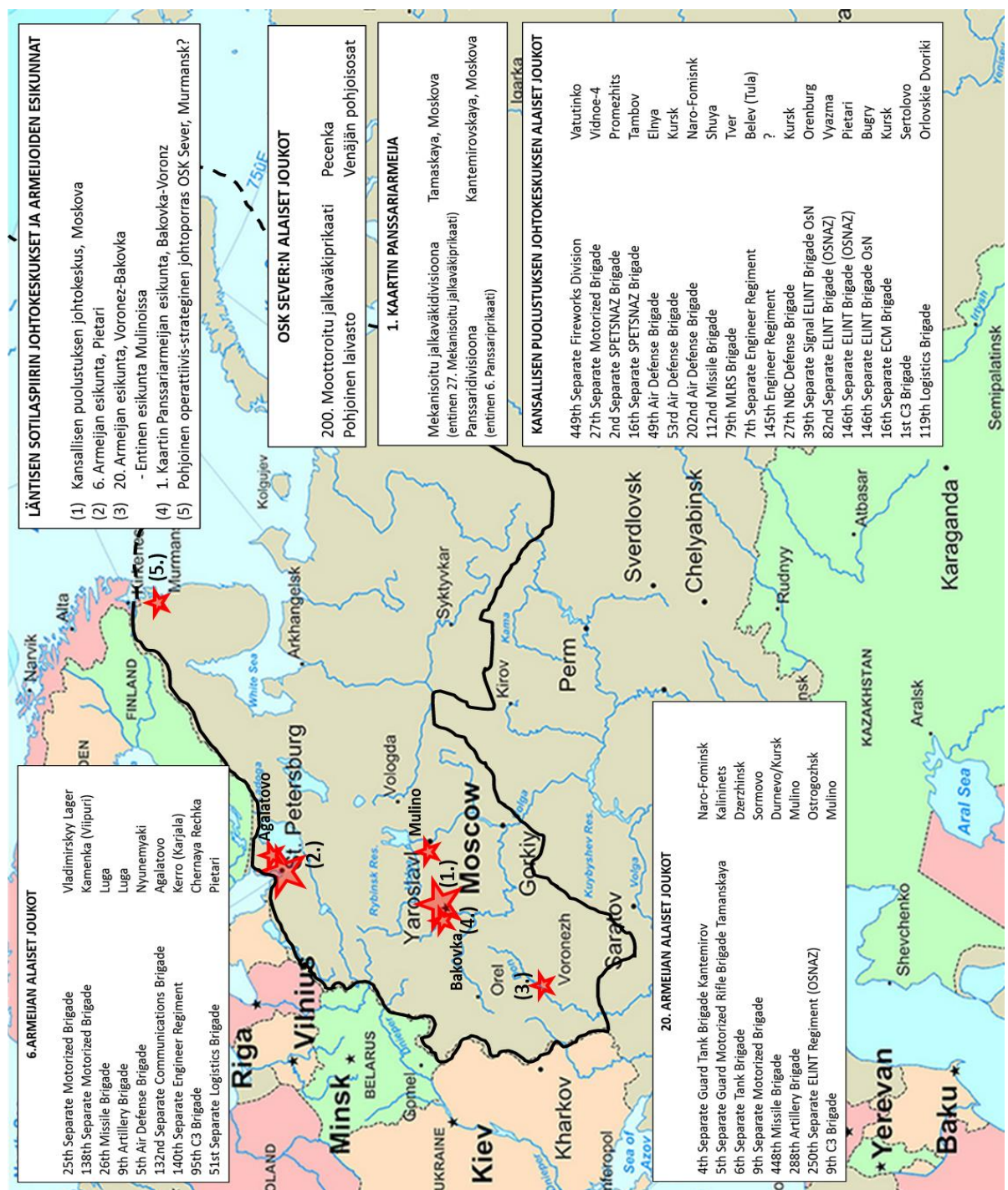
VENÄJÄN OPERATIIVIS-STRATEGINEN ALUEJAKO

Kuva 4. Venäjän sotilaspiirijako ennen 1. joulukuuta 2010.³³¹Kuva 5. Venäjän sotilaspiirijako ennen 1. joulukuuta 2010 alkaen.³³²

³³¹ Forss, Stefan, Kiianlinna, Lauri, Inkinen, Pertti ja Hult, Heikki: *The Development of Russian Military Policy and Finland*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: tutkimusselosteita No 49, Juvenes Print Oy, Tampere, 2013, s. 25.

³³² Forss (ja muut 2013), s. 25.

VENÄJÄN LÄNTINEN SOTILASPIIRI JA JOUKOT

Kuva 6. Venäjän Läntinen sotilaspiiri ja joukot.³³³

³³³ Karttapohjan lähde on <http://russiamap.facts.co/russiamapof/russiamap.php>, 15.3.2016. Kuvassa esitetty sotilaspiiri perustuu Liitteen 2 sotilaspiiri jaotteluun. Alueella toimivat johtoportaat ja joukot sijaintipaikkoinen perustuvat internetlähteisiin: <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/army-orbat.htm>, <http://tass.ru/en/russia/811376>, http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44997&cHash=daa62f47a1dbb05ce883ba3efc391fab#, <http://tass.ru/en/russia/811376>, http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44997&cHash=daa62f47a1dbb05ce883ba3efc391fab#, http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44997&cHash=daa62f47a1dbb05ce883ba3efc391fab# ja <http://barentsobserver.com/en/security/2014/11/russian-arctic-command-december-1st-25-11>, kaikkiin lähteisiin viitattu 15.3.2016.

VENÄJÄN ASEVOIMIEN HENKILÖSTÖRAKENTEEN KEHITTYMINEN

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Officers	220	220	220	220	220	220	220	220	220
Contracted	244*	241	295	350	400	425	425	425	425
Conscripts	296	359*	435*	430*	380*	355*	355*	355*	355*
Total	760	820	950	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Planned manning level	800**	820	950	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000

Taulukko 3. Venäjän asevoimien henkilöstörakenteen kehityssuunnitelma.³³⁴

Sotilasarvo	Lukumäärä 1.9.2008	Lukumäärä 1.1.2012	Muutos (%)
Kenraali	1 107	866	-22
Eversti	15 365	3 114	-80
Everstiluutnantti	19 300	7 500	-61
Majuri	99 500	30 000	-70
Kapteeni	90 000	40 000	-56
Yliluutnantti	30 000	35 800	+17
Luutnantti	20 000	26 000	+30

Taulukko 4. Upseerinvirkojen supistaminen Venäjän asevoimissa.³³⁵

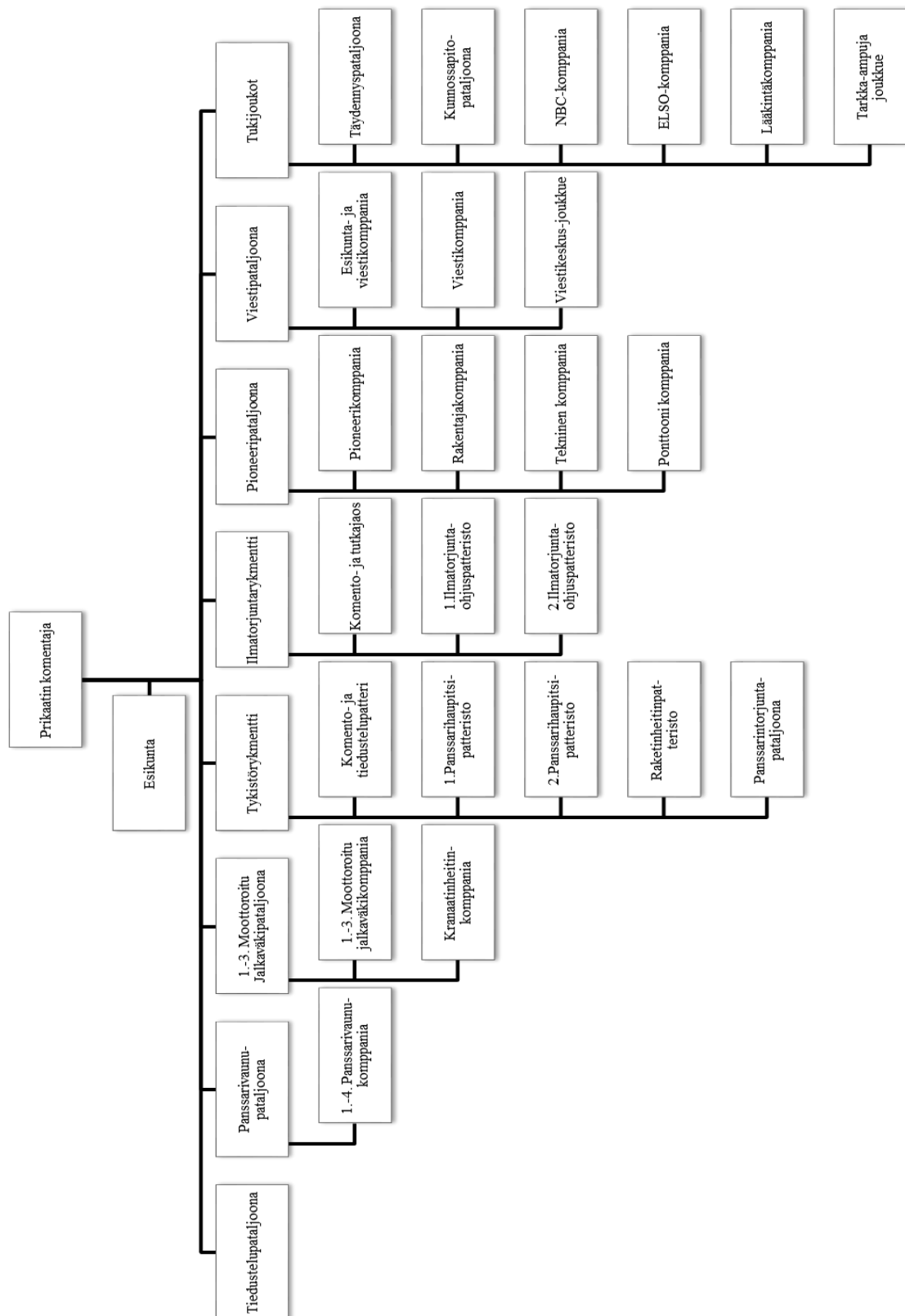
	Media source April 2012	Media source first six months of 2013	Plan 1 January 2017
Officers	160 100	220 000	220 000
NCOs and contract-employed soldiers			425 000*
Contract-employed soldiers	189 700	186 000	
Conscripts	317 200	295 710**	max 270 000
Total personnel	667 000		
Est. total personnel		702 000	max 915 000

Taulukko 5. Venäjän asevoimien henkilöstörakenteen toteuma 2012-2013.³³⁶

	Spring 2011	Autumn 2011	Spring 2012	Autumn 2012	Spring 2013
Number of conscripts	218 700	135 800	155 570	140 140	153 200

Taulukko 6. Palveukseen astuvien varusmiesten määrä Venäjällä 2011–2013.³³⁷³³⁴ Vendil Pallin (2013), s. 111.³³⁵ Rautala (2014), s. 10.³³⁶ Vendil Pallin, (2013), s. 39.³³⁷ Sama, s. 40.

LIITE 8. MOOTTOROIDUN JALKAVÄKIPRIKAATIN ORGANISAATIO JA TÄRKEIN KALUSTO

Kuva 7. Venäläisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin organisaatio.³³⁸³³⁸ Toveri, Pekka: Venäjän panssarijoukkojen kehittäminen, *Panssari lehti*, 4/2015, s. 18.

Moottoroidun jalkaväkiprikaatin tärkein kalusto	
Henkilöstövahvuus	4 200
Taistelupanssarivaunuja	41
Rynnäkköpanssarivaunuja	120
Panssariajoneuvoja	200
Panssarintorjuntaohjusvaunu	24
Panssarihaupitsi	36
Raketinheitin	18
Kranaatinheitin	24
Ilmatorjuntaohjusvaunu	18
Ilmatorjuntapanssarivaunu	6
Lähi-ilmatorjuntaohjus	36
Pyöräajoneuvo	750

Taulukko 7. Moottoroidun jalkaväkiprikaatin tärkein kalusto.³³⁹

³³⁹ Toveri (2015), s. 18.

TŠETŠENIAN ALUE JA OLOSUHTEET.

Tšetšenia sijaitsee Pohjois-Kaukasuksella ja on sijainniltaan lähes kokoaan Venäjän valtion maa-alueiden ympäröimä. Pohjosessa Tšetšenia rajoittuu Stravropolin alueeseen, etelässä Georgina vastaiseen rajaan. Lännessä se rajoittuu Pohjois-Ossetian ja Ingusetian tasavaltoihin sekä idässä Dagestanin tasavaltaan. Tšetšenian pinta-ala on noin 15 600 neliökilometriä. Tšetšenia sijoittuu maantieteellisesti aluetta hallitsevaan Kaukasusvuoriston pohjoisosiin, jonka keskellä Terekin laaksossa sijaitsee alueen pääkaupunki Grozny. Tasavallan pohjoisalueet ovat alavaa maastoa, mutta Terekin laakso on selkeä liikettä kanavoiva alue Kaukasiavuoriston välissä. Alueen eteläosat ovat Kaukasiavuoristoa, joka rajoittuu Tšetšenian naapurivaltioon Georgiaan ja Dagestanin tasavaltaan.³⁴⁰

Kuva 8. Tšetšenian alueen kartta.³⁴¹

³⁴⁰ Tšetšenian alue, <https://fi.wikipedia.org/wiki/T%C5%A1et%C5%A1enia>, 7.6.2015.

³⁴¹ Tšetšenian kartta, karttapohjan lähde on <https://www.lib.utexas.edu/maps/chechen.html>, 16.3.2016.

TŠETŠENIAN ENSIMMÄISEN SODAN VAIHEET

Neuvostoliiton hajoamisen yhteydessä joulukuussa 1991 Ichkerian alueen separatistihallinto julisti alueen itsenäiseksi ja Tšetšenian tasavallan perustetuksi 6. päivä joulukuuta. Hajoamisen yhteydessä Neuvostoliiton tilalle muodostetun Venäjän federaation kaoottisen tilanteen vuoksi kyky reagoida mittaviin muutoksiin maan lähialueiden turvallisuuspoliittisten suhteiden uudelleenmuodostumisessa oli heikko. Vasta vuonna 1994 Venäjä kykeni aloittamaan sotilasoperaation presidentti Jeltsinin johdolla Tšetšeniassa, joka pyrittiin alussa toteuttamaan tukemalla itsenäistyneen alueen Venäjämielisiä joukkoja. Venäjä pyrki tukemaan Tšetšenian separatistihallituksen vastaisia joukkoja lähettämällä 170 taistelupanssarivaunua osallistumaan noin 5 000 vahvuisen osaston hyökkäystä Tšetšenian alueen pääkaupunkiin, Groznyin. Pääkaupungin valloitusoperaatio epäonnistui kuitenkin täydellisesti ja separatistihallinnon vastaiset joukot kokivat suuria tappioita. Venäjä ajautui täysimittaisesti mukaan konfliktiin, kun neuvottelut separatistien aseistariisunnasta sekä hyökkäyksessä vangittujen venäläissotilaiden vapauttamiseksi epäonnistuivat. Joulukuun ensimmäisenä päivänä venäläisjoukkoja alettiin keskittää Tšetšenian rajan läheisyyteen Pohjois-Kaukasiassa. Joulukuun 11. päivänä Jeltsin määräsi aloitettavan hyökkäyksen separatistien vallasta syöksemiseksi ja venäläissotilaiden vapauttamiseksi.³⁴²

Ensimmäiset varsinaiset taistelutoimet aloitettiin jo joulukuun toisena päivänä tuhoamalla Tšetšenian ilmavoimat sekä pääkaupungin Venäjän ilmavoimien pommituksilla. Pohjois-Kaukasuksen sotilaspiirin alaisuuteen muodostetun joukkoryhmittymän muodostivat 58. Armeijan esikunnan alaisuudessa toimivat 8. ja 57. Armeijakunta. Joukkojen miesvahvuus oli lähteistä riippuen noin 40 000 sotilasta. Sotatoimien alkuvaiheessa Tšetšenian alueella toimi 23 800 miestä, 80 taistelupanssarivaunua, 208 panssaroitua ajoneuvoa, 182 tykkiä tai kranaatinheitintä sekä 90 helikopteria. Ilmakomponentin käytössä tukeuduttiin Pohjois-Kaukasuksen sotilaspiirin tukikohtiin ja alueelle oli keskitetty operaation tukemiseksi noin 140 taistelukonetta.³⁴³

Tšetšenian tasavallan joukot muodostuivat maan omasta vakinaisesta armeijasta, nostoväestä, ulkomaalaisista vapaaehtoistaisteliijoista sekä palkkasotilaista. Tasavalta oli varustanut asevoimansa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen alueelta vetäytyneiden venäläissotilaiden jättämällä kalustolla. Kalustoa oli merkittävästi ja maa oli kyennyt kehittämään sotilaallista voi-

³⁴² Dowling (2015), ss. 185–186.

³⁴³ Huttunen (ja muut 2009), ss. 22–23.

maansa itsenäistymisestään alkaen. Venäläisten lähteiden mukaan tšetšeenialaisia taistelijoita oli konfliktin alkuvaiheessa noin 15 000 vakinaista sotilasta ja noin 30 000–40 000 henkeä nostoväkeä. Lisäksi pääkaupungin Groznyin taisteluun osallistui arvioiden mukaan noin 2 500 ulkomaalaista palkkasotilasta.³⁴⁴ Näiden lisäksi yleisen liikekannallepanon seurauksena Tšetšenian joukkoihin olisi voitu liittää jopa 300 000 kutsuntaikäistä taistelijaa, jotka olisi kyetty kalustamaan osittain jopa raskaalla kalustolla.³⁴⁵

Tšetšenian joukkojen käytössään suuria määriä vanhaa Neuvostoliittolaista kalustoa, joka oli tyypiltään ja ominaisuuksiltaan Venäjän joukkojen vastaavia. Kalustona oli mm. T-72, BMP-1, BMP-2 -panssarivaunuja, tykistöjärjestelmiä, panssarintorjuntaohjuksia jne. Kalustolla kyettiin toimimaan erityisesti Venäjän panssarikalustoa vastaan, ja siinä onnistuttiinkin tehokkaasti sodan ensimmäisinä kuukausina. Kalusota hankittiin jopa lisää ostamalla niitä Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin varastoista sodan aikana.³⁴⁶ Sodan keskeisimmäksi menestystekijäksi muodostui erityisesti RPG-7 sinkojen käyttö, joita tšetšeenitaistelijoilla oli käytössään runsaasti. Niillä tuotettiin erityisesti pääkaupunki Groznyin taisteluissa merkittäviä tappioita Venäläisille joukoille. Johtamisvälineiden puutetta paikattiin matkapuhelinten käytöllä, joka mahdollisti hyvin pienten ryhmien välisen yhteydenpidon ja johtamisen.³⁴⁷

Tšetšenian ensimmäisen sodan keskeisimmiksi tapahtumiksi muodostuivat Groznyin valtausyritykset vuosien 1994 ja 1995 vaihteessa. Kaupunki oli valmisteltu puolustajien toimesta moniväyhykkeiseksi puolustuskeskukseksi.³⁴⁸ Puolustus oli organisoitu kolmeksi eri puolustuskehäksi. Ne koostuivat halkaisijastaan 1–1,5 km sisäkehästä presidentin palatsin ympärillä, 1–5 km etäisyydelle sisemmän kehän reunoilta ulottuvasta keskimmäisestä kehästä sekä kaupungin ulkorajaa noudattelevasta uloimmasta kehästä. Vahvin puolustusväyhyke oli rakennettu presidentin linnan ympärille, jossa hyödynnettiin kaupungin kivitalojen eri kerroksia jalkaväki- ja panssarintorjunta-aseiden ryhmittämisessä. Kaupungin pääkatujen suuntiin oli valmisteltu panssarivaunujen ja tykistön suora-ammuntatuliasemia. Keskimäinen puolustuskehä oli muodostettu asepesäkkeistä, jotka oli sijoitettu kaupungin avainkohteiden kuten siltojen, keskeisten alueiden ja tehdasalueiden yhteyteen. Uloimmalla kehällä pyrittiin vaikuttamaan kaupunkiin johtavien teiden ja risteysten alueelle, jonne oli valmisteltu erillisiä

³⁴⁴ Huttunen (ja muut 2009), ss. 23–24.

³⁴⁵ Helberg (ja muut 1999), s. 297.

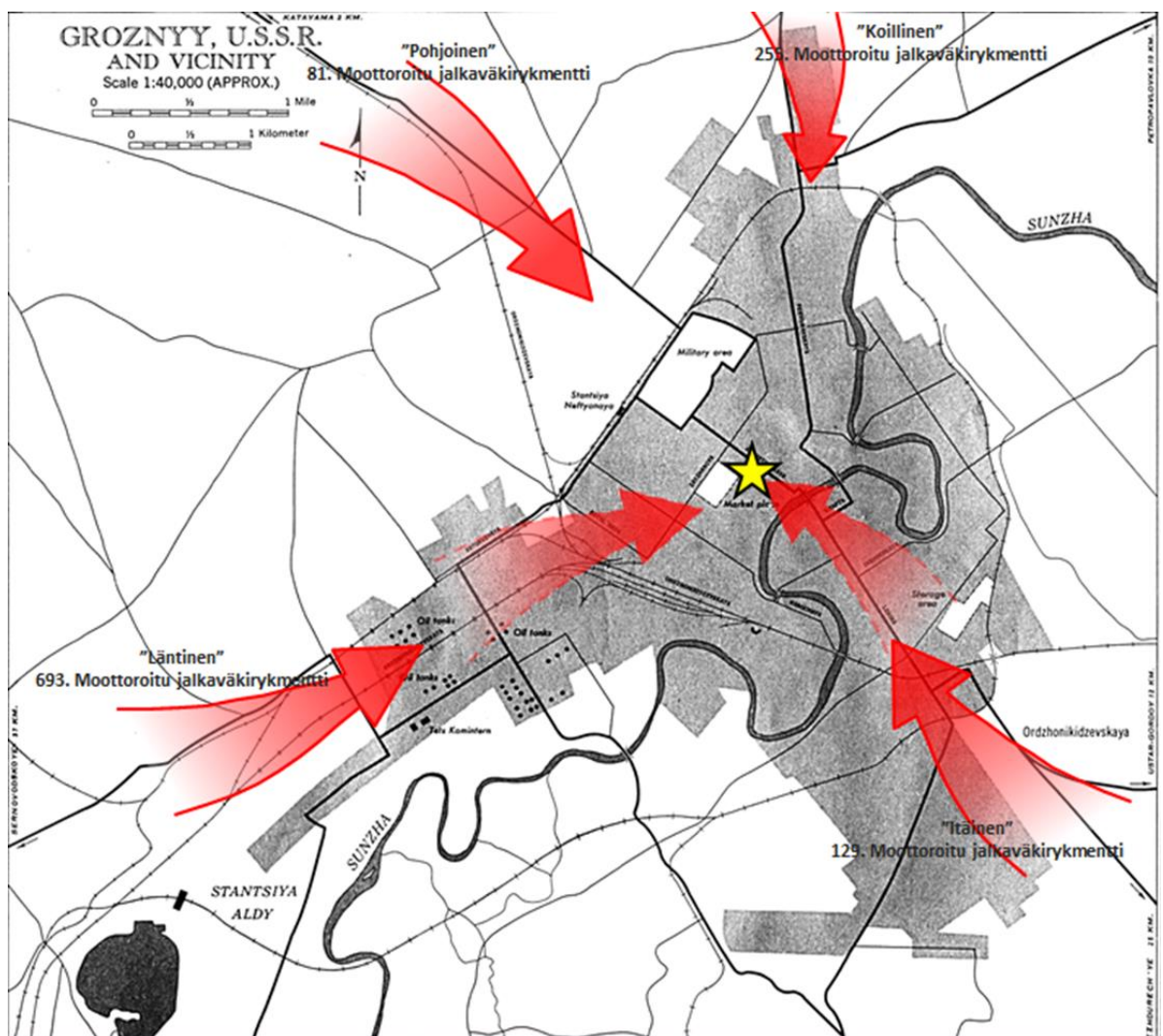
³⁴⁶ Sama, s. 297.

³⁴⁷ Dowling (2015), s. 186.

³⁴⁸ Lalu (2014), s. 319.

tukikohtia. Samantyyppistä taktiikkaa käytettiin myös maan muiden asutuskeskusten puolustamiseen.³⁴⁹

Pohjois-Kaukasuksen Sotilaspiirin johdossa valmisteltiin suunnitelma Groznyin valtaamiseksi uudenvuoden yönä 1.1.1995. Operaatiota varten muodostettiin joukkoryhmittymä, joka käsitti neljässä eri ilmansuunnassa toimivien yhtymien hyökkäykset. Operaation ajatuksena oli edetä kaupunkiin neljästä eri ilmansuunnasta yhteistoiminnassa sisäministeriön ja turvallisuuspalvelun joukkojen kanssa. Tavoitteena oli vallata kaupungin keskustan tärkeät hallinnonrakennukset, presidentin linna sekä kaupungin rautatieasema.³⁵⁰

Kuva 9. Groznyin operaatio uudenvuodenyönä 1995.³⁵¹

³⁴⁹ Huttunen (ja muut 2009), s. 27.

³⁵⁰ Huttunen (ja muut 2009), ss. 25–28.

³⁵¹ Kartan lähde on <https://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/grozny.jpg>, tutkija on muokannut kuvaa lisäämällä Venäjän operaatiota kuvaavat hyökkäys-suuntanuolet sekä joukot.

Pohjoisesta suunnasta Groznyiin hyökkäsi kenraalimajuri K. Pulikovskin johtama 81. Moottoroitu jalkaväkirykmentti, jonka tehtävänä oli saartaa kaupungin pohjoisosa yhdessä koillisesta hyökkäävän 255. Moottoroidun jalkaväkirykmentin kanssa. 255. MtJvR:a johta oli vahvennettu 20. Divisioonan erillisellä 68. Tiedustelupataljoonalla johtajanaan kenraaliluutnantti L. Rohlinin. Läntisessä suunnassa hyökkäsi kenraalimajuri V. Petrukin johtama 693. Moottoroitu jalkaväkirykmentti, jonka reservinä toimi 503. Moottoroitu jalkaväkirykmentti, tehtävänäään vallata rautatieasema ja jatkaa hyökkäystä pohjoiseen presidentinlinnan saartamiseksi etelästä. Itäisessä suunnassa hyökkäsi kenraalimajuri N. Staskovin johtama 129. Moottoroitu jalkaväkirykmentti. Sen tehtävänä oli hyökätä kaupungin keskustaan johtavan rautatien suunnassa kahdella rynnäkköosastolla Leninin pääkadun suunnassa ja vallata Sunzajoen ylityspaikat ja yhtyä pohjoisen ja koillisen suunnasta hyökkäävien yhtymien kaupungin saartamiseen, Sunzajoen alueelta. Loppuasetelmassa kaupungin keskustaan ryhmittyneiden tšetšeenijoukkojen arveltiin jäävän saarroksiin useista suunnista toteutettavan hyökkäyksen seurauksena. Suuren voiman keskittämisen tavoitteena alueelle oli myös välttää Venäläisten joukkojen omia tappioita.³⁵²

Venäläisten aloittivat uudenvuodenaattona hyökkäyksen suunnitelluista suunnista. Tšetšeenit käyttivät katujen suunnissa etenevien venäläisosastojen tuhoamiseen perinteistä motitustaktiikkaa. Etenevistä osastoista tuhottiin ensimmäinen ja viimeinen vaunu, jonka jälkeen kapeille kaduille jumiin jääneet osaton muut osat tuhottiin ympäröivien rakennusten eri kerroksista. Kapeiden katujen ja korkeiden rakennusten johdosta venäläiset eivät kyenneet hyödyntämään kalustonsa liikkuvuutta tai suojaa.³⁵³ Venäläissotilaat etenivät aluksi kaduilla jopa huolettomasti panssarivaunuilla, jotka joutuivat myöhemmin pysäytetyiksi ylläköin. Kapeilla kaduilla panssarivaunut tuhottiin panssarintorjunta-aseilla yksitellen ja eteneminen onnistui ainoastaan leveiden pääkatujen suunnissa.³⁵⁴ Uudenvuodenyön taisteluissa venäläiset kärsivät tuntevia tappioita. Kaatuneita oli yli 1 000, 84 venäläissotilasta oli vangittu, 200 erityyppistä panssarointia ajoneuvo oli tuhoutunut sekä osa hyökkääjän joukoista oli jäänyt saarroksiin kaupunkiin. Saarretuista venäläisyksiköistä mm. kaksi saarrettua spetsnaz -yksikköä antautui tšetšeenille. Epäonnistuneen hyökkäyksen seurauksena neljä kenraalia vapautettiin tehtävistään ja useita komentajia menehtyi taisteluissa.³⁵⁵

³⁵² Huttunen (ja muut 2009), ss. 25–28.

³⁵³ Sama, s. 28.

³⁵⁴ Laulu (2014), s. 319.

³⁵⁵ Huttunen ja muut (2009), ss. 28–29.

Uudenvuodenyön hyökkäyksessä koetun lähes täydellisen epäonnistumisen jälkeen Venäläiset muuttivat taktiikkaansa radikaalisti. Kaupungin valtaamisyrityksestä suoraana liikkeestä luovuttiin ja taistelutekniikassa siirryttiin toisen maailmansodan oppien mukaiseen katutaistelutaktiikkaan. Se toteutettiin valtaamalla kaupunkia rakennus kerrallaan pienillä rynnäkköryhmillä, massiivisella tarkka-ampujien käytöllä sekä raskaan tykistön massamaisella tulenkäytöllä, jonka tulta johtivat kaupungissa taistelevat joukot. Ensimmäisessä hyökkäyksessä pahimmin tappioita kärsineet 131. Moottoroitu jalkaväkiprikaati, 81. ja 255. Moottoroidut jalkaväkirykmentit määrättiin selustan tehtäviin. Reservistä määrättiin taisteluun 503. ja 74. Moottoroitu jalkaväkirykmentti.³⁵⁶

Tammikuun aikana venäläiset aloittivat uuden hyökkäyksen kohti kaupungin keskustaa kolmesta eri suunnasta. Moottoroidun jalkaväen ja maahanlaskujoukkojen etenemistä oli tuettu vahventamalla niitä sotilastiedustelun erikoisjoukkojen osastoilla. Hyökkäystä tuettiin tehokkaalla epäsuorantulen käytöllä, jolla pyrittiin järjestelmällisesti lamauttamaan kaikki havaitut tšetšeenitaistelijoiden pesäkkeet. Hyökkäyksen menestyessä alueelle suunnattiin suuri määrä venäläisiä tarkka-ampujia, jotka sijoitettiin kaupungin keskustaan. Tammikuun 19. päivään mennessä venäläisjoukot onnistuivat valtaamaan presidentinlinnan. Kaupunki oli pahasti raunoina, raskaan epäsuorantulen käytön jälkeen ja eteneminen oli hidasta. Tappiota syntyi edelleen merkittävästi ja kaupunki onnistuttiin valtaamaan pääosin vasta helmikuun alkuun mennessä. Minutka-aukion valtaamisen jälkeen tšetšeenit ilmoittivat vetäytyvänsä kaupungin ulkopuolelle jatkamaan taisteluita.³⁵⁷ Epävirallisten tietojen mukaan molemmat osapuolet kärsivät taisteluissa 4 000–15 000 miehen tappiot. Groznyin valtauksen yhteydessä siviiliuhrien määräksi on arvioitu 50 000:sta aina 100 000 siviiliuhriin asti.³⁵⁸

Groznyin valtauksen jälkeen tšetšeenit vetäytyivät kohti Kaukasian vuoristoa maan eteläosissa ja muodosti kaksi puolustuslinjaa Groznyin kaakkois- ja lounaispuolelle. Vuoristoinen seutu oli puolustajalle edullinen, laajojen tähytysalojen ja vaikeakulkuisten solien johdosta. Voimasuhteet kääntyivät kuitenkin tšetšeeeneille epäedulliseksi, Venäläisten kasvattaessa joukkojaan alueella. Maaliskuun puoleenväliin mennessä alueella toimi jo noin 200 000 venäläistä sotilasta ja sisäministeriön joukkoja, joista muodostettiin alueelle pohjoinen ja eteläinen ryhmittyä.³⁵⁹ Groznyin kokemusten perusteella venäläiset muokkasivat toimintatapaansa vastustajan ja olosuhteiden mukaisesti. Johtavana ajatuksena oli koota tehtävään nopeita ja liik-

³⁵⁶ Sama, ss. 30–31.

³⁵⁷ Sama, s. 31.

³⁵⁸ Dowling (2015), s. 187.

³⁵⁹ Huttunen (ja muut 2009), s. 32.

kuvia rynnäkköryhmiä, jotka hyödyntävät taistelussa käytössä olevaa tuliylivoimaa. Taistelutoimien jatkuessa venäläiset joukot eivät enää tunkeutuneet kaupunkkeihin tai asutuskeskuksiin raskailla moottoroidun jalkaväen rykmenteillä, vaan saartoivat ne ja vastassa ollut vihollinen lamautettiin ilma-aseen ja epäsuoralla tulella. Tulenkäytön ja saarrostaamisen jälkeen kaupunkien ”puhdistamiseen” käytettiin erityyppisiä voimaministeriöiden joukkoja. Tehokkaan taktiikan seurauksena tšetšeenit menettivät laajoja alueita ja taistelutoimet siirtyivät vuoristoon.³⁶⁰

Argunin, Salin ja Gudermesin menettämisen jälkeen tšetšeenijoukkojen yhtenäinen rintama maan keskiosassa oli hajotettu ja tšetšeenit siirtyivät hajautettuun sissisodan kaltaiseen ienryhmätoimintaan. Tilanne muodostui tšetšeenille epäedulliseksi ja vaikutti joukkojen henkiseen asennoitumiseen. Se johti heikentyneen motivaation ja henkilökohtaisten kustotoimenpiteiden kierteseen, joka johti raakuuksiin erityisesti Tšetšenian eteläosien taisteluissa.³⁶¹

Vuoden 1995 toukokuun aikana tšetšeenien tappiot nousivat selvästi. Taistelut olivat siirtyneet venäläisjoukkojen ja verrattain pienten tšetšeeniosastojen yhteenotoiksi vuoristoseudulla. Lopullisena ratkaisuna pidetään tšetšeenien sodanjohdon tukikohtakaupungin, Vedenon valtausta kesäkuun alussa 1995. Kaupunki vallattiin hyvin suunnitellulla, valmistellulla ja vaiheistetulla operaatiolla. Ennen varsinaista hyökkäystä Vedeniin venäläisjoukot valtasivat vuoristokaupungin läheisyydestä hallitsevat maastonkohdat. Lähikylien tšetšeeniryhmät houkuteltiin taisteluun taktisella helikopterimaahanlaskulla, jonka jälkeen kaupunkiin hyökättiin kaksipuoleisella saarrostushyökkäyksellä. Operaatiota tuki Venäjän ilmavoimat täsmäpommituksilla ennen maahyökkäyksen alkua. Vedenon valtaamisen jälkeen strategisesti tärkeä alue oli venäläisjoukkojen hallussa. Se vaikeutti tšetšeenien sotatoimien koottua ja johdettua toteuttamista, joukkojen hajautuessa pienryhmiin ympäri vuoristoa.³⁶² Venäläiset kehittivät taktiikkaansa pienten partisaanisosastojen tuhoamiseksi. Taistelutoimia jatkettiin etsintä- ja tuhoamisoperaatioina, joiden toteuttaminen siirtyi kesäkuun 1995 alun taistelutoimien päättymisen jälkeen Venäjän sisäasiainministeriön joukoille.³⁶³

Epätoivoisen tilanteen ja tärkeimpien kaupunkien menetyksien jälkeen tšetšeenit siirsivät taistelun Venäjän alueelle kaappaamalla vankeja Budjonnovskin synnytyssairaalaista kesäkuussa 1995. Kaappausdraama syöksi Venäjän syvään sisäpoliittiseen kriisiin ja pakotti presidentti

³⁶⁰ Lalu (2014), s. 319.

³⁶¹ Huttunen (ja muut 2009), s. 34.

³⁶² Sama, ss. 36–37.

³⁶³ Lalu (2014), s. 319.

Jeltsinin pitkään neuvotteluprosessiin. Neuvotteluiden tuloksena Jeltsin allekirjoitti elokuussa 1996 sopimuksen venäläisjoukkojen vetämisestä Tšetšeniasta 23. elokuuta 1996 alkaen.³⁶⁴

Tšetšeenijoukot valtasivat pääkaupungin Groznyin takaisin sitä valvovilta venäläisjoukoilta elokuun lopun aikana. Venäläisjoukot olivat heikosti koordinoituja ja haluttomia toteuttamaan aktiivisia valvontatoimia kaupungin alueella. Joukot perustivatkin pysyviä tarkastuspisteitä keskeisille paikoille, joka avasi liikkuville tšetšeeniryhmille mahdollisuuden kaupungin valtaamiseen ilman suurempaa vastarintaa. Groznyin valtauksen seurauksena venäläisjoukot aloittivat vetäytymisen Tšetšeniasta. Venäläiset saavuttivat kuitenkin symbolisen voiton onnistuneella ilmaiskulla, joka tappoi Tshetshenian valtaa pitävän presidentin Dzokhar Dudaevin 24. huhtikuuta 1996.³⁶⁵

³⁶⁴ Huttunen (ja muut 2009), s. 37.

³⁶⁵ Dowling (2015), s. 187.

TŠETŠENIAN TOISEN SODAN VAIHEET

Elo-syyskuussa 1999 tilanne Kaukasuksen alueella kärjistyi uudelleen islamistikapinallisten hyökättyä Dagestanin tasavaltaan ja Etelä-Venäjän alueille. Ennen islamistikapinallisten toimia Kaukasian alueella separatistit toteuttivat paljon kansainvälistä julkisuutta saaneita terroritekoja eri puolilla Venäjää. Pommi-iskuissa Moskovassa, Buinakskissa ja Volgodonkissa kuoli yhteensä yli 300 ihmistä. Tapahtumien seurauksena Pohjois-Kaukasian alueelle ensimmäisen Tšetšenian sodan jälkeen jääneet huomattavan vahvat venäläisjoukot aloittivat taistelutoimien välittömät valmistelut. Vaikka aikaa taistelutoimien valmisteluun oli tällä kertaa enemmän, jouduttiin operaatioon käytetyt joukot kokoamaan jälleen eri puolilta Venäjän sotilaspiirejä.³⁶⁶

Varsinaiset sotatoimet Kaukasuksella alkoivat venäläisjoukkojen operaatiolla Dagestanissa, jossa venäläisjoukot tuhosivat alueelle tunkeutuneet tšetšeenitaistelijat. Venäläisjoukkojen tavoitteena oli Dagestanin vapauttamisen jälkeen jatkaa hyökkäystä Dagestanista kohti Tšetšeniaa ja sen pääkaupunkia Groznyita.³⁶⁷ Venäläisjoukkojen tavoitteeksi oli asetettu tšetšeenitaistelijoiden tuhoaminen, laittoman parlamentin ja presidentin vaihto sekä maan järjestyksen palauttaminen. Aikaisemmasta operaatiosta eroten nyt toteutettava operaatio oli jaettu kolmeen vaiheeseen, joista ensimmäisessä pyrittiin maan eristämiseen ja tšetšeenijoukkojen henkilöstö- ja materiaalitäydennysten estämiseen. Toisessa vaiheessa maa pyrittiin jakamaan osiin. Suurimmat kaupungit pyrittiin eristämään ja ajamaan tšetšeenitaistelijat tärkeimmistä kohteista, kuten pääkaupungista. Kolmannen vaiheen tavoitteena oli tuhota vuoristoseudulle paenneet tšetšeeniryhmät Tšetšenian ensimmäisen sodan etsintä- ja tuhoamisoperaatioiden mukaisesti.³⁶⁸

Tšetšenia julisti sodan Venäjälle tämän joukkojen ollessa edenneenä jo noin 25 kilometrin päähän islamistikapinallisten pääkaupungista Groznyistä, jonka jälkeen maahan julistettiin sotatila valtaa pitävän presidentti Aslan Mašadov toimesta. Mašadov kehotti tšetšeenitaistelijoita ryhtymään pyhään sotaan venäläisjoukkoja vastaan.³⁶⁹

Venäjä keskitti joukkoja Tšetšenian operaatioon sen lähes kaikista sotilaspiireistä. Vaihtelevien arvioiden mukaan venäläisten joukkojen kokonaisvahvuus alueella oli yli 100 000 henkeä,

³⁶⁶ Lalu (2014), s. 320.

³⁶⁷ Sama, s. 320.

³⁶⁸ Huttunen (ja muut 2009), s. 69.

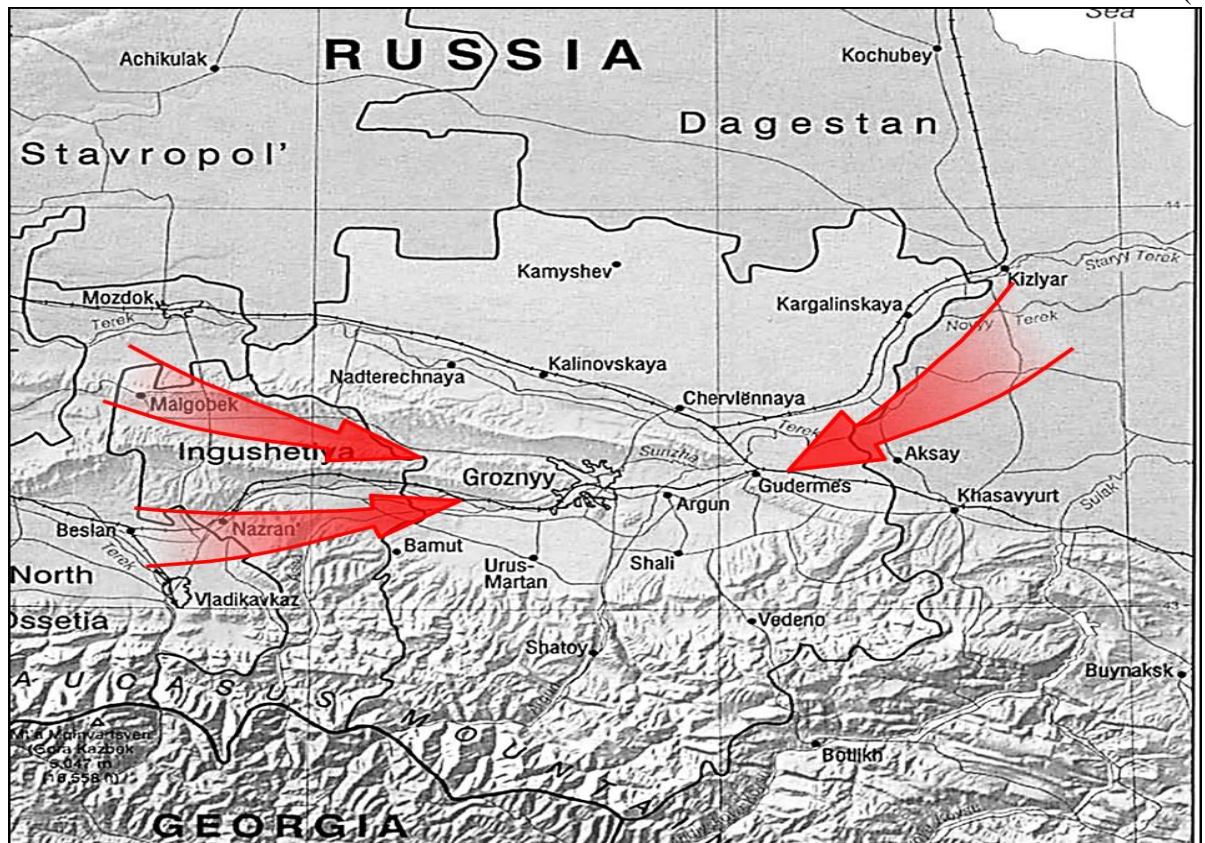
³⁶⁹ Sama, s. 69.

joista noin 30 000 henkeä oli eri voimaministeriöiden alaisia joukkoja. Operaatiota johti alusta asti Pohjois-Kaukasuksen sotilaspiirin 58. Armeijan esikunta. 58. Armeijan joukkojen runko koostui eri sotilaspiireistä kootuista divisioonista ja prikaateista.³⁷⁰

Operaatioon keskitetyistä joukoista muodostettiin maaoperaatiota varten neljä erillistä voimaryhmää, Läntinen, Itäinen ja Botlihin voimaryhmä sekä Groznyin erikoisalue. Voimaryhmät oli muodostettu kunkin alueen, olosuhteen ja tehtävän edellytykset huomioiden. Voimaryhmillä oli käytössään mittava määrä modernia panssarikalustoa, kuten T-80 ja T-72 taistelupanssarivaunuja, sadoittain rynnäkköpanssarivaunuja sekä mittava määrä epäsuorantulen yksiköitä. Lisäksi Läntiselle ja Itäiselle voimaryhmälle oli muodostettu jo sodan alkuvaiheessa ilmakuljetuskyky, alistamalla niiden käyttöön erilliset ilmarynnäkkörykmentit. Lisäksi Botlihin voimaryhmällä oli käytössään 31. Erillinen maahanlaskuprikaati. Maaoperaation tukemiseen oli varattu mittava määrä ilma-ase suorituksia. Operaation tiedusteluun käytettiin maa-joukkojen ja elektronisen tiedustelun ohella lennokkeja sekä tiedustelukoneita. Operaation aikana testattiin myös uutta kalustoa, kuten KA-50 ja SU-25T-kalustoa. Alueelle keskitettiin myös mittava määrä helikopterikalustoa, joita käytettiin ensisijaisesti maajoukkojen liikkeen tukemiseen ja tulitukeen vuoristoalueella.³⁷¹

³⁷⁰ Huttunen (ja muut 2009), ss. 69–70.

³⁷¹ Sama, ss. 70–72.

Kuva 10. Tšetšenian toisen sodan hyökkäyssuunnat.³⁷²

Tšetšeenien puolustusjärjestelyt oli toteutettu ensimmäisen sodan periaatteiden mukaisesti ja valmisteluihin oli käytetty jopa enemmän voimavaroja.³⁷³ Tšetšeenitaistelijoiden lukumäärästä on esitetty useita arvioita. Sodan alkuvaiheessa tšetšeenitaisteilijoita arvioitiin olevan noin 10 000–12 000, kun vastaavasti venäläisten arvioiden mukaan separatistien joukkoihin kuului ainakin 15 000 taistelija joista noin 2 000 oli ulkopuolisia palkkasotilaita. Tšetšeenillä arvioitiin olevan käytössään kuusi taistelupanssarivaunua ja noin 30 tela-alustaista panssaroitua ajoneuvoa, kuten BTR ja BMP -panssarivanuja. Lisäksi taistelun tukemiseen arvioitiin olevan käytössä noin 20 tykkiä ja kranaatinheitintä sekä 10 ilmatorjuntapanssarivaunua.³⁷⁴

Maahyökkäys jatkui Dagestanissa toteutetun operaation jälkeen Tšetšenian eristämisellä. Taavoitteena oli muodostaa turvallisuusvyöhyke Dagestanin vastaiselle rajalle, jolla pyrittiin estämään uusien kapinallisten saapuminen sekä materiaalin toimitukset Tšetšenian alueelle. Eristämisoperaatio oli saatu Venäjän sisäasiainministeriön tiedotteen mukaan toteutettua syyskuun 22 päivänä 1999. Maajoukkojen pääosat oli ryhmitetty Dagestanin alueelle ja ne

³⁷² Karttapohjan lähde on <https://www.lib.utexas.edu/maps/chechen.html>, 16.3.2016.

³⁷³ Lalu (2014), s. 320.

³⁷⁴ Huttunen ja muut (2009), s. 72.

olivat valmiit toteuttamaan operaation toisen vaiheen, Tšetšenian maa-alueiden miehittäminen.³⁷⁵

Maahyökkäys Groznyin saartamiseksi aloitettiin Dagestanista lokakuun alussa 1999. Maahyökkäys aloitettiin etenemällä kolmesta eri suunnasta, tavoitteena saartaa kaupunki koillisesta ja luoteesta sekä kahdella voimaryhmällä eteläpuolelta. Eteläpuolisten joukkojen tehtävänä oli edetä Groznyin eteläpuolella aina Urus-Martanin ja Salin alueelle, Kaukasuksen vuoristoalueen tuntumaan. Hyökkäyksen ensimmäisessä vaiheessa tavoiteltiin Terekjoen alueen valtaamista, jolla kyettiin varmistamaan edellytykset ilmaherruudelle sekä tulenkäytölle alueella. Terekjoen tärkeiden alueiden valtaamisen jälkeen maajoukkojen hyökkäys aloitettiin maan tasankoalueilla kohti Groznyita. Hyökkäystä edelsi suuri ilmaoperaatio sekä epäsuoran tulen tuli-isku. Iskut kohdistettiin Tšetšenian kannalta tärkeisiin kohteisiin, kuten viestiyhteyksiin, sähkönjakelun solmukohtiin, siltoihin ja teihin vuoristossa sekä tšetšeenijoukkojen ryhmityksiin. Maajoukkojen taistelu eteni Groznyin alueelle saakka järjestelmällisesti ja sitä tuettiin ilma-aseella. Epäsuoraa tulta käytettiin tehokkaasti havaittuja kohteita vastaan.³⁷⁶

Venäläisjoukot etenivät Groznyin alueelle ja pyrkivät eristämään kaupungin ja valtaamaan sen läheisyydessä sijaitsevat harjannealueet, epäsuorantulen joukkojen käytön mahdollistamiseksi. Kaupunki saatiin eristettyä eteläistä suuntaa lukuun ottamatta lähes kokonaan marraskuun loppuun mennessä.³⁷⁷ Lopullisesti kaupunki kyettiin eristämään vasta joulukuun puoleenväliin mennessä.³⁷⁸ Edullisten asemien valtaamisen jälkeen venäläisjoukot aloittivat järjestelmällisen tykistötulituksen kaupunkiin.³⁷⁹

Groznyi oli jaettu Venäläisten operaatiosuunnitelmassa yhteensä 15 sektoriin, joista jokaiselle sektorille suunnattiin tärkeiden maalien tunnistamiseksi tiedustelua ennen tykistön ja ilma-voimien iskua. Tehtäviin käytettiin erikois- ja sisäasiainministeriön joukoista koottiin osastoja, joiden tehtävänä oli mahdollistaa varsinaisten maavoimien joukkojen hyökkäyksen menestyminen. Joukoja pyrittiin suojaamaan kranaatinheittimistöllä ja tarkka-ampujien tulituella sekä pioneerijoukoilla. Osastojen tehtävinä oli kaupungin avainkohteiden valtaamiseksi. Moottoroidusta jalkaväestä muodostettiin noin 30-50 miehen vahvuisia rynnäkköosastoja, joiden tehtävinä oli eliminoida tykistön ja ilma-aseen vaikutuksen jälkeen jäljelle jääneet

³⁷⁵ Huttunen (ja muut 2009), s. 73.

³⁷⁶ Sama, ss. 73–74.

³⁷⁷ Sama, s. 74.

³⁷⁸ Saarelainen (ja muut 2000), s. 66.

³⁷⁹ Lalu (2014), s. 320.

tšetšeenikapinallisten pesäkkeet. Rynnäkköosastojen välitöntä taistelua kaupungissa tuettiin epäsuoralla tulella sekä ilma-aseen käytöllä. Vastustajan vastarinnan ja pesäkkeet tuhottuaan, rynnäkköosastojen oli tarkoitus luovuttaa ”puhdistetut” alueet operaatioon osallistuvien Gan-temirovin puolisotilaallisten joukkojen haltuun.³⁸⁰

Moottoroidusta jalkaväestä muodostettujen rynnäkköosastojen taustalla olivat kokemukset edellisestä Groznyin valtaamisyrityksestä vuodelta 1994. Rynnäkköosastoista muodostettiin mahdollisimman liikkuvia, tulivoimaisia ja monipuolisia osastoja, jotka kykenivät toimimaan rakennetulla alueella. Panssaroidut ajoneuvot toimivat tukevana osina osastojen jäljessä, eikä niitä käytetty Tšetšenian ensimmäisen sodan tapaan osastojen kärjessä. Osastot koostuivat monipuolisista ryhmistä, jotka oli koottu erikseen tehtävää varten. Ryhmän rungon muodostivat kolmihenkiset partiot, jotka oli varustettu panssarintorjunta-aseilla, rynnäkkö- sekä tarkkuuskivääreillä. Jokaista partiota tuki rynnäkkökivääritaistelijapari. Ryhmiä tuettiin osastoihin sijoitetuilla liekinheitinpartioilla, tulenjohtajilla, ilmatulenjohtajilla, tiedustelupartiolla sekä pioneerivoimalla. Joukot pyrkivät taktiikassaan välttämään tappioita voimakkaasti. Kohdattuun vastarintaa rynnäkköosastot vetäytyivät ja paljastuneet vihollisen pesäkkeet tuhottiin epäsuorantulen ja ilma-aseen tehokkaalla käytöllä.³⁸¹

Groznyin lopullinen valtaaminen aloitettiin laajalla maajoukkojen hyökkäyksellä 17. tammi-kuuta 2000. Taistelut venyivät kolmen viikon mittaisiksi, joissa kulminaatiopisteeksi muodostui jälleen Minutka-aukean ja hallintorakennusten alueen valtausyritykset. Tšetšeenien ankaran vastarinnan seurauksena keskustan alueen hallinta vaihtui useasti, mutta helmikuun alussa tšetšeenijohtajat antoivat käskyn taistelevien joukkojen irtautumiseksi saarrostatusta kaupungista. Tappioita kärsineet tšetšeenijoukot vetäytyivät kaupungin lounaispuolelle, Alhan-Kalan alueelle, jossa jatkoivat vastarintaa. Taistelutoimet ja kaupungin puhdistaminen vei venäläisjoukoilta aina maaliskuun puoleenväliin asti, jonka jälkeen aloitettiin operaation neljäs vaihe tšetšeenijoukkojen saarrostamiseksi ja tuhoamiseksi vuoristoalueella. Tšetšeenit siirtyivät järjestelmällisestä puolustuksesta pienryhmätoimintaan, jonka seurauksena Venäläiset aloittivat etsintä ja tuhoamisoperaatit ja tšetšeenien vastarinta muuttui yhä hajanaisemmaksi. Venäjän asevoimien ilmoituksen mukaan operaation sotilastoimet katsottiin päättyneeksi 20.4.2000, jolloin kaikki suurimmat tšetšeeniryhmät oli saatu tuhottua.³⁸²

³⁸⁰ Olikar (2001), ss. 44–45.

³⁸¹ Sama, ss. 45–48.

³⁸² Saarelainen (ja muut 2000), ss. 66–69.

LIITE 12. GEORGIAN ALUE, OLOSUhteet JA TAUSTAT.

Georgia sijaitsee Mustanmeren itärannalla ja sen maa-alueelle sijoittuu pääosa Kaukasiavuoristosta sekä niiden läpi kulkevista tie- ja rautatieyhteyksistä. Georgian pinta-ala on noin 69 700 neliökilometriä ja maan rajat yhtyvät pohjoisessa Venäjään, etelässä Turkkiin, Armeniaan ja Azerbaidžaniin. Georgian pohjois-koillisosat rajoittuvat Pohjois-Ossetian ja Tšetšenian tasavaltoihin.³⁸³ Georgian erottaa Venäjästä pohjoisessa kulkeva Suuri Kaukasusvuoristo, ja se muodostaakin pääosan maan pinta-alasta (noin 85%). Maan tärkeimmät asutuskeskukset ovat maan pääkaupunki Tbilisi, Etelä-Ossetian maakunnassa sijaitseva Tshinvali sekä Mustanmeren rannalla sijaitseva Helvatsauri. Tärkeimpien asutuskeskusten kautta kulkevat tieverkostot muodostavat kaupunkeihin päätiestön merkittävimmät risteyskohdat, jotka yhdistävät alueen itä ja länsiosat toisiinsa.³⁸⁴

Kuva 11. Georgian kartta.³⁸⁵

³⁸³ Georgian maa-alue ja olosuhteet, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Georgia>, 22.7.2015.

³⁸⁴ Georgian maa-alue ja olosuhteet, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>, 22.7.2015.

³⁸⁵ Georgian kartta, karttapohjan lähde on https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Georgia_high_detail_map.png, 16.3.2016 ja http://www.mondediplo.fi/digi/lehti/1-2014/artikkeli/20-vuotta-terrorisotaa-venajalla/#.Vukb5JfD_d0, 16.3.2016. Tutkija on muokannut kuvaa lisäämällä Georgian alueen läpi kulkevat öljy- ja kaasuputket.

Georgia sijaitsee energiapolitiikan kannalta strategisesti merkittävällä alueella. Kaukasuksen ja Kaspianmeren alueiden suuret energiavarannot luovat alueesta niiden siirtämisen kannalta keskeisen aseman. Georgian halki kulkee Baku-Tbilisi-Ceyhan -öljyputki sekä Baku-Erzurum (Turkki) -kaasuputki, joiden kautta kulkevat ainoat Venäjän ja Iranin energialähteiden kuljetusreitit Kaspianmeren kautta länteen.³⁸⁶

Vuonna 1991 Etelä-Ossetia pyrki eroamaan Georgiasta, joka kärjistyi Georgian hallinnon joukkojen ja Etelä-Ossetian paikallishallinnon joukkojen väliseksi yhteenotoksi vuosina 1991–1992. Vuonna 1992 Abhasian paikallishallinto pyrki vastaavasti itsenäistämään alueensa, joka johti niin ikään aseelliseen konfliktiin vuosina 1992–93. Konfliktien seurauksena Etelä-Ossetian ja Abhasian alueiden hallinto siirtyi Venäjämieleisille paikallishallinnoille, joka johti Georgian ja Venäjän välien kiristymiseen. Georgiassa arvioitiin heikosti menestyneiden sotilasoperaatioiden sekä vaikutusvallan menettämisen syyksi Venäjän sotilaallista tukea Venäjämieleisille ryhmittymille Etelä-Ossetiassa ja Abhasiassa.³⁸⁷

1990-luvun alun sotien jälkeen alueella käynnistettiin sodan osapuolien ja Venäjän yhteinen rauhanturvaoperaatio, jonka tarkoituksena oli varmistaa Venäjän sotilaallisen voiman läsnäolo alueella. Perusteluina Venäjä käytti asevoimiensa korvaamattomuutta entisen Neuvostoliiton alueella, mutta todellisuudessa rauhanturvaoperaation tarkoituksena oli aikomus säilyttää Venäjän ote etupiiriksi laskemistaan valtiosta.³⁸⁸

1990-luvun lopussa alueen keskeisyys kansainvälisesti merkittävän itä-länsi suuntaisen energiaväylän avaamiseksi lisäsi länsimaiden tukea alueella. Venäjä koki energiajakelun globalisoinnin uhkana asemalleen erityisesti Yhdysvaltojen osallistuessa aktiivisesti alueen öljynjakeluverkoston kehittämishankkeeseen. Projekti nähtiin Venäjällä ja osassa länsivaltoja taloudellisten etujen tavoittelun lisäksi poliittisena kehityksenä, jonka päämäärä oli Yhdysvaltojen aseman kehittäminen Kaukasian alueella. Uhkana Venäjän silmissä nähtiin myös Yhdysvaltojen merkittävä taloudellinen tuki Georgian asevoimien rakentamisessa.³⁸⁹

³⁸⁶ Palokorpi, Mikko: Energia virtasi Georgian sodan aikana, http://www.ulkopolitiikka.fi/article/386/energia_virtasi_Georgian_sodan_aikana/, 22.7.2015.

³⁸⁷ Tähtinen (2013), s. 43.

³⁸⁸ Cornell ja Starr (2009), s. 34.

³⁸⁹ Sama, ss. 38–41.

2000-luvulla Venäjä toteutti laajasti eri painostuksen keinoja Georgian hallinnon aseman horjuttamiseksi. Syinä venäläisten kiinnostukselle alueen kehityssuunnan ohjauksessa voidaan pitää Georgian pyrkimyksiä lähestyä länsivaltoja niin poliittisesti, sotilaallisesti kuin taloudellisesti. Venäjä käytti painostuskeinoina energian jakelun rajoittamista alueelle, sabotaasi-iskuja, vaikuttamista Georgian sisäpolitiikkaan, tukemalla Venäjämielisiä ryhmittymiä Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa, ilmatilaloukkauksilla ja ilmaiskulla Georgian alueella sekä taloudellisilla pakotteilla. Venäjä pyrki kaikin keinoin estämään Georgian liittymisen sotilasliitto Natoon ja säilyttämään Georgian omana etupiirinään.³⁹⁰

Tšetšenian toisen sodan aikana maiden välit kiristyivät entisestään, kun Georgia kieltäytyi Venäjän vaatimuksesta luovuttaa käyttöönsä Georgian ilmatila sekä oikeudesta rajajoukkojen sijoittamiseksi maan Tšetšenian vastaiselle rajalle. Georgia perusteli kieltäytymistään pyrkimyksellä ehkäistä Tšetšenian sodan laajenemisen alueelleen. Kieltäytymisen seurauksena Venäjä pyrki leimaamaan Georgian kansainvälisessä yhteisössä terroristien toimintaa tukevana maan.³⁹¹

Yhdysvalloissa tapahtuneiden vuoden 2001 syyskuun terrori-iskujen jälkeen Venäjä hyödynsi Yhdysvaltojen määritelmää terrorismin vastaisesta sodasta, määritellen Tšetšenian operaation osaksi kansainvälistä terrorismin vastaista taistelua. Venäjästä tuli aktiivisempi toimija kansainvälisissä järjestöissä ja se perusteli toteuttamia toimia Kaukasian alueella taisteluna terrorismia vastaan. Vuonna 2001 Venäjä pommitti kohteita Georgiassa sijaitsevassa Pankisin solassa perustellen toimet terroristileirien tuhoamiseksi alueella.³⁹² Se ei kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta vaan kääntyi Venäjää vastaan, mahdollistaen Yhdysvaltojen toimet Georgian asevoimien tukemiseksi terrorismin vastaisessa sodassa. Todellisuudessa Venäjän esittämät väitteet Georgian alueelle muodostuneesta merkittävästä terroristialueesta loivat Yhdysvalloille kansainvälisesti hyväksytyn syyn kehittää sotilaallista läsnäoloaan alueella. Yhdysvallat pyrkivät ennaltaehkäisemään Venäjän mahdollisen intervention alueella ilmoittamalla merkittävistä sotilaallisista yhteistyötoimista Georgian hallituksen kanssa vuonna 2002. Ohjelman seurauksena Yhdysvallat käynnisti koulutusoperaation Georgiassa, jonka tarkoituksena oli kehittää Georgian asevoimien vastaterrorismitoimintaa alueelle muodostuneiden ongelmien ratkaisemiseksi. Lisäksi Georgialle myönnettiin merkittävää rahallista tukea.³⁹³

³⁹⁰ Tähtinen (2013), ss. 59–60.

³⁹¹ Cornell ja Starr (2009), s. 41–42.

³⁹² Sama, s. 41–43.

³⁹³ Tähtinen (2013), s. 45.

Georgiassa vuonna 2003 tapahtuneen väkivallattoman, *ruusuvallankumouksen* seurauksena vuoden 2004 alussa Georgian johtoon nousi länsimielinen Mikhail Saakašvili. Presidentti Saakašvilin länsimielisyys syvensi Venäjän ja Georgian entuudestaan viileitä suhteita, jonka seurauksena Venäjän valtiolta ilmoitti tulevaisuudessa maan ulkopuolelle suuntautuvat sotilaalliset iskut turvallisuushkan ilmetessä mahdollisiksi.³⁹⁴ Myöhemmin vuoden 2004 kesäkuun aikana Venäjä katkaisi sähkötoimitukset Georgian alueelle vastatoimena Georgian hallituksen joukkojen puuttumisesta Venäjän asekuljetuksiin Etelä-Ossetiaan. Tapahtumia seurasi terroritekoja eri ryhmittymien toimesta Venäjän ja Georgian alueilla. Vuonna 2005 Venäjän ja Georgian välille solmittiin sopimus venäläisjoukkojen poisvetämiseksi Georgian alueelta vuoden 2008 loppuun mennessä.³⁹⁵

³⁹⁴ Cornell ja Starr (2009), ss. 98–101.

³⁹⁵ Tähtinen (2013), s. 45.

GEORGIAN ASEVOIMIEN JOUKOT JA OPERAATIO 2008

Georgian asevoimat toteuttivat tykistöiskun elokuun 7. ja 8. päivän välisenä yönä noin klo. 22.00 Tskhinvaliin.³⁹⁶ Tykistöiskua edelsi Etelä-Ossetian alueella aikaisemmin elokuun 7. päivänä tapahtuneet levottomuudet ja ampumavälikohtaukset, joissa menehtyi mm. kaksi Georgialaista rauhanturvaajaa.³⁹⁷ Konfliktin molemmat osapuolet käyttivät Tshinvalin alueelle heittimistön ja tykistön tulta, jonka seurauksena partioimassa ollut Georgian rauhanturvajoukkojen BMP-2 rynnäköpanssarivaunu sai täysosuman Ossetian joukkojen kranaatinheittimen kranaatista ja tuhoutui täysin. Välikohtauksessa vaunun sisälle menehtyneet rauhanturvaajien lisäksi tilanteessa haavoittui viisi partion sotilasta.³⁹⁸

Tilanne Etelä-Ossetiassa kiristyi koko elokuun 7. päivän ajan. Georgialaisten rauhanturvajoukkojen tukikohtiin, Georgian hallitsemiin kyliin sekä poliisia kohtaan suoritettiin toistuvasti aseellisia iskuja, jotka johtivat myöhemmin iltapäivällä kahden Georgialaisen rauhanturvaajan kuolemaan.³⁹⁹ Tapahtumien seurauksena Georgian presidentti Šaakashvili määräsi toteutettavan sotilasoperaation lain ja järjestyksen palauttamiseksi Etelä-Ossetian alueella.⁴⁰⁰

Georgia oli valmistellut hyökkäystä Etelä-Ossetiaan jo päiviä ennen varsinaisen maahyökkäyksen aloittamista. Elokuun alussa Georgian asevoimat olivat muodostaneet Etelä-Ossetian alueen läheisyyteen maaoperaatiota varten noin 16 000 miehen vahvuisen osaston. Se oli muodostettu ja varustettu kaikessa hiljaisuudessa. Alueelle oli sijoitettuna kokonaisuudessaan Georgian maavoimien 2. 3. ja 4. jalkaväkiprikaatit, tykistöprikaati, osia ensimmäisestä jalkaväkiprikaatista sekä Gorin alueella sijaitseva erillinen vaunupataljoona. Osasto käsitti yhteensä yhdeksän kevyttä jalkaväkipataljoonaa, viisi vaunupataljoonaa, kahdeksan tykistöpatteria sekä puolustusministeriön erikoisjoukkojen osia.⁴⁰¹

Georgian maavoimien joukot aloittivat hyökkäysoperaation Etelä-Ossetiaan 7.-8. elokuuta välisenä yönä. Georgian joukkojen tavoitteena oli toteuttaa isku nopeasti syvälle Etelä-Ossetian alueelle, saartaa alueen pääkaupunki Tshinvali ja estää venäläisten joukkojen vahvennukset alueelle Rokin tunnelin kautta. Georgian sotilasjohto arvioi nopean ja aggressiivisen iskun mekanisoiduilla joukoilla musertavan alueen vastarinnan ja Tshinvali kyettäisiin

³⁹⁶ IIFMCG-CEIIG report volume I (2009), ss. 10–11.

³⁹⁷ IIFMCG-CEIIG report volume III (2009), s. 11.

³⁹⁸ Lavrov (2010), s. 46.

³⁹⁹ IIFMCG-CEIIG report volume I (2009), s. 11.

⁴⁰⁰ de Haas (2009), s. 9. Ks. myös IIFMCG-CEIIG report volume III (2009), s. 11.

⁴⁰¹ Barbanov (2008), ss. 10–11.

valtaamaan suhteellisen helposti. Ehdottoman tärkeänä pidettiin alueelle pohjoisesta johtavien liikenneyhteyksien haltuun ottaminen Venäjämielisten taistelijoiden alueelle pääsyn estämiseksi. Georgian hallituksen vastaisten joukkojen lyömisen jälkeen alueelle pyrittiin asettamaan uusi myötämielinen hallinto. Taistelutoimien arvioitiin kestävän kolmesta neljään päivään.⁴⁰²

Kuva 12. Georgian asevoimien operaatiosuunnitelma Etelä-Ossetian valtaamiseksi 2008.⁴⁰³

Georgian joukot hyökkäsivät Etelä-Ossetian alueelle kolmella prikaatilla, kolmesta eri pääsuunnasta. Yhden jalkaväkiprikaatin tavoitteena oli vallata Khetagurovon kylä Tshinvalin länsipuolelta. Toisen jalkaväkiprikaatin tavoitteena oli vallata Tshinvalin itäpuolella sijaitseva Prisin kukkulat sekä Dmenisin ja Sarabukin kylät. Tshinvalin länsi- ja itäpuolisten alueiden haltuunoton jälkeen prikaatien oli määrä saartaa pääkaupunki molemmilta sivusoilta, rajana Guftan kylä pohjoisessa. Saarroituksen jälkeen prikaatien oli määrä jatkaa hyökkäystä nopeasti kohti Javan kylää ja Rokin tunnelia ja estää näin vahvennuksien saapumisen pohjoisesta

⁴⁰² Lavrov (2010), s. 42.

⁴⁰³ Tähtinen (2013), s. 113. Kartan lähde on IIFFMCG-CEIG report volume II (2009), kartat. Tutkija on lisännyt kuvaan Georgian asevoimien hyökkäys-suunnitelman ja alueella toimineet joukot.

Etelä-Ossetian alueelle. Samanaikaisesti sisäministeriön ja asevoimien erikoisjoukoista kootulla, tykistöprikaatin tukemalla osastolla oli tarkoitus suorittaa Tshinvalin valtaaminen ja aloittaa kaupungin puhdistusoperaatio vastarinnasta. Hyökkäyksen myöhemmissä vaiheissa pataljoonan vahvuisilla osastoilla suunniteltiin iskettävän Leninogorskin ja Znaurin alueille sekä Kvayssan kylään.⁴⁰⁴

Massiivisen tulivalmistelun jälkeen Georgian joukot aloittivat hyökkäyksen Tskhinvaliin puolennyön jälkeen 8. elokuuta. Kaksi tuntia kestäneen tuli-iskun jälkeen Georgian asevoimien joukot etenivät kohti Tshinvalia. Yön aikana reserviksi määrätty 2. jalkaväkiprikaati käskettiin siirtymään taistelualueelle. Sen seurauksena Georgian hallitus päätti toteuttaa liikekannalleanon, joka toteutettiin soittokierroksin. Taisteluiden alkuvaiheessa Georgialla oli mahdollisuus koota jopa 45 000 sotilaan vahvuinen reservi taisteluun. Hyökkäyksen edetessä Georgian joukot kokivat heikosti organisoitua vastarintaa ja Etelä-Ossetian joukkojen ampumaa epäsuoraa tulta kranaatinheittimin. Sen vaikutus oli lähinnä hidastava, jonka seurauksena Georgian joukot saavuttivat Tshinvalin aamuyön aikana.⁴⁰⁵

Tshinvalin itäpuolella hyökkäävä 3. jalkaväkiprikaati aloitti hyökkäyksen Eredvin alueella kello 06.00. Prikaati hyökkäsi kolmella kevyellä jalkaväkipataljoonalla kohti Dmenisin ja Sabukin kylien aluetta ja pyrki toteuttamaan saarrostustehtävänsä Tshinvalin itäpuolisella alueella. Se kohtasi voimakasta vastarintaa alueelle ryhmittyneen, noin komppanian vahvuisen Etelä-Ossetian asevoimien joukkojen toimesta Prishin kukkuloiden alueella. Saman aikaan alkoi asevoimien erikoisyksikön hyökkäys Tshinvalin kaupunkiin.⁴⁰⁶ Joukot ajautuivat aamupäivän aikana taisteluihin Tshinvalin alueella toimivien venäläisten rauhanturvajoukkojen ja Ossetian asevoimien joukkojen kanssa.⁴⁰⁷ Sen seurauksena Venäjän presidentti yhdessä hallituksen kanssa päätti aloittaa sotilasoperaation väkivaltaisuuksien leviämisen ehkäisemiseksi Etelä-Ossetian alueella. Operaatio maalattiin ns. ”rauhaan pakottamisoperaatioksi”, joka perusteltiin edellä kuvatun YK:n artiklan mukaisesti.⁴⁰⁸

Hyökkäys Tskhinvaliin hidastui Venäläisten rauhanturvaajien ja Georgian asevoimien joukkojen yhteenoton takia. Aamun aikana Venäläiset rauhanturvaajat kokivat ensimmäiset tappiot, Georgian asevoimien vahventaessa Tskhinvalissa hyökkäävää osastoa panssarivaunujouk-

⁴⁰⁴ Lavrov (2010), ss. 42 – 43.

⁴⁰⁵ IIFMCG-CEIG report volume III (2009), s. 27. Ks. myös Cornell (ja muut 2008), ss. 14–15.

⁴⁰⁶ Lavrov (2010), s. 51.

⁴⁰⁷ Barbanov (2008), s. 9. Ks. myös Lavrov (2010), s. 51. Tshinvalin eteläpuolella sijainneessa Venäläisten rauhanturvajoukkojen tukikohdassa oli yhteenoton alkaessa noin 250 rauhanturvaajaa.

⁴⁰⁸ Sama, s. 9.

kueella. Georgian asevoimat tulitti venäläisten rauhanturvaajien tukikohtaa panssarivaunuin ja myöhemmin tykistöllä ja kranaatinheittimistöllä.⁴⁰⁹

Elokuun 8. aamupäivällä Georgian hallitukselle ja presidentti Saakašvilille selvisi Venäjän aloittaneen laajan operaation Georgian alueella. Sen seurauksena Saakašvili tukeutui kansainvälisiin yhteisöihin Georgian pelastamiseksi.⁴¹⁰ Georgian asevoimien hyökkäyksen katsottiin epäonnistuneen ja muuttuneen suunnittelemattomaksi perääntymisoperaatioksi Etelä-Ossetian alueelta kohti Tbilisiä elokuun 9. päivän aikana.⁴¹¹

Georgian ilmavoimat pyrkivät häiritsemään Venäläisten joukkojen hyökkäystä. Elokuun 8. päivän aamuna Georgian ilmavoimien kone pommitti venäläisjoukkoja Javan ja Tshinvalin välisellä tiealueella. Tarkoituksena oli estää ja viivyttää 693. moottoroidun jalkaväkirykmentin liikettä kohti Tshinvalin kaupunkia.⁴¹² Georgian ilmavoimat pyrkivät myös tuhoamaan venäläisjoukkojen hyökkäyksen kannalta tärkeän Guftin sillan, siinä kuitenkin onnistumatta.⁴¹³

Venäjän ilmavoimien onnistui tuhota Georgian asevoimien 4. Jalkaväkiprikaatin alueelle lepporyhmytyksessä olleesta 42. jalkaväkipataljoonasta kolme vaunua ja tuottaa sen henkilöstölle mittavia tappioita. Tapahtuman seurauksena pataljoonassa puhkesi pakokauhu ja pakenemiseen johtanut paniikki. Huhujen levitessä muihin Georgian asevoimien joukkoihin, 42. jalkaväkipataljoonan luultiin tuhoutuneen ilmaiskussa lähes täydellisesti. Huhujen seurauksena Tskhinvalissa taistelevien joukkojen moraali ja taistelutahto laski voimakkaasti ja Georgian asevoimien on arveltu aloittaneet vetäytymisvalmistelut Tskhinvalista.⁴¹⁴

Elokuun 10. päivän aikana Tshinvalin eteläpuolelle ryhmittyneet Georgialaiset joukot vetäytyivät Etelä-Ossetiasta Gorin alueelle, Venäläisjoukkojen aloittaessa hyökkäyksensä Abhasian alueelta kohti Georgian eteläosia. Venäjän voimakkaan menestyksen seurauksena Georgian ulkoministeri aloitti Venäjän suunlähetyksen välityksellä neuvottelut Tbilisissä tulitauon saavuttamiseksi.⁴¹⁵

⁴⁰⁹ Lavrov (2010), s. 51.

⁴¹⁰ IIFMCG-CEIG report volume III (2009), s. 507.

⁴¹¹ Tähtinen (2013), s. 53.

⁴¹² Cornell (ja muut 2008), s. 15.

⁴¹³ Lavrov (2010), s. 51.

⁴¹⁴ Sama, s. 54.

⁴¹⁵ Cornell (ja muut 2008), s. 17.

VENÄJÄN ASEVOIMIEN JOUKOT JA OPERAATIO GEORGIASSA 2008

Venäläisjoukot olivat useiden lähteiden mukaan valmistelleet sotatoimia useiden kuukausien ajan. Merkkeinä valmistautumisesta voidaan pitää keväällä ja kesällä järjestettyjä sotaharjoituksia alueella, jossa harjoiteltiin Abhasiassa toimivien venäläisten rauhaturvajoukkojen vahventamista. Harjoitusten varjolla rauhaturvajoukkoja kasvatettiin 1 000 sotilaasta 2 000. Myös maahyökkäystä tukevia toimintoja harjoiteltiin aktiivisesti. Kevään ja kesän aikana Venäjän ilmavoimat loukkasivat Etelä-Ossetian alueella Georgian ilmatilaa toistuvasti. Venäläiset koneet tuhosivat myös Georgian asevoimien miehittämättömän lennokin, Georgian ilmatilassa. Kesäkuun alkupuolella Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin komentaja ilmoitti alueella toimivien joukkojen harjoittelevan Abhasiaan tai Etelä-Ossetiaan kohdistuvien mahdollisten hyökkäysten torjuntaa. Kesäkuun loppupuolella Georgian rajan läheisyydessä järjestettiin suuret sotaharjoitukset, joihin osallistuivat muun muassa 58. Armeijan joukot. Jälkeenpäin tarkasteltuna joukon asema Georgian sotilasoperaatioissa oli keskeinen.⁴¹⁶

Kuva 13. Abhasian alue.⁴¹⁷

⁴¹⁶ de Haas (2009), s. 10.

⁴¹⁷ IIFFMCG-CEIIG report volume II (2009), kartat.

Kesäkuun aikana myös Venäjän Mustanmeren laivasto harjoitteli yhdessä maajoukkojen kanssa Kaukasia 2008 -harjoituksessa. Maajoukkojen tapaan ne eivät kuitenkaan palanneet tukikohtaansa harjoituksen päätteeksi, vaan jäivät alueelle. Tarkasteltaessa joukkojen nopeaa reagointia Georgian asevoimien toimiin, voidaan todeta Venäjän asevoimien valmistautuneen syntyvään konfliktiin perusteellisesti. Maa-, meri- ja ilmakomponenttien paikallaolo ja valmius mahdollistivat nopeat vastatoimet Georgian asevoimien toimiin Etelä-Ossetian alueella sekä niiden yhteistoiminnan ulottamisen koko Georgian maa-alueelle samanaikaisesti.⁴¹⁸

Elokuun 7. päivän tapahtumien seurauksena Etelä-Ossetian rajan läheisyyteen sijoitetut joukot nostettiin korkeaan valmiuteen. Elokuun 8. päivän yönä noin kello 01.00 Venäjän puolustusministeri Anatolij Serdyukov ilmoitti tilanteen kehittymisestä presidentti Medvedeville. Käydyn puhelinkeskustelun aikana Medvedev valtuutti Venäjän asevoimat käynnistämään valmistellun operaation Etelä-Ossetiaan. Puolen tunnin sisällä käskystä toteuttaa operaatio, ensimmäiset kaksi taisteluosastoa, 693. ja 135. moottoroitu jalkaväkirykmentti 19:sta moottoroidusta jalkaväkidivisioonasta olivat liikkeellä.⁴¹⁹ Taisteluosastot hyökkäisivät Etelä-Ossetian alueelle johtavan Rokin tunnelin läpi, joka oli ainoa reitti alueelle. Kärjessä hyökkäävien tiedustelu- ja erikoisjoukkojen tehtävänä oli vallata tunnelin eteläpää ja mahdollistaa joukkojen suuntaaminen tunnelin läpi Etelä-Ossetian alueelle.⁴²⁰ Venäläisjoukkojen hyökkäys on esitetty vaiheittain kuvassa 14.

Ensimmäisenä hyökänneet 693. moottoroidun jalkaväkirykmentin osat ylittivät Etelä-Ossetian rajan 8. päivä noin kello 02.00. Taisteluosasto valtasi osillaan Rokin tunnelin eteläpään sekä tien tunnelista Javan alueen. 135. moottoroitu jalkaväkirykmentti jatkoi hyökkäystä 693:n läpi, vallaten tien Javan alueen ja Tshinvalin välistä. Tavoitteiden haltuunoton jälkeen taisteluosastot jatkoivat hyökkäystä Javan kautta syvemmälle Etelä-Ossetian alueelle. 693. Moottoroidusta jalkaväkirykmentistä irrotettu tiedustelukomppania jäi suojaamaan tunnelin eteläpäätyä, joukkojen kulun mahdollistamiseksi.⁴²¹

⁴¹⁸ de Haas (2009), s. 10. Ks. myös Barabanov (ja muut 2010), s. 41. Alueelle oli sijoitettuna myös 4. Ilma- ja ilmapuolustusarmeijan joukot sekä pataljoonan vahvuiset ilmarynnäkköosastot Pihkovan 76. Ilmarynnäkködivisioonasta sekä 7. Ilmarynnäkködivisioonasta, Novorossiyskistä.

⁴¹⁹ Lavrov (2010), s. 46 ja 49. Ks. myös Barabanov (2008), s. 9. 2008 julkaistun venäläisen raportin mukaan presidentti Medvedev ja pääministeri Putin olisivat päättäneet operaation aloittamisesta vasta elokuun 8. päivän aamuna. Toisaalta Georgian tiedustelun havaintojen mukaan joukkojen siirtäminen alueelle alkoi jo 7. ja 8. päivän välisenä yönä, IIFMCG-CEIIG report volume III (2009), s. 342. Venäläisen näkemyksen mukaan Etelä-Ossetian hallinto pyysi Venäjältä apua konfliktin estämiseksi kello 11.00.

⁴²⁰ Hyttinen (2011), s. 33. Ks. myös esim. IIFMCG-CEIIG report volume III (2009), s. 507.

⁴²¹ Lavrov (2010), s. 49.

Javan ja Guftan alueelle taistelumuodostelmaan ryhmittyneet 693. ja 135. moottoroidut jalkaväkirykmentit aloittivat etenemisen kohti Tshinvalia noin 0630 alkaen, vallattuaan ensin Javan alueen.⁴²² Hyökkäystä jatkettiin suoraan liikkeestä ja sen tavoitteena oli vallata Trans-Kaukasuksen moottorien ja Guftin sillan alue sekä Zarskayn kiertotie. Tärkeiden alueiden valtaamisella pyrittiin ehkäisemään Georgian asevoimien hyökkäys Javan alueelle ja sitä kautta katkaisemaan yhteys Rokin tunnelia pitkin Itä-Ossetiaan.⁴²³

Hyökkäyksen edetessä venäläisjoukot aloittivat aamupäivän aikana ilmaiskut Georgian joukkoja vastaan. Sen seurauksena Georgian asevoimien esikunta teki päätöksen olla käyttämättä omia ilmavoimiaan, riskien ja mahdollisten tappioiden minimoimiseksi. Venäjän ilmavoimat käyttivät tulta Georgialaisjoukkoja vastaan Tshinvalin alueella, mutta ne suuntasivat suorituksia myös syvemmälle Georgian sisäosiin pommittaen reservien perustamis- ja kokoamispaikkoja. Aamupäivän aikana venäläiskoneet pommittivat myös Gorissa sijaitsevaa Georgian asevoimien vaunupataljoonan tukikohtaa.⁴²⁴

Elokuun 8. päivän aikana venäläisjoukot saavuttivat Tshinvalin alueen Zarin ohitustietä pitkin. Alueelle hyökännyt taisteluosasto vahvensi Tskhinvalissa sijainnutta venäläisten rauhanurvajoukkojen tukikohtaa. Venäjän asevoimien kasvattaessa joukkojaan alueella, voimasuhteet alkoivat kääntyä Georgian joukoille epäedulliseksi.⁴²⁵

Iltapäivän aikana Venäjän maajoukot aloittivat ilmakomponentin tukemana hyökkäyksen Tshinvalin valtaamiseksi. Georgian asevoimat yritti toteuttaa vastahyökkäyksen venäläisjoukkojen lyömiseksi, mutta se tyrehtyi venäläisjoukkojen voimakkaaseen tykistö- ja ilmatuleen. Iltapäivän aikana venäläisjoukot käyttivät ilmakomponenttia syvälle Georgian sisämaahan, pommittaen Vazianin, Marneulin ja Bolnisin sotilastukikohtia. Venäläisten eteneminen Tshinvalin alueella pakotti Georgialaisjoukot vetäytymään. Voimakkaan tulenkäytön seurauksena Georgian joukot aloittivat vetäytymisen Tshinvalin alueelta etelään 8. elokuuta noin kello 20.30, säilyttäen kuitenkin puolustusasemat Tshinvalin kaupungin etelä laidalla.⁴²⁶

Elokuun 8.–9. päivän välisenä yönä venäläiskoneet suorittivat useita ilmaiskuja Potin satamakaupunkiin, Mustanmeren rannalla. Ilmaiskuja suunnattiin myös sotilaskohteita ja rautatie-

⁴²² Barbanov (2008), s. 9.

⁴²³ Lavrov (2010), s. 51.

⁴²⁴ Lavrov (2010), ss. 52–54. Ks. myös Cornell (ja muut 2008), 15. Ilmaiskuja tehtiin Georgian armeijan tukiasemia vastaan sekä Varianin ja Karelin kyliin, jotka sijaitsevat noin 20 km etäisyydellä taistelualueesta.

⁴²⁵ Tähtinen (2013), ss. 54–55.

⁴²⁶ Cornell (ja muut 2008), s. 15.

asemaa vastaan Senakin kaupungissa, Etelä-Georgiassa. Aamun ja iltapäivän aikana Venäjän ilmavoimat suorittivat useita iskuja strategisesti tärkeiden kohteiden tuhoamiseksi Georgian alueella mm. Goriin ja Kopitnarin lentokentälle. Elokuun 9. päivän aikana venäläiset vahvensivat joukkojaan Etelä-Ossetian alueella. Samanaikaisesti Venäjän laivasto aloitti Potin satamakaupungin saartamisen, Mustanmeren laivaston yksiköillä. Merkittävä muutos tapahtui venäläisjoukkojen aloittamalla operaatiolla Abhasian suunnasta kohti Georgiaa Kodorin alueelle. Se avasi venäläisten hyökkäyksessä toisen operaatiosuunnan,⁴²⁷ jota venäläisjoukot olivat valmistelleet aikaisemmin.

Elokuun 10. päivän aikana Rokin tunnelia pitkin Etelä-Ossetian alueelle keskitettiin 6 000 venäläissotilaan vahvennukset. Samanaikaisesti Mustaltamereltä suoritettiin maihinnousuoperaatio Ochamchiren satamassa, Abhasian alueella 4 000 miehen vahvuisella osastolla. Hyökkäystä tuettiin ilmakomponentilla.⁴²⁸

Kuva 14. Venäläisjoukkojen hyökkäys Georgiassa 2008.⁴²⁹

Elokuun 10. päivän aikana Tshinvalin eteläpuolelle ryhmittyneet Georgialaiset joukot vetäytyivät Etelä-Ossetiasta Gorin alueelle. Venäläisjoukot suuntasivat hyökkäyksen Abhasian

⁴²⁷ Cornell (ja muut 2008), s. 16.

⁴²⁸ Sama, ss. 16–17.

⁴²⁹ Karttapohjan lähde on IIFFMCG-CEIIG report volume II (2009), kartat. Tutkija on täydentänyt karttaan Venäläisjoukkojen hyökkäyssuunnat Georgian alueella elokuussa 2008.

alueelta yhdessä Abhazian hallituksen joukkojen kanssa kohti Kodorin laaksoa, Georgian eteläosissa. Venäjän ilmavoimat suorittivat useita iskuja, pyrkien katkaisemaan länsi- ja itäosia yhdistävän valtatie Georgian alueella. Iskuja kohdistettiin siltoihin ja Gorin kaupunkiin. Venäjän voimakkaan menestyksen ja kahden eri operaatiosuunnan hyökkäyksen seurauksena Georgian ulkoministeri aloitti Tbilisissä Venäjän suunlähetyksen välityksellä neuvottelut tulitauon saavuttamiseksi.⁴³⁰

⁴³⁰ Cornell (ja muut 2008), s. 17.